

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi

Yleissopimus, tehty 30 päivänä kesäkuuta 2005, oikeuspaikkasopimuksista

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin 20.
istunnossa hyväksytty teksti

Selitysmuistio

Trevor Hartley ja Masato Dogauchi

Toimitus: Haagin konferenssin pysyvä toimisto
Churchillplein 6b, Haag, Alankomaat

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi

Yleissopimus, tehty 30 päivänä kesäkuuta 2005, oikeuspaikkasopimuksista

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin 20.
istunnossa hyväksytty teksti

Selitysmuistio

Trevor Hartley ja Masato Dogauchi

Toimitus: Haagin konferenssin pysyvä toimisto
Churchillplein 6b, Haag, Alankomaat

Julkaisija:

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi

Pysyvä toimisto

Churchillplein 6b

2517 JW Haag

Nederland

Puhelin: +31 70 363 3303

Faksi: +31 70 363 4867

Sähköposti: secretariat@hcch.net

Verkkosivusto: www.hcch.net

© Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi 2013

Kaikki oikeudet pidätetään. Mitään tämän julkaisun osaa ei saa jäljentää, tallentaa hakujärjestelmään tai välittää edelleen valokopioimalla, nauhoittamalla tai missään muussa muodossa tai millään muulla tavalla ilman tekijänoikeuden haltijan kirjallista lupaa.

Selitysmuistio *Haagin yleissopimus, tehty 30 päivänä kesäkuuta 2005, oikeuspaikkasopimuksista*, jonka ovat laatineet Trevor Hartley ja Masato Dogauchi, on käännetty Euroopan komission oikeusasioden pääosaston tuella kaikille Euroopan unionin virallisille kielille englantia, ranskaa, espanjaa ja saksaa lukuun ottamatta, koska nämä kieliversiot oli laadittu jo aiemmin. Espanjankielisen käännöksen on antanut käyttöömmme Espanjan ulkoasiainministeriö. Saksankielisen käännöksen ovat laatineet yhteistyössä Itävallan, Saksan ja Sveitsin viranomaiset. Julkaisun käännöksiä ei ole tarkastettu Haagin konferenssin pysyvässä toimistossa (espanjaa lukuun ottamatta).

Julkaisun viralliset, englannin- ja ranskankieliset versiot ovat saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolta (www.hcch.net).

ISBN 978-92-79-58132-8

Painettu Belgiassa

Esipuhe

1. Tämän julkaisun sisältö perustuu kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin 20. istunnon konferenssijulkaisun III niteeseen. Istunnossa käsiteltiin oikeuspaikkasopimuksia. Konferenssijulkaisu sisältää jäljempänä tosinnetun selitysmuistion lisäksi istunnon keskeiset asiakirjat ja keskusteluista laaditut pöytäkirjat. Lyhentämätön konferenssijulkaisu on tilattavissa joko kustantajalta (Intersentia) tai alan kirjakaupoista. Haagin konferenssin julkaisut ovat saatavilla myös konferenssin verkkosivustolta (< www.hcch.net >, ”Publications”).

2. Trevor Hartleyn ja Masato Dogauchin selitysmuistiossa kommentoidaan konferenssin 20. istunnossa hyväksyttyä yleissopimustekstiä, joka sisältyy 30. kesäkuuta 2005 päivätyyn istunnon päätösasiakirjaan.

Haag, lokakuu 2013.

Yleissopimus

Ote

20. istunnon päätösasiakirjasta,
allekirjoitettu 30. kesäkuuta 2005

YLEISSOPIMUS OIKEUSPAIKKASOPIMUKSISTA

Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot, jotka

haluavat edistää kansainvälistä kauppaa ja investointeja lisäämällä oikeudellista yhteistyötä,

uskovat, että tällaista yhteistyötä voidaan lisätä tuomioistuinten toimivaltaa ja ulkomaisten tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskevilla yhdenmukaisilla säännöillä,

uskovat, että tällaisen yhteistyön lisääminen edellyttää erityisesti kansainvälistä sääntelyä, joka tuo varmuutta ja varmistaa yksinomaisten oikeuspaikkasopimusten vaikuttavuuden liiketoimien osapuolten välillä ja sääntelee tällaisiin sopimuksiin perustuvissa oikeudenkäynneissä annettujen tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, ovat päättäneet tehdä yleissopimuksen ja sopineet seuraavista määräyksistä:

I LUKU – SOVELTAMISALA JA MÄÄRITELMÄT

1 artikla Soveltamisala

1. Tätä yleissopimusta sovelletaan kansainvälisissä tapauksissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioista tehtyihin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin.

2. Tapaus on kansainvälinen II luvussa tarkoitettussa merkityksessä, jos asianosaisten asuinpaikka ei ole samassa sopimusvaltiossa ja asianosaisten välinen suhde ja kaikki muut riidan kannalta merkitykselliset seikat liittyvät ainoastaan kyseiseen valtioon riippumatta siitä, missä valittu tuomioistuin sijaitsee.

3. Tapaus on kansainvälinen III luvussa tarkoitettussa merkityksessä, kun tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan ulkomaiselle tuomiolle.

2 artikla Soveltamisalan ulkopuolelle suljetut asiat

1. Tätä yleissopimusta ei sovelleta sellaisiin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin,

a) joissa on sopimuspuolena luonnollinen henkilö, joka toimii ensisijaisesti henkilökohtaisten, perheensä tai kotitaloutensa tarpeiden perusteella (kuluttaja);

b) jotka liittyvät työsuhdetta koskeviin sopimuksiin, työehtosopimukset mukaan luettuina.

2. Tätä yleissopimusta ei sovelleta seuraaviin asioihin:

a) luonnollisten henkilöiden oikeudellinen asema, oikeuskelpoisuus ja oikeustoimikelpoisuus;

b) elatusvelvoitteet;

c) muut perheoikeudelliset asiat, aviovarallisuussuhteet ja muut avioliitosta tai vastaavanlaisesta suhteesta johtuvat oikeudet tai velvollisuudet;

d) testamentti ja perintö;

e) maksukyvyttömyys, akordi ja niihin rinnastettavat asiat;

f) matkustajien ja tavarankuljetus;

g) meren saastuminen, merioikeudellisia vaateita koskevan vastuun rajoittaminen, yhteinen haveri, hätähinaus ja meripelastus;

h) kilpailunrajoituksia (taloudellista kilpailua) koskevat asiat;

i) vastuu ydinvahingoista;

j) luonnollisten henkilöiden nostamat tai heidän puolestaan nostetut henkilövahinkoja koskevat kanteet;

k) sopimukseen perustumattomat aineellista omaisuutta koskevat vahingonkorvauskanteet;

l) esineoikeus kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden vuokrasopimus;

m) oikeushenkilöiden pätevyys, mitättömyys ja purkaminen sekä niiden päättävien elinten päätösten pätevyys;

n) muiden immateriaalioikeuksien kuin tekijänoikeuksien ja niiden lähioikeuksien pätevyys;

o) muiden immateriaalioikeuksien kuin tekijänoikeuksien ja niiden lähioikeuksien loukkaaminen, paitsi jos on nostettu tai olisi voitu nostaa kanne tällaisiin oikeuksiin liittyvän asianosaisten välisen sopimuksen rikkomisen perusteella;

p) julkiseen rekisteriin tehtyjen merkintöjen pätevyys.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, oikeudenkäyntiä ei suljeta tämän yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos 2 kohdan mukaan soveltamisalan ulkopuolelle suljettu asia tulee esiin ainoastaan esikysymyksenä eikä oikeudenkäynnin kohteena. Erityisesti oikeudenkäynti ei jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain sillä perusteella, että soveltamisalan ulkopuolelle 2 kohdan nojalla suljettu asia

tulee esiin vastineessa, jollei kyseinen asia ole oikeudenkäynnin kohteena.

4. Tätä yleissopimusta ei sovelleta välimiesmenettelyyn ja vastaavanlaisiin menettelyihin.

5. Oikeudenkäyntiä ei suljeta tämän yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain sillä perusteella, että valtio, hallitus, valtion laitos tai valtiota edustava henkilö on siinä asianosaisena.

6. Tämän yleissopimuksen määräykset eivät vaikuta valtioiden tai kansainvälisten järjestöjen taikka niiden omaisuuteen liittyviin erioikeuksiin ja vapauksiin.

3 artikla Yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset

Tässä yleissopimuksessa

a) 'yksinomaisella oikeuspaikkasopimuksella' tarkoitetaan kahden tai useamman asianosaisen välillä tehtyä sopimusta, joka täyttää c alakohdan vaatimukset ja jossa nimetään yhden sopimusvaltion tuomioistuimet tai yhden sopimusvaltion yksi tai useampi tietty tuomioistuin ratkaisemaan tietyistä oikeussuhteista syntyneitä taikka mahdollisesti syntyviä riitoja sulkien pois kaikkien muiden tuomioistuinten toimivalta;

b) oikeuspaikkasopimusta, jossa nimetään yhden sopimusvaltion tuomioistuimet tai yhden sopimusvaltion yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin, pidetään yksinomaisena, jolleivät asianosaiset ole nimenomaisesti sopineet toisin;

c) yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen on oltava nimenomaisesti tehty tai todistettavissa

i) kirjallisesti; tai

ii) millä tahansa muulla tiedonvälityskeinolla, jonka kautta tiedot ovat saatavilla siten, että niitä voidaan myöhemmin tarkastella;

d) yksinomaista oikeuspaikkasopimusta, joka muodostaa sopimuksen osan, pidetään itsenäisenä, pääsopimuksen muista ehdoista riippumattomana sopimuksena. Yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen pätevyyttä ei voida riitauttaa pelkästään sillä perusteella, ettei pääsopimus ole pätevä.

4 artikla Muut määritelmät

1. 'Tuomiolla' tarkoitetaan tässä yleissopimuksessa jokaista sopimusvaltion tuomioistuimen pääasiaratkaisua riippumatta siitä, kutsutaanko sitä tuomioksi, päätökseksi, täytäntöönpanomääräykseksi vai joksikin muuksi, samoin kuin oikeudenkäyntikuluja koskevaa tuomioistuimen (tai sen virkamiehen) päätöstä edellyttäen, että ratkaisu liittyy pääasiaratkaisuun, joka voidaan tunnustaa tai panna täytäntöön tämän yleissopimuksen nojalla. Väliaikainen turvaamistoimi ei ole tuomio.

2. Tätä yleissopimusta sovellettaessa yksiköllä tai henkilöllä, joka ei ole luonnollinen henkilö, katsotaan olevan asuinpaikka valtiossa,

a) jossa sillä on sääntömääräinen kotipaikka;

b) jonka lain mukaisesti se on perustettu tai muodostettu;

c) jossa sillä on keskushallinto; tai

d) jossa sillä on pääasiallinen toimipaikka.

II LUKU – TOIMIVALTA

5 artikla Valitun tuomioistuimen toimivalta

1. Yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyllä sopimusvaltion tuomioistuimella tai tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista riita, johon oikeuspaikkasopimusta sovelletaan, jollei oikeuspaikkasopimus ole mitätön kyseisen valtion lain mukaan.

2. Tuomioistuin, jolla on 1 kohdan nojalla toimivalta, ei saa kieltäytyä käyttämästä toimivaltaa sillä perusteella, että riita olisi ratkaistava toisen valtion tuomioistuimessa.

3. Edelliset kohdat eivät vaikuta sääntöihin, jotka koskevat

a) kanteen kohteeseen tai arvoon perustuvaa toimivaltaa;

b) sopimusvaltion sisäistä tuomioistuinten toimivaltajakoa. Jos asian siirtäminen on valitun tuomioistuimen harkintavallassa, asianosaisten tekemä valinta on kuitenkin otettava asianmukaisella tavalla huomioon.

6 artikla Valitsematta jääneen tuomioistuimen velvollisuudet

Muun kuin valitun sopimusvaltion tuomioistuimen on lykättävä asian käsittelyä tai jätettävä se tutkimatta, jos asiaan sovelletaan yksinomaista oikeuspaikkasopimusta, paitsi tapauksissa, joissa

a) oikeuspaikkasopimus on valitun tuomioistuimen valtion lain mukaan mitätön;

b) asianosaiselta puuttuu kelpoisuus tehdä oikeuspaikkasopimus sen valtion lain mukaan, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu;

c) oikeuspaikkasopimuksen toteuttaminen johtaisi ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen tai olisi selkeästi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu;

d) oikeuspaikkasopimusta ei voida kohtuudella täyttää poikkeuksellisista syistä, joihin asianosaiset eivät voi

vaikuttaa; tai

e) valittu tuomioistuin on päättänyt olla käsittelemättä asiaa.

7 artikla – Väliaikaiset turvaamistoimet

Tätä yleissopimusta ei sovelleta väliaikaisiin turvaamist toimiin. Tässä yleissopimuksessa ei edellytetä, että sopimusvaltion tuomioistuimen on myönnettävä tai hylättävä väliaikaisia turvaamistoimia tai päätettävä niiden soveltaminen, eikä kielletä sopimusvaltion tuomioistuinta myöntämästä, hylkäämästä tai päättämästä niitä; yleissopimus ei myöskään vaikuta siihen, onko asianosaisella oikeus pyytää tai olisiko tuomioistuimen myönnettävä tai hylättävä tällaisia toimenpiteitä tai päätettävä niiden soveltaminen.

III LUKU – TUNNUSTAMINEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANO

8 artikla Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano

1. Yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyn sopimusvaltion tuomioistuimen antama tuomio tunnustetaan ja pannaan täytäntöön muissa sopimusvaltioissa tämän luvun mukaisesti. Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä ainoastaan tässä yleissopimuksessa määrätyillä perusteilla.

2. Tuomioistuimen pääasiassa antamaa tuomiota ei saa tutkia uudelleen, sanotun kuitenkin rajoittamatta asian tutkimista siltä osin kuin se on tarpeen tämän luvun määräysten soveltamiseksi. Tosiseikkoja koskevat päätelmät, joita tuomion antanut tuomioistuin käyttää toimivaltansa perusteena, sitovat pyynnön vastaanottanutta tuomioistuinta, jollei annettu tuomio ollut yksipuolinen.

3. Tuomio tunnustetaan ainoastaan, jos se on lainvoimainen tuomiovaltiossa, ja pannaan täytäntöön ainoastaan, jos se on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa.

4. Tunnustamista tai täytäntöönpanoa voidaan lykätä tai siitä voidaan kieltäytyä, jos tuomio on uudelleen tutkittavana tuomiovaltiossa tai jos varsinaisen muutoksenhaun määräaika ei ole päättynyt. Kieltäytyminen ei estä esittämästä tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaa hakemusta myöhemmin.

5. Tätä artiklaa sovelletaan myös sopimusvaltion tuomioistuimen antamaan tuomioon, joka perustuu asian siirtämiseen kyseisessä sopimusvaltiossa valitusta tuomioistuimesta 5 artiklan 3 kohdan mukaisissa, sallituissa tapauksissa. Jos asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen on ollut valitun tuomioistuimen harkintavallassa, voidaan tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kuitenkin kieltäytyä sen kohdistuessa asianosaiseen, joka kohtuullisessa ajassa vastusti siirtoa tuomiovaltiossa.

9 artikla Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytyminen

Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos

a) oikeuspaikkasopimus oli mitätön valitun tuomioistuimen valtion lain mukaan, jollei valittu tuomioistuin ole todennut oikeuspaikkasopimusta päteväksi;

b) asianosaiselta puuttui kelpoisuus tehdä oikeuspaikkasopimus sen valtion lain mukaan, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään;

c) haastehakemus tai vastaava asiakirja, joka sisältää kanteen keskeiset osat,

i) jätettiin antamatta vastaajalle tiedoksi riittävän ajoissa ja sillä tavoin, että hän olisi voinut ryhtyä vastaamaan asiassa, jollei vastaaja ole osallistunut oikeuskäsittelyyn ja vastannut kanteeseen riitauttamatta tiedoksiantoa tuomion antaneessa tuomioistuimessa, ja edellyttäen, että tiedoksiannon riitauttaminen oli sallittua tuomiovaltion lain mukaan; tai

ii) annettiin vastaajalle tiedoksi pyynnön vastaanottaneessa valtiossa tavalla, joka on vastoin pyynnön vastaanottaneessa valtiossa asiakirjojen tiedoksiantoon sovellettavia peruseriaatteita;

d) tuomio on saatu menettelyseikkoihin liittyvin petollisin keinoin;

e) tunnustaminen tai täytäntöönpano olisi selvästi vastoin pyynnön vastaanottaneen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, mukaan lukien tilanteet, joissa tuomioon johtanut oikeudenkäynti oli vastoin kyseisen valtion soveltamia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruseriaatteita;

f) tuomio on ristiriidassa pyynnön vastaanottaneessa valtiossa samojen asianosaisten välisessä riidassa annetun tuomion kanssa; tai

g) tuomio on ristiriidassa aikaisemman tuomion kanssa, joka on annettu toisessa valtiossa samojen asianosaisten välillä samassa asiassa edellyttäen, että aikaisempi tuomio täyttää tunnustamisen edellytykset pyynnön vastaanottaneessa valtiossa.

10 artikla Esikysymykset

1. Jos asia, joka on 2 artiklan 2 kohdan tai 21 artiklan nojalla suljettu soveltamisalan ulkopuolelle, on tullut esiin esikysymyksenä, esikysymystä koskevaa ratkaisua ei tunnusteta eikä panna täytäntöön tämän yleissopimuksen nojalla.

2. Tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos ja siltä osin kuin tuomio perustui ratkaisuun asiassa, joka on 2 artiklan 2 kohdan nojalla suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

3. Jos kyseessä on muuta immateriaalioikeuksiin kuuluvaa oikeutta kuin tekijänoikeuksia tai niiden lähioikeuksia koskeva ratkaisu, voidaan tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kuitenkin kieltäytyä tai sitä voidaan lykätä edellä olevan kohdan nojalla ainoastaan, kun

a) kyseinen ratkaisu on ristiriidassa valtiossa, jonka lain mukaisesti immateriaalioikeus syntyi, annetun tuomion tai asiassa toimivaltaisen viranomaisen tekemän päätöksen kanssa; tai

b) kyseisessä valtiossa on vireillä immateriaalioikeuden pätevyyttä koskeva oikeudenkäynti.

4. Tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos ja siltä osin kuin tuomio perustui ratkaisuun asiassa, joka on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle selityksen nojalla, jonka pyynnön vastaanottanut valtio on antanut 21 artiklan mukaisesti.

11 artikla Vahingonkorvaukset

1. Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos ja siltä osin kuin tuomiossa määrätään maksettavaksi vahingonkorvausta mukaan luettuina varoitettava tai rankaiseva vahingonkorvaus, jolla ei korvata asianosaiselle todellista menetystä tai vahinkoa.

2. Tuomioistuimen, jolle pyyntö on osoitettu, on otettava huomioon, kattaako tuomion antaneen tuomioistuimen määräämä vahingonkorvaus oikeudenkäyntiin liittyviä kuluja ja kustannuksia.

12 artikla Tuomioistuimessa tehdyt sovinnot (transactions judiciaires)

Tuomioistuimessa tehty sovinto (*transaction judiciaire*), jonka yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetty sopimusvaltion tuomioistuin on hyväksynyt tai joka on tehty kyseisessä tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikana ja joka on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa samalla tavoin kuin tuomio, pannaan tämän yleissopimuksen mukaisesti täytäntöön samalla tavoin kuin tuomio.

13 artikla Toimitettavat asiakirjat

1. Tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa hakevan asianosaisen on toimitettava seuraavat asiakirjat:

a) tuomion täydellinen ja oikeaksi todistettu jäljennös;

b) yksinomainen oikeuspaikkasopimus, sen oikeaksi todistettu jäljennös tai muu todiste sen olemassaolosta;

c) jos on annettu yksipuolinen tuomio, alkuperäinen asiakirja tai oikeaksi todistettu jäljennös asiakirjasta, jossa vahvistetaan, että haastehakemus tai muu vastaava asiakirja on annettu tiedoksi poisjääneelle asianosaiselle;

d) asiakirjat, jotka ovat tarpeen sen osoittamiseksi, että tuomio on lainvoimainen, tai tarvittaessa, että se on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa;

e) edellä 12 artiklassa tarkoitettussa tapauksessa tuomiovaltion tuomioistuimen antama todistus, jonka mukaan sovinto tai osa siitä on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa samalla tavoin kuin tuomio.

2. Jos tuomion ehdot ovat sellaiset, ettei pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi tarkistaa, onko tämän luvun edellytyksiä noudatettu, tuomioistuin voi vaatia tarpeelliseksi katsomansa asiakirjat.

3. Tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaan hakemukseen voidaan liittää tuomiovaltion tuomioistuimen (tai sen virkamiehen) antama asiakirja kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin suositamassa ja julkaisemassa muodossa.

4. Jos tässä artiklassa tarkoitettut asiakirjat on laadittu muulla kuin pyynnön vastaanottaneen valtion virallisella kielellä, niihin on liitettävä oikeaksi todistettu käännös viralliselle kielelle, jollei pyynnön vastaanottaneen valtion laissa toisin säädetä.

14 artikla Täytäntöönpanomenettely

Tuomion tunnustamista, täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai täytäntöönpanotavaksi kirjaamista ja tuomion täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn sovelletaan pyynnön vastaanottaneen valtion lakia, jollei tässä yleissopimuksessa toisin määrätä. Pynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on toimittava viivytyksettä.

15 artikla Erotettavuus

Tuomion erotettavissa olevan osan tunnustaminen tai täytäntöönpano on hyväksyttävä, jos haetaan kyseisen osan tunnustamista tai täytäntöönpanoa tai jos ainoastaan osa tuomiosta voidaan tämän yleissopimuksen mukaisesti tunnustaa tai panna täytäntöön.

IV LUKU – YLEISET MÄÄRÄYKSET

16 artikla Siirtymäsäännökset

1. Tätä yleissopimusta sovelletaan yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin, jotka on tehty sen jälkeen kun se on tullut voimaan sen valtion osalta, jonka tuomioistuin on valittu.

2. Tätä yleissopimusta ei sovelleta oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille ennen kuin se on tullut voimaan sen valtion osalta, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu.

17 artikla Vakuutus- ja jälleenvakuutus sopimukset

1. Vakuutus- tai jälleenvakuutus sopimuksiin liittyviä oikeudenkäyntejä ei suljeta tämän yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle sillä perusteella, että vakuutus- tai jälleenvakuutus sopimus koskee asiaa, johon yleissopimusta ei sovelleta.

2. Vakuutus- tai jälleenvakuutus sopimusta koskevaan vastuuseen liittyvän tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa ei saa rajoittaa eikä siitä saa kieltäytyä sillä perusteella, että kyseisen sopimuksen mukaiseen vastuuseen sisältyy vastuu korvata vakuutetun tai jälleenvakuutetun vahinko,

a) joka liittyy asiaan, joka ei kuulu tämän yleissopimuksen soveltamisalaan; tai

b) jossa on määrätty vahingonkorvaus, johon saatetaan soveltaa 11 artiklaa.

18 artikla Ei laillistamista

Kaikki tämän yleissopimuksen mukaisesti välitetyt tai toimitetut asiakirjat on vapautettava laillistamisesta tai muusta vastaavasta muodollisuudesta, myös Apostilletodistuksesta.

19 artikla Toimivallan rajoittamista koskevat selitykset

Valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan sen tuomioistuimet voivat kieltäytyä ratkaisemasta riitoja, joihin sovelletaan yksinomaista oikeuspaikkasopimusta, jos kyseisen valtion ja asianosaisten tai riidan välillä ei ole muuta liityntää kuin valitun tuomioistuimen sijainti.

20 artikla Tunnustamisen ja täytäntöönpanon rajoittamista koskevat selitykset

Valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan sen tuomioistuimet voivat kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön toisen sopimusvaltion tuomioistuimen antaman tuomion, jos asianosaisten asuinpaikka oli pyynnön vastaanottaneessa valtiossa ja asianosaisten välisellä oikeussuhteella ja kaikilla muilla riidan kannalta merkityksellisillä seikoilla kuin valitun tuomioistuimen sijainnilla oli liityntä ainoastaan pyynnön vastaanottaneeseen valtioon.

21 artikla Tiettyjä oikeudenaloja koskevat selitykset

1. Jos valtiolla on vahvat perusteet olla soveltamatta tätä yleissopimusta tiettyyn oikeudenalaan, se voi antaa selityksen, jonka mukaan se ei sovelleta yleissopimusta kyseiseen alaan. Selityksen antava valtio varmistaa, ettei selitys ole tarpeettoman laaja ja että soveltamisalan ulkopuolelle suljettu oikeudenala määritellään selvästi ja täsmällisesti.

2. Yleissopimusta ei sovelleta kyseiseen alaan

a) selityksen antaneessa sopimusvaltiossa;

b) muissa sopimusvaltioissa, jos yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetään selityksen antaneen valtion tuomioistuimet tai sen yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin.

22 artikla Muita kuin yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia koskevat vastavuoroiset selitykset

1. Sopimusvaltio voi antaa selityksen, jonka mukaan sen tuomioistuimet tunnustavat ja panevat täytäntöön muiden sopimusvaltioiden sellaisten tuomioistuinten tuomiot, jotka on nimetty kahden tai useamman asianosaisten välisessä oikeuspaikkasopimuksessa, joka täyttää 3 artiklan c kohdan vaatimukset ja jossa nimetään yhden tai useamman sopimusvaltion tuomioistuin tai tuomioistuimet ratkaisemaan tietyistä oikeussuhteista syntyneitä taikka mahdollisesti syntyviä riitoja (muu kuin yksinomainen oikeuspaikkasopimus).

2. Kun tällaisen selityksen antaneessa sopimusvaltiossa annetun tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään toisessa sopimusvaltiossa, joka on myös antanut tällaisen selityksen, tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön tämän yleissopimuksen mukaisesti, jos

a) tuomion antanut tuomioistuin nimettiin muussa kuin yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa;

b) mikään muu tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti voitaisiin panna vireille muun kuin yksinomaisten oikeuspaikkasopimuksen mukaisesti, ei ole antanut tuomiota eikä samojen asianosaisten välillä ole vireillä oikeudenkäyntiä samassa asiassa missään sanotunlaisessa tuomioistuimessa; ja

c) tuomion antanut tuomioistuin on tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu.

23 artikla Yhdenmukainen tulkinta

Tätä yleissopimusta tulkittaessa on otettava huomioon sen kansainvälinen luonne sekä pyrkimys yhdenmukaisuuteen sen soveltamisessa.

24 artikla Yleissopimuksen soveltamisen arviointi

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin pääsihteerin sopii säännöllisin väliajoin järjestelyistä, joilla

a) arvioidaan tämän yleissopimuksen ja siihen perustuvien mahdollisten selitysten soveltamista; ja

b) harkitaan tämän yleissopimuksen mahdollisten muutosten suotavuutta.

25 artikla Epäyhtenäiset oikeusjärjestelmät

1. Kun sopimusvaltiossa on voimassa kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä sen eri alueilla tämän yleissopimuksen alaan kuuluvassa asiassa,

a) viittauksia valtion lakiin tai menettelyihin pidetään soveltuviissa tapauksissa viittauksina asianomaisen

hallinnollisen alueen voimassa olevaan lakiin tai menettelyihin;

b) viittauksia asuinpaikkaan jossakin valtiossa pidetään soveltuvin osin viittauksina asuinpaikkaa asianomaisella hallinnollisella alueella;

c) viittauksia valtion tuomioistuimeen tai tuomioistuihin pidetään soveltuvin tapauksissa viittauksina asianomaisen hallinnollisen alueen tuomioistuimeen tai tuomioistuihin;

d) viittauksia johonkin valtioon olevaan liityntään pidetään soveltuvin tapauksissa viittauksina asianomaiseen alueeseen olevaan liityntään.

2. Edellisestä kohdasta poiketen sopimusvaltio, jossa on kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä, joita sovelletaan sen eri alueilla, ei ole velvollinen soveltamaan tätä yleissopimusta tilanteissa, jotka koskevat ainoastaan tällaisia erilaisia alueita.

3. Sopimusvaltio, jossa on kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä, joita sovelletaan sen eri alueilla, ei ole velvollinen tunnustamaan tai panemaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa annettua tuomiota ainoastaan sen perusteella, että tuomio on tunnustettu tai pantu täytäntöön tämän yleissopimuksen mukaisen saman sopimusvaltion toisella alueella.

4. Tätä artiklaa ei sovelleta alueelliseen taloudellisen yhdentymisen järjestöön.

26 artikla Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin

1. Tätä yleissopimusta tulkitaan mahdollisimman pitkälle niin, että se sopii yhteen voimassa olevien sopimusvaltiota koskevien sopimusten kanssa riippumatta siitä, onko ne tehty ennen tätä yleissopimusta vai sen jälkeen.

2. Tämä yleissopimus ei vaikuta tapaan, jolla yleissopimuksen sopimusvaltio soveltaa jotakin sopimusta riippumatta siitä, onko se tehty ennen tätä yleissopimusta vai sen jälkeen, tapauksissa, joissa yhdelläkään asianosaisella ei ole asuinpaikkaa sellaisessa yleissopimuksen sopimusvaltiossa, joka ei ole kyseisen sopimuksen osapuoli.

3. Tämä yleissopimus ei vaikuta tapaan, jolla yleissopimuksen sopimusvaltio soveltaa jotakin sopimusta, joka oli tehty kyseisen valtion osalta ennen tämän yleissopimuksen voimaantuloa, jos tämän yleissopimuksen soveltaminen olisi ristiriidassa velvoitteiden kanssa, joita kyseisellä yleissopimuksen sopimusvaltiolla on muuta valtiota kuin sopimusvaltiota kohtaan. Tätä kohtaa sovelletaan myös sopimuksiin, joilla tarkistetaan tai korvataan sopimus, joka on tehty ennen tämän yleissopimuksen voimaantuloa kyseisen valtion osalta, paitsi siltä osin kuin tarkistaminen tai korvaaminen aiheuttaa uusia ristiriitaisuuksia tämän yleissopimuksen kanssa.

4. Tämä yleissopimus ei vaikuta tapaan, jolla yleissopimuksen sopimusvaltio soveltaa jotakin sopimusta

riippumatta siitä, onko se tehty ennen tätä yleissopimusta vai sen jälkeen, jos haetaan sellaisen sopimusvaltion tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa, joka on myös kyseisen sopimuksen osapuoli. Tuomiota ei kuitenkaan saa tunnustaa tai panna täytäntöön rajoitetummin kuin tässä yleissopimuksessa määrätään.

5. Tämä yleissopimus ei vaikuta tuomioistuimen toimivaltaa tai tuomioiden tunnustamista tai täytäntöönpanoa tiettyjen oikeudenalojen osalta sääntelevän sopimuksen soveltamiseen sopimusvaltion toimesta, vaikka se olisi tehty tämän yleissopimuksen jälkeen ja kyseiset valtiot ovat kaikki tämän yleissopimuksen sopimusvaltioita. Tätä kohtaa sovelletaan ainoastaan jos sopimusvaltio on antanut tämän kohdan mukaisen sopimusta koskevan selityksen. Tällaisen selityksen tapauksessa muut sopimusvaltiot eivät ole velvollisia soveltamaan tätä yleissopimusta tuohon yksilöityyn oikeudenalaan siltä osin kuin ristiriitaa esiintyy, jos yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetään selityksen antaneen sopimusvaltion tuomioistuimet tai yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin.

6. Tämä yleissopimus ei rajoita tämän yleissopimuksen sopimuspuolena olevan alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön sääntöjen soveltamista riippumatta siitä, hyväksytäänkö ne ennen tätä yleissopimusta vai sen jälkeen,

a) kun yhdenkään asianosaisen asuinpaikka ei ole sopimusvaltiossa, joka ei ole kyseisen alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön jäsenvaltio;

b) alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön jäsenvaltioiden välillä toteutettavan tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta.

V LUKU – LOPPUMÄÄRÄYKSET

27 artikla Allekirjoittaminen, ratifiointi, hyväksyminen tai liittyminen

1. Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille.

2. Tämä yleissopimus edellyttää allekirjoittajavaltioiden ratifiointia tai hyväksymistä.

3. Tämä yleissopimus on avoinna liittymistä varten kaikille valtioille.

4. Ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymisasiakirjat on talletettava yleissopimuksen tallettajana toimivan Alankomaiden kuningaskunnan ulkoasiainministeriön huostaan.

28 artikla Epäyhtenäisiä oikeusjärjestelmiä koskevat selitykset

1. Jos jossakin valtiossa on voimassa kaksi tai useampia

oikeusjärjestelmiä sen eri alueilla tämän yleissopimuksen alaan kuuluvilla oikeudenaloilla, se voi allekirjoittaessaan, ratifioiessaan tai hyväksyessään tämän yleissopimuksen tai liittyessään siihen antaa selityksen, jonka mukaan tätä yleissopimusta sovelletaan kaikkiin sen alueisiin tai ainoastaan yhteen tai useampaan niistä, ja se voi muuttaa tätä selitystä antamalla uuden selityksen milloin tahansa.

2. Selitys on toimitettava tallettajalle, ja siinä mainittava nimenomaisesti alueet, joihin yleissopimusta sovelletaan.

3. Jos valtio ei anna selitystä tämän artiklan nojalla, tätä yleissopimusta sovelletaan kyseisen valtion kaikkiin alueisiin.

4. Tätä artiklaa ei sovelleta alueelliseen taloudellisen yhdentymisen järjestöön.

29 artikla Alueelliset taloudellisen yhdentymisen järjestöt

1. Myös itsenäisten valtioiden perustama alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö, jolla on toimivalta joillakin tai kaikilla tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla oikeudenaloilla, voi allekirjoittaa tai hyväksyä tämän yleissopimuksen tai liittyä siihen. Alueellisella taloudellisen yhdentymisen järjestöllä on tällöin sopimusvaltion oikeudet ja velvollisuudet siltä osin kuin sillä on toimivaltaa tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla oikeudenaloilla.

2. Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön on tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai hyväksyessään taikka siihen liittyessään ilmoitettava tallettajalle kirjallisesti niistä tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista oikeudenaloista, joilla kyseisen organisaation jäsenvaltiot ovat siirtäneet sille toimivallan. Järjestö ilmoittaa tallettajalle viipymättä, jos toimivalta muuttuu tämän kohdan mukaisesti annetussa viimeisimmässä ilmoituksessa mainitusta.

3. Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön tallettamaa asiakirjaa ei oteta lukuun tämän yleissopimuksen voimaantulon määrittämiseksi, jollei alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestö anna 30 artiklan mukaista selitystä, etteivät sen jäsenvaltiot tule tämän yleissopimuksen sopimuspuoliksi.

4. Tämän yleissopimuksen viittaukset sopimusvaltioon tai valtioon koskevat, silloin kuin se on tarkoituksenmukaista, myös sellaista alueellista taloudellisen yhdentymisen järjestöä, joka on sen sopimuspuoli.

30 artikla Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön liittyminen ilman sen jäsenvaltioita

1. Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestö voi allekirjoittaessaan tai hyväksyessään yleissopimuksen tai siihen liittyessään antaa selityksen, jonka mukaan sillä on toimivalta kaikilla yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla oikeudenaloilla ja sen jäsenvaltiot eivät tule tämän yleissopimuksen sopimuspuoliksi, vaan tulevat

sidotuiksi siihen järjestön allekirjoittamisen, hyväksymisen tai liittymisen kautta.

2. Jos alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö antaa selityksen 1 kohdan mukaisesti, tämän yleissopimuksen viittauksia sopimusvaltioon tai valtioon pidetään soveltuviissa tapauksissa viittauksina myös järjestön jäsenvaltioihin.

31 artikla Voimaantulo

1. Tämä yleissopimus tulee voimaan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kolme kuukautta on kulunut toisen 27 artiklassa tarkoitetun ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.

2. Tämän jälkeen yleissopimus tulee voimaan

a) kunkin valtion tai alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön osalta, joka ratifioi tai hyväksyy sen tai liittyy siihen myöhemmin, kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kolme kuukautta on kulunut kyseisen valtion ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymisasiakirjan tallettamisesta;

b) sellaisen alueen osalta, jota yleissopimus koskee 28 artiklan 1 kohdan mukaisesti, kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kolme kuukautta on kulunut kyseisessä artiklassa tarkoitetun selityksen tiedoksiantamisesta.

32 artikla Selitykset

1. Edellä 19, 20, 21, 22 ja 26 artiklassa tarkoitetut selitykset voidaan antaa yleissopimuksen allekirjoittamisen, ratifioinnin, hyväksymisen tai siihen liittymisen yhteydessä tai milloin tahansa sen jälkeen, ja niitä voidaan muuttaa tai ne voidaan peruuttaa milloin tahansa.

2. Selityksistä sekä niiden muutoksista ja peruutuksista on ilmoitettava tallettajalle.

3. Allekirjoittamisen, ratifioinnin, hyväksymisen tai liittymisen yhteydessä annettu selitys tulee voimaan päivänä, jona tämä yleissopimus tulee voimaan asianomaisen valtion osalta.

4. Myöhemmin tehty selitys sekä sen muutos tai peruutus tulee voimaan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kolme kuukautta on kulunut päivästä, jona tallettaja vastaanottaa ilmoituksen.

5. Edellä 19, 20, 21 ja 26 artiklan mukaista selitystä ei sovelleta ennen sen voimaantuloa tehtyihin oikeuspaikkasopimuksiin.

33 artikla Irtisanoutuminen

1. Tästä yleissopimuksesta irtisanoudutaan tallettajalle annettavalla kirjallisella ilmoituksella. Irtisanoutuminen voidaan rajoittaa koskemaan vain tiettyjä tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia epäyhtenäisen oikeusjärjestelmän alueita.

2. Irtisanoutuminen tulee voimaan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kaksitoista kuukautta on kulunut siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen. Jos ilmoituksessa mainitaan tätä pidempi irtisanomisaika, irtisanoutuminen tulee voimaan tämän pidemmän ajanjakson kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen.

34 artikla Tallettajan ilmoitukset

Tallettajan on ilmoitettava kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin jäsenille sekä muille valtioille ja alueellisille taloudellisen yhdentymisen järjestöille, jotka ovat 27, 29 ja 30 artiklan mukaisesti allekirjoittaneet, ratifioineet tai hyväksyneet yleissopimuksen taikka liittyneet siihen,

a) edellä 27, 29 ja 30 artiklassa tarkoitetuista allekirjoittamisista, ratifioinneista, hyväksymisistä ja liittymisistä;

b) päivämäärästä, jona tämä yleissopimus tulee voimaan 31 artiklan mukaisesti;

c) edellä 19, 20, 21, 22, 26, 28, 29 ja 30 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista, selityksistä, muutoksista ja peruutuksista;

d) 33 artiklassa tarkoitetuista irtisanomisista.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Haagissa 30 päivänä kesäkuuta 2005 englannin ja ranskan kielellä, molempien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset, yhtenä kappaleena, joka talletetaan Alankomaiden kuningaskunnan hallituksen arkistoon ja josta oikeaksi todistettu jäljennös toimitetaan diplomaattista tietä kaikille valtioille, jotka olivat kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin jäseniä sen 20. istuntoa pidettäessä, sekä mainittuun istuntoon osallistuneille valtioille.

20. istunto

Oikeuspaikkasopimuksista tehdyn yleissopimuksen sopimusvaltioiden käyttöön suositellaan seuraavaa lomaketta, jossa vahvistetaan tuomiovaltion tuomioistuimen antama tuomio ja sen sisältö tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa varten yleissopimuksen mukaisesti.

SUOSITELTAVA LOMAKE
OIKEUSPAIKKASOPIMUKSISTA TEHDYN YLEISSOPIMUKSEN
MUKAISESTI
(jäljempänä 'YLEISSOPIMUS')

(Mallilomake, jossa vahvistetaan tuomiovaltion tuomioistuimen antama tuomio ja sen sisältö
tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa varten yleissopimuksen mukaisesti)

1. (TUOMIOVALTION TUOMIOISTUIN)

OSOITE

PUH.

FAKSI

SÄHKÖPOSTI

2. ASIANRO/TIIVISTELMÄNRO

3. (KANTAJA)

v.

..... (VASTAAJA)

4. (TUOMIOVALTION TUOMIOISTUIN) on antanut tuomion otsikossa mainitussa asiassa (PVM)
(KAUPUNGISSA, VALTIOSSA).

5. Tämä tuomioistuin on nimetty yleissopimuksen 3 artiklassa tarkoitetussa yksinomaisessa
oikeuspaikkasopimuksessa:

KYLLÄ ☐ EI ☐

EI VOIDA VAHVISTAA ☐

6. Jos kyllä, yksinomainen oikeuspaikkasopimus on tehty tai vahvistettu seuraavalla tavalla:

7. Tuomioistuin on määrännyt maksettavaksi seuraavan rahamäärän *(tarvittaessa ilmoitettava asiaankuuluvat vahingonkorvausluokat)*:

8. Tuomioistuin on määrännyt maksettavaksi korkoja seuraavasti *(ilmoitetaan sovellettava(t) korkotaso(t), vahingonkorvauksen osuus, johon korkoa sovelletaan, päivämäärä, josta alkaen korko lasketaan, ja muut mahdolliset korkoa koskevat tiedot, joista on hyötyä pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle)*:

9. Tuomioistuin on sisällyttänyt tuomioon seuraavat oikeudenkäyntiin liittyvät kulut ja kustannukset *(ilmoitetaan tällaisten maksujen mahdollinen määrä, myös mahdollinen rahamääräinen korvaus, jonka tarkoituksena on kattaa oikeudenkäyntiin liittyvät kulut ja kustannukset)*:

10. Tuomioistuin on määrännyt seuraavan, muun kuin rahamääräisen suorituksen *(kuvaillaan suorituksen luonne)*:

11. Tuomio on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa:

KYLLÄ ☐ EI ☐

EI VOIDA VAHVISTAA ☐

12. Tuomiota (tai sen osaa) koskeva muutoksenhaku on vireillä tuomiovaltiossa:

KYLLÄ ☐ EI ☐

EI VOIDA VAHVISTAA ☐

Jos kyllä, ilmoitetaan muutoksenhakumenettelyn luonne ja oikeudellinen asema:

13. Muut merkitykselliset tiedot:

14. Tähän lomakkeeseen on liitetty seuraavaan luetteloon merkityt asiakirjat (*jos ne ovat saatavilla*):

- ☐ täydellinen ja oikeaksi todistettu jäljennös tuomiosta;
- ☐ yksinomainen oikeuspaikkasopimus, sen oikeaksi todistettu jäljennös tai muu todiste sen olemassaolosta;
- ☐ jos asiassa on annettu yksipuolinen tuomio, alkuperäinen asiakirja tai oikeaksi todistettu jäljennös asiakirjasta, jossa osoitetaan, että haastehakemus tai muu vastaava asiakirja on annettu tiedoksi poisjääneelle asianosaiselle;
- ☐ asiakirjat, jotka ovat tarpeen sen osoittamiseksi, että tuomio on voimassa, tai tarvittaessa, että se on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa;

(*luetellaan tarvittaessa*):

- ☐ yleissopimuksen 12 artiklassa tarkoitetussa tapauksessa tuomiovaltion tuomioistuimen antama todistus, jonka mukaan sovinto tai osa siitä on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa samalla tavoin kuin tuomio;
- ☐ muut asiakirjat:

15. Päivätty tänäpäivänä, 20...ssa/ssä

16. Tuomioistuimen tai tuomioistuimen virkamiehen allekirjoitus ja/tai leima

YHTEYSHENKILÖ:

PUH.

FAKSI

SÄHKÖPOSTI

Rapport Selitysmuistio

Selitysmuistio
Trevor Hartley ja Masato Dogauchi

Sisällysluettelo

Sivu

I OSA: JOHDANTO

18

Asiakirjat

20

Kiitokset

21

Termistö

21

II OSA: YLEISKATSAUS

III OSA: ARTIKLAKOHTAISET SELITYKSET

27

1 artikla – Soveltamisala

27

2 artikla – Soveltamisalan ulkopuolelle suljetut asiat

29

3 artikla – Yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset

34

4 artikla – Muut määritelmät

37

5 artikla – Valitun tuomioistuimen toimivalta

38

6 artikla – Valitsematta jääneen tuomioistuimen
velvollisuudet

41

7 artikla – Väliaikaiset turvaamistoimet

44

8 artikla – Tuomioiden tunnustaminen ja
täytäntöönpano

44

9 artikla – Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta
kieltäytyminen

47

10 artikla – Esikysymykset

49

11 artikla – Vahingonkorvaukset

51

12 artikla – Tuomioistuimessa tehdyt sovinnot
(*transactions judiciaires*)

53

13 artikla – Toimitettavat asiakirjat

54

14 artikla – Täytäntöönpanomenettely

54

15 artikla – Erotettavuus

54

16 artikla – Siirtymäsäännökset

55

17 artikla – Vakuutus- ja jälleenvakuutusopimukset

55

18 artikla – Ei laillistamista

57

19 artikla – Toimivallan rajoittamista koskevat
selitykset

57

20 artikla – Tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon
rajoittamista koskevat

selitykset

57

21 artikla – Tiettyjä oikeudenaloja koskevat selitykset

58

22 artikla – Muita kuin yksinomaisia
oikeuspaikkasopimuksia koskevat vastavuoroiset
selitykset

58

23 artikla – Yhdenmukainen tulkinta

60

24 artikla – Yleissopimuksen soveltamisen arviointi

61

25 artikla – Epäyhtenäiset oikeusjärjestelmät

61

26 artikla – Suhde muihin kansainvälisiin
asiakirjoihin

61

27 artikla – Allekirjoittaminen, ratifiointi, hyväksyminen
tai liittyminen

69

28 artikla – Epäyhtenäisiä oikeusjärjestelmiä koskevat
selitykset

69

29 artikla – Alueelliset taloudellisen yhdentymisen
järjestöt

69

30 artikla – Alueellisen taloudellisen yhdentymisen
järjestön liittyminen ilman sen jäsenvaltioita

69

31 artikla – Voimaantulo

70

Varaumat

70

32 artikla – Selitykset

70

33 artikla – Irtisanoutuminen

70

34 artikla – Tallettajan ilmoitukset

70

I OSA: JOHDANTO

Yleissopimuksen tekeminen

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin II valiokunta laati yleissopimuksen lopullisen tekstin 20. istunnossa 14.–30. kesäkuuta 2005. Päätössiakirja hyväksyttiin täysistunnossa 30. kesäkuuta 2005, jona päivänä yleissopimus avattiin allekirjoitettavaksi.

Yleissopimuksen taustaa

Yleissopimukseen lopulta johtaneen hankkeen aatteellinen alkuperä voidaan johtaa edesmenneen Arthur T. von Mehrenin ehdotuksiin. Hän toimi Harvardin yliopistoon kuuluvassa Harvard Law School -oppilaitoksessa.¹ Hän ehdotti, että Yhdysvaltojen olisi tehtävä tuomioiden tunnustamista koskevia yleissopimuksia erityisesti eurooppalaisten valtioiden kanssa. Alustavien keskustelujen jälkeen päätettiin, että paras tapa edetä olisi kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin puitteissa neuvoteltava maailmanlaajuinen yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioista. Alustavat tutkimukset aloitettiin vuonna 1994, ja hankkeen aloittamisesta päätettiin vuonna 1996.²

Alkuperäinen hanke: ”sekasopimus”. Professori von Mehren ehdotti alun perin, että hanke toteutettaisiin eräänlaisen sekasopimuksen muodossa.³ Kyseessä on

¹ Arthur von Mehren eli riittävän kauan nähdäkseen, että hanke, jolle hän oli uhrannut niin paljon tarmoa, toteutui, mutta hän kuoli vuonna 2006.

² Lisätietoja yleissopimuksen taustasta, ks. Nyghin ja Pocarin muistio (jäljempänä, alaviite 11), s. 25 ja seur. Ks. lisätietoja Pocar F. ja Honorati C. (toim.), *The Hague Preliminary Draft Convention on Jurisdiction and Judgments*,

CEDAM, Milano, Italia, 2005. Viimeksi mainittu teos sisältää myös Nyghin ja Pocarin muistion.

³ Ks. von Mehren A. T., ”Recognition and Enforcement of Foreign Judgments: A New Approach for the Hague Conference?”, *Law & Contemporary Problems*, nide 57, 1994, s. 271; von Mehren A. T., ”The Case for a Convention-mixte Approach to Jurisdiction to Adjudicate and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments”, *Rabels Zeitschrift für*

yleissopimus, jossa toimivaltaperusteet jaetaan kolmeen luokkaan. Siinä on luettelot hyväksytyistä ja kielletyistä toimivaltaperusteista. Kaikki muut toimivaltaperusteet kuuluvat niin sanottuun harmaaseen alueeseen. Ajatuksena on, että jos tuomioistuimen toimivalta perustuu hyväksytyyn perusteeseen, se voi käsitellä asian, ja oikeudenkäynnissä annettu tuomio tunnustetaan ja pannaan täytäntöön muissa sopimusvaltioissa yleissopimuksen mukaisesti (edellyttäen, että tietyt muut vaatimukset täyttyvät). Sopimusvaltion tuomioistuin ei saa käyttää kiellettyyn perusteeseen perustuvaa toimivaltaa. Tuomioistuimet saavat käyttää toimivaltaa harmaaseen alueeseen kuuluvilla perusteilla, mutta oikeudenkäynnissä annettuun tuomioon ei sovelleta tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yleissopimuksen määräyksiä.⁴

Vaikka hanketta käsittelevä alkuperäinen työryhmä kannatti tätä lähestymistapaa,⁵ työn edetessä kävi selväksi, ettei sekasopimusta koskevaa tyydyttävää tekstiä olisi mahdollista laatia kohtuullisessa ajassa. Tähän olivat syynä muun muassa valtavat erot eri valtioissa voimassa olevissa toimivaltasäännöissä ja teknisen kehityksen, kuten Internetin, ennakoimattomat vaikutukset yleissopimuksessa mahdollisesti sovittaviin toimivaltasääntöihin. Kesäkuussa 2001 järjestetyn 19. istunnon ensimmäisen osan päätteeksi päätettiin lykätä päätöstä siitä, pitäisikö alustavaa yleissopimusluonnosta koskevaa työtä jatkaa. Huhtikuussa 2002 kokoontunut Haagin konferenssin yleisiä asioita ja toimintaperiaatteita käsittelevä erityisvaliokunta päätti, että pysyvä toimisto, jota avustaisi epävirallinen työryhmä, valmistelisi tekstin erityisvaliokunnan käsiteltäväksi, jotta asiassa päästäisiin eteenpäin. Prosessin lähtökohdaksi päätettiin tuomioistuimen toimivaltaa koskevat perusalat, kuten toimivalta, joka perustuu liikeyritysten välisiin oikeuspaikkasopimuksiin, toimivalta, joka syntyy, kun vastaaja vastaa, vastaajan oikeuspaikka, vastakanteet, trusti, fyysinen vahinko ja tietyt muut mahdolliset toimivaltaperusteet.

Kolmen kokouksen jälkeen epävirallinen työryhmä ehdotti, että tavoitteeksi olisi karsittava yleissopimus oikeuspaikkasopimuksista kauppaoikeudellisissa asioissa. Jäsenvaltiot katsoivat yleisesti, että ehdotetulla yleissopimuksella saavutettaisiin tällaisten sopimusten ja niiden perusteella annettujen tuomioiden osalta sama kuin mitä välityssopimusten ja niiden perusteella annettujen tuomioiden osalta oli saavutettu vuoden 1958 New Yorkin yleissopimuksella ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Haagin konferenssin jäsenvaltioiden reagoitua myönteisesti järjestettiin joulukuussa 2003 erityisvaliokunnan kokous,

jossa keskusteltiin epävirallisen työryhmän valmistelemasta luonnoksesta. Erityisvaliokunnan kokouksessa valmisteltiin luonnosteksti (2003 yleissopimusluonnos), joka julkaistiin tarkistettuna työasiakirjana nro 49. Huhtikuussa 2004 järjestettiin toinen kokous, jossa asiakirjaa käsiteltiin uudelleen ja keskusteltiin vielä avoimista kysymyksistä. Huhtikuun 2004 kokouksessa laadittiin tarkistettu luonnos (vuoden 2004 yleissopimusluonnos), joka julkaistiin tarkistettuna työasiakirjana nro 110. Se muodosti diplomaattikonferenssissa kesäkuussa 2005 käsitellyn tekstin perustan. Diplomaattikonferenssissa muotoiltiin yleissopimuksen lopullinen teksti. Seuraavat asiakirjat olivat yleissopimuksen valmistelussa tärkeimpiä esivaiheita:

1. erityistyöryhmän yleissopimusluonnoksen muodossa tekemä ehdotus (*epävirallisen työryhmän luonnos*), joka julkaistiin valmisteluasiakirjana nro 8, maaliskuussa 2003⁶
2. vuonna 2003 laadittu yleissopimusluonnos (2003 yleissopimusluonnos), joka perustui epävirallisen työryhmän laatimaan luonnokseen ja julkaistiin tarkistettuna työasiakirjana nro 49 joulukuussa 2003
3. vuonna 2004 laadittu vuoden 2003 yleissopimusluonnoksen tarkistettu ja täydennetty versio (2004 yleissopimusluonnos), joka julkaistiin tarkistettuna työasiakirjana nro 110 huhtikuussa 2004 ja
4. vuonna 2005 laadittu lopullinen teksti.

Yleissopimuksen aiemmista luonnoksista on laadittu kaksi selitysmuistiota: toinen vuoden 2003 yleissopimusluonnoksesta ja toinen vuoden 2004 yleissopimusluonnoksesta.

Virkamiehet

Ensimmäisessä vaiheessa (1997–2001) oli tehty seuraavat nimitykset:

Puheenjohtaja:	T. Bradbrooke Smith (Kanada)
Varapuheenjohtajat:	Andreas Bucher (Sveitsi)
	Masato Dogauchi (Japani)
	Jeffrey D. Kovar (Yhdysvallat)
	José Luis Siqueiros (Meksiko)
Muistioiden laatijat:	Peter Nygh (Australia) ⁷
	Fausto Pocar (Italia)

ausländisches und internationales Privatrecht, nide 61, nro 1, 1997, s. 86.

⁴ Tämän alan eurooppalaiset asiakirjat (Brysselin asetus, Brysselin yleissopimus ja Luganon yleissopimus) perustuvat hieman toisenlaiseen ajatteluun. Jos vastaajan kotipaikka on toisessa valtiossa, johon asiakirjaa sovelletaan, harmaata aluetta ei ole: toimivaltaa voidaan käyttää vain asiakirjassa määriteltyin perustein. Jos vastaajan kotipaikka ei ole tällaisessa valtiossa, toimivaltaa saa kuitenkin tietyin poikkeuksin käyttää millä tahansa kansallisessa laissa sallitulla perusteella, ja oikeudenkäynnissä annettu tuomio on kuitenkin tunnustettava ja pantava täytäntöön muissa valtioissa.

⁵ Ks. "Conclusions of the Working Group meeting on enforcement of judgments", valm.asiak. nro 19, marraskuu 1992, *Proceedings of the Seventeenth Session*, nide I, s. 257 ja seur., 5 ja 6 kohta.

⁶ "Preliminary result of the work of the Informal Working Group on the Judgments Project", huhtikuussa 2003 kokoontuneen yleisiä asioita ja toimintaperiaatteita käsittelevän erityisvaliokunnan valm.asiak. nro 8, maaliskuu 2003.

⁷ Valitettavasti Peter Nygh kuoli kesäkuussa 2002. Hänen kuolemansa oli raskas menetys.

Luonnosteluvaliokunnan puheenjohtaja: Gustaf Möller (Suomi).

Silloinen apulaispääsihteeri Catherine Kessedjian laati useita valmisteluasiakirjoja.

Toisessa vaiheessa (2002–2005) tehtiin seuraavat nimitykset:

Puheenjohtaja: Allan Philip (Tanska) (2003–2004)⁸

Andreas Bucher (Sveitsi) (2005).

Varapuheenjohtajat: David Goddard (Uusi-Seelanti)

Jeffrey D. Kovar (Yhdysvallat)

Alexander Matveev (Venäjän federaatio)

Kathryn Sabo (Kanada)

Jin Sun (Kiina)

Muistioden laatijat: Trevor C. Hartley (Yhdistynyt kuningaskunta)

Masato Dogauchi (Japani)

Luonnosteluvaliokunnan puheenjohtaja: Gottfried Musger (Itävalta).

Ensimmäinen sihteeri Andrea Schulz laati useita valmisteluasiakirjoja ja osallistui muuhun työhön.

Asiakirjat

Seuraavassa luetellaan tärkeimmät neuvottelujen aikana mainitut asiakirjat, joihin tässä selitysmuistiossa viitataan. Asiakirjat on jaettu kahteen ryhmään: hankkeen ensimmäiseen ja toiseen vaiheeseen liittyvät asiakirjat. Niihin viitataan jäljempänä esitetyllä lyhytnimellä.

Toiseen vaiheeseen liittyvät asiakirjat muodostavat yleissopimuksen olennaisen tausta-aineiston.

Ensimmäiseen vaiheeseen liittyvillä asiakirjoilla on merkitystä vain siltä osin kuin yleissopimuksen aiempien toisintojen määräyksiä on siirretty lopulliseen toisintoon.

a) Ensimmäinen vaihe

Vuoden 1999 alustava yleissopimusluonnos: Vuoden 1999 alustava yleissopimusluonnos tuomioistuinten toimivallasta ja ulkomaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa laadittiin kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevässä Haagin konferenssissa vuonna 1999, ja sen kohde on pääosin sama kuin Brysselin⁹ ja Luganon¹⁰ yleissopimuksissa. Sen käsittely keskeytettiin, kun kävi ilmeiseksi, että tuohon aikaan olisi ollut vaikeaa päästä kokonaissopimukseen. Haagin konferenssin pysyvä toimisto julkaisi sen tekstin yhdessä edesmenneen Peter Nyghin ja Fausto Pocarin selitysmuistion kanssa elokuussa 2000.¹¹

Nyghin ja Pocarin muistio: Vuoden 1999 alustavaa yleissopimusluonnosta koskeva selitysmuistio (ks. alaviite 11).

Vuoden 2001 väliaikainen teksti: Tiivistelmä diplomaattikonferenssin 6.–20. kesäkuuta 2001 II valiokunnassa käytyjen keskustelujen tuloksista.¹² Tekstissä on suuri määrä hakasulkeita, mikä viittaa siihen, että oli paljon asioita, joista valtuuskunnat eivät onnistuneet pääsemään sopimukseen.

b) Toinen vaihe:

Epävirallisen työryhmän luonnos: Epävirallisen työryhmän laatima yleissopimusluonnos, joka on julkaistu yleisiä asioita ja toimintaperiaatteita käsittelevän erityisvaliokunnan valmisteluasiakirjana nro 8 (maaliskuu 2003).¹³

Schulzin ensimmäinen muistio: Epävirallisen työryhmän luonnosta koskeva Andrea Schulzin selitysmuistio, julkaistu kesäkuussa 2003 valmisteluasiakirjana nro 22.¹⁴

Vuoden 2003 yleissopimusluonnos: Tuomioistuimen toimivaltaa ja ulkomaisten tuomioiden tunnustamista ja

⁸ Kaikkien yleissopimustyöhön osallistuvien suureksi suruksi Allan Philip kuoli syyskuussa 2004.

⁹ Brysselin yleissopimus: *Yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla*, tehty 27 päivänä syyskuuta 1968. Konsolidoitu teksti on julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä (EYVL) 1968, C 27, s. 1. Vuonna 1999 sen korvasi suurelta osin Brysselin asetus (ks. jäljempänä, alaviite 50). Siihen saakka yleissopimusta oli sovellettu Euroopan unionin jäsenvaltioihin. Alkuperäistä Brysselin yleissopimusta koskeva Paul Jenardin selitysmuistio on julkaistu virallisessa lehdessä vuonna 1979, EYVL C 59, s. 1.

¹⁰ Luganon yleissopimus: *Yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla*, tehty 16 päivänä syyskuuta 1988, EYVL 1988, L 319, s. 9. Siinä on vastaavia määräyksiä kuin Brysselin yleissopimuksessa, mutta nämä kaksi yleissopimusta eivät ole täysin samanlaisia. Luganon yleissopimuksen sopimusvaltioita ovat EU:n 15 ”vanhaa” jäsenvaltiota ja tietyt muut Euroopan valtiot. Kirjoittamisajankohdasta ne olivat Islanti, Norja, Puola ja Sveitsi. Brysselin ja Luganon yleissopimusten välillä tehdään ero Luganon yleissopimuksen 54 b artiklassa. Se pohjautuu periaatteeseen, jonka mukaan Luganon

yleissopimusta ei sovelleta EU:n 15 vanhan jäsenvaltion suhteisiin, mutta sitä sovelletaan, jos asiassa on mukana jokin edellä mainituista maista (Puolaan lukuun ottamatta). Paul Jenardin ja Gustaf Möllerin virallinen selitysmuistio on julkaistu virallisessa lehdessä vuonna 1990, EYVL C 189, s. 57.

¹¹ Erityisvaliokunnan hyväksymä alustava yleissopimusluonnos tuomioistuinten toimivallasta ja ulkomaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa sekä Peter Nyghin ja Fausto Pocarin selitysmuistio, kesäkuussa 2001 järjestetyn 19. istunnon valm.asiak. nro 11, elokuu 2000. Ellei toisin erikseen mainita, kaikki valmisteluasiakirjat, joihin tässä selitysmuistiossa viitataan, ovat saatavilla verkko-osoitteessa <www.hcch.net>, kohdassa ”Conventions” – ”No 37” – ”Preliminary Documents”.

¹² Saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

¹³ Saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

¹⁴ Schulz A., ”Report on the work of the Informal Working Group on the Judgments Project, in particular on the preliminary text achieved at its third meeting – 25–28 March 2003”, valm.asiak. nro 22, kesäkuu 2003, saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

täytäntöönpanoa käsittelevän erityisvaliokunnan laatima yleissopimusluonnos, joulukuu 2003 (tarkistettu asiak. nro 49). Se perustui epävirallisen työryhmän luonnokseen.¹⁵

Ensimmäinen selitysmuistio: Vuoden 2003 alustavaa yleissopimusluonnosta koskeva selitysmuistio, joka oli laadittu maaliskuussa 2004 kommentaarin muodossa ja julkaistiin valmisteluasiakirjana nro 25.¹⁶

Vuoden 2004 yleissopimusluonnos: Alustava yleissopimusluonnos, jonka virallinen nimitys on yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia koskeva luonnos. Se oli vuoden 2003 yleissopimusluonnoksen tarkistettu toisinto, joka laadittiin huhtikuussa 2004. Se julkaistiin tarkistettuna työasiakirjana nro 110.¹⁷

Toinen selitysmuistio: Vuoden 2004 alustavaa yleissopimusluonnosta koskeva selitysmuistio, joka oli laadittu kommentaarin muodossa joulukuussa 2004. Se julkaistiin valmisteluasiakirjana nro 26.¹⁸

Huhtikuun 2005 luonnos: Luonnosteluvaliokunnan kokouksessa 18.–20. huhtikuuta 2005 valmisteltuja mahdollisia muutoksia vuoden 2004 yleissopimusluonnokseen. Vuoden 2004 yleissopimusluonnoksen teksti, johon on sisällytetty huhtikuun 2005 luonnos, on julkaistu konferenssin 20. istunnon työasiakirjana nro 1.

Schulzin toinen muistio: ”Report on the Meeting of the Drafting Committee of 1820 April 2005 in Preparation for the Twentieth Session of June 2005”. Siinä kommentoidaan huhtikuun 2005 luonnosta, ja se julkaistiin toukokuussa 2005 valmisteluasiakirjana nro 28.¹⁹

Kiitokset

Tämän selitysmuistion laatijat haluavat kiittää aiempien selitysmuistioiden laatijoita, erityisesti Nyghin ja Pocarin muistion laatijoita, Fausto Pocaria ja edesmennyttä Peter Nyghia.

He haluavat kiittää kansallisia valtuuskuntia, jotka ovat esittäneet huomautuksia selitysmuistion edellisistä luonnoksista. Huomautuksista on ollut suurta apua, ja niillä on ollut merkittävä vaikutus lopulliseen versioon.

Kirjoittajat haluavat kiittää myös Andrea Schulzia pysyvistä toimistosta ja luonnostelukomitean puheenjohtajaa Gottfried Musgeria heidän antamastaan avusta. Molemmat ovat uhranneet selitysmuistiolle huomattavan paljon aikaansa. He ovat korjanneet monia virheitä ja ehdottaneet useita parannuksia, ja ilman heidän apuaan selitysmuistioon olisi jäänyt vakavia puutteita. Olemme kaikki heille suuressa kiitollisuudenvelassa.

¹⁵ Saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

¹⁶ Saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

¹⁷ Saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

¹⁸ Saatavana verkko-osoitteessa <www.hcch.net>.

¹⁹ Saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

²⁰ Vuoden 1999 yleissopimusluonnoksen englanninkielisessä toisinnossa käytetään ilmausta ”*State addressed*” eikä ilmausta ”*requested State*”, kuten selitysmuistiossa.

Termistö

Yleissopimuksessa käytetään seuraavia termejä:

”**tuomiovaltion tuomioistuin**”: tuomion antanut tuomioistuin

”**tuomiovaltio**”: valtio, jossa tuomion antanut tuomioistuin sijaitsee

”**pyynnön vastaanottanut tuomioistuin**”: tuomioistuin, jolta pyydetään tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa

”**pyynnön vastaanottanut valtio**”: valtio, jossa pynnön vastaanottanut tuomioistuin sijaitsee.²⁰

Tässä selitysmuistiossa:

”**sopimuspuolella**” tarkoitetaan yleissopimuksen sopimuspuolta tai tarvittaessa valtiota, jota yleissopimus sitoo 30 artiklan mukaisesti;

”**osapuolella**” tarkoitetaan sopimuksen osapuolta;

”**asianosaisella**” tarkoitetaan oikeusjutun asianosaista;

”**valtiolla**” tarkoitetaan valtiota kansainvälisessä merkityksessä;

”**osavaltiolla**” tarkoitetaan liittovaltion hallinnollista aluetta, kuten Yhdysvaltojen osavaltiota.

Selitysmuistion rakenne

Selitysmuistiossa on tämän ensimmäisen osan (I osan) lisäksi kaksi muuta osaa. II osassa (Yleiskatsaus) selitetään yleissopimuksen rakennetta. Painopisteessä ovat eri määräysten tehtävät ja niiden keskinäinen suhde. III osassa (Artiklakohtaiset selitykset) analysoidaan jokaista artiklaa sen tarkoituksen selventämiseksi.

Esimerkit

Jäljempänä annetuissa esimerkeissä oletetaan (ellei toisin todeta), että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia²¹.

II OSA: YLEISKATSAUS²²

1. **Tavoite.** Yleissopimuksen tavoitteena on tehdä oikeuspaikkasopimuksista mahdollisimman tehokkaita. Sitä varten on varmistettava kolme seikkaa. Ensinnäkin valitun tuomioistuimen on käsiteltävä asia, kun se pannaan vireille kyseisessä tuomioistuimessa; toiseksi kaikkien muiden tuomioistuinten, joissa asia mahdollisesti pannaan vireille, on kieltäydyttävä tutkimasta asiaa; ja kolmanneksi valitun tuomioistuimen antama tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön. Yleissopimukseen on sisällytetty nämä kolme velvoitetta, ja ne muodostavat sen keskeiset

²¹ Ks. edellä sanan ”sopimuspuoli” merkitys.

²² Selitysmuistion tässä osassa pyritään esittämään yleissopimuksesta yleiskuvaus niille, jotka eivät tunne yleissopimusta. Siinä ei ole tarkoitus antaa täydellistä kuvausta yleissopimuksen määräyksistä. Monia artikloja ei mainita lainkaan, toisia käsitellään vain osittain, eikä edellytyksiä ja poikkeuksia aina mainita. Täydellinen kommentaari on tämän selitysmuistion III osassa.

määräykset. Yleissopimuksella on tarkoitus saavuttaa oikeuspaikkasopimusten osalta sama kuin mitä välityssopimusten osalta oli saavutettu 10. kesäkuuta 1958 tehdyllä New Yorkin yleissopimuksella ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.²³

2. **Poikkeukset.** Vaikka nämä velvoitteet ovatkin olennaisen tärkeitä, niitä ei kuitenkaan voida panna täytäntöön ehdottomalla tavalla. On yleisesti hyväksyttyä, että saattaa syntyä tilanteita, jotka ovat tavallisesti luonteeltaan poikkeuksellisia ja joissa muut näkökohdat saattavat olla painavampia kuin toive antaa oikeuspaikkasopimukselle vaikutusvoima. Tästä syystä yleissopimuksessa määrätään kutakin keskeistä velvoitetta koskevia poikkeuksia. Yleissopimuksella ei olisi paljonkaan arvoa, jos tällaiset poikkeukset olisivat liian laajoja ja epämääräisiä. Eräs yleissopimuksen laatineen diplomaattikokouksen tärkeimpiä tehtäviä oli siksi löytää oikea tasapaino joustavuuden ja varmuuden välille.

3. **Valitun tuomioistuimen on käsiteltävä asia.** Yleissopimuksen 5 artiklassa edellytetään, että yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetty tuomioistuin käsittelee asian, kun asia pannaan kyseisessä tuomioistuimessa vireille.²⁴ Se ei voi kieltäytyä asian käsittelystä sillä perusteella, että toisen valtion tuomioistuin olisi asianmukaisempi (*forum non conveniens*) tai että asia on pantu tällaisessa tuomioistuimessa ensin vireille (*lis pendens*). Tärkein poikkeus 5 artiklassa²⁵ on, että valitun tuomioistuimen ei tarvitse käsitellä asiaa, jos oikeuspaikkasopimus on mitätön kyseisen valtion lain ja sen lainvalintasääntöjen mukaan.²⁶

4. **Muut tuomioistuimet eivät saa käsitellä asiaa.** Yleissopimuksen 6 artiklan mukaan sopimusvaltion valitsematta jääneen tuomioistuimen on lykättävä asian käsittelyä tai jätettävä se tutkimatta, jos asiaan sovelletaan yksinomaista oikeuspaikkasopimusta.²⁷ Tähän on kuitenkin viisi erityispoikkeusta, jotka on annettu 6 artiklan a–e alakohdassa. Ensimmäinen, a alakohdassa esitetty poikkeus on rinnakkainen 5 artiklan poikkeuksen kanssa, nimittäin, että oikeuspaikkasopimus on mitätön kyseisen valtion lain ja sen lainvalintasääntöjen mukaan. Yleissopimuksen 6 artiklan muista neljästä poikkeuksesta tärkein on luultavasti c alakohdassa esitetty poikkeus. Se koskee tilannetta, jossa oikeuspaikkasopimuksen

täyttäminen johtaisi ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen tai olisi selkeästi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu.²⁸ On tärkeää ymmärtää, mikä ero on a ja c alakohdan poikkeuksia koskevassa lähestymistavassa. Artiklan a alakohdan mukaan (valitsematta jääneen) tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu, on sovellettava valitun tuomioistuimen valtion lakia (myös sen lainvalintasääntöjä), kun taas c alakohdan mukaisesti se soveltaa oman valtionsa ”ilmeisen epäoikeudenmukaisuuden” ja ”oikeusjärjestyksen perusteiden” käsitteitä. Tässä suhteessa yleissopimus poikkeaa ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevasta vuoden 1958 New Yorkin yleissopimuksesta, jossa ei eritellä näissä olosuhteissa sovellettavaa lakia.

5. **Tunnustaminen ja täytäntöönpano.** Oikeuspaikkasopimuksen arvoa lisää, jos annettu tuomio tunnustetaan ja pannaan täytäntöön²⁹ mahdollisimman monessa muussa valtiossa. Tämä tavoite pyritään saavuttamaan 8 artiklan 1 kohdassa.³⁰ Siihen on kuitenkin jälleen poikkeuksia, joista useimmat esitetään 9 artiklassa.³¹ Jotkin niistä vastaavat 6 artiklan poikkeuksia – kuten poikkeus, jota sovelletaan, jos oikeuspaikkasopimus on ollut mitätön valitun tuomioistuimen valtion lain ja sen lainvalintasääntöjen mukaan.³² Tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta saa kieltäytyä myös, jos tunnustaminen tai täytäntöönpano olisi selvästi vastoin pyynnön vastaanottaneen valtion oikeusjärjestyksen perusteita.³³ Muut poikkeukset koskevat haastehakemuksen tai vastaavan asiakirjan tiedoksiantoa³⁴ ja prosessipetosta.³⁵

6. **Ristiriitaiset tuomiot.** Yleissopimuksen 9 artiklassa käsitellään myös tilannetta, jossa samat asianosaiset ovat saaneet toiselta tuomioistuimelta tuomion, joka on ristiriidassa valitun tuomioistuimen antaman tuomion kanssa (jäljempänä ”ristiriitainen tuomio”). Artiklassa kohdellaan eri tavoin asiaa, jossa ristiriitainen tuomio on annettu *samassa valtiossa*, jossa kanne on nostettu valitun tuomioistuimen antaman tuomion panemiseksi täytäntöön, ja asiaa, jossa ristiriitainen tuomio on annettu *toisessa valtiossa*. Ensin mainitussa tapauksessa ristiriitaisen tuomion olemassaolo on sellaisenaan peruste, jolla valitun tuomioistuimen

²³ Yleissopimuksessa mennään tietenkin monilta osin pidemmälle kuin New Yorkin yleissopimuksessa. Sitä käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä asianomaisten artiklojen yhteydessä.

²⁴ Asiaa käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä 124 kohdasta eteenpäin.

²⁵ Toinen mahdollinen poikkeus, ks. 19 artikla.

²⁶ Yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa on erityismääräyksiä, joiden perusteella valittu tuomioistuin voi soveltaa omia sääntöjään asiaperusteiseen toimivaltaan ja sopimusvaltion tuomioistuinten toimivaltajakoon.

²⁷ Asiaa käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä 141 kohdasta eteenpäin.

²⁸ Muut poikkeukset: b) toiselta asianosaiselta on puuttunut kelpoisuus tehdä oikeuspaikkasopimus sen valtion lain mukaan, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu; d) oikeuspaikkasopimusta ei voida kohtuudella täyttää poikkeuksellisista syistä, joihin asianosaiset eivät voi vaikuttaa; ja e) valittu tuomioistuin on päättänyt olla käsittelemättä asiaa.

²⁹ ”Tunnustamisella” ymmärretään yleissopimuksessa tuomiovaltion tuomioistuimen määrittämien oikeuksien ja velvoitteiden hyväksymistä. ”Täytäntöönpanolla” tarkoitetaan sen varmistamista, että oikeudenkäynnin hävinnyt asianosainen noudattaa tuomiovaltion tuomioistuimen määräystä.

³⁰ Asiaa käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä 164 kohdasta eteenpäin.

³¹ Muut mahdolliset poikkeukset, ks. 10 ja 20 artikla.

³² Yleissopimuksen 6 artiklan a alakohtaa vastaa 9 artiklan a alakohta, 6 artiklan b alakohtaa 9 artiklan b alakohta ja 6 artiklan c alakohtaa vastaa 9 artiklan e kohta.

³³ Yleissopimuksen 9 artiklan e kohta.

³⁴ Yleissopimuksen 9 artiklan c alakohta.

³⁵ Yleissopimuksen 9 artiklan d kohta. Vaatimuksen kohdetta koskevaan petokseen voidaan soveltaa muita määräyksiä, kuten – äärimmäisissä olosuhteissa – oikeusjärjestyksen perusteita koskevia.

antaman tuomion tunnustamisesta voidaan kieltäytyä. Viimeksi mainitussa tapauksessa ristiriitainen tuomio on pitänyt antaa ennen valitun tuomioistuimen tuomiota, sen on koskettava samaa asiaa ja täytettävä edellytykset, joiden perusteella se voidaan tunnustaa pyynnön vastaanottaneessa valtiossa. Kummassakaan tapauksessa tuomioistuinta ei *velvoiteta* tunnustamaan ristiriitaista tuomiota tai kieltäytymään tunnustamasta valitun tuomioistuimen antamaa tuomiota.

7. **Vahingonkorvaukset.** Yleissopimuksen 11 artiklaan sisältyy vielä yksi poikkeus. Siinä määrätään, että tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos ja siltä osin kuin tuomiossa määrätään sellaisesta vahingonkorvauksesta, mukaan lukien ennalta ehkäisevässä tarkoituksessa tai rangaistuksena määrätty vahingonkorvaus, joka ei korvaa asianosaisen todellista menetystä tai vahinkoa.³⁶

8. **Muut määräykset.** Edellä mainitut keskeiset määräykset ovat yleissopimuksen ydin. Ne muodostavat kuitenkin vain suhteellisen pienen osan artiklojen kokonaismäärästä. Loput määräykset ovat tietyllä tapaa avustavia: toiset koskevat yleissopimuksen soveltamisalaa, toisissa esitetään lisää keskeisten määräysten poikkeuksia ja edellytyksiä, ja joissakin on yleissopimuksen toimintaa koskevia kansainvälisen julkisoikeuden sääntöjä. Tässä yleiskatsauksessa käsitellään niistä vain tärkeimpiä.

9. **Mitä oikeuspaikkasopimuksia yleissopimus koskee?** Yleissopimuksen 1 ja 3 artiklassa selitetään, mitä yleissopimuksessa tarkoitetaan yksinomaisella oikeuspaikkasopimuksella. Yleissopimuksen II luku koskee vain näiden määräysten soveltamisalaan kuuluvia oikeuspaikkasopimuksia.³⁷

10. **1 artikla.** Yleissopimuksen soveltamisalaa rajoitetaan 1 artiklassa kolmella perustavalla. Ensinnäkin todetaan, että yleissopimusta sovelletaan vain kansainvälisiin asioihin. Toiseksi määrätään, että sitä sovelletaan vain *yksinomaisiin* oikeuspaikkasopimuksiin. Tällä rajoituksella on kuitenkin kaksi edellytystä: Ensinnäkin 3 artiklan b kohdassa annetaan sääntö, jonka mukaan oikeuspaikkasopimusta, jossa nimetään yhden sopimusvaltion tuomioistuimet tai yhden sopimusvaltion yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin, pidetään yksinomaisena, jos asianosaiset eivät ole nimenomaisesti toisin sopineet. Toiseksi 22 artiklassa on vapaavalintainen määräys, jolla tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat määräykset ulotetaan koskemaan muussa kuin yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyn tuomioistuimen antamia tuomioita. Kolmas 1 artiklassa annettu rajoitus on, että oikeuspaikkasopimus on tehty siviili- ja kauppaoikeudellisessa asiassa. Yleissopimuksen 2 artiklan 5 kohdassa määrätään kuitenkin, että asiaa ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain

sillä perusteella, että valtio, hallitus, valtion laitos tai valtiota edustava henkilö on siinä asianosaisena.

11. **”Kansainvälisen” määritelmä.** Koska yleissopimusta sovelletaan vain kansainvälisissä asioissa, on tarpeen määritellä sana ”kansainvälinen”. Se tehdään 1 artiklan 2 ja 3 kohdassa.³⁸ Artiklan 2 kohdan mukaan asia on kansainvälinen tuomioistuimen toimivaltaa koskevassa merkityksessä, jollei asianosaisten asuinpaikka ole samassa sopimusvaltiossa ja jolleivät asianosaisten välinen suhde ja kaikki muut riidan kannalta merkitykselliset seikat liity ainoastaan kyseiseen valtioon riippumatta siitä, missä valittu tuomioistuin sijaitsee. Toisin sanoen, jos asia on muutoin täysin kansallinen, ulkomaisen tuomioistuimen valinta ei tee siitä kansainvälistä. Tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan eri määritelmää (3 kohta). Tällöin riittää, että tuomio on annettu ulkomaisessa tuomioistuimessa. Tämä merkitsee, että asia, joka ei ollut kansainvälinen, kun alkuperäinen tuomio annettiin, voi muuttua kansainväliseksi, jos herää kysymys tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta toisessa valtiossa. (Tätä koskee 20 artiklassa annettu mahdollisuus antaa selitys, jonka mukaan sen tuomioistuimet voivat kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön valitun tuomioistuimen antamaa tuomiota, jos asia on – valitun tuomioistuimen sijaintipaikkaa lukuun ottamatta – täysin kansallinen siinä valtiossa, jossa tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan.)³⁹

12. **”Yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen” määritelmä.** Yksinomainen oikeuspaikkasopimus määritellään 3 artiklassa. Siinä määrätään, että yleissopimusta sovelletaan vain sopimusvaltioiden hyväksi tehtyihin oikeuspaikkasopimuksiin. Oikeuspaikkasopimus voi koskea sekä aiempia että tulevia riitoja. Siinä voidaan viitata yleisesti sopimusvaltion tuomioistuihin (”Ranskan tuomioistuimet”); siinä voidaan viitata sopimusvaltion tiettyyn tuomioistuimeen (”the Federal District Court for the Southern District of New York”); tai siinä voidaan viitata kahteen tai useampaan tuomioistuimeen samassa sopimusvaltiossa (”joko Tokion tai Koben alueellinen tuomioistuin”). Kaikkien muiden tuomioistuinten toimivalta on suljettava pois; se katsotaan kuitenkin poissuljetuksi, elleivät asianosaiset ole määränneet toisin.

13. **Muotovaatimukset.** Yleissopimuksen 3 artiklan c kohdassa asetetaan muotovaatimukset, jotka yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvan oikeuspaikkasopimuksen on täytettävä. Sopimus on tehtävä tai vahvistettava joko i) kirjallisesti tai ii) millä tahansa muulla tiedonvälityskeinolla, jonka kautta tiedot ovat saatavilla siten, että niitä voidaan myöhemmin tarkastella.⁴⁰ Jos oikeuspaikkasopimus ei täytä näitä vaatimuksia, se ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan. Yleissopimuksessa ei kuitenkaan estetä sopimusvaltioita

³⁶ Tuomioistuimen, jolle pyyntö on osoitettu, on kuitenkin otettava huomioon, onko ja miltä osin tuomion antaneen tuomioistuimen määräämällä vahingonkorvauksella tarkoitus kattaa oikeudenkäyntiin liittyvät kulut ja kustannukset.

³⁷ Yleissopimuksen 22 artiklan mukaan yleissopimuksen III lukua on mahdollista tietyissä olosuhteissa soveltaa myös muihin kuin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin.

³⁸ Ks. myös 25 artiklan 2 kohta.

³⁹ Ks. jäljempänä 231–233 kohta.

⁴⁰ Määräyksen sanamuotoon on otettu mallia sähköistä kaupankäyntiä koskevan, UNCITRALin vuoden 1996 mallilain 6 artiklan 1 kohdasta.

panemasta tällaista sopimusta tai sen mukaisesti annettua tuomiota täytäntöön oman lakinsa mukaisesti.

14. **”Valtion” merkitys.** Monissa yleissopimuksen määräyksissä viitataan ”valtioon” tai ”sopimusvaltioon”. Näiden sanojen merkitys ei ole kuitenkaan yksinkertainen asia, kuten 25, 28, 29 ja 30 artikla osoittavat.

15. **Usean oikeusjärjestelmän valtiot.** Jotkin valtiot muodostavat kahdesta tai useammasta hallinnollisesta alueesta, joilla kullakin on oma oikeusjärjestelmä. Näin on usein asian laita liittovaltioissa. Esimerkiksi Yhdysvallat koostuu osavaltioista ja Kanada provinseista ja territorioista. Näin voi kuitenkin olla myös muissa kuin liittovaltioissa, kuten Kiinassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Viimeksi mainittu koostuu kolmesta hallinnollisesta alueesta, jotka ovat Englanti ja Wales (yksi alue), Skotlanti sekä Pohjois-Irlanti. Yleissopimuksen 25 artiklan 1 kohdassa määrätään tällaisten valtioiden osalta, että sanaa ”valtio” voidaan yleissopimuksessa soveltaa tapauksen mukaan joko suureen yksikköön – esimerkiksi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan – tai kyseisen yksikön alayksikköön – kuten Skotlantiin.⁴¹ Asianmukainen valinta riippuu useista tekijöistä, muun muassa suuren yksikön ja alayksikön suhteesta kyseisen valtion oikeusjärjestelmässä, samoin kuin oikeuspaikkasopimuksen ehdoista. Yleissopimuksen 25 artiklan 1 kohdan toimintaa havainnollistetaan käyttämällä esimerkkinä 3 artiklaa, jossa viitataan muun muassa sopimukseen, jossa nimetään ”yhden sopimusvaltion tuomioistuimet”. Jos asianomaiset nimeävät Albertan tuomioistuimet, 3 artiklan ”sopimusvaltio” tarkoittaa Albertaa, joten oikeuspaikkasopimus kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan. Jos he toisaalta nimeävät Kanadan tuomioistuimet, 3 artiklassa tarkoitettu ”sopimusvaltio” on Kanada, joten tässäkin tapauksessa oikeuspaikkasopimus kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan.

16. **Ratifiointi tai liittyminen rajoitettu tiettyihin alueisiin.** Myös 28 artiklassa käsitellään edellä olevassa kohdassa tarkoitettua kaltaisia valtioita. Sillä on kuitenkin erilainen tarkoitus. Siinä annetaan tällaisille valtioille mahdollisuus antaa selitys, jonka mukaan yleissopimusta sovelletaan ainoastaan joihinkin sen alueista. Näin ollen esimerkiksi Kanada voisi antaa selityksen, jonka mukaan yleissopimusta sovelletaan vain Albertan provinssiin. Tällöin oikeuspaikkasopimus, jossa nimetään jonkin muun

Kanadan provinssin tuomioistuimet, ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan.

17. **Alueelliset taloudellisen yhdentymisen järjestöt.** Alueellisia taloudellisen yhdentymisen järjestöjä, kuten Euroopan yhteisöä, käsitellään 29 ja 30 artiklassa.⁴² Paitsi että tällaiset järjestöt voivat tietyissä tapauksissa tulla yleissopimuksen sopimuspuoliksi, 29 ja 30 artiklassa määrätään myös, että yleissopimuksen viittaukset sopimusvaltioon tai valtioon koskevat, silloin kuin se on tarkoituksenmukaista, myös sellaista alueellista taloudellisen yhdentymisen järjestöä, joka on sen sopimuspuoli.⁴³ Riippuen siitä, mikä on tarkoituksenmukaista, ”valtio” voi siten eurooppalaisessa yhteydessä merkitä joko Euroopan yhteisöä, yhtä sen jäsenvaltioista (esim. Yhdistynyttä kuningaskuntaa) tai tällaisen jäsenvaltion hallinnollista aluetta (kuten Skotlantia). Tästä seuraa, että oikeuspaikkasopimus, jossa nimetään ”Euroopan yhteisön tuomioistuimet” tai jossa viitataan erityisesti ”Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeen (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen)”⁴⁴ kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan.

18. **Soveltamisalan ulkopuolelle suljetut asiat.** Yleissopimuksen 2 artiklassa käsitellään yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljettuja asioita. Yleissopimus on suunniteltu sovellettavaksi kaupallisella alalla, ja tämä toimintalinja näkyy soveltamisalan ulkopuolelle suljettujen asioiden luonteessa. Tosin myös muutama kauppaoikeudellinen asia on suljettu soveltamisalan ulkopuolelle niihin sovellettavien erityisnäkökohtien takia. Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta kuluttajasopimuksiin eikä työsuhdetta koskeviin sopimuksiin. Artiklan 2 kohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta useisiin erityisaloihin, jotka on lueteltu 16:ssa alakohdassa. Niihin kuuluu erilaisia perheoikeudellisia asioita, kuten elatusvelvollisuus ja aviovarallisuus, ja sekalainen ryhmä asioita ydinvahinkojen korvausvastuusta julkiseen rekisteriin tehtyjen merkintöjen pätevyYTEEN. Joitakin niistä käsitellään tarkemmin jäljempänä erityisten oikeudenalojen yhteydessä.

19. **Ennakkoratkaisut.** Yleissopimuksen 2 artiklan 3 kohdassa esitetään tärkeä periaate, jonka mukaan yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa asiaa ei suljeta tämän yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle pelkästään sen takia, että tuomioistuimen on esikysymyksenä ratkaistava jokin soveltamisalan

⁴¹ Yleissopimuksen 25 artiklan 2 kohdassa määrätään kuitenkin, ettei tällainen valtio ole velvollinen soveltamaan yleissopimusta tällaisten alayksiköiden välillä.

⁴² Yleissopimuksen 29 ja 30 artikla eroavat siltä osin, että ensin mainittu koskee tilannetta, jossa alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö tulee yleissopimuksen sopimuspuoleksi yhdessä jäsenvaltioidensa kanssa, kun taas viimeksi mainittu artikla koskee tilannetta, jossa järjestöstä tulee sopimuspuoli ilman sen jäsenvaltioita. Euroopan yhteisön tapauksessa se riippuisi siitä, onko yhteisöllä jaettu vai yksinomainen toimivalta. Ks. tähän liittyvä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen lausunto 1/03, 7.2.2006, ”Yhteisön toimivalta tehdä uusi Luganon yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla”, saatavana verkko-osoitteessa <http://curia.europa.eu/>.

⁴³ Tietyissä artikloissa – kuten 28 artiklassa – mainitaan kuitenkin erikseen, että niitä ei sovelleta alueellisiin taloudellisen yhdentymisen järjestöihin.

⁴⁴ Euroopan yhteisön perustamissopimuksen (EY-sopimuksen) 238 artiklan mukaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuimella on toimivalta ratkaista asia yhteisön tekemässä tai sen puolesta tehdyssä julkis- tai yksityisoikeudellisessa sopimuksessa olevan ”välityslausekkeen” (tosiasiassa oikeuspaikkalausekkeen) nojalla. Tätä toimivaltaa käyttää ensimmäisen asteen tuomioistuin. EY-sopimuksen 225 artiklan 1 kohta. Tämä tarkoittaa, että jos Euroopan komissio tekee kaupallisen sopimuksen Euroopan yhteisön ulkopuolella sijaitsevan yhtiön kanssa, tällaisessa sopimuksessa oleva oikeuspaikkalauseke Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen (ensimmäisen asteen tuomioistuimen) hyväksi kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan.

ulkopuolelle suljettu asia. Yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohdassa selvennetään kuitenkin, että soveltamisalan ulkopuolelle jätettyä asiaa koskevalla ratkaisulla ei ole oikeutta riippumattomaan tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon yleissopimuksen mukaisesti. Lisäksi 10 artiklan 2 kohdassa pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle annetaan mahdollisuus (mutta ei velvollisuutta) kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön itse tuomiota siltä osin kuin se perustuu ennakkoratkaisuun. Tätä valtaa ei kuitenkaan pitäisi käyttää, jos ennakkoratkaisu olisi ollut sama, vaikka se olisi annettu pyynnön vastaanottaneessa valtiossa.

20. Immateriaalioikeuksia koskevat ennakkoratkaisut. Yleissopimuksen 10 artiklan 2 kohdan soveltamista koskevat tärkeät rajoitukset silloin, kun ennakkoratkaisu koskee immateriaalioikeutta (10 artiklan 3 kohta). Tätä selitetään jäljempänä, kun käsitellään immateriaalioikeuksia.

21. Tiettyjä oikeudenaloja koskevat selitykset. Sopimusvaltiolle annetaan 21 artiklassa mahdollisuus laajentaa soveltamisalan ulkopuolelle suljettujen alojen luetteloa antamalla selitys, jonka mukaan se ei sovelleta yleissopimusta erityiseen oikeudenalaan, kunhan soveltamisalan ulkopuolelle suljettu oikeudenala määritellään selvästi ja täsmällisesti. Jos näin tehdään, yleissopimusta ei sovelleta kyseiseen alaan selityksen antaneessa valtiossa.⁴⁵

22. Avoimuus ja takautumattomuus. Yleissopimuksen 21 artiklassa sopimusvaltiolle annetaan nimenomainen mahdollisuus olla soveltamatta yleissopimusta tiettyihin asioihin. Yleissopimuksen 32 artiklan mukaisesti mahdollinen selitys kuitenkin on ilmoitettava tallettajalle (Alankomaiden ulkoasiainministeriö), joka ilmoittaa siitä muille valtioille (avoimuusperiaate). Lisäksi on suunniteltu, että selitykset julkaistaan kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin verkkosivustossa.⁴⁶ Jos selitys annetaan sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan selityksen antavassa valtiossa, se tulee voimaan aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua.⁴⁷ Koska selitystä ei sovelleta ennen sen voimaantuloa tehtyihin oikeuspaikkasopimuksiin (takautumattomuusperiaate)⁴⁸, asianosaisilla on etukäteen tiedossaan, vaikuttaako selitys heidän oikeudelliseen suhteeseensa.

⁴⁵ Jos 21 artiklan mukaisen selityksen alaan kuuluva asia ratkaistaan esikysymyksenä, tilannetta käsitellään 10 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

⁴⁶ Sivuston osoite on www.hcch.net.

⁴⁷ Yleissopimuksen 32 artiklan 4 kohta.

⁴⁸ Yleissopimuksen 32 artiklan 5 kohta.

⁴⁹ Yleissopimuksen 12 artikla ja 13 artiklan 1 kohdan e kohta.

⁵⁰ Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001, annettu 22 päivänä joulukuuta 2000, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla, EYVL 2001, L 12, s. 1. Sitä sovelletaan kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kesken Tanskaa lukuun ottamatta, ja se korvaa Brysselin yleissopimuksen niiden valtioiden keskinäisissä suhteissa, joihin sitä sovelletaan. Samoja säännöksiä sovelletaan Tanskaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla tehdyn Euroopan yhteisön ja

23. Vastavuoroisuus. Yleissopimuksen 21 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos valtio antaa tällaisen selityksen, muilla valtioilla ei ole velvollisuutta soveltaa yleissopimusta kyseiseen asiaan, jos valittu tuomioistuin on selityksen antaneessa valtiossa (vastavuoroisuusperiaate).

24. Sovinnot. Yleissopimusta sovelletaan tuomioistuimessa vahvistetun sovinnon täytäntöönpanoon edellyttäen, että sovintoon liittyy asianmukainen oikeuspaikkasopimus ja että sovintoon on liitetty tuomiovaltion tuomioistuimen antama todistus.⁴⁹ Common law -oikeudessa ei tunneta sovintoja tässä merkityksessä. Ne eivät ole sama asia kuin tuomioistuimen ulkopuolinen sovinto tai *consent judgment*, vaikka niillä on sama tarkoitus. *Consent judgment* kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan samalla tavoin kuin mikä tahansa tuomio.

25. Ristiriidat muiden yleissopimusten kanssa. Tämä on eräs vaikeimpia yleissopimuksessa käsiteltyjä asioita. Lähtökohtana on oltava kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaiset säännöt, joiden yleensä katsotaan tulevan ilmi *valtiosopimus-oikeutta* koskevan *Wienin yleissopimuksen* (1969) 30 artiklassa. Wienin yleissopimuksen 30 artiklan 2 kohdan mukaan, jos valtiosopimuksessa erityisesti määrätään, että se on riippuvainen jostakin (aikaisemmasta tai myöhemmästä) valtiosopimuksesta, tämän toisen valtiosopimuksen määräyksillä on etusija. Haagin yleissopimuksen 26 artiklassa määritetään neljä tapausta (26 artiklan 2–5 kohta), joissa toisella valtiosopimuksella on siihen nähden etusija. Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdassa käsitellään hieman toisenlaista kysymystä: ristiriitoja yleissopimuksen ja sen sopimuspuolena olevan alueellisen taloudellisen yhdyntymisen järjestön sääntöjen välillä.

26. Brysselin asetus.⁵⁰ Yleissopimuksen 26 artiklassa annetut säännöt ovat liian monimutkaisia, jotta niitä voitaisiin käsitellä tässä lyhyessä katsauksessa. Saattaa kuitenkin olla hyödyllistä esittää tiivistetysti niiden soveltaminen Brysselin asetukseen. Jos ilmenee toimivaltasääntöjä koskeva ristiriita, Brysselin asetus on etusijalla yleissopimukseen nähden, mikäli yhdelläkään asianosaisista ei ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsenvaltio. Jos yhden tai useamman asianosaisen asuinpaikka on sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsenvaltio, yleissopimus on etusijalla.⁵¹ Näin ollen, jos esimerkiksi⁵² amerikkalainen

Tanskan kuningaskunnan välisen sopimuksen nojalla (EUVL 2005, L 299, s. 61 ja 62). Sopimus allekirjoitettiin Brysselissä vuonna 2005, ja se tuli voimaan 1. heinäkuuta 2007.

⁵¹ Yleissopimuksen 4 artiklan 2 kohdassa määrätään, että oikeushenkilön asuinpaikka katsotaan olevan kussakin ja kaikissa seuraavista: valtiossa, jossa sillä on sääntömääräinen kotipaikka; valtiossa, jonka lain mukaisesti se on perustettu tai muodostettu; valtiossa, jossa sillä on keskushallinto; ja valtiossa, jossa sillä on pääasiallinen toimipaikka. Tästä seuraa, että yrityksellä voi periaatteessa olla asuinpaikka neljässä valtiossa. Jos jokin niistä on Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli, mutta ei Euroopan yhteisön jäsenvaltio, Haagin yleissopimuksella on tuomioistuimen toimivallan osalta etusija Brysselin asetukseen nähden.

⁵² Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut

yhtiö ja saksalainen yhtiö nimeävät oikeuspaikaksi Rotterdamin alueellisen tuomioistuimen, yleissopimus on etusijalla, kun taas jos belgialainen ja saksalainen yhtiö nimeävät oikeuspaikaksi Rotterdamin tuomioistuimen, etusijalla on Brysselin asetus. Käytännössä toimivaltaa koskevat ristiriidat näiden kahden asiakirjan välillä ovat todennäköisesti harvinaisia. Tärkein poikkeus koskee *lis pendens* -sääntöä, jolla on Brysselin asetuksen mukaan etusija oikeuspaikkasopimukseen nähden⁵³, mutta yleissopimuksessa näin ei ole.

27. Tuomioden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan ensisijaisesti Brysselin asetusta silloin, kun tuomion antanut tuomioistuin ja tuomioistuin, jossa tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan, sijaitsevat molemmat Euroopan yhteisössä. Tämä merkitsee, että sovelletaan Brysselin asetuksen 34 artiklassa säädettyjä yleisesti rajoitetumpia perusteita kieltäytyä tuomion tunnustamisesta sen sijaan, että sovellettaisiin yleissopimuksen 9 artiklan laajahkoja perusteita. Pyynnön vastaanottanut tuomioistuin ei varsinkaan saa tavallisesti tutkia, onko tuomion antaneella tuomioistuimella ollut toimivalta käsitellä asia. Tämän pitäisi useimmissa tapauksissa helpottaa tuomion täytäntöönpanoa.

28. **Muut kuin yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset.** Yleensä yleissopimusta sovelletaan vain yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin. Yleissopimuksen 22 artiklassa on kuitenkin määräys, jonka mukaan yleissopimuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat määräykset voidaan ulottaa koskemaan muita kuin yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia vastavuoroisten selitysten järjestelmän avulla. Tällaisten sopimusten perusteella annetut tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön, jos sekä tuomiovaltio että pyynnön vastaanottanut valtio ovat antaneet tällaisen selityksen, edellyttäen, että 22 artiklan 2 kohdassa asetetut ehdot täyttyvät.

29. **Erityiset oikeudenalat.** Saattaa olla hyödyllistä päättää tämä katsaus pohtimalla yleissopimuksen vaikutuksia tiettyihin erityisiin oikeudenaloihin. Tässä käsitellään vain joitakin tapauksia.

30. **Kuljetukset ja liikenne.** Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan f alakohdassa suljetaan matkustajien ja tavarankuljetus yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Se koskee meri-, maa- ja ilmakuljetuksia. Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan g alakohdassa soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan meren saastuminen, merioikeudellisia vaateita koskevan vastuun rajoittaminen, yhteinen haveri, hätähinaus ja meripelastus. Muut merenkulkuoikeuden alat kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan.⁵⁴

valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

⁵³ Brysselin asetuksessa säädetään, että jos kanne on nostettu Euroopan yhteisön toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa ennen kuin sovituissa tuomioistuimissa, viimeksi mainitun on keskeytettävä asian käsittely, kunnes tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on todennut, ettei se ole toimivaltainen: Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9.12.2003, asia C-116/02, Gasser v. MISAT, ECLI:EU:C:2003:657, saatavana verkko-

31. **Vakuutusala.** Vakuutusala (myös merivakuutukset) kuuluu kokonaan yleissopimuksen soveltamisalaan. Yleissopimuksessa todetaan nimenomaan, että vakuutus- tai jälleenvakuutus sopimuksia ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle sillä perusteella, että vakuutus- tai jälleenvakuutus sopimus koskee asiaa, johon yleissopimusta ei sovelleta.⁵⁵ Toisin sanoen, vaikka tavarankuljetus ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, yleissopimusta sovelletaan sopimukseen, jolla vakuutetaan meritse kuljetettava tavara. Yleissopimuksessa määrätään⁵⁶ myös erikseen, että vakuutus- tai jälleenvakuutus sopimukseen perustuvaa vastuuta koskevan tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa ei saa rajoittaa eikä siitä saa kieltäytyä sillä perusteella, että kyseinen sopimus liittyy asiaan, johon yleissopimusta ei sovelleta. Lisäksi, jos vakuuttaja sopii korvaavansa vakuutetulle tämän korvattavaksi määrätyn rankaisevan vahingonkorvauksen, vakuutus sopimukseen perustuvan tuomion täytäntöönpanosta ei voida kieltäytyä pelkästään sen vuoksi, että rankaisevaa vahingonkorvausta koskevaa määräystä ei sinällään ehkä panna täytäntöön 11 artiklan nojalla.

32. **Pankki- ja rahoitusala.** Pankki- ja rahoitusala kuuluvat kokonaan yleissopimuksen soveltamisalaan. Kansainvälisiin lainasopimuksiin liittyy kuitenkin usein muu kuin yksinomainen oikeuspaikkalauseke. Tällöin yleissopimusta ei sovelleta, elleivät asianomaiset valtiot ole antaneet 22 artiklan mukaista selitystä. Epäsymmetristä oikeuspaikkasopimusta ei pidetä yksinomaisena yleissopimuksen soveltamiseksi. Tällä tarkoitetaan oikeuspaikkasopimusta, jossa toinen asianosainen saa nostaa kanteen yksinomaan nimetyssä tuomioistuimessa mutta toinen saa nostaa kanteen muissakin tuomioistuimissa.

33. **Immateriaalioikeudet.** Yleissopimuksen soveltamisesta immateriaalioikeuksiin käytiin tiiviitä neuvotteluja. Lopputuloksena erotettiin toisistaan toisaalta tekijänoikeus ja lähioikeudet ja toisaalta muut immateriaalioikeudet (kuten patentit, tavaramerkit ja mallit). Näitä kahta oikeuksien ryhmää käsitellään siten erikseen.

34. **Tekijänoikeus ja lähioikeudet.** Tekijänoikeus ja lähioikeudet kuuluvat kokonaan yleissopimuksen soveltamisalaan, myös pätevyyttä koskevat riidat. Koska tuomio voidaan kuitenkin panna täytäntöön vain sellaisia henkilöitä vastaan, joita oikeuspaikkasopimus sitoo, pätevyyttä koskevalla tuomiolla ei voi koskaan olla *in rem*⁵⁷ -vaikutusta *yleissopimuksen nojalla*. Näin ollen tuomio, jonka mukaan tekijänoikeus ei ole pätevä, ei yleissopimuksen nojalla sido kolmansia osapuolia.⁵⁸

osoitteessa <<http://curia.europa.eu/>>. Yleissopimuksen mukaan on päinvastoin. Ks. jäljempänä 295–301 kohta.

⁵⁴ Ks. jäljempänä 59 kohta.

⁵⁵ Yleissopimuksen 17 artiklan 1 kohta.

⁵⁶ Yleissopimuksen 17 artiklan 2 kohta.

⁵⁷ *In rem* -vaikutusta kutsutaan toisinaan myös *erga omnes* -vaikutukseksi (kaikkia kohtaan; kaikkialla ja aina voimassa oleva sääntö tai ehto).

⁵⁸ Sama koskee muita omaisuus oikeuksia. Esimerkiksi tavarankuljetusta koskevalla tuomiolla ei voi olla

35. **Muut immateriaalioikeudet kuin tekijänoikeus ja lähioikeudet.** Muut immateriaalioikeudet kuin tekijänoikeus ja lähioikeudet suljetaan 2 artiklan 2 kohdan n alakohdassa yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Täten kumoamista tai mitättömyyttä koskevat kanteet eivät kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan.

36. **Lisenssisopimukset.** Yleissopimusta sovelletaan lisenssisopimuksiin ja muihin immateriaalioikeuksia koskeviin sopimuksiin. Jos sopimuksessa on oikeuspaikkalauseke, valitun tuomioistuimen tuomio, jossa määrätään maksamaan lisenssimaksuja, on yleissopimuksen nojalla täytäntöönpanokelpoinen.

37. **Pätevyyden riittäminen puolustuksena.**⁵⁹ Jos lisenssin antaja nostaa lisenssin haltijaa vastaan lisenssimaksuja koskevan kanteen, viimeksi mainittu voi vastata siihen väittämällä, että immateriaalioikeus ei ole pätevä. Tämä saattaa muodostaa puolustuksen kannetta vastaan, ellei lisenssisopimuksessa ole lauseketta, jonka mukaan lisenssimaksut on maksettava riippumatta immateriaalioikeuden pätevyyden mahdollisesta riittämisestä (olettaen, että sellainen lauseke olisi laillinen). Mikäli velvoite maksaa lisenssimaksuja on voimassa vain, jos oikeus on pätevä, lisenssimaksuja koskevaa kannetta käsittelevän tuomioistuimen on ratkaistava pätevyyskysymys. Tämä ei merkitse sitä, että lisenssimaksuja koskeva kanne lakkaisi kuulumasta yleissopimuksen soveltamisalaan.⁶⁰ Pätevyyttä koskeva ennakkoratkaisu ei kuitenkaan voida tunnustaa yleissopimuksen perusteella.⁶¹

38. **Ennakkoratkaisuun perustuvan tuomion täytäntöönpano.** Jos haetaan sellaisen lisenssimaksuja koskevan tuomion täytäntöönpanoa, joka perustuu immateriaalioikeuden pätevyyttä koskevaan ennakkoratkaisuun, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi kieltäytyä tuomion täytäntöönpanosta edellyttäen, että kyseinen ratkaisu on ristiriidassa asianmukaisessa tuomioistuimessa valtiossa, jonka lain mukaan immateriaalioikeus syntyi (tavallisesti rekisteröintivaltio), annetun tuomion⁶² kanssa⁶³. Jos kyseisessä valtiossa on vireillä immateriaalioikeuden pätevyyttä koskeva oikeudenkäynti, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi lisäksi lykkätä täytäntöönpano-oikeudenkäyntiä odottaakseen pätevyyttä koskevan oikeudenkäynnin lopputulosta. Jos oikeudenkäynnin lykkääminen ei ole mahdollista, tuomioistuin voi jättää asian tutkimatta

edellyttäen, että uusi kanne voidaan nostaa sen jälkeen, kun pätevyyttä koskeva kysymys on ratkaistu.⁶⁴

39. **Oikeuksien loukkaamista koskevat kanteet.** Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan o alakohdassa yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan muiden immateriaalioikeuksien kuin tekijänoikeuksien ja niiden lähioikeuksien loukkaaminen. Sitä koskee kuitenkin tärkeä poikkeus. Soveltamisalan ulkopuolelle ei suljeta oikeuksien loukkaamista koskevia asioita, joissa kanne on nostettu tai olisi voitu nostaa asianosaisten välisen sopimuksen rikkomisen perusteella. Sitä sovelletaan oikeudenkäynteihin, joissa kanne on nostettu lisenssisopimuksen väitetyn rikkomisen perusteella, vaikka sitä ei ole rajoitettu tällaisiin sopimuksiin. Jos lisenssisopimuksessa lisenssin haltijalle annetaan lupa käyttää oikeutta tietyillä tavoilla mutta ei toisilla, hän on rikkonut sopimusta, mikäli hän käyttää oikeutta kielletyllä tavalla. Tällöin lisenssi ei kuitenkaan enää suojaa häntä, joten hän on saattanut syyllistyä myös immateriaalioikeuden loukkaamiseen. Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan o alakohtaa koskevan poikkeuksen mukaan tällainen kanne kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan. Tätä sovelletaan myös, jos kanne nostetaan muun kuin sopimuksen perusteella: oikeuksien loukkaamista koskevat asiat kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan, vaikka ne olisi pantu vireille muun kuin sopimuksen perusteella, edellyttäen, että ne olisi voitu panna vireille sopimuksen perusteella.

III OSA: ARTIKLAKOHTAISET SELITYKSET

1 artikla Soveltamisala

40. **Kolme rajoitusta.** Yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa yleissopimuksen soveltamisalaa rajoitetaan selkeästi kolmella tavalla: sitä sovelletaan vain kansainvälisissä asioissa; sitä sovelletaan vain yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin (ellei 22 artiklasta muuta johdu); ja sitä sovelletaan vain siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

41. **”Kansainvälisen” määritelmä tuomioistuimen toimivallan alalla.** Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kohdassa määritellään ”kansainvälinen” (yleissopimuksen II luvussa esitettyjen) tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen soveltamiseksi. Tapaus on kansainvälinen, jolleivät kumpikin kaksi seuraavaa edellytystä täyty: ensinnäkin asianosaisten asuinpaikka⁶⁵ on samassa sopimusvaltiossa ja toiseksi asianosaisten välinen suhde ja kaikki muut riidan kannalta merkitykselliset seikat liittyvät

yleissopimuksen nojalla *in rem* -vaikutusta. Tuomiolla voi kuitenkin aina olla *in rem* -vaikutus jollain muulla perusteella.

⁵⁹ Ks. jäljempänä 77 kohta.

⁶⁰ Yleissopimuksen 2 artiklan 3 kohta. Näin olisi silloinkin, jos lisenssin haltija nostaisi immateriaalioikeuden kumoamista koskevan vastakanteen.

⁶¹ Yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohta.

⁶² Tämä koskee myös patenttiviraston tai muun toimivaltaisen viranomaisen päätöstä.

⁶³ Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan a alakohta. Tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta voidaan kuitenkin kieltäytyä vain *siltä osin, kuin* tuomio perustuu pätevyyttä koskevaan ratkaisuun. Tämä johtuu siitä, että 10 artiklan 3 kohdassa ei luoda itsenäistä perustetta tunnustamatta

jättämiseen, vaan siinä ainoastaan asetetaan 10 artiklan 2 kohdassa esitetyn perusteen edellytykset. Ks. tarkemmin jäljempänä 197 kohta ja seur.

⁶⁴ Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan b alakohta. Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan johdantolauseessa viitataan sekä tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymiseen että sen lykkäämiseen. Kieltäytyminen lienee tavallisesti asianmukaista a alakohdan mukaisesti ja lykkääminen b alakohdan mukaisesti.

⁶⁵ Säännöt, joiden mukaan määritetään sellaisen yksikön tai henkilön asuinpaikka, joka ei ole luonnollinen henkilö, annetaan 4 artiklan 2 kohdassa.

ainoastaan kyseiseen valtioon (riippumatta siitä, missä valittu tuomioistuin sijaitsee). Tämä merkitsee, että yleissopimuksen toimivaltasääntöjä sovelletaan, jos asianosaisten asuinpaikka ei ole samassa valtiossa tai jos jollakin muulla riidan kannalta merkittävällä seikalla (muulla kuin valitun tuomioistuimen sijainnilla) on yhteys johonkin muuhun valtioon.

42. Säännön vaikutusta selvennetään esimerkillä. Oletetaan, että kummallakin sopimuspuolella on asuinpaikka Portugalissa.⁶⁶ Sopimus on tehty ja pannaan täytäntöön Portugalissa. Valittu tuomioistuin on Japanissa. Mikään merkittävä seikka (muu kuin valitun tuomioistuimen sijainti) ei liity mihinkään muuhun valtioon kuin Portugaliin. Tällainen asia ei ole kansainvälinen yleissopimuksen toimivaltasääntöjen soveltamiseksi. Näin ollen, jos sopimuksen toinen asianosainen nostaa kanteen toista vastaan Portugalissa, portugalilaisen tuomioistuimen ei tarvitse yleissopimuksen nojalla soveltaa 6 artiklaa (eli selvittää, saako se jatkaa asian käsittelyä). Jos kanne nostetaan valitussa tuomioistuimessa Japanissa, japanilaisen tuomioistuimen ei tarvitse yleissopimuksen nojalla käsitellä asiaa.⁶⁷ (On tietenkin mahdollista, että kumpikin tuomioistuin päätyy omia kansallisia lakejaan soveltamalla samanlaiseen lopputulokseen kuin mihin olisi päädytty yleissopimuksen nojalla, jos sitä olisi ollut sovellettava.)

43. Toinen seuraus samasta säännöstä on, että jos asianosaiset asiassa, joka liittyy puhtaasti Portugaliin, ovat sopineet portugalilaisesta tuomioistuimesta ja jos toinen heistä on sittemmin noston kanteen muussa sopimusvaltiossa, kyseisen muun valtion tuomioistuimilla ei ole yleissopimuksen mukaista velvollisuutta jättää asia tutkimatta. Tällainen tilanne on kuitenkin epätodennäköinen, sillä on tuskin luultavaa, että millään muulla kuin portugalilaisella tuomioistuimella olisi toimivalta käsitellä tällaista asiaa.

44. **”Kansainvälisen” määritelmä tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon yhteydessä.** Yleissopimuksen 1 artiklan 3 kohdassa määritellään ”kansainvälinen” tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon kannalta (yleissopimuksen III luku). Siinä todetaan yksinkertaisesti, että asia on tällaista tarkoitusta varten kansainvälinen, jos tunnustettava tai täytäntöön pantava tuomio on ulkomainen. Sen seurauksena asia, joka ei ollut kansainvälinen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti, kun alkuperäinen tuomio annettiin, muuttuu kansainväliseksi, jos se on tunnustettava tai pantava täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa.

45. Näin ollen, jos 42 kohdassa annetussa esimerkissä valittu tuomioistuin sijaitsee Portugalissa, sen antama tuomio on oikeutettu tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon muissa sopimusvaltioissa, vaikka tilanne liittyy

yksinomaan Portugaliin. Käytännössä tällainen ”kansainvälisen” määritelmä voi osoittautua tärkeäksi, jos vastaaja siirtäisi varallisuutensa pois Portugalista. Tätä ajatellen on hyväksytty kaksi erilaista ”kansainvälisen” määritelmää.

46. Säännöllä on kuitenkin muitakin vaikutuksia. Jos (tilanteessa, joka muutoin liittyy yksinomaan Portugaliin), kaksi Portugalin asukasta sopii japanilaisesta tuomioistuimesta, ja toinen heistä nostaa siellä toista vastaan kanteen ja saa tuomion, asiasta tulee kansainvälinen, jos tuomion täytäntöönpanoa haetaan toisessa sopimusvaltiossa. Portugalin on yleissopimuksen mukaisesti pantava japanilainen tuomio täytäntöön, ellei portugalilainen tuomioistuin ole antanut ristiriitaista tuomiota samojen asianosaisten välisessä oikeudenkäynnissä⁶⁸ tai ellei Portugali ole antanut 20 artiklan mukaista selitystä.⁶⁹

47. **Yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset.** Merkittävä näkökohta, joka puolsi yleissopimuksen soveltamisalan rajoittamista yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin, oli välttää vireilläolovaikutukseen liittyvät ongelmat.

48. Yleissopimuksen 5 artiklaa (jossa edellytetään, että valittu tuomioistuin käsittelee asian) ei voida soveltaa sellaisenaan muihin kuin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin. Tämä johtuu siitä, että asia olisi voitu panna ensin vireille valitsematta jääneessä tuomioistuimessa, joka saattaa myös olla toimivaltainen käsittelemään asian, ellei oikeuspaikkasopimus ole yksinomainen. Tästä syntyisi vireilläolovaikutukseen ja *forum non conveniens* -perusteeseen liittyviä ongelmia, jotka olisi ollut erittäin vaikea ratkaista tyydyttävällä tavalla. Lisäksi 6 artiklaa (jossa kielletään valitsematta jäänyttä tuomioistuinta käsittelemästä asiaa) ei voida soveltaa, ellei oikeuspaikkasopimus ole yksinomainen. Tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon vaiheessa näillä perusteluilla ei ole yhtä suurta merkitystä. Yleissopimuksen 22 artiklassa onkin määräys, jonka mukaan sopimusvaltiot voivat antaa vastavuoroisia selityksiä, joilla yleissopimuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat määräykset voidaan tietyin edellytyksin ulottaa koskemaan muita kuin yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia.⁷⁰

49. **Siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat.** Samoin kuin muilla yleissopimuksessa käytetyillä käsitteillä, ”siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden” käsitteellä on autonominen merkitys: siihen ei liity viittausta kansalliseen lakiin tai muuhun asiakirjaan. Rajoittuminen siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin on tämänkaltaisissa kansainvälisissä yleissopimuksissa tavallista. Pääasiallinen tarkoitus on sulkea julkisoikeus ja rikosoikeus

⁶⁶ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia: ks. lausuma s. 20.

⁶⁷ Koska asia ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, Japanin ei olisi tarvinnut antaa 19 artiklan mukaista selitystä. Yleissopimuksen 19 artiklan mukainen selitys olisi tarpeen vain, jos asiaan liittyisi ulkomainen osatekijä Portugalin yhteyksien ohella mutta kyseinen ulkomainen osatekijä ei liittyisi Japaniin (esim. asianosaisten

asuinpaikka Kiinassa). Tällaisessa tapauksessa yleissopimusta olisi sovellettava 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti, ja japanilaisella tuomioistuimella olisi siten velvollisuus käsitellä asia. Japani voisi välttää tämän velvollisuuden antamalla 19 artiklan mukaisen selityksen.

⁶⁸ Yleissopimuksen 9 artiklan f kohta. Portugalilaista tuomiota ei ole tarvinnut antaa ennen japanilaista tuomiota.

⁶⁹ Ks. jäljempänä 231 kohta ja seur.

⁷⁰ Ks. jäljempänä 240 kohta ja seur.

yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.⁷¹ Joissakin oikeusjärjestelmissä ”siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita” pidetään erillisinä ja toisensa poissulkevinä oikeudenaloina, minkä takia yleissopimuksessa on käytetty kumpaakin termiä. Kyseisissä oikeusjärjestelmissä kahden termin käytöstä on apua. Toisaalta siitä ei ole haittaa niissä järjestelmissä, joissa kauppaoikeudelliset oikeudenkäynnit ovat siviilioikeudellisten oikeudenkäyntien alaryhmä.⁷² Tietyt asiat, jotka kuuluvat selkeästi siviili- tai kauppaoikeudellisten asioiden luokkaan, on kuitenkin suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklassa.⁷³

2 artikla Soveltamisalan ulkopuolelle suljetut asiat

50. **Kuluttajasopimukset.** Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta oikeuspaikkasopimuksiin, jos niissä on osapuolena luonnollinen henkilö, joka toimii ensisijaisesti henkilökohtaisten, perheensä tai kotitaloutensa tarpeiden perusteella (kuluttaja). Määräyksellä suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle kuluttajan ja muun kuin kuluttajan väliset sopimukset sekä kahden kuluttajan väliset sopimukset.⁷⁴

51. **Työsopimukset.** Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohdassa yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan oikeuspaikkasopimukset, jotka liittyvät työsuhdetta koskeviin sopimuksiin, työehtosopimukset mukaan luettuina. Työsopimus laaditaan työnantajan ja yksittäisen työntekijän välillä; työehtosopimus on tehty työnantajan tai työnantajien ryhmän ja työntekijäryhmän tai heitä edustavan järjestön, kuten ammattiliiton, välillä. Soveltamisalan ulkopuolelle jäävät myös työsuhteeseen liittyvät muuhun kuin

sopimukseen perustuvat kanteet – esimerkiksi jos työntekijä loukkaantuu työssään.⁷⁵

52. **Muut yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljetut asiat.** Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta a–p alakohdassa lueteltuihin asioihin.⁷⁶ Kuten 2 artiklan 3 kohdassa selvennetään, yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle rajaamista sovelletaan vain, jos jokin 2 kohdassa mainituista asioista on oikeudenkäynnin ”kohteena”⁷⁷ (oikeudenkäynnin aihe tai yksi sen aiheista).⁷⁸ Tällä tarkoitetaan, että oikeudenkäyntiä ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos jokin noista asioista tulee esiin ainoastaan esikysymyksenä oikeudenkäynnissä, jonka kohde on jokin muu asia.⁷⁹

53. On erilaisia syitä, miksi 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen alajärjestelmien alalla on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Joissakin tapauksissa asiaan liittyy yleinen etu tai kolmansien osapuolten etu, joten asianosaisilla ei ole oikeutta ratkaista asiaa keskenään. Tällaisissa asioissa erityistuomioistuimella on usein yksinomainen toimivalta, jota ei voida syrjäyttää oikeuspaikkasopimuksella. Toisissa tapauksissa saatetaan soveltaa muita monenvälisiä oikeusjärjestelmiä, joten yleissopimuksen soveltaminen ei ole tarpeen. Toisinaan voisi myös olla vaikeaa ratkaista, mikä asiakirja on ensisijainen, jos yleissopimusta sovellettaisiin tällaisella alalla.⁸⁰

54. **Oikeudellinen asema, oikeuskelpoisuus ja oikeustoimikelpoisuus.** Artiklan a alakohta koskee luonnollisten henkilöiden oikeudellista asemaa, oikeuskelpoisuutta ja oikeustoimikelpoisuutta. Tähän kuuluvat avioeroa, avioliiton mitätöintiä ja isyyskanteita koskevat oikeudenkäynnit.

⁷¹ Riita-asiaa ei kuitenkaan rajata yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain sillä perusteella, että valtio, hallitus, valtion laitos tai valtiota edustava henkilö on siinä asianosaisena: 2 artiklan 5 kohta, jota käsitellään jäljempänä 85 ja 86 kohdassa.

⁷² Ks. lisätietoja ”siviili- ja kauppaoikeudellisista asioista” Nyghin ja Pocarin muistio, s. 29–31 (alaviite 11).

⁷³ Ks. jäljempänä 50 kohta ja seur. Vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 1 artiklan 1 kohdassa oli lisämääräys, jossa todettiin erikseen, että yleissopimusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin. Tätä määräystä ei sisällytetty myöhempiin luonnoksiin, koska sen ei ajateltu olevan tarpeen: katsottiin olevan itsestään selvää, että tällaiset asiat eivät ole siviili- tai kauppaoikeudellisia.

⁷⁴ Kaikkia sopimuksia, joiden sopimuspuolena on luonnollinen henkilö, ei suljeta soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa – esimerkiksi kaupallisia sopimuksia, joissa toinen osapuoli on yksityinen elinkeinonharjoittaja (henkilö, joka toimii liiketoimintansa puitteissa). Jos sopimuksen osapuoli on oikeushenkilö, sen ei ole välttämätöntä toimia liiketoimintansa puitteissa. Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa ei rajata yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle ministeriön tai hyväntekeväisyysjärjestön tekemää oikeuspaikkasopimusta.

⁷⁵ Tällainen oikeudenkäynti jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle myös 2 artiklan 2 kohdan j alakohdan nojalla. Joissakin valtioissa laki sallii sen, että työntekijä nostaa henkilövahinkoa koskevan kanteen suoraan työnantajan vakuuttajaa vastaan, jos työnantaja on maksukyvytön. Kyseisissä valtioissa yleissopimusta ei

sovelleta myöskään työntekijän suoraan kanteeseen työnantajan vakuuttajaa vastaan, vaikka työntekijä ja työnantaja olisivat tehneet yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen. Yleissopimuksen 17 artiklaa ei sovelleta, koska kyseessä ei ole vakuutusopimukseen perustuva kanne. Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohta ja 2 artiklan 2 kohdan j alakohta eivät kuitenkaan vaikuta työnantajan ja vakuuttajan suhteeseen; ks. 17 artikla.

⁷⁶ Vuoden 1999 alustavassa yleissopimusluonnoksessa osaan näistä asioista viitataan 12 artiklassa. Tuossa luonnoksessa niitä ei kuitenkaan rajattu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, vaan ne olivat yksinomaista toimivaltaa koskevien sääntöjen alaisia. Jotkin Nyghin ja Pocarin muistion 12 artiklaa koskevat huomautukset auttavat joka tapauksessa ymmärtämään yleissopimuksen lopullista tekstiä.

⁷⁷ Yleissopimuksen ranskankielisen toisinnon *objet*-sanalla viitataan englanninkielisessä toisinnossa käytettävään sanaan *object*, jota on aiemminkin käytetty tämänkaltaisissa yleissopimuksissa (ks. Brysselin yleissopimuksen englanninkielisen toisinnon 16 artikla). Yhtä hyvin olisi kuitenkin voitu käyttää sanaa *subject*, jota ehkä yleisemmin käytetään common law -järjestelmissä. Sillä tarkoitetaan asiaa, jota oikeudenkäynti suoraan koskee.

⁷⁸ Ks. esimerkki jäljempänä 75 ja 77 kohta.

⁷⁹ Esikysymystä koskevaa ratkaisua ei kuitenkaan sellaisenaan tunnusteta tai panna täytäntöön yleissopimuksen nojalla: 10 artiklan 1 kohta.

⁸⁰ Ks. esimerkkejä jäljempänä, 58 ja 64 kohta.

55. **Perhe- ja perintöoikeus.** Artiklan b–d alakohta koskevat perhe- ja perintöoikeutta.⁸¹ Artiklan b alakohdan ”elatusvelvollisuuteen” sisältyy lasten elatusapu. Artiklan c alakohdassa ”aviovarallisuuteen” sisältyvät ne erityisoikeudet, joita puolisollla on puolisoitten yhteiseen kotiin joillakin lainkäyttöalueilla, kun taas ”vastaavanlainen suhde” kattaa avioliittoon vihkimättömien parien suhteen siltä osin kuin se tunnustetaan oikeudellisesti.⁸²

56. **Maksukyvttömyys.** Artiklan e alakohdassa yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan maksukyvttömyys, akordi ja niihin rinnastettavat asiat. Termillä ”maksukyvttömyys” tarkoitetaan henkilökohtaista konkurssia ja maksukyvttömyyteen joutuneiden oikeushenkilöiden selvitystilaa tai likvidaatiota, mutta se ei kata oikeushenkilöiden selvitystilaa tai likvidaatiota muista kuin maksukyvttömyyteen liittyvistä syistä. Viimeksi mainittua käsitellään m alakohdassa. Termillä ”akordi” viitataan menettelyyn, jossa velallinen voi tehdä velkojen kanssa velanmaksun keskeyttämistä tai velkojen kuolettamista koskevia sopimuksia. Ilmaus ”niihin rinnastettavat asiat” kattaa monenlaisia muita menetelmiä, joiden avulla henkilöitä tai yhteisöjä voidaan auttaa palauttamaan vakavaraisuutensa siten, että ne jatkavat toimintaansa. Tällainen on esimerkiksi Yhdysvaltojen liittovaltion konkurssilain (*Federal Bankruptcy Code*) 11 luku.⁸³

57. Oikeudenkäynti suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle e alakohdan mukaisesti, jos se koskee suoraan maksukyvttömyyttä. Oletetaan esimerkiksi, että A (jonka asuinpaikka on valtiossa X) ja B (jonka asuinpaikka on valtiossa Y) tekevät sopimuksen, jonka mukaan B on A:lle velkaa tietyn määrän rahaa.⁸⁴ Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkasopimus valtion Z tuomioistuinten hyväksi. Valtiossa X käydyn oikeudenkäynnin tuloksena A julistetaan konkurssiin. Yleissopimusta sovelletaan velan perimiseksi nostettuun kanteeseen B:tä vastaan, vaikka kanteen olisi nostanut A:n konkurssipesän hoitajaksi nimitetty henkilö: sikäli kuin valtion X maksukyvttömyyslain mukainen nimitys tunnustetaan valtiossa Z, kyseinen henkilö edustaa A:ta ja oikeuspaikkasopimus sitoo häntä. Yleissopimusta ei kuitenkaan sovelleta konkurssipesän hoitoon liittyviin

kysymyksiin, kuten eri velkojen maksunsaantijärjestykseen.

58. **Matkustaja- tai tavaraliikenne.** Artiklan f alakohdassa yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan matkustajien ja tavarankansallista tai kansainvälistä kuljetusta koskevat sopimukset.⁸⁵ Tällä tarkoitetaan meri-, maa- ja ilmakuljetuksia tai näiden kolmen eri yhdistelmiä. Kansainväliseen matkustaja- ja tavaraliikenteeseen sovelletaan monia muita yleissopimuksia, esimerkiksi Haagin yhteisiä konossementtimääräyksiä.⁸⁶ Yleissopimusten väliset ristiriitaisuudet vältetään sulkemalla nämä asiat yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

59. **Merioikeudelliset asiat.** Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan g kohdassa soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan viisi merioikeudellista asiaa: meren saastuminen, merioikeudellisia vaateita koskevan vastuun rajoittaminen, yhteinen haveri, hätähinaus ja meripelastus. Oikeuspaikkasopimusten soveltaminen näihin asioihin aiheuttaisi joissakin valtioissa ongelmia. Muut merioikeudelliset (merenkulkuun liittyvät) asiat, kuten merivakuutus, muu kuin hätähinaus ja -pelastus, laivanrakennus sekä alusten kiinnitys ja panttaus, kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan.⁸⁷

60. **Kilpailun rajoittamista koskevat asiat.** Kilpailun rajoittamista koskevat asiat on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle h alakohdassa. Englanniksi käytetään ilmausta *anti-trust / competition*, koska eri maissa ja oikeusjärjestelmissä käytetään eri termejä vastaavanlaista (vaikka ei välttämättä samaa) aineellista sisältöä koskevista säännöistä. Yhdysvalloissa vakioilmaus on *anti-trust law*, Euroopassa se on *competition law*. Siitä syystä yleissopimuksen englanninkielisessä toisinnossa on käytetty molempia ilmauksia. Artiklan h alakohta ei kata ns. vilpillistä kilpailua (ranskaksi *concurrence déloyale*), kuten harhaanjohtavaa mainontaa tai omien tuotteiden esittämistä kilpailijan tuotteina.⁸⁸

61. Kilpailunrajoituksiin liittyvät rikosoikeudenkäynnit eivät ole siviili- tai kauppaoikeudellisia asioita, joten ne ovat yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella 1 artiklan 1 kohdan nojalla.⁸⁹

62. Kilpailun rajoittamista koskevat asiat voivat kuitenkin muodostaa yksityisoikeudellisen

⁸¹ Joitakin näistä asioista käsitellään muissa Haagin yleissopimuksissa.

⁸² Määräykset on pääosin otettu vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 1 artiklan 2 kohdan a–d kohdasta, ja niiden soveltamisalaa on käsitelty tarkemmin Nyghin ja Pocarin muistion s. 32–34.

⁸³ Vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 1 artiklan 2 kohdan e kohdassa on vastaava määräys, ja sen soveltamisalaa on tarkasteltu yksityiskohtaisesti Nyghin ja Pocarin muistion s. 34 ja 35.

⁸⁴ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

⁸⁵ ”Tavarat” käsittävät tässä myös matkustajien matkatavarat.

⁸⁶ Ne vahvistettiin vuonna 1924, ja niitä muutettiin Brysselin pöytäkirjalla vuonna 1968. Toisinaan niitä kutsutaan Haag-Visbyn säännöiksi.

⁸⁷ Ks. edellä 30 kohta.

⁸⁸ Tuomioistuimen toimivaltaa ja ulkomaisten tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa käsittelevän erityisvaliokunnan (1.–9. joulukuuta 2003) pöytäkirja nro 13, s. 2, luonnostelukomitean puheenjohtajan lausunto, jossa esitellään työasiakirja nro 39, 2003. Sen 1 artiklan 3 kohdan g kohta vastaa yleissopimuksen lopullisen tekstin 2 artiklan 2 kohdan h kohtaa. Ks. lisäksi pöytäkirja nro 1, s. 9 (ensimmäinen sihteerin); s. 10 (Yhdysvaltojen asiantuntija); pöytäkirja nro 4, s. 1 (Uuden-Seelannin asiantuntija) ja s. 2 (Sveitsin asiantuntija). Englanninkielisen tekstin oli siis määrä vastata ranskankielistä tekstiä, jossa käytetään ilmausta *les entraves à la concurrence*. Kyseinen ilmaus ei kata vilpillistä kilpailua.

⁸⁹ Sama koskee myös *Euroopan yhteisön perustamisesta tehdyn sopimuksen* (2002) 81 ja 82 artiklan mukaisia kvasirikosoikeudellisia menettelyjä.

oikeudenkäynnin kohteen. Tällaisia kanteita voidaan nostaa sopimussuhteista. Kilpailunrajoitus sopimuksen osapuoli voi esimerkiksi nostaa kanteen, jossa hän vetoaa sopimuksen pätemättömyyteen. Ostaja voi hakea korvausta myyjälle maksamistaan kohtuuttoman korkeista hinnoista, kun viimeksi mainittu on osallistunut hinnoista sopimisjärjestelyyn tai käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaansa.⁹⁰ Muu kuin sopimukseen perustuva vahingonkorvauskanne, joka koskee kilpailunrajoituslainsäädännön rikkomista ja jollaisen voi nostaa sekä Yhdysvalloissa että Euroopan unionissa, samoin kuin joissakin muissakin maissa, on tästä erinomainen esimerkki. Tällaiset asiat on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 2 kohdan h alakohdassa, vaikka ne pantaisiin vireille oikeuspaikkasopimuksen mukaisesti yksityisten asianosaisten välillä.

63. Toisaalta, jos henkilö nostaa jotakuta vastaan kanteen sopimuksen perusteella ja vastaaja väittää, että sopimus on mitätön, koska se on kilpailunrajoituslainsäädännön vastainen, oikeudenkäynti ei ole yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella. Tämä johtuu siitä, että kilpailunrajoitusasiat eivät ole oikeudenkäynnin kohde, vaan ne tulevat esiin vain esikysymyksenä.⁹¹ Oikeudenkäynnin kohde on sopimusta koskeva kanne: tuomioistuimen pääkysymys on, pitäisikö vastaaja vastaan antaa tuomio sopimusrikkomuksesta.

64. **Ydinvahinkojen korvausvastuu.** Ydinvahinkojen korvausvastuu suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle i alakohdassa. Ydinvahinkojen korvausvastuusta on erilaisia kansainvälisiä yleissopimuksia, joissa määrätään, että valtiolla, jossa ydinonnettomuus sattuu, on yksinomainen toimivalta käsitellä onnettomuuden perusteella nostettavat vahingonkorvauskanteet.⁹² Joissakin tapauksissa kyseiset yleissopimukset saattavat olla etusijalla tähän yleissopimukseen nähden 26 artiklan perusteella. On kuitenkin valtioita, joissa on ydinvoimaloita ja jotka eivät ole minkään ydinvahinkojen korvausvastuuta koskevan yleissopimuksen sopimuspuolia.⁹³ Tällaiset valtiot eivät halua sallia kanteen nostamista muussa valtiossa oikeuspaikkasopimuksen nojalla: yksi ainoa kollektiivinen menettely kyseisessä valtiossa sen sisäisen lainsäädännön mukaisesti on välttämätön, jos ydinlaitoksen haltijalla on rajoitettu korvausvastuu kyseisen valtion lain perusteella

tai jos korvaukset maksetaan julkisista varoista. Vain siten saadaan korvausvastuuta koskeva yhdenmukainen ratkaisu ja uhreille voidaan jakaa rajallisista varoista tasapuolinen korvaus.

65. **Henkilövahingot.** Luonnollisten henkilöiden nostamat tai heidän puolestaan nostetut henkilövahinkoja koskevat kanteet suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle j alakohdassa. Oikeuspaikkasopimukset ovat todennäköisesti harvinaisia tällaisissa asioissa. Diplomaattikokouksessa esitettiin näkemys, jonka mukaan henkilövahinko käsittää hermostollisen järkytyksen (vaikka siihen ei liittyisikään fyysistä vammaa) – esimerkiksi perheenjäsenen kuoleman todistaminen – mutta ei nöyryytyksen tai loukkaantumisen tunteita – kuten yksityisyyden loukkaus tai herjaus.⁹⁴

66. **Aineellista omaisuutta koskevat vahingonkorvauskanteet.** Sopimukseen perustumattomat aineellista omaisuutta koskevat vahingonkorvauskanteet⁹⁵ on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle k alakohdassa. Kohta ei koske sopimukseen perustuvia vaatimuksia (missään tilanteessa). Se ei myöskään koske siviilioikeudelliseen rikkomukseen (deliktiin) perustuvaa kannetta, joka syntyy sopimussuhteesta. Sillä on siis käytännössä vain rajoitettu vaikutus.

67. **Kiinteä omaisuus.** Kiinteään omaisuuteen kohdistuva esineoikeus ja kiinteän omaisuuden vuokrasopimukset suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle l alakohdassa. Esineoikeus olisi ymmärrettävä siten, että se liittyy vain kiinteän omaisuuden omistajuuteen tai muuhun sitä koskevaan esineoikeuteen. Ulkopuolelle ei suljeta kiinteää omaisuutta koskevia oikeudenkäyntejä, joiden kohteena ei ole esineoikeus. Tämä kohta ei siten koske kiinteään omaisuuteen kohdistuvaa vahingonkorvausoikeudenkäyntiä (joka saattaa tosin jäädä yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle k alakohdan perusteella). Se ei myöskään kata vahingonkorvauskanteita maan myyntiin liittyvän sopimusrikkomuksen takia.⁹⁶

68. Kiinteän omaisuuden vuokrasopimukset suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle useasta syystä. Ensinnäkin niitä koskee joissakin maissa vuokralaisen suojelemiseksi tarkoitettu erityislainsäädäntö. Siltä osin kuin lainsäädäntö koskee yksityiskoteja, vuokralainen on 2 artiklan 1 kohdan a

⁹⁰ Ks. Radicati di Brozolo L., "Antitrust Claims: Why exclude them from the Hague Jurisdiction and Judgments Convention", *European Competition Law Review* 2004, nide. 25, nro 12, s. 780, sivulla 782.

⁹¹ Ks. 2 artiklan 3 kohta.

⁹² *Pariisin yleissopimus vahingonkorvausvastuusta ydinvoiman alalla* 1960 ja sen muutos 2004; *lisäyleissopimus Pariisin yleissopimukseen* 1963 ja sen muutos 2004; *Wienin yleissopimus korvausvastuusta ydinvahinkojen alalla* 1963 ja sen muutos 1997; *yleissopimus ydinvahinkojen lisäkorvauksista* 1997; *Wienin ja Pariisin yleissopimusten soveltamista koskeva yhteispöytäkirja* 1988.

⁹³ Esimerkiksi Japani, Kanada, Kiina, Korea ja Yhdysvallat.

⁹⁴ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 20, 3–7 kohta ja pöytäkirja nro 24, 16–18 kohta. Diplomaattikokous oli tietoinen siitä, että ranskankielinen teksti (*les dommages corporels et moraux y afférents*) saattaa vaikuttaa suppeammalta sikäli, että se koskee hermostollista

järkytystä vain, jos siihen liittyy fyysinen vamma. Diplomaattikokous ei onnistunut löytämään ranskankielistä ilmausta, jonka avulla olisi voitu selkeämmin ilmaista, että j alakohda koskee hermostollista järkytystä silloinkin, kun se on ainoa kärsitty vamma, mutta siten, ettei se koskisi myös loukkaantumisen tunteita tai maineen mustaamista (kuten herjausta), kuten ilmaus *dommages moraux* yksinään olisi tehnyt. Siitä syystä pyydettiin, että istunnon tarkoitus todettaisiin selkeästi selitysmuistiossa sen sijaan, että soveltamisalan ulkopuolelle jätettävä ala olisi ranskan kielessä laajempi kuin englannissa.

⁹⁵ Engl. "claims in tort or delict". Romaanis-germaanisten järjestelmien deliktikäsite vastaa common law -järjestelmien tort-käsitettä.

⁹⁶ Tähän ei vaikuta maanomistusta koskeva mahdollinen esikysymys, joka tuomioistuimen on ratkaistava: ks. 2 artiklan 3 kohta.

alakohdassa tarkoitettu kuluttaja, joten sopimus jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle sen määräyksen perusteella. Samaa lainsäädäntöä saatetaan kuitenkin soveltaa muissakin tilanteissa. Toiseksi diplomaattikokouksen keskusteluissa kävi selväksi, että joillakin lainkäyttöalueilla vuokrausta pidetään esineoikeutena, joten se on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle l alakohdan ensimmäisen osan perusteella. Katsottiin olevan suotavaa käsitellä kaikkia vuokrasopimuksia yleissopimuksessa samalla lailla riippumatta siitä, miten niitä luonnehditaan valtiosisäisessä lainsäädännössä.⁹⁷

69. Oikeudenkäyntiä ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos se koskee kiinteää omaisuutta vain välillisesti – esimerkiksi oikeudenkäyntiä, joka koskee liikeyrityksen myyntisopimuksen myyjän ja ostajan oikeuksia ja velvollisuuksia, vaikka sopimukseen sisältyisikin sitoumus liiketilojen vuokrasopimuksen siirtämiseen. Toisaalta vuokraisännän ja vuokralaisen välisen vuokrasopimuksen ehtoja koskeva oikeudenkäynti ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan.

70. **Oikeushenkilöt.** Oikeushenkilöiden pätevyys, mitättömyys ja purkaminen sekä niiden päättävien elinten päätösten pätevyys on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle m alakohdassa.⁹⁸ Katsottiin, että tällaisia asioita, joihin usein liittyy kolmansien osapuolten oikeuksia, ei ole toivottavaa siirtää pois niiden tuomioistuinten toimivallasta, joilla muuten olisi niiden käsittelyyn toimivalta, varsinkin kun toimivalta on usein yksinomaista.

71. **Immateriaalioikeudet.** Artiklan n ja o alakohta koskevat immateriaalioikeuksia. Molemmista tehdään ero toisaalta tekijänoikeuden ja lähioikeuksien, toisaalta muiden immateriaalioikeuksien välillä. Niitä käsitellään erikseen.

72. **Tekijänoikeus ja lähioikeudet.** Tekijänoikeus ja lähioikeudet kuuluvat kokonaan yleissopimuksen soveltamisalaan. Siihen sisältyvät myös tällaisten oikeuksien pätevyyttä tai loukkauksia koskevat oikeudenkäynnit. Koska tuomio voidaan yleissopimuksen mukaisesti tunnustaa tai panna täytäntöön vain niitä henkilöitä vastaan, joita oikeuspaikkasopimus sitoo, pätevyyttä koskevalla tuomiolla ei voi olla *in rem* -vaikutusta yleissopimuksen nojalla.⁹⁹

73. **Lähioikeudet.** ”Lähioikeudet” on englanniksi *related rights* tai myös *neighbouring rights*. Esimerkkejä lähioikeuksista¹⁰⁰: esittäjien (kuten näyttelijöiden ja muusikkojen) oikeudet esityksiinsä, äänitetuottajien

oikeudet äänitteisiin (esim. kasetteihin ja CD-levyihin) ja radio- ja televisio-ohjelmajärjestysten oikeudet radio- ja televisio-ohjelmiin.¹⁰¹

74. **Muut immateriaalioikeudet.**¹⁰² Artiklan n ja o alakohta koskevat vain muita immateriaalioikeuksia kuin tekijänoikeutta ja lähioikeuksia. Tällaisten oikeuksien pätevyys on n alakohdassa suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisten oikeuksien loukkaukset suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle o alakohdassa, vaikka sitä koskee tärkeä poikkeus. Näitä kahta kysymystä käsitellään erikseen.

75. **Pätevyys.** Muiden immateriaalioikeuksien kuin tekijänoikeuden ja lähioikeuksien pätevyyttä koskevat oikeudenkäynnit on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Siten tällaisen oikeuden kumoamista taikka pätevyys tai mitättömyys vahvistamista koskeva kanne ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan. Yleissopimuksen 2 artiklan 3 kohdassa kuitenkin selvennetään, että asiaa ei suljeta tämän yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos immateriaalioikeuden pätevyys tulee esiin ainoastaan esikysymyksenä. Sen seurauksena oikeudenkäyntiä, joka koskee immateriaalioikeutta koskevan lisenssisopimuksen täytäntöönpanoa, ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain sen vuoksi, että vastaaja esittää puolustuksena oikeuden pätemättömyyden. Yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohdassa määrätään kuitenkin, että esikysymystä koskevaa ratkaisua ei tunnusteta itsenäisesti muissa sopimusvaltioissa.¹⁰³ Toisaalta oikeuspaikkasopimuksen mukaisessa tuomioistuimessa annettu lopullinen tuomio¹⁰⁴ – esimerkiksi määräys maksaa tietty määrä rahaa – voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti.¹⁰⁵

76. **Immateriaalioikeuksia koskevat sopimukset.** Yleissopimusta sovelletaan immateriaalioikeuksia koskeviin sopimuksiin, kuten lisenssisopimuksiin, jakelusopimuksiin, yhteisyrityssopimuksiin, edustussopimuksiin ja immateriaalioikeuden kehittämistä koskeviin sopimuksiin. Tällaisten sopimusten perusteella nostetut kanteet – esimerkiksi lisenssisopimuksen mukaisten rojaltien maksamista koskevat kanteet – kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan.

77. **Pätemättömyys puolustuksena.**¹⁰⁶ Vastaaja voi sopimukseen perustuvassa riita-asiaa väittää, että immateriaalioikeus ei ole pätevä. Jos kantajan sopimuksen mukainen oikeus – esimerkiksi oikeus saada rojalteja – riippuu immateriaalioikeuden pätevydestä,

⁹⁷ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 13, 46–87 kohta, erityisesti 56, 76, 84 ja 86 kohta.

⁹⁸ Sama lauseke on myös vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 12 artiklan 2 kohdassa (vain vähäisin sanamuotoon liittyvin muutoksin). Sitä koskevat selitykset ovat Nyghin ja Pocarin muistion s. 65 ja 66.

⁹⁹ *In rem* -vaikutusta kutsutaan toisinaan myös *erga omnes* -vaikutukseksi (kaikkia kohtaan; kaikkialla ja aina voimassa oleva sääntö tai ehto).

¹⁰⁰ Ks. *sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista* (TRIPS-sopimus) 1994, II osan 1 luku, sekä WIPOn *esitys- ja äänitesopimus* 1996; *yleissopimus äänitteiden valmistajien suojaamiseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäljentämiseltä* (Geneve 1971); ja

kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radiorytysten suojaamisesta (Rooma 1961).

¹⁰¹ Ks. TRIPS-sopimuksen 14 artikla.

¹⁰² Tämän selitysmuistion seuraavat kohdat koskevat yksinomaan muita immateriaalioikeuksia kuin tekijänoikeus ja lähioikeudet.

¹⁰³ Ks. jäljempänä 194–196 kohta.

¹⁰⁴ ”Lopullisen tuomion” ja ”esikysymystä koskevan ratkaisun” välinen ero, ks. jäljempänä 194 ja 195 kohta.

¹⁰⁵ Mutta ks. myös 10 artiklan 3 kohta, jota käsitellään jäljempänä 197–201 kohdassa.

¹⁰⁶ Ks. myös edellä 37 kohta.

tuomioistuimen on esikysymyksenä ratkaistava pätevyys, ennen kuin se voi ratkaista pääasian. Kuten edellä on selitetty, tämä ei tarkoita, ettei oikeudenkäynti enää kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan. Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdassa esitetään tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat erityissäännöt.¹⁰⁷

78. **Kumoamista koskeva vastakanne.** Sen sijaan, että vastaaja vetoaisi puolustuksena pätemättömyyteen, vastaaja voi nostaa vastakanteen immateriaalioikeuden kumoamiseksi. Tällainen kanne ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, koska sen kohteena on oikeuden pätevyys. Vastakanteen nostaminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että sopimukseen perustuva kanne lakkaisi kuulumasta yleissopimuksen soveltamisalaan.

79. **Loukkaukset.** Muiden immateriaalioikeuksien (kuin tekijänoikeuksien ja niiden lähioikeuksien) loukkaamista koskevat kanteet on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, paitsi jos on nostettu tai olisi voitu nostaa kanne tällaisiin oikeuksiin liittyvän asianosaisten välisen sopimuksen rikkomisen perusteella.¹⁰⁸ Tällä tarkoitetaan ensinnäkin, että asianosaisten välillä on oltava oikeutta koskeva sopimus. Yleensä oikeuspaikkasopimus sisältyy kyseiseen sopimukseen. Toiseksi kanne on joko nostettava sopimuksen rikkomisen perusteella tai vaikka se olisi nostettu siviilioikeudellisen rikkomuksen perusteella, se olisi voitu nostaa sopimuksen rikkomisen perusteella.¹⁰⁹

80. **Esimerkki.** Paras esimerkki on lisenssisopimus. Oletetaan, että sopimuksessa annetaan lisenssin haltijalle lupa käyttää immateriaalioikeutta tietyillä tavoilla, mutta ei toisilla. Jos hän käyttää oikeutta tavalla, joka on kielletty sopimuksessa, hän syyllistyy sopimusrikkomukseen. Jos lisenssin antaja nostaa kanteen sopimusrikkomuksesta, oikeudenkäynti kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan. Jos lisenssin antaja kuitenkin pitää parempana nostaa kanteen siviilioikeudellisen rikkomuksen perusteella, oikeudenkäynti kuuluu silti yleissopimuksen soveltamisalaan: se olisi voitu panna vireillä sopimusrikkomuksen takia.

81. Sääntö on tärkeä useista syistä. Joissakin maissa asianosaisten on vain vedottava tosiseikkoihin: on tuomioistuimen asia määritellä asianmukainen oikeudellinen luonnehdinta. Se, valitseeko tuomioistuin sopimusrikkomuksen vai deliktin, voi riippua siitä, kumpi

on helpompi todentaa. Joissakin maissa asianomaiset päättävät itse, nostetaanko kanne sopimuksen vai deliktin perusteella. Asianomaisilla voi olla hyviä syitä valita jompikumpi (kuten mahdollisuus saada korkeammat vahingonkorvaukset). Tapauksen kuuluminen yleissopimuksen soveltamisalaan ei saisi riippua tällaisista satunnaisista näkökohdista.

82. **Julkiset rekisterit.** Julkiseen rekisteriin tehtyjen merkintöjen pätevyys suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle p alakohdassa.¹¹⁰ Kaikki eivät välttämättä pidä tällaista asiaa siviili- tai kauppaoikeudellisena asiana. Koska joissakin kansainvälisissä asiakirjoissa¹¹¹ kuitenkin määrätään yksinomaisesta toimivallasta oikeudenkäynneissä, joiden kohteena on tällaisten merkintöjen pätevyys, pidettiin parempana sulkea tällaiset asiat erikseen soveltamisalan ulkopuolelle epäilysten hälventämiseksi.

83. **Vakuutusala.** Vakuutus- (tai jälleenvakuutus)sopimukset eivät jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle pelkästään siksi, että ne koskevat jotakin 2 kohdassa tarkoitettua asiaa. Vaikka katettu riski on yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella, vakuussopimus kuuluu silti yleissopimuksen soveltamisalaan. Siten merkitse kuljetettavaa lastia koskevaa vakuutus sopimusta ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 2 kohdan f alakohdan nojalla, eikä ydinvahinkojen korvausvastuuta koskevaa vakuutusta suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 2 kohdan i alakohdan nojalla. Tämä on tehty selväksi 17 artiklassa.¹¹²

84. **Välimiesmenettely.** Välimiesmenettely ja vastaavanlaiset menettelyt suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 4 kohdassa.¹¹³ Tätä kohtaa pitäisi tulkita laajasti. Se kattaa kaikki oikeudenkäynnit, joissa tuomioistuin avustaa välimiesmenettelyssä – esimerkiksi päättämällä, onko välityssopimus pätevä vai ei; määräämällä asianomaiset jatkamaan välimiesmenettelyä tai lopettamaan se; kumoamalla, muuttamalla, tunnustamalla tai panemalla täytäntöön välitystuomioita; nimittämällä tai erottamalla välimiehiä; vahvistamalla välityspaikan; tai jatkamalla välitystuomion antamisen määräaika. Määräyksen tarkoituksena on varmistaa, että tällä yleissopimuksella ei puututa voimassa oleviin välimiesmenettelyä koskeviin asiakirjoihin.¹¹⁴

¹⁰⁷ Ks. jäljempänä 197 kohta ja seur.

¹⁰⁸ Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan o alakohdassa tarkoitettuihin oikeuden loukkaamista koskeviin riita-asioihin kuuluvat korvauskanteet teoista, jotka on tehty immateriaalioikeuden rekisteröintihakemuksen julkaisun ja immateriaalioikeuden rekisteröinnin julkaisun välisenä aikana, vahvistuskanteet, jotka koskevat sitä, että loukkausta ei ole tapahtunut, ja keksinnön aiempaan käyttöön perustuvan oikeuden vahvistamista koskevat kanteet. Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 7, 39 ja 40 kohta.

¹⁰⁹ Riita-asia suljetaan yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle o alakohdan perusteella, vaikka se muutoin kuuluisi yleissopimuksen soveltamisalaan, ainostaan seuraavissa tilanteissa: oikeuspaikkasopimusta sovelletaan loukkauksiin, jotka eivät muodosta sen sopimuksen rikkomusta, johon oikeuspaikkasopimus sisältyy, eivätkä minkään muun asianosaisten välisen sopimuksen rikkomusta, tai asianomaiset ovat tehneet sellaista jo

tapahtunutta oikeudenloukkausta koskevan oikeuspaikkasopimuksen, joka ei ole liittynyt asianosaisten väliseen sopimukseen. Tällaiset sopimukset ovat harvinaisia.

¹¹⁰ Sama lauseke on myös vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 12 artiklan 3 kohdassa (vain vähäisin sanamuotoon liittyvin muutoksin). Asiaa koskeva selitys on Nyghin ja Pocarin muiston s. 66.

¹¹¹ Esim. Brysselin asetuksen 22 artiklan 3 kohta.

¹¹² Ks. jäljempänä 221–227 kohta.

¹¹³ Vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 1 artiklan 2 kohdan g kohdassa on vastaava määräys. Sitä koskeva Nyghin ja Pocarin muiston kohta on s. 35.

¹¹⁴ Joidenkin välimiesmenettelyä koskevien valtiosopimusten ja *oikeuspaikkasopimuksista tehdyn yleissopimuksen* välinen suhde, ks. Schulz A., ”The Future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements and Arbitration”, kesäkuussa 2005 järjestetyn 20. istunnon valm.asiak. nro 32, kesäkuu 2005.

85. **Hallitukset.** Yleissopimuksen 2 artiklan 5 kohdan mukaan asiaa ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain sillä perusteella, että valtio, hallitus, valtion laitos tai valtiota edustava henkilö on siinä asianosaisena.¹¹⁵ Riita-asia jää kuitenkin yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos se liittyy oikeuspaikkasopimukseen, joka on tehty muussa kuin siviili- tai kauppaoikeudellisessa asiassa.¹¹⁶ Siten julkiset viranomaiset voivat hyötyä yleissopimuksen eduista ja ovat sidottuja sen rasitteisiin, jos ne tekevät kaupallisia liiketoimia, mutta eivät, jos ne käyttävät julkista valtaa.¹¹⁷ Pääsääntöisesti voidaan sanoa, että jos viranomainen tekee jotain, jota tavallinen kansalainenkin voisi tehdä, asia on luultavasti siviili- tai kauppaoikeudellinen. Jos se toisaalta toimii käyttämällä julkista valtaa tavalla, jota tavalliset kansalaiset eivät voi tehdä, asia ei luultavasti ole siviili- tai kauppaoikeudellinen.

86. Asiaa selvennetään kahdella esimerkillä. Jos ministeriö järjestää tarjouskilpailun painopaperin toimittamisesta ja sopimus (johon sisältyy oikeuspaikkasopimus) annetaan ulkomaiselle yhtiölle, sopimus kuuluu lähes varmasti yleissopimuksen soveltamisalaan. Jos ulkomaalainen toisaalta allekirjoittaa maahan tullessaan sopimuksen, johon sisältyy oikeuspaikkasopimus ja jossa hän sitoutuu maksamaan hänelle toiminnastaan maassa mahdollisesti määrättävät sakot (rikosoikeudelliset seuraamukset), kyseistä sopimusta koskeva oikeudenkäynti lienee lähes varmasti yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella.¹¹⁸

87. **Valtioiden vapaudet.** Yleissopimuksen 2 artiklan 6 kohdan mukaan yleissopimuksen määräykset eivät vaikuta valtioiden tai kansainvälisten järjestöjen taikka niiden omaisuuteen liittyviin erioikeuksiin ja vapauksiin.¹¹⁹ Tämä määräys lisättiin yleissopimukseen, koska joidenkin valtuuskuntien edustajat katsoivat, että 2 artiklan 5 kohdan voitaisiin virheellisesti tulkita vaikuttavan edellä mainittuihin asioihin: 2 artiklan 6 kohdassa haluttiin tehdä selväksi, ettei näin ole.¹²⁰

88. **Prosessioikeus.** Yleissopimuksen ei ollut tarkoitus vaikuttaa sopimusvaltioiden prosessioikeuteen, paitsi mitä oli erityisesti määrätty. Näitä aloja lukuun ottamatta valtiosisäistä oikeudenkäyntilakia sovelletaan samoin kuin ennenkin, myös yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa oikeudenkäynneissä.¹²¹ Seuraavissa kappaleissa annetaan joitain esimerkkejä, vaikka ne eivät ole liki tulkoonkaan tyhjentäviä.

89. Yleissopimuksessa ei edellytetä, että sopimusvaltio antaisi käyttöön oikeuskeinon, josta ei ole säännöstä sen

kansallisessa laissa, silloinkaan, kun siltä haetaan sellaisen ulkomaisen tuomion täytäntöönpanoa, jossa tällainen oikeuskeino on annettu. Sopimusvaltioiden ei tarvitse luoda uudenlaisia oikeuskeinoja yleissopimuksen soveltamiseksi. Niiden olisi kuitenkin sovellettava oman sisäisen lainsäädäntönsä mukaisia täytäntöönpanotoimenpiteitä antaakseen ulkomaiselle tuomiolle mahdollisimman suuren vaikutuksen.

90. Yleissopimus ei vaikuta määräaikoihin, joissa kanne on nostettava tai muut oikeudenkäynnin vaiheet toteutettava valtiosisäisen lainsäädännön mukaisesti. Oikeuspaikkasopimuksen mukainen oikeudenkäynti tai tällaiseen sopimukseen perustuvan tuomion täytäntöönpanoa koskeva oikeudenkäynti on pantava vireille valtiosisäisen lainsäädännön mukaisissa määräajoissa. Tämä pitää paikkansa siitä riippumatta, luonnehditaanko määräaikojen olevan substanssi- tai prosessiasioita.

91. Yleissopimus ei vaikuta kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat kelpoisuutta nostaa kanne tai vastata oikeudenkäynnissä. Jos yhteisö, jolla ei ole oikeushenkilöyttä, ei ole pyynnön vastaanottaneen valtion lain mukaan kelpoinen panemaan vireille asiaa, se ei voi yleissopimuksen nojalla nostaa kannetta tuomion täytäntöön panemiseksi. Näin on siitä huolimatta, että tuomion antanut tuomioistuin on katsonut, että tällainen yhteisö on voinut panna vireille kyseisen oikeudenkäynnin.

92. Kansallisessa laissa ratkaistaan, voidaanko hakea muutosta ja käyttää muita vastaavia oikeuskeinoja, sekä missä olosuhteissa niitä voidaan käyttää. Niistä ovat esimerkkejä seuraavat: muutoksenhaku ylemmältä oikeusasteelta samassa valtiossa; asian käsittelyn vieminen Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeen yhteisön oikeuden säännösten ja sellaisten yleissopimusten tulkittamiseksi, joiden sopimuspuoli yhteisö on; asian siirtäminen erityistuomioistuimeen perustuslaillisen kysymyksen ratkaisemiseksi; ja asian vieminen patenttiviraston tai muun viranomaisen käsiteltäväksi patentin pätevyyden ratkaisemiseksi. Kansallisia näytösääntöjä sovelletaan myös oikeuspaikkasopimuksen olemassaolon toteamiseen ja sen osoittamiseen, että yleissopimuksen muodolliset vaatimukset täyttyvät.

3 artikla Yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset

93. **Määritelmä: viisi vaatimusta.** Yleissopimusta sovelletaan vain yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin, paitsi jos valtio on antanut poikkeavan selityksen 22 artiklan¹²² mukaisesti. Tällainen sopimus määritellään 3

¹¹⁵ Määräys on otettu (vain sanamuotoa muuttamalla) vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 1 artiklan 3 kohdasta. Sitä koskevat selitykset ovat Nyghin ja Pocarin muistion s. 35 ja 36.

¹¹⁶ Ks. 1 artiklan 1 kohta ja edellä 49 kohta.

¹¹⁷ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 15, 58 kohta.

¹¹⁸ Kun tällaisia kysymyksiä pohditaan, on muistettava, että yleissopimuksessa käytetty käsite ”siviili- tai kauppaoikeudellinen asia” on autonominen käsite, jonka merkitys ei riipu sen merkityksestä kansallisessa laissa tai muissa yleissopimuksissa.

¹¹⁹ Määräys on otettu vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 1 artiklan 4 kohdasta. Asiaa koskeva selitys on Nyghin ja Pocarin muistion s. 36.

¹²⁰ Ks. edellinen alaviite.

¹²¹ Tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta tämä tehdään selväksi 14 artiklassa, jonka mukaan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn sovelletaan pyynnön vastaanottaneen valtion lakia.

¹²² Yleissopimuksen 22 artiklassa valtiolle annetaan mahdollisuus antaa selitys, jolla tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan luvun soveltaminen ulotetaan vastavuoroisella perustalla tuomioihin, jotka on antanut muussa kuin yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa

artiklan a kohdassa. Määritelmä sisältää seuraavat vaatimukset: ensinnäkin on oltava kahden tai useamman osapuolen sopimus; toiseksi on täytettävä c alakohdan mukaiset muotovaatimukset; kolmanneksi sopimuksessa on nimettävä yhden sopimusvaltion tuomioistuimet tai yhden sopimusvaltion yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin, siten että kaikki muut tuomioistuimet suljetaan pois; ja viidenneksi nimeäminen on tehtävä ratkaisemaan tietyistä oikeussuhteista syntyneitä taikka mahdollisesti syntyviä riitoja.¹²³

94. **Ensimmäinen vaatimus.** Oikeuspaikkasopimusta ei voi tehdä yksipuolisesti: on oltava yhteinen sopimus. Yhteisymmärryksen olemassaolo ratkaistaan tavallisesti valitun tuomioistuimen valtion lain mukaisesti, myös sen lainvalintasääntöjen¹²⁴, vaikka joissakin olosuhteissa kelpoisuus määritellään myös muiden oikeusjärjestelmien mukaisesti.¹²⁵

95. Koko yleissopimusta sovelletaan kuitenkin vain, jos on tehty oikeuspaikkasopimus, jolloin oletetaan, että yhteisymmärrys perustavana tosiasiallisena vaatimuksena on olemassa. Jos tavanomaisten vaatimusten mukaan voidaan päätellä, ettei näin ole, tuomioistuimella on oikeus olettaa, ettei yleissopimusta sovelleta, eikä ulkomaista lakia ole tarpeen ottaa huomioon.

96. Seuraavassa annetaan asiasta esimerkki.¹²⁶ X, jonka asuinpaikka on Panamassa, lähettää ei-toivotun sähköpostiviestin Y:lle, jonka asuinpaikka on Meksikossa. Viesti sisältää Y:lle osoitetun, ehdoiltaan äärimmäisen epäsuotuisan tarjouksen. Tarjoukseen sisältyy oikeuspaikkasopimus (kuvitteellisen valtion) Ruritanian tuomioistuinten hyväksi. Siinä todetaan lopuksi: ”Jos ette vastaa seitsemän päivän kuluessa, teidän katsotaan hyväksyvän tämän tarjouksen.” Y:n roskapostin torjuntaohjelma poistaa sähköpostiviestin, eikä Y koskaan lue sitä. Seitsemän päivän kuluttua X väittää, että heillä on sopimus, johon sisältyy oikeuspaikkasopimus, ja nostaa kanteen Ruritanian tuomioistuimissa. Jos – toisin kuin kaikissa muissa maailman valtioissa – Ruritanian laissa katsotaan, että sopimus on voimassa ja että ns. oikeuspaikkasopimus on pätevä, muut valtiot, myös Meksiko, olisivat joka tapauksessa oikeutettuja kohtelemaan oikeuspaikkasopimusta mitättömänä.

97. Edellyttäen, että alkuperäiset osapuolet tekevät oikeuspaikkasopimuksen yhteisymmärryksessä, sopimus saattaa sitoa kolmansia osapuolia, jotka eivät ole nimenomaan antaneet suostumustaan, jos heidän asemansa

nimetty tuomioistuin. Ks. tarkemmin jäljempänä 240 kohta ja seur.

¹²³ Oikeuspaikkasopimuksen on tietenkin oltava voimassa ja sovellettavissa asiaankuuluvana ajankohtana. Jos se ei ole enää voimassa – esimerkiksi koska osapuolet ovat sopineet sen päättämisestä – se ei ole enää yleissopimuksessa tarkoitettu oikeuspaikkasopimus.

¹²⁴ Yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohta, 6 artiklan a alakohta ja 9 artiklan a alakohta.

¹²⁵ Yleissopimuksen 6 artiklan b alakohdassa viitataan sen valtion lakiin, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu, ja 9 artiklan b alakohdassa pyynnön vastaanottaneen valtion lakiin. Kelpoisuuteen sovelletaan siten kahta lakia: ks. 150 kohta.

¹²⁶ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut

kanteen nostajana riippuu siitä, että heille on siirretty alkuperäisten osapuolten oikeudet ja velvollisuudet. Tämän kysymyksen ratkaiseminen riippuu kansallisesta laista.¹²⁷

98. **Toinen vaatimus.** Se koskee oikeuspaikkasopimuksen muotoa. Asiaankuuluvat säännöt annetaan c alakohdassa, jota käsitellään jäljempänä.

99. **Kolmas vaatimus.** Kolmannen vaatimuksen mukaan sopimuksen on oltava yksinomainen: oikeuspaikkasopimuksessa on nimettävä¹²⁸ yhden valtion tuomioistuimet tai yhden valtion yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin, jolla on *yksinomainen* toimivalta. Tätä käsitellään jäljempänä b alakohdan yhteydessä. Sen mukaan oikeuspaikkasopimusta pidetään yksinomaisena, jos osapuolet eivät ole nimenomaisesti toisin sopineet.¹²⁹

100. **Neljäs vaatimus.** Yleissopimusta sovelletaan vain oikeuspaikkasopimukseen, joissa on nimetty sopimusvaltion tuomioistuimet: sopimukset, joissa nimetään muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimet (tai yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin), eivät kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan. Oletetaan esimerkiksi¹³⁰, että oikeuspaikkasopimuksessa nimetään muun kuin sopimusvaltion, valtion X, tuomioistuimet, ja sopimuksen toisen osapuolen asuinpaikka on Perussa ja toisen Venezuelassa. Jos perulainen nostaa kanteen venezuelalaista vastaan Venezuelassa, Venezuelan tuomioistuimen ei edellytetä soveltavan 6 artiklaa (jonka mukaisesti sen olisi ehkä lykättävä asian käsittelyä tai jätettävä se tutkimatta).¹³¹ Jos kanne nostetaan valituksessa tuomioistuimessa valtiossa X, Perun tai Venezuelan tuomioistuinten ei edellytetä tunnustavan annettua tuomiota yleissopimuksen nojalla.¹³²

101. **Viides vaatimus.** Nimeämisen tarkoituksena on oltava tietyistä oikeussuhteista syntyneiden taikka mahdollisesti syntyvien riitojen ratkaiseminen. Täten selvennetään, että oikeuspaikkasopimus voidaan rajata koskemaan jo syntyneitä riitoja tai ne voidaan sisällyttää sopimuksen alaan. Se voi koskea myös tulevia riitoja edellyttäen, että ne liittyvät tiettyyn oikeussuhteeseen. Oikeuspaikkasopimus ei ole rajattu koskemaan sopimussuhteeseen perustuvia kanteita, vaan se voi koskea esimerkiksi myös muuhun kuin sopimussuhteeseen perustuvia kanteita, jotka johtuvat tietyistä oikeussuhteista. Täten oikeuspaikkasopimus kumppanuussopimuksessa saattaa kattaa muuhun kuin sopimussuhteeseen perustuvat

valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

¹²⁷ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 2, 2–10 kohta. Ks. jäljempänä 142 kohta.

¹²⁸ Jos pääasiassa esitetään puolustus kiistämättä toimivaltaa, tuomioistuin ei pelkästään sen perusteella saa yleissopimuksen mukaista toimivaltaa, koska tuomioistuinta ei tällöin ole *nimetty* 3 artiklan mukaisesti.

¹²⁹ Ks. jäljempänä 102–104 kohta.

¹³⁰ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

¹³¹ Se voi kuitenkin lykätä asian käsittelyä tai jättää sen tutkimatta kansallisen lain mukaisesti.

¹³² Ne voivat kuitenkin tehdä niin kansallisen lain mukaisesti.

kanteet kumppanien välillä. Kussakin erityistapauksessa asian ratkaisevat sopimuksen ehdot.

102. Yksinomaisina pidetyt sopimukset. Yleissopimuksen 3 artiklan b kohdassa vahvistetaan tärkeä sääntö (jota enteilee a alakohdan kolmas vaatimus). Sen mukaan oikeuspaikkasopimusta, jossa nimetään yhden sopimusvaltion tuomioistuimet tai yhden sopimusvaltion yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin, pidetään yksinomaisena, jos asianosaiset eivät ole nimenomaisesti toisin sopineet.¹³³

103. Ensimmäisen osatekijän mukaan oikeuspaikkasopimuksessa voidaan viitata joko yhden sopimusvaltion tuomioistuihin yleisesti tai yhden sopimusvaltion yhteen tai useampaan yksilöityyn tuomioistuimeen. Siten sopimusta, jossa nimetään ”Ranskan tuomioistuimet” pidetään yleissopimuksen soveltamiseksi yksinomaisena, vaikka siinä ei yksilöidä, mikä tuomioistuin Ranskassa asian käsittelee, ja vaikka siinä ei nimenomaisesti suljeta pois muiden valtioiden tuomioistuinten toimivaltaa. Tällaisessa tapauksessa voidaan Ranskan lain mukaisesti ratkaista, missä tuomioistuimessa tai tuomioistuimissa kanne voidaan nostaa.¹³⁴ Ellei Ranskan laista muuta johdu, kantaja voi valita minkä tahansa tuomioistuimen Ranskassa.

104. Myös sopimus, jossa nimetään tietty tuomioistuin Ranskassa – kuten Pariisin kauppatuomioistuin – on yksinomainen.¹³⁵ Sama koskee sopimusta, jossa nimetään kaksi tai useampi yksilöity tuomioistuin samassa sopimusvaltiossa – esimerkiksi ”joko Pariisin kauppatuomioistuin tai Lyonin kauppatuomioistuin”. Tämäkin on yksinomainen oikeuspaikkasopimus. Sopimus, jossa todetaan, että A voi nostaa kanteen B:tä vastaan vain Pariisin kauppatuomioistuimessa ja että B voi nostaa kanteen A:ta vastaan vain Lyonin kauppatuomioistuimessa, on myös yleissopimuksessa tarkoitettu yksinomainen oikeuspaikkasopimus, koska siinä suljetaan pois kaikkien muiden valtioiden tuomioistuimet. Sopimusta ei kuitenkaan pidetä yleissopimuksessa tarkoitettuna yksinomaisena oikeuspaikkasopimuksena, jos nimetyt kaksi tuomioistuinta sijaitsevat eri valtioissa.

105. Epäsymmetriset sopimukset. Toisinaan oikeuspaikkasopimus laaditaan yksinomaiseksi vain jommankumman asianosaisen nostamien kanteiden osalta mutta ei molempien. Kansainväliset lainasopimukset laaditaan usein tähän tapaan. Tällaisen sopimuksen oikeuspaikkalauseke saattaa kuulua seuraavasti: ”Luotonottaja saa nostaa kanteen luotonantajaa vastaan vain valtion X tuomioistuimissa; luotonantaja saa nostaa kanteen luotonottajaa vastaan valtion X tuomioistuimissa

tai minkä tahansa valtion tuomioistuimissa, joilla on sen kansallisen lain mukaan toimivalta käsitellä asiaa.”

106. Diplomaattikokouksessa sovittiin, että sopimuksen on oltava yksinomainen riippumatta siitä, kuka nostaa kanteen, jotta se kuuluisi yleissopimuksen soveltamisalaan. Siten edellisessä kohdassa tarkoitettujen kaltaiset sopimukset eivät ole yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia yleissopimuksen soveltamiseksi.¹³⁶ Ne saattavat kuitenkin kuulua tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien yleissopimuksen sääntöjen soveltamisalaan, jos kyseiset valtiot ovat antaneet 22 artiklan mukaiset selitykset.¹³⁷

107. Sanan ”valtio” merkitys usean oikeusjärjestelmän tapauksessa. Sanalla ”valtio” voi olla erilaisia merkityksiä sopimusvaltioissa, joissa yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan asiaan sovelletaan kahta tai useampaa oikeusjärjestelmää eri hallinnollisilla alueilla – esimerkiksi Kanadassa, Kiinassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa tai Yhdysvalloissa. Se voi 25 artiklan mukaan viitata tapauksen mukaan koko valtioon – esimerkiksi Kanadaan, Kiinaan, Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tai Yhdysvaltoihin – tai hallinnolliseen alueeseen kyseisen valtion sisällä – esimerkiksi Ontarioon, Hong Kongiin, Skotlantiin tai New Jerseyhin. Näin ollen sekä lauseke, jossa nimetään ”Yhdysvaltojen tuomioistuimet” että lauseke, jossa nimetään ”New Jerseyyn tuomioistuimet”, ovat yleissopimuksessa tarkoitettuja yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia.¹³⁸

108. Esimerkkejä yksinomaisista oikeuspaikkasopimuksista. Yleissopimuksen 3 artiklan b kohdan mukaan oikeuspaikkasopimusta, jossa nimetään yhden sopimusvaltion tuomioistuimet tai yhden sopimusvaltion yksi tai useampi yksilöity tuomioistuin, pidetään yksinomaisena, jos asianosaiset eivät ole nimenomaisesti toisin sopineet. Sen seurauksena seuraavia on pidettävä yksinomaisina oikeuspaikkasopimuksina:¹³⁹

- ”Valtion X tuomioistuimilla on toimivalta käsitellä tähän sopimukseen liittyviä riita-asioita.”
- ”Tähän sopimukseen liittyvät kanteet on nostettava valtion X tuomioistuimissa.”

109. Esimerkkejä muista kuin yksinomaisista oikeuspaikkasopimuksista. Seuraavanlaiset sopimukset eivät ole yksinomaisia:¹⁴⁰

- ”Valtion X tuomioistuimilla on muu kuin yksinomainen toimivalta käsitellä tähän sopimukseen liittyviä riita-asioita.”

¹³³ Ilmeisesti ensimmäinen viittaus yleissopimukseen ratkaistussa asiassa, ks. *The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited v. Yusuf Suveyke*, 392 F. Supp. 2d 489 (EDNY 2005).

¹³⁴ Ks. 5 artiklan 3 kohdan b alakohta.

¹³⁵ Ongelmat, joita syntyy, jos valittu tuomioistuin ei valtionsisäisen lainsäädännön mukaisesti voi käsitellä asiaa: ks. jäljempänä 135 kohta ja seur.

¹³⁶ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 3, 2–11 kohta.

¹³⁷ Ks. 240 kohta ja seur. Ks. 109 kohta, lisää esimerkkejä sopimuksista, jotka eivät ole yksinomaisia yleissopimuksen soveltamiseksi.

¹³⁸ Myös lauseke, jossa nimetään New Jerseyyn osavaltion tuomioistuimet tai kyseisessä osavaltiossa sijaitsevat liittovaltion tuomioistuimet, on yksinomainen oikeuspaikkasopimus.

¹³⁹ Luettelo ei ole tyhjentävä. Ks. edellä esimerkkejä muista kuin yksinomaisista oikeuspaikkasopimuksista, 104 kohta (viimeinen virke) 105, 106 ja 109 kohta.

¹⁴⁰ Luettelo ei ole tyhjentävä.

- ”Tähän sopimukseen liittyvät kanteet voidaan nostaa valtion X tuomioistuimissa, mutta se ei sulje pois oikeudenkäyntiä muun valtion tuomioistuimissa, jotka ovat kyseisen valtion lain mukaisesti toimivaltaisia.”
- ”Tähän sopimukseen liittyvät riita-asiat voidaan panna vireille valtion X tuomioistuimessa A tai valtion Y tuomioistuimessa B siten, että kaikkien muiden tuomioistuinten toimivalta suljetaan pois.”
- ”Kanne A:ta vastaan voidaan nostaa yksinomaisesti A:n asuinpaikassa valtiossa A; kanne B:tä vastaan voidaan nostaa yksinomaisesti B:n asuinpaikassa valtiossa B.”

110. **Muotovaatimukset.** Artiklan c kohdassa käsitellään muotovaatimuksia. Ne ovat yleissopimuksen mukaisesti sekä välttämättömiä että riittäviä: oikeuspaikkasopimus ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, ellei se täytä vaatimuksia,¹⁴¹ mutta jos se täyttää ne, kansallisessa laissa ei saa asettaa luonteeltaan muodollisia lisävaatimuksia. Siten sopimusvaltion tuomioistuin ei esimerkiksi voi kieltäytyä oikeuspaikkasopimuksen täyttämisestä seuraavista syistä:

- se on kirjoitettu vieraalla kielellä¹⁴²
- ei ole käytetty erityistä lihavoitua kirjasinlajia
- se on kirjoitettu pienin kirjaimin tai
- asianosaiset eivät ole allekirjoittaneet sitä erikseen pääsopimuksesta.¹⁴³

111. Artiklan c alakohdan mukaan oikeuspaikkasopimus on tehtävä tai vahvistettava joko i) kirjallisesti tai ii) millä tahansa muulla tiedonvälityskkeinolla, jonka kautta tiedot ovat saatavilla siten, että niitä voidaan myöhemmin tarkastella.

112. Jos sopimus on tehty kirjallisesti, sen muodollinen pätevyys ei riipu siitä, onko se allekirjoitettu, vaikkakin allekirjoituksen puuttuminen saattaa vaikeuttaa sopimuksen voimassaolon todistamista. Toisen mahdollisen muodon on tarkoitus kattaa tiedon siirron tai varastoinnin sähköiset keinot. Tähän sisältyvät kaikki tavanomaiset mahdollisuudet edellyttäen, että tieto on noudettavissa siten, että siihen voidaan viitata ja se voidaan

ymmärtää tulevissa tilanteissa. Siihen kuuluvat esimerkiksi sähköposti ja faksi.¹⁴⁴

113. Sopimus on joko tehtävä joillakin näistä muodoista tai se on *vahvistettava* niillä. Konferenssissa hylättiin muotoilu *evidenced in writing* englanninkielisessä toisinnossa. Sen sijaan päädyttiin muotoiluun *documented in writing*. Perusteluna oli, että *evidenced in writing* saattaisi antaa sen vaikutelman, että 3 artiklan c kohta muodostaa näyttösäännön. Samanaikaisesti konferenssissa hylättiin ranskankielinen sanamuoto *confirmé par écrit* ja päädyttiin muotoiluun *documenté par écrit* sillä perusteella, että *confirmé par écrit* saattaisi antaa sen vaikutelman, että säännössä viitataan aikomukseen.

114. Jos sopimus on tehty suullisesti ja toinen asianosainen on laatinut sen kirjalliseen muotoon, on samantekevää, hyötyykö hän sopimuksesta – esimerkiksi sen takia, että valittu tuomioistuin on hänen omassa valtiossaan. Kaikissa tapauksissa edellytetään kuitenkin, että kumpikin asianosainen on antanut suostumuksensa alkuperäiseen suulliseen sopimukseen.

115. Yleissopimuksen 3 artiklan d kohdan mukaan yksinomaista oikeuspaikkasopimusta, joka muodostaa sopimuksen osan, pidetään itsenäisenä, pääsopimuksen muista ehdoista riippumattomana sopimuksena. Näin ollen yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen pätevyyttä ei voida riitauttaa vain sillä perusteella, ettei pääsopimus ole pätevä: yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen pätevyys on määritettävä itsenäisesti, yleissopimuksessa määritettyjen perusteiden mukaisesti.¹⁴⁵ Siten nimetty tuomioistuin voi pitää sopimusta pätemättömänä riistämättä kuitenkaan oikeuspaikkasopimukselta sen pätevyyttä. Toisaalta on tietenkin myös mahdollista, että perustetta, jonka mukaisesti sopimus on pätemätön, sovelletaan yhtä lailla oikeuspaikkasopimukseen: kaikki riippuu olosuhteista ja sovellettavasta laista.

4 artikla Muut määritelmät

116. **Tuomio.** Yleissopimuksen 4 artiklassa annetaan kaksi muuta määritelmää. Ensinnäkin 4 artiklan 1 kohdassa määritellään ”tuomio”. Se on määritelty laajasti kattamaan kaikki pääasiassa annetut ratkaisut niiden nimityksistä riippumatta, yksipuoliset tuomiot mukaan luettuina.¹⁴⁶ Ulkopuolelle suljetaan prosessia koskevat ratkaisut, mutta määritelmä kattaa sen sijaan myös oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen (vaikka sen olisi antanut tuomioistuimen virkamies tuomarin sijasta) edellyttäen, että se liittyy asiaratkaisuun, joka voidaan tunnustaa tai panna täytäntöön yleissopimuksen nojalla. Väliaikaiset

¹⁴¹ Joissakin sopimusvaltioissa oikeuspaikkasopimuksia koskevat muotovaatimukset saattavat olla vähemmän tiukkoja. Toisinaan muotovaatimuksia ei ole lainkaan. Yleissopimuksessa ei estetä tällaisen valtion tuomioistuinta panemasta toimeen oikeuspaikkasopimusta, joka on sen lain mukaan pätevä, vaikka se ei täytä 3 artiklan c alakohdan vaatimuksia. Jos oikeuspaikkasopimus esimerkiksi on pätevä valitun tuomioistuimen kansallisen lain mukaan, kyseinen tuomioistuin voi käsitellä asian, vaikka 3 artiklan c alakohdan muotovaatimukset eivät täyty. Muiden sopimusvaltioiden tuomioistuimilla ei kuitenkaan ole yleissopimuksen 6 artiklan nojalla velvoitetta pidättäytyä tällaiseen oikeuspaikkasopimukseen

perustuvan asian käsittelystä, eikä niiden ole myöskään pakko tunnustaa ja panna tuomiota täytäntöön yleissopimuksen 8 artiklan mukaisesti.

¹⁴² Edellyttäen, että asiasta silti vallitsee yhteisymmärrys.

¹⁴³ Joissakin oikeusjärjestelmissä valtionsisäisessä lainsäädännössä saatetaan asettaa tällaisia vaatimuksia.

¹⁴⁴ Määräyksen sanamuotoon on otettu mallia sähköistä kaupankäyntiä koskevan, UNCITRALin vuoden 1996 mallilain 6 artiklan 1 kohdasta.

¹⁴⁵ Ks. 5 artiklan 1 kohta sekä 6 ja 9 artikla.

¹⁴⁶ Tuomioistuimiin verrattavia oikeudellisia tehtäviä hoitavan patenttinviraston antama päätös kuuluu määritelmän alaan.

toimenpiteet ja turvaamistoimet eivät kuulu määritelmän alaan, koska ne eivät ole pääasiassa annettuja ratkaisuja.¹⁴⁷

117. **Asuinpaikka.** Yleissopimuksen 4 artiklan 2 kohdassa määritellään sellaisen yksikön tai henkilön asuinpaikka, joka ei ole luonnollinen henkilö. Määritelmää on tarkoitus ensisijaisesti soveltaa oikeushenkilöihin, ja sitä selitetään siltä perustalta.¹⁴⁸

118. Asuinpaikan käsitteellä on merkitystä 1 artiklan 2 kohdan ("kansainvälisen" määritelmä toimivallan määrittämiseksi), 20 artiklan (tietyn tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat poikkeukset) ja 26 artiklan (suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin) kannalta. Sillä saattaa olla merkitystä myös 19 artiklan kannalta.

119. Muiden kuin luonnollisten henkilöiden asuinpaikan määrittelyssä diplomaattikokouksen oli ongelmallista sovittaa yhteen common law -oikeuden ja romaanis-germaanisesta oikeuden maissa käytettävät erilaiset käsitteet, samoin kuin romaanis-germaanisesta oikeuden maissa käytössä olevat erilaiset käsitteet.¹⁴⁹

120. Kun ratkaistaan oikeushenkilön sisäisiin asioihin liittyviä ongelmia, common law -oikeudessa on perinteisesti pidetty tärkeänä perustamispaikan lakia.¹⁵⁰ Se on oikeusjärjestelmä, jonka mukaisesti oikeushenkilö syntyy ja jossa se saa oikeushenkilöyden. Toimivaltakysymysten kannalta pääasiallinen toimipaikka ja paikka, jossa on oikeushenkilön keskushallinto, ovat kuitenkin myös tärkeitä.¹⁵¹ Viimeksi mainittu on oikeushenkilön hallinnollinen keskus, paikka, jossa tärkeimmät päätökset tehdään. Pääasiallinen toimipaikka on sen taloudellisen toiminnan keskus. Yleensä ne ovat samassa paikassa, mutta ne voivat olla myös eri paikkoja. Esimerkiksi kaivosyhtiö, jonka pääkonttori on Lontoossa (keskushallinto), saattaa harjoittaa kaivostointintaa Namibiassa (pääasiallinen toimipaikka). Koska kaikki kolme käsitettä ovat common law -oikeudessa tärkeitä, yleissopimuksessa määrätään, että oikeushenkilön asuinpaikkoja ovat kaikki kolme paikkaa.

121. Vaikka myös joissakin romaanis-germaanisissa oikeusjärjestelmissä pidetään perustamispaikan lakia yhtiön sovellettavana lakina¹⁵², vallitsevan näkemyksen mukaan yhtiön on sovellettava sen sääntömääräisen kotipaikan (*siège social*) lakia. Sääntömääräistä kotipaikkaa pidetään myös oikeushenkilön asuinpaikkana.

Siitä, kuinka sääntömääräinen kotipaikka määritetään, on kuitenkin kaksi näkemystä. Ensimmäisen mukaan tutkitaan oikeudellista asiakirjaa, jolla oikeushenkilö on perustettu (yhtiöjärjestyksestä). Siinä todetaan, missä sääntömääräinen kotipaikka on. Täten määritetty kotipaikka on ranskaksi *siège statutaire*.

122. *Siège statutaire* ei kuitenkaan välttämättä ole sama kuin oikeushenkilön pääkonttorin todellinen sijaintipaikka. Toisen näkemyksen mukaan on tutkittava, missä yhtiön todellinen keskushallinto sijaitsee. Siitä käytetään toisinaan nimitystä *siège réel*. Se vastaa common law -oikeuden käsitettä keskushallinnon paikka (*place of central administration*).

123. Kaikkien näkemysten kattamiseksi mukaan oli siten otettava myös *siège statutaire* eli "sääntömääräinen kotipaikka". Ilmaisulla ei kuitenkaan tarkoiteta oikeushenkilön kotipaikkaa jonkin säännön tai säädöksen (*statute*)¹⁵³ mukaisesti vaan paikkaa, joka ilmoitetaan yhtiöjärjestyksessä (engl. *statut*) eli yhtiön perustamiskirjassa. Common law -oikeudessa sen lähin vastine on *registered office*.¹⁵⁴ Käytännössä valtio, jossa oikeushenkilöllä on sääntömääräinen kotipaikka, on lähes aina valtio, jonka lain mukaisesti se on perustettu tai muodostettu, kun taas valtio, jossa sillä on keskushallinto, on tavallisesti valtio, jossa sillä on pääasiallinen toimipaikka. Toisaalta ei ole tavatonta, että yhtiö on perustettu yhdessä valtiossa – esimerkiksi Panamassa – ja että sillä on keskushallinto ja pääasiallinen toimipaikka jossain toisessa valtiossa.

5 artikla

Valitun tuomioistuimen toimivalta

124. Yleissopimuksen 5 artikla kuuluu sen keskeisiin määräyksiin. Oikeuspaikkasopimuksella ei ole juuri arvoa, ellei valittu tuomioistuin käsittele asiaa, joka pannaan siinä vireille. Tästä syystä 5 artiklan 1 kohdassa määrätään, että yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyllä sopimusvaltion tuomioistuimella on toimivalta ratkaista riita, johon oikeuspaikkasopimusta sovelletaan, jollei oikeuspaikkasopimus ole mitätön kyseisen valtion lain mukaan. Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan valittu tuomioistuin ei saa kieltäytyä käyttämästä toimivaltaa¹⁵⁵ sillä perusteella, että riita olisi ratkaistava toisen valtion tuomioistuimessa.¹⁵⁶

¹⁴⁷ Väliaikaiset turvaamistoimet, ks. 7 artikla.

¹⁴⁸ Valtiolla tai valtion julkisella viranomaisella on asuinpaikka vain kyseisen valtion alueella.

¹⁴⁹ Näitä asioita koskeva oikeusvertailu, ks. Rammeloo S., *Corporations in Private International Law*, Oxford University Press, 2001, luvut 4 ja 5.

¹⁵⁰ Englanti, ks. Dicey A., Morris J. ja Collins L., *The Conflict of Laws*, 14. laitos, toim. L. Collins ja muita asiantuntijatoimittajia, Sweet and Maxwell, Lontoo, 2006, säännöt 160(1) ja 161 (s. 1335–1344); Yhdysvallat, ks. *First National City Bank v. Banco Para El Comercio Exterior de Cuba*, 462 U.S. 611, 621; 103 S. Ct. 2591; 77 L. Ed. 2d 46 (1983).

¹⁵¹ Englannin laki, ks. Dicey A., Morris J. ja Collins L., *The Conflict of Laws*, 14. laitos, toim. L. Collins ja muita asiantuntijatoimittajia, Sweet and Maxwell, Lontoo, 2006, sääntö 160(2) (s. 1336).

¹⁵² Esim. Japanissa ja Alankomaissa.

¹⁵³ Ranskaksi engl. *statute on loi*.

¹⁵⁴ Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti, ks. Brysselin asetuksen 60 artiklan 2 kohta.

¹⁵⁵ Vaatimusta käsitellä asia ei loukata tapauksessa, jossa tuomioistuin kieltäytyy käyttämästä toimivaltaa sillä perusteella, että asia olisi ratkaistava välimiesmenettelyssä.

¹⁵⁶ Yleissopimuksen aiemmissa luonnoksissa, erityisesti siinä, joka sisältyi työasiakirjaan nro 1/2005, todettiin silloisessa 6 artiklassa, että jos tuomioistuimen valtionsisäisessä lainsäädännössä sitä edellytetään, sovitulla tuomioistuimella olisi mahdollisuus (muttei velvollisuus) lykätä asian käsittelyä tai jättää asia tutkimatta saadakseen immateriaalioikeuden pätevyyttä koskevan ratkaisun rekisteröintivaltiolta. (Määräys oli itse asiassa tätä monimutkaisempi, ja siitä oli olemassa erilaisia versioita, mutta edellä on esitetty määräyksen ydinkohdat.) Määräys poistettiin, koska sitä pidettiin tarpeettomana, ei niinkään toimintalinjojen muuttumisen takia. Diplomaattikokous pyysi, että asia selvennettäisiin selitysmuistiossa: ks. 20. istunnon II valiokunnan

125. **Mitättömyys.** ”Mitättömyyttä” koskeva määräys on ainoa yleisesti sovellettava poikkeus sääntöön, jonka mukaan valitun tuomioistuimen on käsiteltävä asia.¹⁵⁷ Oikeuspaikkasopimuksen mahdollinen mitättömyys ratkaistaan valitun tuomioistuimen valtion lain mukaan. Ilmauksella ”valtion laki” tarkoitetaan myös kyseisen valtion lainvalintasääntöjä.¹⁵⁸ Jos valittu tuomioistuin katsoo, että sen lainvalintasääntöjen mukaisesti olisi sovellettava toisen valtion lakia, se soveltaa kyseistä lakia. Näin voi käydä esimerkiksi, jos valitun tuomioistuimen lainvalintasääntöjen mukaan oikeuspaikkasopimuksen pätevyys ratkaistaan sopimukseen kokonaisuudessaan sovellettavan lain perusteella vaikkapa asianosaisten lainvalintalausekkeessa nimeämän lain mukaisesti.

126. Mitättömyysmääräystä sovelletaan vain aineellisiin (ei muodollisiin) pätemättömyysperusteisiin. Sillä halutaan ensisijaisesti viitata yleisesti tunnustettuihin perusteisiin, kuten petokseen, erehdykseen, harhauttamiseen, pakottamiseen ja oikeustoimikelpoisuuden puuttumiseen.¹⁵⁹ Se ei määritä eikä heikennä 3 artiklan c kohdan mukaisia muutovaatimuksia, joissa määritellään yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat oikeuspaikkasopimukset ja joissa ei jätetä kansalliselle laille mitään muunteluvaraa muodon osalta.

127. **Toimivallasta kieltäytyminen.** Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan valittu tuomioistuin ei saa kieltäytyä käyttämästä toimivaltaa sillä perusteella, että riita olisi ratkaistava toisen valtion tuomioistuimessa. Tällä määräyksellä vahvistetaan 5 artiklan 1 kohdassa asetettua velvoitetta. Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa sovelletaan kuitenkin vain suhteessa toisen valtion tuomioistuimeen, ei samassa valtiossa sijaitsevaan tuomioistuimeen.¹⁶⁰

128. **”Valtion” merkitys 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti.** Mitä ”valtiolla” tässä yhteydessä tarkoitetaan? Valtiot, joissa on vain yksi ainoa oikeusjärjestelmä, eivät tuota ongelmia. Vastaus ei ole yhtä selvä, jos valtioon toisaalta kuuluu useita alueita, joilla on erilaisia oikeusjärjestelmiä, kuten Yhdysvalloissa, Kanadassa tai Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Yleissopimuksen 25 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan viittauksella valtion tuomioistuimeen tai tuomioistuihin pidetään soveltuissa tapauksissa asianomaisen hallinnollisen alueen tuomioistuinta tai tuomioistuihin.¹⁶¹ Tästä seuraa, että 5 artiklan 2 kohdassa oleva viittaus ”toisen valtion”

tuomioistuimeen voidaan ymmärtää tapauksen mukaan tarkoittavan toisen hallinnollisen alueen tuomioistuinta.

129. Milloin on asianmukaista viitata hallinnolliseen alueeseen valtion sisällä? Se voi riippua eri tekijöistä, muun muassa siitä, millainen on suuremman yksikön (esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan) ja alayksiköiden (kuten Englannin ja Skotlannin) välinen suhde kyseisen valtion lain mukaan, mutta 5 artiklan yhteydessä tärkein seikka on luultavasti oikeuspaikkasopimus. Jos siinä viitataan ”Englannin tuomioistuihin”, Englanti lienee asiaankuuluva hallinnollinen alue, eivätkä Englannin tuomioistuimet voi 5 artiklan 2 kohdan nojalla kieltäytyä toimivallan käytöstä Skotlannin tuomioistuimen hyväksi: Skotlanti olisi tätä määräystä sovellettaessa toinen ”valtio”. Jos oikeuspaikkasopimuksessa toisaalta viitataan ”Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuihin”, ”valtio” tarkoittanee Yhdistynyttä kuningaskuntaa, eikä 5 artiklan 2 kohta estäisi Englannissa sijaitsevaa tuomioistuinta kieltäytymästä toimivallan käytöstä Skotlannin tuomioistuimen hyväksi.

130. Yhdysvaltojen tapauksessa kanta voi riippua siitä, onko valittu tuomioistuin osavaltion¹⁶² vai liittovaltion tuomioistuin. Jos oikeuspaikkasopimuksessa on nimetty ”New Yorkin osavaltion tuomioistuimet”, 5 artiklan 2 kohdan sanalla ”valtio” viitataan ilmeisesti New Yorkin osavaltioon, ei Yhdysvaltoihin, jolloin New Yorkin tuomioistuin ei 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti voi kieltäytyä toimivallan käytöstä esimerkiksi New Jersey’n tuomioistuimen hyväksi.

131. Jos viitataan ”Yhdysvaltojen tuomioistuihin”, 5 artiklan 2 kohta ei estä siirtämisestä asiaa liittovaltion tuomioistuimelle toisessa Yhdysvaltojen osavaltiossa, koska ”valtio” tarkoittaa tällöin ilmeisesti Yhdysvaltoja.¹⁶³ Sama pitää paikkansa, jos viittaus koskee tiettyä liittovaltion tuomioistuinta – esim. *the Federal District Court for the Southern District of New York*. Tässäkin ”valtio” viittaa Yhdysvaltoihin. Näin ollen 5 artiklan 2 kohta ei estä siirtämisestä asiaa liittovaltion tuomioistuimelle toisessa Yhdysvaltojen osavaltiossa.¹⁶⁴

132. **Forum non conveniens.** On olemassa kaksi oikeudellista doktriinia, joiden mukaisesti tuomioistuin voi katsoa, että asia olisi ratkaistava toisen valtion tuomioistuimessa. Toinen niistä on *forum non*

pöytäkirja nro 20, 29 ja 30 kohta sekä pöytäkirja nro 24, 19, 21 ja seuraavat kohdat.

¹⁵⁷ Toinen poikkeus, jota sovelletaan erityistilanteissa, ks. 19 artikla.

¹⁵⁸ Jos tämä ei olisi ollut tarkoitus, tekstissä olisi käytetty ilmausta ”valtionsisäinen lainsäädäntö”.

¹⁵⁹ Oikeustoimikelpoisuus voi sisältää julkisten elinten kelpoisuuden tehdä oikeuspaikkasopimuksia. Kelpoisuuden puuttumista on käsitelty erikseen 6 artiklan b alakohdassa ja 9 artiklan b alakohdassa, koska ajateltiin olevan toivottavaa, että *sekä* sen tuomioistuimen lakia, jossa kanne on nostettu, *että* valitun tuomioistuimen lakia olisi sovellettava: ks. 150 kohta. Toisaalta 5 artiklassa tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, *on* valittu tuomioistuin, joten siinä kelpoisuutta ei ole ollut tarpeen käsitellä erikseen.

¹⁶⁰ Asioiden siirtäminen tuomioistuimesta toiseen samassa valtiossa, ks. 5 artiklan 3 kohdan b alakohda, jota käsitellään jäljempänä 139 kohdassa.

¹⁶¹ Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön, kuten Euroopan yhteisön, tilanteesta, ks. 29 artiklan 4 kohta.

¹⁶² Yleissopimuksen ja tämän muistion englanninkielisessä toisinnossa *state* pienellä alkukirjaimella viittaa liittovaltion hallinnolliseen alueeseen (esimerkiksi Yhdysvaltojen osavaltioon), kun taas *State* isolla alkukirjaimella viittaa valtioon sanan kansainvälisessä merkityksessä.

¹⁶³ Annettu tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti, koska se on oikeuspaikkasopimuksessa nimetyssä tuomioistuimessa annettu tuomio: ks. 8 artiklan 1 kohta.

¹⁶⁴ Asianosaisten tekemä valinta on kuitenkin ”otettava asianmukaisella tavalla huomioon”: ks. 5 artiklan 3 kohdan b alakohda. Annetun tuomion oikeus tunnustamiseen yleissopimuksen mukaisesti, ks. 8 artiklan 5 kohta.

conveniens.¹⁶⁵ Tätä doktriinia sovelletaan etupäässä common law -maissa.¹⁶⁶ Sen tarkka muotoilu vaihtelee maasta toiseen, mutta yleisesti voidaan sanoa, että sen mukaan tuomioistuin voi keskeyttää asian käsittelyn tai jättää asian tutkimatta, jos se katsoo, että toinen tuomioistuin olisi asianmukaisempi oikeuspaikka.¹⁶⁷ Keskeytys tai asian jättäminen tutkimatta on harkinnanvaraista, ja siihen kuuluu kaikkien asiaankuuluvien tekijöiden punnitseminen kulloisessakin asiassa. Sitä sovelletaan siitä riippumatta, onko asia pantu vireille toisessa tuomioistuimessa (vaikkakin tämä on seikka, joka voidaan ottaa huomioon).

133. **Lis pendens.** Toinen doktriini on *lis pendens* eli vireilläolovaikutus, jota sovelletaan etupäässä romaanis-germaanisen oikeuden maissa. Siinä edellytetään, että tuomioistuin keskeyttää asian käsittelyn tai jättää sen tutkimatta, jos oikeudenkäynti on jo vireillä samassa asiassa samojen asianosaisten välillä toisessa tuomioistuimessa.¹⁶⁸ Se ei ole harkinnanvarainen, eikä siihen sisälly asiaankuuluvien tekijöiden punnitsemista sen määrittämiseksi, mikä on asianmukaisin tuomioistuin. Sitä sovelletaan vain, jos oikeudenkäynti on jo aloitettu toisessa tuomioistuimessa.

134. Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa suljetaan pois molemmat edellä mainitut doktriinit, jos tuomioistuin, jonka hyväksi oikeudenkäynti keskeytettäisiin tai asia jätettäisiin tutkimatta, on toisessa valtiossa: kummassakin tapauksessa tuomioistuin kieltäytyisi käyttämästä toimivaltaa ”sillä perusteella, että riita olisi ratkaistava toisen valtion tuomioistuimessa”.

135. **Asiaperusteinen toimivalta.** Yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaan 5 artikla ei vaikuta sisäisiin sääntöihin, jotka koskevat asiaperusteista toimivaltaa tai vaatimuksen arvoon perustuvaa toimivaltaa. Ilmaus ”asiaperusteinen toimivalta” voi merkitä useita eri asioita. Tässä sillä viitataan toimivallan jakoon saman valtion eri tuomioistuinten välillä kanteen sisällön perusteella. Sen avulla ei määritetä, minkä valtion tuomioistuimet käsittelevät asian vaan millainen tuomioistuin valtion sisällä käsittelee asian. Valtiossa saattaa olla erikoistuomioistuimia, jotka käsittelevät esimerkiksi avioeroja, veroja tai patenteja. Erikoistuneella verotuomioistuimella ei siten ole asiaperusteista toimivaltaa käsitellä sopimusrikkomukseen perustuvaa

kannetta. Vaikka asianosaiset tekisivät yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen, jossa nimitään tällainen tuomioistuin, sillä ei olisi yleissopimuksen mukaista velvollisuutta käsitellä asiaa.

136. Joissakin liittovaltioissa, kuten Australiassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa, asiaperusteinen toimivalta voi viitata myös sisäiseen toimivallan jakoon osavaltioiden ja liittovaltion tuomioistuinten välillä.¹⁶⁹ Pääsääntöisesti voidaan sanoa, että osavaltion tuomioistuimilla on asiaperusteinen toimivalta kaikissa asioissa, ellei niiden toimivaltaa ole eväty erityisäännössä. Liittovaltion tuomioistuimilla on toisaalta toimivalta ainoastaan, jos niille on osoitettu toimivalta erityisäännössä. Asianosaiset eivät voi luopua näiden sääntöjen noudattamisesta. Liittovaltion tuomioistuin ei voi käsitellä asiaa, ellei asiaperusteista toimivaltaa ole, vaikka asianosaiset olisivat vieneet asian sen käsiteltäväksi.

137. Joissakin maissa tietyillä tuomioistuimilla on toimivalta vain, jos vaatimuksen arvo on tiettyä määrää suurempi tai pienempi. Tässä on kyseessä tuomioistuinten sisäinen toimivaltajako yhden ainoan valtion sisällä, joten se on asiaperusteiseen toimivaltaan liittyvä kysymys edellä määriteltynä tapaan. Joissakin valtioissa ei kuitenkaan käytetä näitä termejä, joten 5 artiklan 3 kohdan a alakohdassa viitataan erityisesti vaatimukseen arvoon perustuvaan toimivaltaan. Edellisessä kohdassa esitetyt asiaperusteista toimivaltaa koskevat selitykset pätevät myös tässä.

138. **Valtionsisäiset prosessisäännöt.** Kuten edellä todettiin,¹⁷⁰ yleissopimuksella ei ole ollut tarkoitus puuttua sellaisiin valtionsisäisiin prosessisääntöihin (tuomioistuimessa laaditut säännöt mukaan luettuina), jotka eivät liity kansainväliseen toimivaltaan tai ulkomaisten tuomioiden tunnustamiseen tai täytäntöönpanoon. Jotkin kyseisistä säännöistä saattavat estää tuomioistuinta käsittelemästä asiaa tietyissä olosuhteissa. Asiaperusteista toimivaltaa koskevat säännöt ovat tästä vain yksi esimerkki. Muita esimerkkejä: säännöt, jotka estävät tiettyjä asianosaisia (kuten viholliskansalaisia sodan aikana) panemasta oikeudenkäyntiä vireille; säännöt, jotka estävät kanteen nostamisen tiettyjä asianosaisia vastaan (kuten valtion/täysivaltainen koskemattomuus¹⁷¹); säännöt, jotka estävät tuomioistuimia käsittelemästä tiettyjä riita-asioita (esimerkiksi

¹⁶⁵ Ks. Fawcett J. (toim.), *Declining Jurisdiction in Private International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1995.

¹⁶⁶ Se on saanut alkunsa Skotlannissa, jonka oikeusjärjestelmä on common law -oikeuden ja romaanis-germaanisen järjestelmän yhdistelmä. Sitä sovelletaan Skotlannissa nykyäänkin, ja se on otettu käyttöön myös monilla romaanis-germaanisilla lainkäyttöalueilla, kuten Quebecissä. Tämän doktriinin ja muiden oikeuspaikkalausekkeita korvaavien lakisääteisten järjestelmien soveltamisesta, ks. Schulz A., ”Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems”, joulukuussa 2003 kokoontuneen erityisvaliokunnan valm.asiak. nro 23, lokakuu 2003.

¹⁶⁷ Muotoilu Englannin laissa, ks. Dicey A., Morris J. ja Collins L., *The Conflict of Laws*, 14. laitos, toim. L. J. Collins ja muita asiantuntijatoimittajia, Sweet and Maxwell, Lontoo, 2006, sääntö 31(2), s. 461. Muotoilu Yhdysvalloissa, ks. The American Law Institute, *Second Restatement on Conflict of Laws*, The American Law Institute Publishers, St Paul, Minn., 1971, § 84. Lisätietoa *forum non*

conveniens -doktriinista, erityisesti sen vaikutuksesta oikeuspaikkasopimuksiin, ks. Brand R., ”Forum Selection and Forum Rejection in US Courts: One Rationale for a Global Choice of Court Convention”, teoksessa Fawcett J. (toim.), *Reform and Development of Private International Law: Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press, 2002, s. 51.

¹⁶⁸ Ks. esim. Brysselin asetuksen 27 artikla, jonka mukaan muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely. Jos tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, todetaan toimivaltaiseksi, niiden on artiklan mukaan jätettävä asia tutkimatta.

¹⁶⁹ Liittovaltion ja osavaltioiden toimivaltaa Australiassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa on käsitelty yksityiskohtaisesti valmisteluasiakirjassa nro 23, Schulz A., ”Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems”, lokakuu 2003.

¹⁷⁰ Edellä 88–92 kohta.

¹⁷¹ Ks. 2 artiklan 6 kohta.

Yhdysvalloissa sovellettava valtiotoimia koskeva doktriini); säännöt, joiden mukaan kanne on nostettava tietyn määräajan kuluessa (joko aineellisen tai prosessilain mukaan); ja oikeustoimikelpoisuutta koskevat säännöt (kuten säännöt, joiden mukaan oikeushenkilöyttä vailla oleva yhteisö ei voi nostaa kannetta). Toiset näistä asioista mainitaan erikseen yleissopimuksessa¹⁷², toisia ei. Yleissopimuksen 5 artiklan ei ole tarkoitus vaikuttaa niihinkään prosessisääntöihin, jotka ovat jääneet mainitsematta – kaikkea on mahdotonta mainita erikseen.

139. Tuomioistuinten sisäinen toimivaltajako. Yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan 5 artiklan 1 ja 2 kohta eivät vaikuta sääntöihin, jotka koskevat sopimusvaltion sisäistä tuomioistuinten toimivaltajakoa.¹⁷³ Jos sopimuspuolet eivät ole nimenneet tiettyä tuomioistuinta – jos oikeuspaikkasopimuksessa esimerkiksi viitataan pelkästään ”Alankomaiden tuomioistuihin” tai ”New Jersey’n osavaltion tuomioistuihin” – voidaan luonnollisesti soveltaa tavanomaisia tuomioistuinten sisäistä toimivaltajakoa koskevia sääntöjä.¹⁷⁴

140. Yksilöity tuomioistuin. Kansallisia sisäistä tuomioistuinten toimivaltajakoa koskevia sääntöjä sovelletaan silloinkin, kun asianosaiset nimeävät tietyn tuomioistuimen – esim. *Federal District Court for the Southern District of New York*¹⁷⁵ tai Tokion alueellinen tuomioistuin. Tähän sovelletaan kuitenkin b alakohdan viimeistä virkettä silloin, kun tuomioistuimella on harkintavaltaa asian siirtämisessä.¹⁷⁶ Määräyksessä edellytetään, että asianosaisten tekemä valinta on kuitenkin otettava asianmukaisella tavalla huomioon: jos asianosaiset ovat sopineet tietyistä tuomioistuimesta, tuomioistuimen ei pitäisi ohittaa heidän valintaansa kevyin perustein.¹⁷⁷

6 artikla Valitsematta jääneen tuomioistuimen velvollisuudet

141. Yleissopimuksen 6 artikla on toinen sen keskeisistä määräyksistä. Kuten muitakin määräyksiä, sitä sovelletaan vain, jos oikeuspaikkasopimus on yksinomainen ja jos valittu tuomioistuin on sopimusvaltiossa.¹⁷⁸ Se on osoitettu sopimusvaltioiden valitsematta jääneille tuomioistuimille, ja siinä edellytetään, että ne eivät käsittele asiaa (lukuun ottamatta tiettyjä erikoisolosuhteita). Toisin sanoen niiden on keskeytettävä asian käsittely tai jätettävä se tutkimatta,

vaikka ne olisivat kansallisen lain mukaisesti toimivaltaisia. Velvoite on olennaisen tärkeä, jotta oikeuspaikkasopimuksen yksinomaisuutta voidaan kunnioittaa.

142. Yleissopimuksen 6 artiklaa sovelletaan vain, jos oikeuspaikkasopimus sitoo asianosaisia. Tavallisesti heidän on oltava sopimuksen osapuolia, mutta, kuten edellä todettiin¹⁷⁹, joissakin olosuhteissa sopimus saattaa sitoa muitakin kuin sopimuksen osapuolia.

143. Seuraavalla esimerkillä¹⁸⁰ havainnollistetaan yleissopimuksen toimintaa monen asianosaisten asiassa. Oletetaan, että A, jonka asuinpaikka on Saksassa, myy tavaraa B:lle, jonka asuinpaikka on Quebecissä (Kanadassa). Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke Saksan tuomioistuinten hyväksi. Tavara toimitetaan Quebecissä, ja B myy ne C:lle, jonka asuinpaikka on myös Quebecissä. B:n ja C:n väliseen sopimukseen ei sisälly oikeuspaikkalauseketta. Jos C väittää, että tavara on viallista, hän voi nostaa kanteen B:tä vastaan Quebecissä. Hän voi haastaa Quebecissä myös A:n (muun kuin sopimuksen perusteella, jos Quebecin tuomioistuimet ovat oman lakinsa mukaisesti toimivaltaisia), koska oikeuspaikkasopimus ei sido A:n ja C:n välillä. Jos C kuitenkin nostaa kanteen vain B:tä vastaan Quebecissä, ja B haluaisi sitten liittää A:n oikeudenkäyntiin kolmantena osapuolena, B ei voi tehdä niin: oikeuspaikkasopimus on sitova A:n ja B:n välillä. Quebecin tuomioistuimen edellytetään yleissopimuksen 6 artiklan mukaisesti keskeyttävän B:n A:ta vastaan nostaman kanteen käsittelyn tai jättävän asian tutkimatta.¹⁸¹ Yleissopimus syrjäyttää siten kansallisen lainsäädännön säännökset, joiden ansiosta A:n asianosaissiirtäminen olisi ehkä mahdollinen tai tuomioistuin voisi käyttää toimivaltaa A:n vastaisen kanteen käsittelyssä.

144. Yleissopimuksen 6 artiklassa vaaditaan, että tuomioistuimen on lykättävä asian käsittelyä tai jätettävä se tutkimatta, jos ”asiaan sovelletaan yksinomaista oikeuspaikkasopimusta”. Tuomioistuimen on tulkittava sopimusta voidakseen määrittää, sovelletaanko sitä asiaan. Yleissopimuksen 3 artiklan a kohdan mukaan sopimusta sovelletaan tietyistä oikeussuhteista syntyneihin taikka mahdollisesti syntyviin riitoihin. Tuomioistuimen on sopimusta tulkitessaan ratkaistava, mikä kyseinen oikeussuhde on ja mihin riitoihin sopimusta sovelletaan. Sen on esimerkiksi ratkaistava, sovelletaanko

¹⁷² Ks. esim. 2 artiklan 6 kohta.

¹⁷³ On sanomattakin selvää, että 5 artiklan 3 kohdan b alakohdtaa sovelletaan myös, jos asia siirretään tuomioistuimen istunnosta yhdessä paikassa toisessa paikassa pidettävään saman tuomioistuimen istuntoon. Näin voi käydä joissakin maissa – esimerkiksi Kanadassa ja Australiassa.

¹⁷⁴ Yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen vaikutus Yhdysvaltojen lain mukaisesti ennen yleissopimusta liittovaltion toimivaltaan kuuluvissa asioissa, joissa kantaja ja vastaaja ovat eri osavaltioista, ks. *Dixon v. TSE International Inc.*, 330 F. 3d 396 (5th Cir. 2003); *Roberts & Schaefer Co. v. Merit Contracting, Inc.*, 99 F. 3d 248 (7th Cir. 1996).

¹⁷⁵ Ks. edellä 136 kohta.

¹⁷⁶ Sanaa ”siirtäminen” käytetään 5 artiklan 3 kohdassa ja 8 artiklan 5 kohdassa yleisessä merkityksessä: se ei vastaa missään kansallisessa oikeusjärjestelmässä käytössä olevaa termistöä. Sitä käytetään, kun asia, joka on pantu vireille

yhdessä tuomioistuimessa, siirtyy toisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Näin voi käydä sen tuomioistuimen määräyksestä, jossa asia on ensin pantu vireille (esimerkiksi Yhdysvaltojen liittovaltion menettelyssä, engl. *transfer*), tai sen tuomioistuimen määräyksestä, johon asia siirtyy (Yhdysvaltojen liittovaltion menettelyssä *removal*).

¹⁷⁷ Asian siirtämisen vaikutuksia yleissopimuksen 6 ja 8 artiklan soveltamiseen käsitellään jäljempänä, ks. 156–158 ja 175–181 kohta.

¹⁷⁸ Tämä johtuu ”yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen” määritelmästä 3 artiklan a kohdassa.

¹⁷⁹ Edellä 97 kohta.

¹⁸⁰ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

¹⁸¹ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 2, 11 ja 12 kohta.

lainasopimuksen oikeuspaikkalauseketta oikeudenloukkauksanteeseen, jonka luotonottaja nostaa luotonantajaa vastaan sen vuoksi, että tämän väitetään panneen sopimuksen täytäntöön hyvän tavan vastaisesti.

145. Jos asia kuuluu yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen alaan, tuomioistuimen on joko lykättävä asian käsittelyä tai jätettävä se tutkimatta, ellei jotain poikkeuksista sovelleta.

146. **Viisi poikkeusta.** Yleissopimuksen 6 artiklassa esitetään viisi poikkeusta sääntöön, jonka mukaan asian käsittelyä on lykättävä tai jätettävä asia tutkimatta. Jos jotain poikkeusta sovelletaan, asian käsittelykielto poistuu. Yleissopimuksella ei tällöin estetä tuomioistuinta käyttämästä toimivaltaa, jota sillä mahdollisesti kansallisen lakinsa mukaisesti on. Yleissopimuksen 6 artikla ei kuitenkaan muodosta yleissopimukseen perustuvaa toimivaltaperustetta, eikä siinä *vaadita*, että tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, käyttäisi sillä mahdollisesti oman lakinsa mukaisesti olevaa toimivaltaa: tuomioistuimen toimivalta¹⁸² sekä se, voiko tuomioistuin käyttää tuota toimivaltaa¹⁸³, määritetään sen tuomioistuimen laissa, jossa kanne on nostettu.

147. Yleissopimuksen 6 artiklan a ja b kohta vastaavat vuoden 1958 New Yorkin *yleissopimuksessa ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta* olevan II artiklan 3 kohdan ”mitättömyyttä” koskevaa määräystä, kun taas d ja e alakohta kattavat New Yorkin yleissopimuksen saman määräyksen perusteet ”vaikutusta vailla oleva tai mahdoton täyttää”. Yleissopimuksen 6 artiklan c alakohta tarvitaan, koska yleissopimuksen mukaisesti valitsematta jäänyt tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, ei tavallisesti voi soveltaa omaa lakiaan määrittääkseen, onko oikeuspaikkasopimus pätevä. Siitä syystä oli tarpeen vahvistaa poikkeus niitä tapauksia varten, joissa oikeuspaikkasopimuksen täyttäminen johtaisi ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen tai olisi selkeästi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu. Nämä poikkeukset vaikuttavat kenties monimutkaisemmilta kuin New Yorkin yleissopimuksen poikkeukset, mutta lähemmin tarkasteltuna huomataan, että ne vastaavat New Yorkin yleissopimuksen poikkeuksia eivätkä ole niitä laajempia. Tämä oli myös diplomaattikokouksen selkeä tarkoitus. Määräysten näennäinen monimutkaisuus johtuu siitä, että diplomaattikokouksessa pyrittiin suurempaan selkeyteen ja tarkkuuteen kuin New Yorkin yleissopimuksen II artiklan 3 kohdan melko suurpiirteiset määräykset. New Yorkin yleissopimusta koskeva oikeuskäytäntö antaa kuitenkin arvokkaan oppaan yleissopimuksen tulkintaan.

¹⁸² Jos tuomioistuimella ei missään tapauksessa ole toimivaltaa käsitellä asiaa oman lakinsa mukaisesti, sen ei ole tarpeen harkita, sovelletaanko jotain 6 artiklan mukaisista poikkeuksista.

¹⁸³ Tuomioistuin voi siihen sovellettavan lain mukaisesti olla estynyt käyttämästä toimivaltaa esimerkiksi *lis pendens* -säännön nojalla.

¹⁸⁴ On muistettava, että ”valitun tuomioistuimen valtion laki” käsittää myös kyseisen valtion lainvalintasäännöt.

¹⁸⁵ Asiaa on käsitelty edellä 125 kohdassa ja seur.

¹⁸⁶ Ks. edellä alaviite 159.

¹⁸⁷ Ks. II artiklan 3 kohta.

148. Ensimmäiset kaksi poikkeusta – a ja b kohta – ovat suhteellisen vakiomuotoisia, kun taas kolmas ja neljäs – c ja d alakohta – on tarkoitettu sovellettaviksi vain erittäin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Jos kahta viimeksi mainittua poikkeusta sovellettaisiin liian laajasti, koko yleissopimuksen tarkoitus saattaisi vaarantua.

149. **Ensimmäinen poikkeus: mitättömyys.** Ensimmäistä poikkeusta sovelletaan, jos sopimus on mitätön jollakin valitun tuomioistuimen valtion lain mukaisella perusteella, oikeustoimikelpoisuuden puuttuminen mukaan luettuna.¹⁸⁴ Tämä vastaa 5 artiklan 1 kohdan määräystä.¹⁸⁵ Yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, on asianosaisten sopimuksessa valittu tuomioistuin, joka soveltaa omaa lakiaan. Sen sijaan 6 artiklan a alakohdassa (valitsematta jäänyt) tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, ei sovelta omaa lakiaan.¹⁸⁶ Tämä poikkeaa vuoden 1958 New Yorkin yleissopimuksesta, jossa ei täsmennetä, mitä lakia välityssopimuksen pätevyyden määrittämiseen on sovellettava.¹⁸⁷ Yleissopimuksen 6 artiklan a alakohdassa täsmennetään sovellettava laki, minkä avulla varmistetaan, että tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, ja valittu tuomioistuin antavat yhdenmukaisia tuomioita oikeuspaikkasopimuksen pätevyydestä.

150. **Toinen poikkeus: oikeustoimikelpoisuuden puuttuminen.** Toinen poikkeus koskee sitä, ettei toinen asianosainen ole ollut kelpoinen tekemään sopimusta sen valtion lain mukaan, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu.¹⁸⁸ Tässäkin ilmauksella ”valtion laki” tarkoitetaan myös kyseisen valtion lainvalintasääntöjä.¹⁸⁹ Kun ratkaistaan oikeuspaikkasopimuksen mitättömyyttä, kaikkien sopimusvaltioiden tuomioistuinten on sovellettava valitun tuomioistuimen lakia 5, 6 ja 9 artiklan mukaisesti. Kelpoisuuden osalta katsottiin kuitenkin olevan liian kunnianhimoista asettaa kaikkia sopimusvaltioita koskeva yhtenäinen lainvalintasääntö. Näin ollen tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, soveltaa 6 artiklan b alakohdan mukaisesti oikeustoimikelpoisuuden ratkaisemiseen myös omien lainvalintasääntöjensä mukaista lakia.¹⁹⁰ Koska kelpoisuuden puuttuminen tekisi sopimuksesta myös mitättömän 6 artiklan a alakohdan mukaisesti, se merkitsee, että kelpoisuus ratkaistaan *sekä* valitun tuomioistuimen lain *että* sen tuomioistuimen lain perusteella, jossa kanne on nostettu.¹⁹¹ Jos asianosaisella ei jommankumman lain mukaan ole ollut kelpoisuutta tehdä sopimusta, tuomioistuinta, jossa kanne on nostettu, ei velvoiteta lykkäämään asian käsittelyä tai jättämään se tutkimatta.

¹⁸⁸ ”Osapuolella” tarkoitetaan 6 artiklan b alakohdassa ja 9 artiklan b alakohdassa oikeuspaikkasopimuksen alkuperäisiä osapuolia, ei jotakuta muuta henkilöä, joka osallistuu oikeudenkäyntiin.

¹⁸⁹ Ks. edellä 125 kohta.

¹⁹⁰ Pyynnön vastaanottanut tuomioistuin soveltaa tunnustamis- tai täytäntöönpanomenettelyissä myös omia lainvalintasääntöjään, kun se ratkaisee kelpoisuutta 9 artiklan b alakohdan mukaisesti: ks. jäljempänä 184 kohta.

¹⁹¹ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 8, 50–59 kohta.

151. Kolmas poikkeus (ensimmäinen osa): ilmeinen epäoikeudenmukaisuus.

Kolmatta poikkeusta sovelletaan, jos oikeuspaikkasopimuksen täyttäminen johtaisi ”ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen” tai olisi ”selkeästi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu”. Joissakin oikeusjärjestelmissä ensimmäisen lauseen katsotaan sisältyvän toiseen. Kyseisissä järjestelmissä toimivat lakimiehet pitivät itsestään selvänä, että ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen johtava sopimus on väistämättä vastoin oikeusjärjestyksen perusteita. Tällaisten oikeusjärjestelmien kannalta ensimmäisen lause saattaa olla turha. Toisissa oikeusjärjestelmissä oikeusjärjestyksen perusteet kuitenkin viittaavat yleisiin etuihin – julkinen etu laajasti otettuna – eikä niinkään minkään yksittäisen henkilön etuihin, asianosaiset mukaan luettuina. Tästä syystä molemmat lauseet ovat tarpeen.

152. Ilmaus ”ilmeinen epäoikeudenmukaisuus” kattaa tapaukset, joissa toinen asianosaisista ei saisi ulkomaisessa valtiossa tasapuolista oikeudenkäyntiä mahdollisesti ennakkoluulojen tai lahjonnan takia tai joissa muut kyseiseen henkilöön erityisesti liittyvät syyt estäisivät häntä nostamasta kannetta tai vastaamasta valituksessa tuomioistuimessa. Se saattaa liittyä myös sopimuksen tekemisen erityisolosuhteisiin – jos sopimus on esimerkiksi syntynyt petoksella. Vaatimus on tarkoitettu korkeaksi: määräyksellä ei sallita sitä, että tuomioistuin jättäisi oikeuspaikkasopimuksen huomiotta vain, koska se ei ole kansallisen lain mukaisesti sitova.

153. Kolmas poikkeus (toinen osa): oikeusjärjestyksen perusteet. Ilmauksella ”selkeästi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu” on tarkoitus asettaa korkea kynnyks. Ilmauksella viitataan kyseisen valtion perusnormeihin tai -periaatteisiin. Tarkoituksena ei ole sallia, että tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, käsittelee asian vain, koska valittu tuomioistuin saattaisi jollain teknisellä tavalla loukata sen valtion pakollista sääntöä, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu.¹⁹² Samoin kuin ilmeisen epäoikeudenmukaisuuden osalta, vaatimus on tarkoitettu korkeaksi: määräyksellä ei sallita sitä, että tuomioistuin jättäisi oikeuspaikkasopimuksen huomiotta vain, koska se ei ole kansallisen lain mukaisesti sitova.

154. Neljäs poikkeus: mahdottomuus toteuttaa. Neljästä poikkeusta sovelletaan, jollei sopimusta voida kohtuudella panna toimeen poikkeuksellisista syistä, joihin asianosaiset eivät voi vaikuttaa. Sitä on tarkoitettu sovellettavaksi asioissa, joissa kannetta ei olisi mahdollista nostaa valituksessa tuomioistuimessa. Sen ei tarvitse olla ehdottoman mahdotonta, mutta tilanteen on oltava poikkeuksellinen. Tällainen olisi esimerkiksi tilanne, jossa asianomaisessa maassa olisi sota eivätkä sen tuomioistuimet olisi toiminnassa. Toinen esimerkki on, että valittua tuomioistuinta ei ole enää olemassa tai se on

muuttunut niin olennaisella tavalla, ettei sitä voida enää pitää samana tuomioistuimena. Tätä poikkeusta voitaneen pitää tarkoituksen raukeamista koskevan (tai vastaavan) doktriinin sovelluksena. Sen mukaan sopimus puretaan, jos sen täytäntöönpano ei ole mahdollinen sen tekemisen jälkeen olosuhteissa tapahtuneen ennakoimattoman ja perustavan muutoksen takia.¹⁹³

155. Viides poikkeus: asiaa ei käsitellä. Viides poikkeus koskee sitä, että valittu tuomioistuin on päättänyt olla käsittelemättä asiaa. Tämän voidaan katsoa kuuluvan neljännen poikkeuksen soveltamisalaan, mutta se on riittävän erilainen käsiteltäväksi erikseen. Sen tarkoituksena on välttää oikeussuojan epääminen: jonkin tuomioistuimen on voitava käsitellä asia.

156. Asian siirtäminen. Edellä on selitetty¹⁹⁴, että 5 artikla ei vaikuta sopimusvaltion sisäistä tuomioistuinten toimivaltajakoa koskeviin sääntöihin. Siten sopimusvaltion tuomioistuimet voivat 5 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti siirtää asian tuomioistuimesta, jossa kanne on nostettu, muuhun tuomioistuimeen samassa sopimusvaltiossa. Jos oikeuspaikkasopimuksessa viitataan yleisesti kyseisen valtion tuomioistuihin (esimerkiksi ”Ruotsin tuomioistuihin”), siirtämisellä toiseen tuomioistuimeen kyseisessä valtiossa ei ole 6 artiklan nojalla mitään seurauksia. Tuomio annetaan joka tapauksessa valituksessa tuomioistuimessa, joten 6 artiklan e alakohtaa ei sovelleta. Jos oikeuspaikkasopimuksessa toisaalta viitataan tiettyyn kyseisen valtion tuomioistuimeen (esimerkiksi ”Tukholman kärjäoikeuteen”), siirtäminen toiseen tuomioistuimeen samassa valtiossa aiheuttaa sen, että 6 artiklan e alakohtaa on sovellettava, koska valittu tuomioistuin (Tukholman kärjäoikeus) on päättänyt olla käsittelemättä asiaa.

157. Esimerkki 1. Eroa selvennetään antamalla kaksi esimerkkiä.¹⁹⁵ Ensimmäisessä asianosaiset ovat nimenneet ”Ruotsin tuomioistuimet”. Toinen asianosainen nostaa kanteen Tukholman kärjäoikeudessa, joka siirtää asian käsittelyn Göteborgin kärjäoikeuteen. Koska viimeksi mainittu on Ruotsin tuomioistuin, sitä pidetään valittuna tuomioistuimena. Näin ollen ei voida sanoa, että valittu tuomioistuin on päättänyt olla käsittelemättä asiaa. Yleissopimuksen 6 artiklan e alakohtaa ei sovelleta. Jos toinen asianosainen sitten panee saman asian vireille Venäjän tuomioistuimessa, tämän olisi 6 artiklan mukaisesti keskeytettävä asian käsittely tai jätettävä se tutkimatta.

158. Esimerkki 2. Jos asianosaiset toisaalta ovat nimenneet ”Tukholman kärjäoikeuden” ja kanne on nostettu kyseisessä tuomioistuimessa, joka sitten on siirtänyt asian käsittelyn Göteborgin tuomioistuimeen, valittu tuomioistuin on päättänyt olla käsittelemättä asiaa. Göteborgin kärjäoikeus ei ole valittu tuomioistuin, joten 6 artiklan e alakohtaa sovelletaan. Siitä syystä jos toinen asianosaisista panisi oikeudenkäynnin vireille Venäjällä,

¹⁹² Oikeusjärjestyksen perusteet käsittävät tässä myös kyseisen valtion kansainvälisen oikeusjärjestyksen perusteet: ks. tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeuden alalla käsittelevän erityisvaliokunnan pöytäkirja nro 9 (21.–27. huhtikuuta 2004), s. 1–3.

¹⁹³ Esimerkiksi Saksan laissa se kuuluu *Wegfall der Geschäftsgrundlage*-doktriinin soveltamisalaan.

¹⁹⁴ Ks. edellä 139 kohta ja seur.

¹⁹⁵ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

6 artikla ei estäisi Venäjän tuomioistuinta käsittelemästä asiaa.¹⁹⁶

159. Yleissopimuksen 8 ja 9 artiklassa määritetään, onko tuomio tunnustettava ja pantava täytäntöön muissa sopimusvaltioissa, jos tuomioistuin, johon asia on siirretty, on antanut tuomion. Jos tuomioistuimella on 8 artiklan 5 kohdan toisen virkkeen nojalla oikeus kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön sen tuomioistuimen tuomiota, johon valittu tuomioistuin on siirtänyt asian, 6 artikla ei estä kyseistä tuomioistuinta käsittelemästä asiaa itse, jos 6 artiklan e alakohdasta sovelletaan.

7 artikla Väliaikaiset turvaamistoimet

160. Yleissopimuksen 7 artiklan mukaan yleissopimusta ei sovelleta väliaikaisiin turvaamistoihin. Siinä ei sen enempää vaadita kuin kiellätä, että sopimusvaltion tuomioistuin myöntää tai epää tällaisia toimenpiteitä tai lopettaa niiden soveltamisen, eikä se vaikuta asianosaisen oikeuteen vaatia tällaisia toimenpiteitä. Tässä viitataan ennen kaikkea väliaikaisiin toimenpiteisiin, joilla turvataan toisen asianosaisen asema ennen valitun tuomioistuimen antamaa tuomiota¹⁹⁷, vaikka sillä voidaan tarkoittaa myös tuomion antamisen jälkeen määrättyjä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on helpottaa tuomion täytäntöönpanoa. Ilmeinen esimerkki on vastaajan varojen jäädyttäminen. Toinen on väliaikainen kieltotuomio, jolla estetään vastaaja tekemästä jotain, jonka väitetään loukkaavan kantajan oikeuksia. Kolmas esimerkki on määräys esittää todistusaineistoa käytettäväksi valitun tuomioistuimen oikeudenkäynnissä. Kaikkien näiden toimenpiteiden tarkoituksena on tukea oikeuspaikkasopimusta tehostamalla sen toimintaa. Siten niillä edesautetaan yleissopimuksen tavoitteiden saavuttamista. Ne eivät kuitenkaan kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan.

161. Väliaikaisen turvaamistoimen määräävä tuomioistuin soveltaa omaa lakiaan. Yleissopimuksessa ei edellytetä toimenpiteen määräämistä, mutta siinä ei myöskään estetä tuomioistuinta määräämistä sitä. Toisten sopimusvaltioiden tuomioistuinten ei edellytetä tunnustavan sitä tai panevan sitä täytäntöön, mutta niitä ei myöskään estetä tekemästä niin. Kaikki riippuu kansallisesta lainsäädännöstä.

162. On sanomattakin selvää, että oikeuspaikkasopimuksessa nimetty tuomioistuin voi määrätä minkä tahansa asianmukaiseksi katsomansa välitoimen. Jos kyseisen tuomioistuimen määräämästä välitoimesta – kuten kieltotuomiosta – tulee sittemmin pysyvä, se on pantava yleissopimuksen mukaisesti täytäntöön muissa sopimusvaltioissa.¹⁹⁸ Jos toimi on vain

väliaikainen, se ei muodosta 4 artiklan 1 kohdassa annetun määritelmän mukaista ”tuomiota”.¹⁹⁹ Tällöin muut sopimusvaltiot voivat panna sen täytäntöön oman kansallisen lakinsa mukaisesti, mutta niillä ei ole yleissopimuksen mukaista velvoitetta tehdä niin.

163. Jos sen jälkeen, kun valittu tuomioistuin on antanut tuomion²⁰⁰, sopimusvaltiossa, jossa välitoimet on määrätty, haetaan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa, pyynnön vastaanottaneen valtion on 8 artiklan mukaisesti kumottava määräämänsä välitoimet (jos ne ovat vielä voimassa) siltä osin, kuin ne ovat ristiriidassa pyynnön vastaanottaneen valtion yleissopimuksen mukaisten velvoitteiden kanssa. Jos esimerkiksi valitsematta jäänyt tuomioistuin määrää varoja jäädytettäväksi kantajan vaatiman oikeuden suojelemiseksi, mutta valitun tuomioistuimen ratkaisun mukaan kantajalla ei ole kyseistä oikeutta, varojen jäädyttämisestä määränneen tuomioistuimen on kumottava määräyksensä, sikäli kuin valitun tuomioistuimen tuomio on yleissopimuksen mukaisesti tunnustettava ja varojen jäädyttämisestä määrännyttä tuomioistuinta pyydetään tunnustamaan tuomio.

8 artikla Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano

164. Yleissopimuksen 8 artikla on kolmas sen keskeisistä määräyksistä. Artiklan mukaan yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyn sopimusvaltion tuomioistuimen antama tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön muissa sopimusvaltioissa.²⁰¹ Ensimmäinen ja tärkein tunnustamisen ja täytäntöönpanon edellytys on siten se, että on olemassa yksinomainen oikeuspaikkasopimus ja että siinä nimetään tuomion antanut tuomioistuin, jonka on oltava sopimusvaltiossa.²⁰² Tuomioistuimen ei ole välttämätöntä tosiasiallisesti perustaa toimivaltaansa sopimukseen. Yleissopimuksen 8 artikla koskee myös tilanteita, joissa tuomion antanut tuomioistuin on perustanut toimivaltaansa johonkin muuhun perusteeseen, kuten vastaajan kotipaikkaan, vaikka se olisikin yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetty tuomioistuin.

165. **Asiaratkaisun uudelleen tutkiminen.** Yleissopimuksen 8 artiklan 2 kohdassa kielletään asiaratkaisun uudelleen tutkiminen. Tosin rajoitettu uudelleen tutkiminen on sallittua yleissopimuksen III luvun määräysten soveltamiseksi. Kyseinen määräys on vakiona tämänkaltaisissa yleissopimuksissa. Muutoin ulkomaisia tuomioita saatettaisiin joissakin maissa tutkia uudelleen pyynnön vastaanottaneessa tuomioistuimessa, ikään kuin se olisi muutoksenhakutuomioistuin, joka

yhteisymmärrys siitä, että sopimusvaltiolla ei ole velvoitetta panna täytäntöön tuomiota, jos siinä määrätään muusta kuin rahamääräisestä oikaisukeinosta, joka ei ole sopimusvaltion oikeusjärjestelmässä mahdollinen. Ulkomainen tuomio olisi kuitenkin pantava toimeen niin suurin vaikutuksin kuin on valtionsisäisen lainsäädännön mukaisesti mahdollista. Ks. edellä 89 kohta.

²⁰² Tilannetta, jossa valittu tuomioistuin siirtää asian toiseen tuomioistuimeen samassa sopimusvaltiossa, käsitellään 8 artiklan 5 kohdan yhteydessä.

¹⁹⁶ Se voi päättää, että sen oma laki edellyttää asian tutkimatta jättämistä (vireilläolovaikutuksen takia).

¹⁹⁷ Toimenpide voidaan määrätä joko ennen oikeudenkäynnin aloittamista sovitussa tuomioistuimessa tai sen jälkeen.

¹⁹⁸ Yleissopimuksen 8 artikla.

¹⁹⁹ Ks. edellä 116 kohta.

²⁰⁰ On muistettava, että yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan ”tuomiolla” tarkoitetaan ratkaisua pääasiassa.

²⁰¹ Diplomaattikouksessa vallitsi kuitenkin

käsittelee muutoksenhakua tuomiovaltion tuomioistuimen tuomioon.

166. **Tosiseikkojen arviointi.** Yleissopimuksen 8 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen mukaan pyynnön vastaanottanut tuomioistuin on sidottu niihin tosiseikkoihin, joihin tuomiovaltion tuomioistuin on perustanut toimivaltansa, jollei annettu tuomio ole yksipuolinen. Tässä määräyksessä ”toimivallalla” tarkoitetaan yleissopimuksen mukaista toimivaltaa, joten 8 artiklan 2 kohtaa ei sovelleta, jos tuomion antanut tuomioistuin on perustanut toimivaltansa johonkin muuhun perusteeseen kuin oikeuspaikkasopimukseen. Jos tuomion antanut tuomioistuin on toisaalta perustanut toimivaltansa oikeuspaikkasopimukseen, määräystä sovelletaan tosiseikkoihin, jotka liittyvät sopimuksen muodolliseen tai asialliseen pätevytyteen, myös asianosaisten kelpoisuuteen tehdä sopimus. Siten jos pyynnön vastaanottanut tuomioistuin esimerkiksi soveltaa 8 artiklan 1 kohtaa ja sen on määritettävä, onko tuomion antanut tuomioistuin nimetty yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa, se on sidottu tosiseikkojen arviointiin, jonka tuomion antanut tuomioistuin on tehnyt. Sen ei kuitenkaan ole pakko hyväksyä kyseisten tosiseikkojen oikeudellista arviointia. Jos tuomion antanut tuomioistuin on esimerkiksi todennut, että oikeuspaikkasopimus on tehty 3 artiklan c kohdan ii alakohdan vaatimukset täyttävien sähköisin keinoin, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin on sidottu siihen tosiseikkaan, että sopimus on tehty sähköisin keinoin. Se voi kuitenkin päättää, että 3 artiklan c kohdan ii alakohdan vaatimukset eivät täyty, koska saatavuuden aste ei täytä 3 artiklan c kohdan ii alakohdan vaatimuksia. Sama sääntö koskee 9 artiklan b alakohdan mukaista kelpoisuusksymystä: pyynnön vastaanottanut tuomioistuin on sidottu tosiseikkoihin, jotka tuomion antanut tuomioistuin on katsonut todistetuksi, mutta se arvioi tosiseikat oman lakinsa mukaisesti.²⁰³

167. Tilanne on erilainen, kun sovelletaan 9 artiklan c, d ja e alakohdan mukaisia tunnustamatta jättämisperusteita. Ne eivät liity yleissopimuksen mukaiseen toimivaltaan vaan oikeusjärjestyksen perusteisiin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Pyyntö vastaanottaneen tuomioistuimen on siten voitava itse ratkaista edellä mainittujen kohtien mukaisesti, onko kanne annettu vastaajalle tiedoksi, onko tuomio saatu petoksella tai onko kyseessä ollut oikeudenmukainen oikeudenkäynti: alkuperäisen tuomion antaneen tuomarin päätös, jonka mukaan hän ei ole ottanut lahjuksia, ei esimerkiksi voi sitoa pyynnön vastaanottanutta tuomioistuinta.²⁰⁴

168. Sama koskee e alakohdan mukaista oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta. Oletetaan, että vastaaja vastustaa tunnustamista ja täytäntöönpanoa sillä

perusteella, että oikeudenkäynnissä ei ole noudatettu pyynnön vastaanottaneen valtion oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruseriaatteita. Hän väittää, että hän ei ole päässyt tuomiovaltioon vastaamaan asiassa, koska hän olisi ollut vaarassa joutua vangituksi poliittisista syistä. Tuomiovaltion tuomioistuimen päätös, jonka mukaan väite ei pidä paikkaansa, ei voi sitoa pyynnön vastaanottanutta tuomioistuinta. Pyyntö vastaanottaneen tuomioistuimen on voitava tehdä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta koskevat ratkaisut itse.

169. Edellä sanotusta seuraa, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin ei voi tutkia uudelleen tuomiovaltion tuomioistuimen asiaratkaisua pääasiassa sen enempää tosiseikkojen kuin laillisuuden kannalta; että tuomiovaltion tuomioistuimen ratkaisua oikeuspaikkasopimuksen pätevydestä ja soveltamisalasta ei voida tutkia uudelleen tosiseikkojen osalta²⁰⁵; että c, d ja e alakohdan mukaisia epämisperusteita koskevat tuomiovaltion tuomioistuimen ratkaisut eivät sido pyynnön vastaanottanutta tuomioistuinta sen enempää tosiseikkojen kuin laillisuuden kannalta.

170. **Tunnustaminen ja täytäntöönpano.** Yleissopimuksen 8 artiklan 3 kohdan mukaan tuomio tunnustetaan ainoastaan, jos se on voimassa tuomiovaltiossa, ja pannaan täytäntöön ainoastaan, jos se on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa. Tämä herättää kysymyksen tunnustamisen ja täytäntöönpanon erosta. Tunnustamisella tarkoitetaan, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin saattaa voimaan tuomiovaltion tuomioistuimen määrittämät lailliset oikeudet ja velvoitteet. Jos tuomion antanut tuomioistuin on esimerkiksi katsonut, että kantajalla on tietty oikeus tai ei ole sitä, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin hyväksyy sen, että näin on asia.²⁰⁶ Täytäntöönpanolla tarkoitetaan pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen oikeudellisia menettelyjä, joilla varmistetaan, että vastaaja noudattaa tuomiovaltion tuomioistuimen tuomiota. Jos tuomiovaltion tuomioistuin on määrännyt, että vastaajan on maksettava kantajalle 1 000 euroa, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin varmistaa, että raha suoritetaan kantajalle. Koska tätä ei voitaisi oikeudellisesti puoltaa, jollei vastaaja olisi kantajalle velkaa 1 000:tä euroa, tuomion täytäntöönpanoa on loogisesti edellyttävä tai siihen on liitettävä tuomion tunnustaminen. Sitä vastoin tunnustamiseen ei ole pakko liittää täytäntöönpanoa eikä täytäntöönpanon ole pakko seurata tunnustamista. Jos tuomiovaltion tuomioistuin on esimerkiksi ratkaissut, että vastaaja ei ole kantajalle velkaa, pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen tarvitsee vain tunnustaa tämä ratkaisu. Siitä seuraa, että jos kantaja nostaa vastaajaa kohtaan uudelleen kanteen pyynnön vastaanottaneessa

²⁰³ Kun sovelletaan 9 artiklan a alakohtaa, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin on kuitenkin sidottu 8 artiklan 2 kohdan mukaisesti tosiseikkoihin, mutta lisäksi sitä sitoo myös tuomion antaneen tuomioistuimen (myönteinen) oikeudellinen arviointi oikeuspaikkasopimuksen pätevydestä, ks. jäljempänä 182 kohta.

²⁰⁴ Sama koskee muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole syyllistynyt korruptioon.

²⁰⁵ Kun sovelletaan 9 artiklan a alakohtaa, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin on kuitenkin sidottu 8 artiklan

2 kohdan mukaisesti tosiseikkoihin, mutta lisäksi sitä sitoo myös tuomion antaneen tuomioistuimen (myönteinen) oikeudellinen arviointi oikeuspaikkasopimuksen pätevydestä, ks. jäljempänä 182 kohta.

²⁰⁶ Jos tuomiovaltion tuomioistuin on antanut vahvistustuomion tietyn oikeudellisen suhteen olemassaolosta asianosaisten välillä tai siitä, että tällaista suhdetta ei ole, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin hyväksyy tuomion sisältämän ratkaisun kyseisistä asioista.

tuomioistuimessa, ulkomaisen tuomion tunnustaminen riittää asian käsittelyn lopettamiseen.

171. Tämän eron pohjalta on helppo nähdä, miksi 8 artiklan 3 kohdan mukaan tuomio tunnustetaan ainoastaan, jos se on voimassa tuomiovaltiossa. Voimassaolo tarkoittaa, että tuomio on oikeudellisesti pätevä ja lainvoimainen. Jos se ei ole voimassa, siinä ei määritetä pätevällä tavalla asianosaisten oikeuksia ja velvollisuuksia. Siitä syystä tuomiota ei pidä yleissopimuksen nojalla tunnustaa missään muussa sopimusvaltiossa, jos se ei ole voimassa tuomiovaltiossa. Lisäksi jos tuomio lakkaa olemasta voimassa tuomiovaltiossa, tuomiota ei pidä yleissopimuksen nojalla sen jälkeen tunnustaa missään muussa sopimusvaltiossa.²⁰⁷

172. Samaten, jos tuomiota ei voida panna täytäntöön tuomiovaltiossa, sitä ei pitäisi yleissopimuksen nojalla panna täytäntöön muuallakaan. On tietenkin mahdollista, että tuomio on tuomiovaltiossa voimassa olematta siellä täytäntöönpanokelpoinen. Täytäntöönpanokelpoisuutta on ehkä lykätty muutoksenhaun vuoksi (joko automaattisesti tai tuomioistuimen määräyksestä). Tällaisessa tapauksessa täytäntöönpano ei ole mahdollinen muissa sopimusvaltioissa, ennen kuin asia on ratkaistu tuomiovaltiossa. Lisäksi jos tuomio lakkaa olemasta täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa, sitä ei pitäisi yleissopimuksen nojalla sen jälkeen panna täytäntöön muussa sopimusvaltiossa.²⁰⁸

173. **Muutoksenhaun alaiset tuomiot.** Yleissopimuksen 8 artiklan 4 kohdan mukaan tunnustamista tai täytäntöönpanoa voidaan lykätä tai siitä voidaan kieltäytyä, jos tuomioon on haettu muutosta tuomiovaltiossa tai jos varsinaisen muutoksenhaun²⁰⁹ määräaika ei ole päättynyt.²¹⁰ Tällä tarkoitetaan, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi lykätä tunnustamista tai täytäntöönpanoa taikka kieltäytyä siitä, jos ja niin pitkään kuin tuomiovaltion toinen tuomioistuin voi kumota tuomion tai muuttaa sitä. Sen ei ole kuitenkaan

pakko toimia niin.²¹¹ Jotkin tuomioistuimet saattavat pitää parempana panna tuomio täytäntöön.²¹² Jos tuomio sittemmin kumotaan tuomiovaltiossa, pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on peruutettava täytäntöönpano. Kantajana olevaa velkojaa voidaan vaatia asettamaan vakuus sen varmistamiseksi, että vastaajana olevalle velalliselle ei aiheudu vahinkoa.

174. Yleissopimuksen 8 artiklan 4 kohdassa annetaan pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle mahdollisuus joko lykätä täytäntöönpanoprosessia tai kieltäytyä tuomion täytäntöönpanosta. Siinä määrätään edelleen, että jos pyynnön vastaanottanut tuomioistuin valitsee viimeksi mainitun vaihtoehdon, se ei estä esittämästä täytäntöönpanoa koskevaa uutta hakemusta sen jälkeen, kun tilanne tuomiovaltiossa on selvinnyt. Tässä kieltäytymisellä tarkoitetaan siis sitä, että asia jätetään tutkimatta eikä se estä uuden hakemuksen tekemistä.

175. **Siirretty oikeudenkäynti.** Yleissopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan tuomion on oltava annettu yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyssä tuomioistuimessa. On muistettava, että 5 artiklan 3 kohdan b alakohdassa sallitaan asian siirtäminen siitä tuomioistuimesta, jossa kanne on nostettu, toiseen tuomioistuimeen samassa sopimusvaltiossa. Kuten edellä on selitetty,²¹³ tämä ei aiheuta ongelmia, jos oikeuspaikkasopimuksessa on nimetty sopimusvaltion tuomioistuimet yleensä (esim. ”Ruotsin tuomioistuimet”). Jos sopimuksessa on kuitenkin nimetty tietty tuomioistuin (esim. ”Tukholman käräjäoikeus”) ja kyseinen tuomioistuin siirtää asian toiseen tuomioistuimeen (kuten Göteborgin käräjäoikeuteen), viimeksi mainitun antama tuomio ei ole nimetyn tuomioistuimen antama tuomio: se ei kuulu 8 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

176. Yleissopimuksen 8 artiklan 5 kohdassa kuitenkin määrätään, että 8 artiklaa sovelletaan myös tuomioon, joka on annettu sopimusvaltion tuomioistuimessa sen jälkeen kun asia on 5 artiklan 3 kohdan mukaisesti siirretty.²¹⁴

²⁰⁷ Kesäkuussa 2001 pidetyssä diplomaattikokouksen 19. istunnossa vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 25 artiklaan lisättiin hakasuluissa seuraava teksti: ”Edellä 1 kohdassa tarkoitettu tuomio on tunnustettava siitä alkaen ja niin kauan kuin sillä on vaikutusvoima tuomiovaltiossa.” Kesäkuussa 2005 pidetyssä diplomaattikokouksessa nykyisen tekstin tarkoitettiin olevan merkitykseltään sama.

²⁰⁸ Kesäkuussa 2001 pidetyssä diplomaattikokouksen 19. istunnossa vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 25 artiklaan lisättiin hakasuluissa seuraava teksti: ”Edellä 1 kohdassa tarkoitettu tuomio on täytäntöönpanokelpoinen siitä alkaen ja niin kauan kuin se on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa.” Kesäkuussa 2005 pidetyssä diplomaattikokouksessa nykyisen tekstin tarkoitettiin olevan merkitykseltään sama.

²⁰⁹ ”Varsinainen muutoksenhaku” on käsite, jota ei tunneta useimmissa common law -järjestelmissä. Se kattaa kaikki varsinaiset muutoksenhakukeinot. Ks. *Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaan yleissopimukseen* sekä sen tulkitsemista Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 allekirjoitettua yleissopimusta koskeva Peter Schlosserin selitysmuistio, EYVL 1979 C 59, s. 71, 195–204 kohta.

²¹⁰ Täytäntöönpanoasioissa tätä sääntöä sovelletaan vain, jos tuomion täytäntöönpanoa ei ole keskeytetty tuomiovaltiossa muutoksenhaun takia. Jos se on keskeytetty, sovelletaan 8 artiklan 3 kohdassa annettua sääntöä, ks. edellä 171 kohta. Tunnustamisesta, ks. edellä 171 kohta.

²¹¹ Tätä osoittaa, että 8 artiklan 4 kohdassa käytetään ilmausta ”voidaan lykätä” eikä ”lykätään”. Joissakin oikeusjärjestelmissä tämä riittää siihen, että tuomioistuin voi käyttää harkintavaltaa tunnustamisen lykkäämiseen tai siitä kieltäytymiseen. Oikeusjärjestelmissä, joissa näin ei ole, voidaan säätää lainsäädäntöä, jossa tuomioistuimille sallitaan tällainen harkintavalta. Yleissopimuksen 8 artiklan 4 kohdassa sallittu harkintavalta voidaan antaa myös lainsäätäjälle, jolloin lainsäädännössä itsessään määritellään, voivatko tuomioistuimet lykätä tunnustamista tai kieltäytyä siitä ja missä olosuhteissa ne voivat niin tehdä.

²¹² Tällöin edellytetään, että tuomio on edelleen täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa.

²¹³ Edellä 156–158 kohta.

²¹⁴ Sanaa ”siirtäminen” käytetään 5 ja 8 artiklassa yleisessä merkityksessä, eikä se vastaa missään kansallisessa oikeusjärjestelmässä käytössä olevaa termistöä. Sitä käytetään, kun asia, joka on pantu vireille yhdessä tuomioistuimessa, siirtyy toisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Näin voi käydä sen tuomioistuimen määräyksestä, jossa asia on ensin pantu vireille (esimerkiksi Yhdysvaltojen liittovaltion menettelyssä, engl. *transfer*), tai

Yleissopimuksen 8 artiklan soveltaminen ulotetaan siten tällaisiin asioihin. Yleissopimuksen 8 artiklan 5 kohdassa määrätään kuitenkin lisäksi, että jos asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen on ollut valitun tuomioistuimen harkintavallassa, voidaan tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytyä sen kohdistuessa asianosaiseen, joka kohtuullisessa ajassa on vastustanut asian siirtämistä tuomiovaltiossa. Jos tätä ehtoa sovelletaan, tuomio ei enää kuulu 8 artiklan laajennettuun soveltamisalaan.

177. Ehtoa sovelletaan ainoastaan, jos valitulla tuomioistuimella on harkintavalta siirtää asia. Toisissa maissa siirto on tietyissä olosuhteissa tehtävä, eikä asianomaisella tuomioistuimella ole harkintavaltaa. Ehtoa ei sovelleta tällaisissa tapauksissa. Toisissa maissa sen sijaan tuomioistuimella, jossa kanne on nostettu, on harkintavaltaa sen suhteen, siirretäänkö asia vai ei. Se tehdään usein asianosaisten ja todistajien mukavuudeksi ja oikeuden eduksi.²¹⁵ Tällaisissa tapauksissa asianosaisilla on tavallisesti oikeus vastustaa siirtoa, ja muiden sopimusvaltioiden tuomioistuimilta ei edellytetä tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa sellaista asianosaista vastaan, joka on asianmukaisena ajankohtana esittänyt vastalauseen.²¹⁶ Toisaalta yleissopimuksessa ei tietenkään edellytetä, että muut sopimusvaltiot kieltäytyvät tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta.

178. **Esimerkki 1.** Kantaja nostaa kanteen valitussa tuomioistuimessa, ja vastaaja pyytää siirtoa muuhun tuomioistuimeen. Kantaja vastustaa, mutta siirto tehdään. Tuomioistuin, johon asia on siirretty, ratkaisee sen vastaajan eduksi ja määrää oikeudenkäyntikulut kantajan maksettaviksi. Tällaista määräystä ei tarvitse yleissopimuksen nojalla tunnustaa eikä panna täytäntöön kantajaa vastaan.

179. **Esimerkki 2.** Kantaja nostaa kanteen valitussa tuomioistuimessa, ja vastaaja pyytää siirtoa muuhun tuomioistuimeen. Kantaja vastustaa, mutta siirto tehdään. Tuomioistuin, johon asia on siirretty, ratkaisee sen kantajan eduksi ja määrää hänelle maksettavaksi vahingonkorvauksia. Tuomio on yleissopimuksen mukaisesti tunnustettava ja pantava täytäntöön.

180. **Esimerkki 3.** Kantaja nostaa kanteen valitussa tuomioistuimessa, ja tuomioistuin siirtää asian omasta

aloitteestaan muuhun tuomioistuimeen. Vastaaja vastustaa siirtoa, kantaja ei. Tuomioistuin, johon asia on siirretty, ratkaisee sen kantajan eduksi ja määrää hänelle maksettavaksi vahingonkorvauksia. Tuomiota ei tarvitse yleissopimuksen nojalla tunnustaa eikä panna täytäntöön vastaajaa vastaan.

181. Lopuksi on vielä korostettava sitä, että 8 artiklan 5 kohdassa annettua ehtoa sovelletaan ainoastaan, jos tuomiota ei ole annettu nimetyssä tuomioistuimessa. Jos tuomioistuin, johon asia siirretään, katsotaan myös nimetyksi tuomioistuimeksi – jos oikeuspaikkasopimuksessa on esimerkiksi nimetty tuomiovaltion tuomioistuimet yleensä (”Ruotsin tuomioistuimet”) nimeämättä tiettyä tuomioistuinta, 8 artiklan 5 kohtaa ei sovelleta: tuomio on annettu nimetyssä tuomioistuimessa, ja asia kuuluu 8 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tällaisessa asiassa tuomiota ei voida jättää tunnustamatta tai panematta täytäntöön sillä perusteella, että asia on siirretty.

9 artikla Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytyminen

182. **Seitsemän poikkeusta.** Yleissopimuksen 8 artiklassa vahvistetaan tunnustamisen ja täytäntöönpanon periaate, kun taas 9 artiklassa esitetään siihen poikkeuksia. Niitä on a-f alakohdassa yhteensä seitsemän.²¹⁷ Jos niitä sovelletaan, yleissopimuksessa ei edellytetä, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin tunnustaa tai panee täytäntöön tuomion, vaikkakaan siinä ei estetä tuomioistuinta tekemästä niin.²¹⁸

183. **Ensimmäinen poikkeus: mitättömyys.** Ensimmäiset kaksi poikkeusta vastaavat 6 artiklan a ja b alakohdan poikkeuksia. Artiklan a alakohdan mukaan tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos sopimus on ollut mitätön jollain perusteella valitun tuomioistuimen valtion lain mukaan, oikeustoimikelvottomuus mukaan luettuna.²¹⁹ Kohtaan sisältyy kuitenkin lisäksi ”jollei valittu tuomioistuin ole todennut oikeuspaikkasopimusta päteväksi”. Siten osoitetaan, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin ei saa korvata valitun tuomioistuimen tuomiota omalla tuomiollaan.²²⁰ Tämän tarkoituksena on estää sopimuksen pätevyyttä koskevat ristiriitaiset ratkaisut eri

sen tuomioistuimen määräyksestä, johon asia siirtyy (Yhdysvaltojen liittovaltion menettelyssä *removal*).

²¹⁵ Ks. esim. määräys, jossa sallitaan asian siirtäminen yhdestä liittovaltion alueellisesta tuomioistuimesta toiseen Yhdysvalloissa: 28 United States Code § 1404(a).

²¹⁶ Jos toinen asianosainen vastustaa siirtoa ja toinen ei, tuomiota ei tarvitse tunnustaa ja panna täytäntöön ensin mainittua vastaan mutta kylläkin viimeksi mainittua vastaan. Kaikki saattaa siten riippua siitä, onko vastustanut asianosainen voittanut vai hävinnyt oikeudenkäynnin. Diplomaattikokouksessa sovittiin, että kun A on asianosainen, joka on vastustanut siirtoa ja pyytänyt tunnustamista ja täytäntöönpanoa ja B on asianosainen, joka ei vastustanut siirtoa ja jota vastaan tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan, ja kun tunnustettavan tai täytäntöön pantavan tuomion vaikutusta ei voi jakaa asianosaista A vastaan ja asianosaista B vastaan kohdistuvaan vaikutukseen joidenkin maiden lakien mukaisesti, tuomio voidaan kokonaisuudessaan tunnustaa tai panna täytäntöön 8 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

²¹⁷ Muita poikkeuksia, ks. 8 artiklan 5 kohta, 10 ja 11 artikla; ks. myös 20 artikla.

²¹⁸ Tätä osoittaa, että 9 artiklan johdantolauseessa käytetään ilmausta ”voidaan kieltäytyä” eikä ”kieltäydytään”. Joissakin oikeusjärjestelmissä tämä riittää siihen, että tuomioistuin voi käyttää harkintavaltaa tunnustamisesta kieltäytymiseen. Jos näin ei ole, asianomainen valtio voi antaa lainsäädäntöä, jossa vahvistetaan säännöt, joiden mukaan ratkaistaan, onko tällaiset tuomiot tunnustettava ja pantava täytäntöön ja missä olosuhteissa niin voidaan tehdä – tietenkin 9 artiklan sallimissa rajoissa. Yleissopimuksen 9 artiklan käsittelyn yhteydessä on muistettava, että tämä muistio koskee vain yleissopimuksen mukaista tunnustamista ja täytäntöönpanoa, ei valtion sisäisen lainsäädännön mukaista tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

²¹⁹ Valitun tuomioistuimen valtion laki käsittää myös kyseisen valtion lainvalintasäännöt; ks. edellä 125 kohta.

²²⁰ Valittu tuomioistuin ei välttämättä ole pitänyt oikeuspaikkasopimusta pätevänä, vaikka se on antanut

sopimusvaltioissa: niiden edellytetään kaikkien soveltavan valitun tuomioistuimen lakia ja niiden on kunnioitettava kyseisen tuomioistuimen ratkaisua tässä suhteessa.

184. Toinen poikkeus: oikeustoimikelpoisuuden puuttuminen. Toinen poikkeus on esitetty b alakohdassa, ja se noudattaa 6 artiklan b alakohdan sanamuotoa. Sekä 9 artiklan b alakohdassa että 6 artiklan b alakohdassa kelpoisuus ratkaistaan oikeuspaikan lain mukaisesti (sen lainvalintasäännöt mukaan luettuina). Oikeuspaikka on kuitenkin näissä kahdessa tapauksessa eri: 6 artiklan b alakohdassa se on tuomioistuin, jossa kanne on nostettu sopimuksen vastaisesti; 9 artiklan b alakohdassa se on tuomioistuin, jota pyydetään tunnustamaan tai panemaan täytäntöön valitun tuomioistuimen antama tuomio. Kuten edellä on jo todettu, kelpoisuutta koskevien lainvalintasääntöjen yhdenmukaistamista pidettiin liian kunnianhimoisena. Edellä 150 kohdassa tehty huomautus pätee tässäkin: koska kelpoisuuden puuttuminen tekisi sopimuksesta myös mitättömän 9 artiklan a alakohdan mukaisesti, kelpoisuus määritetään sekä valitun tuomioistuimen lain että sen tuomioistuimen lain mukaisesti, jossa asia on vireillä: oikeuspaikkasopimus on mitätön, jos sen osapuolella²²¹ ei ole ollut kelpoisuutta tehdä sopimusta jommankumman lain mukaisesti.²²²

185. Kolmas poikkeus: tiedoksianto. Kolmas poikkeus, joka on esitetty c alakohdassa, sallii tunnustamatta jättämisen, jos asiaa ei ole annettu vastaajalle tiedoksi asianmukaisesti.²²³ Tähän kuuluu kaksi sääntöä: ensimmäinen, c alakohdan i alakohdassa esitetty, koskee vastaajan etuja, ja toinen, c alakohdan ii alakohdassa esitetty, liittyy tiedoksiantovaltion etuihin.²²⁴

186. Vastaajan suojelu. Artiklan c alakohdan i alakohdassa esitetään puhtaasti tosiseikkoihin perustuva testi²²⁵ sen varmistamiseksi, että asia on annettu vastaajalle tiedoksi asianmukaisesti. Siinä todetaan, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi kieltäytyä tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta, jos haastehakemus tai vastaava asiakirja, joka sisältää vaatimuksen keskeiset osat, on jätetty antamatta vastaajalle tiedoksi riittävän ajoissa ja siten, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa. Sääntöä ei kuitenkaan sovelleta, jos

vastaaja on osallistunut oikeuskäsittelyyn ja vastannut kanteeseen riittäen tiedoksianto, vaikkei hänellä olisikaan ollut riittävästi aikaa valmistella asiaansa, koska 9 artiklan c alakohdan i alakohdassa on lause, joka alkaa ”jollei”. Tämän tarkoituksena on estää vastaajaa vetoamasta täytäntöönpanovaiheessa ongelmiin, joihin hän olisi voinut vedota alkuperäisessä oikeudenkäynnissä. Tällaisessa tilanteessa hänen ilmeinen oikeussuojakeinonsa olisi ollut hakea lykkäystä. Jos hän ei tee niin, hänellä ei pitäisi olla oikeutta esittää asianmukaisen tiedoksiannon puutetta perusteeksi tuomion tunnustamatta jättämiselle.²²⁶

187. Tiedoksiantovaltion suojelu. Monilla valtioilla, myös suurilla common law -mailla, ei ole mitään sitä vastaan, että ulkomaiset haasteet annetaan tiedoksi niiden alueella ilman niiden viranomaisten osallistumista. Niissä asia nähdään puhtaasti tietojen välittämisenä. Jos ulkomainen asianajaja siis halua antaa tiedoksi ulkomaisen haasteen Englannissa, hän voi lentää Lontoon, ottaa taksin vastaajan kotiin, koputtaa ovelle ja antaa haasteen vastaajalle. Hän ei ole tehnyt mitään väärin. Toisissa maissa suhtaudutaan eri tavalla. Niissä katsotaan, että haasteen tiedoksianto kuuluu itsenäisen valtion tehtäviin (virallinen teko) ja että niiden täysivaltaisuutta loukkaa, jos ulkomainen haaste annetaan tiedoksi niiden alueella ilman niiden lupaa. Lupa annettaisiin tavallisesti kansainvälisessä sopimuksessa, jossa vahvistetaan noudatettava menettely.²²⁷ Tällaiset valtiot eivät haluaisi tunnustaa ulkomaista tuomiota, jos haaste on annettu tiedoksi tavalla, jonka katsotaan loukkaavan niiden täysivaltaisuutta. Tämä näkökohta otetaan huomioon c alakohdan ii alakohdassa. Sen mukaan pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön tuomiota, jos haaste on annettu vastaajalle tiedoksi pyynnön vastaanottaneessa valtiossa tavalla, joka on vastoin pyynnön vastaanottaneessa valtiossa asiakirjojen tiedoksiantoon sovellettavia peruseräotteita. Toisin kuin muita tunnustamatta jättämisperusteita, c alakohdan ii alakohtaa sovelletaan vain tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon valtiossa, jossa tiedoksianto tapahtui.

tuomion: se on voinut käyttänyt toimivaltaa jollain muulla sen valtionsisäisessä lainsäädännössä säädetyllä perusteella.

²²¹ ”Osapuolella” tarkoitetaan 6 artiklan b alakohdassa ja 9 artiklan b alakohdassa oikeuspaikkasopimuksen alkuperäisiä osapuolia, ei jotakuta muuta henkilöä, joka osallistuu oikeudenkäyntiin.

²²² Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 8, 50–59 kohta.

²²³ ”Tiedoksianto” käytetään 9 artiklan c alakohdassa yleisenä, tosiseikkoihin viittaavana käsitteenä. Se ei ole tekninen tai oikeudellinen käsite.

²²⁴ Yleissopimuksen 9 artiklan c alakohta koskee yksinomaan sitä, voiko pyynnön vastaanottanut tuomioistuin kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön tuomiota. Tuomiovaltion tuomioistuin soveltaa omaa prosessilakiaan, myös niitä asiakirjojen tiedoksiantoa koskevia kansainvälisiä yleissopimuksia, jotka ovat voimassa kyseisessä valtiossa ja joita on sovellettava asian tosiseikkoihin. Yleissopimuksen 9 artiklan c alakohta ei vaikuta näihin sääntöihin, jotka saattavat edellyttää tiedoksiantoa sen valtion lakien mukaisesti, jossa tiedoksianto tapahtuu. Lukuun ottamatta rajoitetussa

määrin 9 artiklan c alakohdan ii alakohdan mukaisesti, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin ei kuitenkaan saa kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön tuomiota sillä perusteella, että tiedoksianto ei ole tehty sen valtion lakien mukaisesti, jossa tiedoksianto tehtiin, tuomioistuINVALTION lakien mukaisesti tai asiakirjojen tiedoksiantoa koskevien yleissopimusten mukaisesti.

²²⁵ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 9, 98 kohta, pöytäkirja nro 11, 27 kohta ja pöytäkirja nro 24, 28 kohta.

²²⁶ Tätä sääntöä ei sovelleta, jos tiedoksianto ei ole ollut mahdollista riitauttaa tuomion antaneessa tuomioistuimessa.

²²⁷ Tärkein esimerkki on *oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa 15 päivänä marraskuuta 1965 tehty Haagin yleissopimus*. Ks. myös neuvoston asetus (EY) N:o 1348/2000, annettu 29 päivänä toukokuuta 2000, oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, EYVL 2000, L 160, s. 37.

188. **Neljäs poikkeus: petos.** Neljättä, d kohdassa esitettyä poikkeusta sovelletaan, jos tuomio on saatu menettelyseikkoihin liittyvin petollisin keinoin.²²⁸ Petos on tahallista epärehellisyyttä tai tahallista vahingontekoa. Kyseessä on petos, jos kantaja tahallisesti antaa haasteen tiedoksi tai järjestää niin, että se annetaan tiedoksi väärään osoitteeseen; jos kantaja antaa vastaajalle tahallisesti väärää tietoa oikeuskäsittelyn ajasta ja paikasta; tai jos toinen asianosainen yrittää lahjoa tuomarin, lautamiehen tai todistajan tai salaa tahallisesti keskeistä todistusaineistoa.

189. **Viides poikkeus: oikeusjärjestyksen perusteet.** Viides poikkeus on esitetty e alakohdassa: tunnustaminen tai täytäntöönpano olisi selvästi vastoin pyynnön vastaanottaneen valtion oikeusjärjestyksen perusteita. Tähän kuuluvat myös tilanteet, joissa tuomioon johtanut oikeudenkäynti on ollut ristiriidassa kyseisen valtion oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruseriaatteiden kanssa. Määräyksen ensimmäisessä osassa halutaan asettaa korkeat vaatimukset 6 artiklan määräysten mukaisesti. Toisessa osassa on tarkoitus kiinnittää huomio vakaviin prosessuaalisiin heikkouksiin kulloisessakin asiassa.²²⁹

190. Huomataan, että viimeiset kolme poikkeusta ovat huomattavassa määrin päällekkäisiä, koska ne kaikki liittyvät kokonaan tai osittain oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuteen. Näin ollen, jos esimerkiksi kantajan petoksen takia haastetta ei ollut annettu tiedoksi vastaajalle eikä hän ole tiennyt oikeudenkäynnistä mitään, on mahdollista soveltaa sekä c, d että e alakohtaa. Syynä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden korostamiseen on, että joissakin maissa oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden peruseriaatteen on säädetty perustuslaissa (käytetään myös nimityksiä ”puolueeton oikeudenkäynti” ja ”luonnollinen oikeus”).²³⁰ Tällaisissa maissa saattaa olla perustuslain vastaista tunnustaa sellaisessa oikeudenkäynnissä annettu ulkomainen tuomio, jossa on rikottu perustavalla tavalla jotain näistä periaatteista.

191. **Kuudes poikkeus: ristiriitaiset tuomiot.** Artiklan f ja g kohdassa käsitellään tilannetta, jossa tuomio, jonka tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan yleissopimuksen mukaisesti, on ristiriidassa toisen samojen asianosaisten välillä annetun tuomion kanssa. Niitä sovelletaan, jos nämä kaksi tuomiota ovat yhtäpitämättömiä. Artiklan f ja g alakohta toimivat kuitenkin eri lailla.

192. Artiklan f alakohta koskee tapausta, jossa ristiriitainen tuomio on annettu pyynnön vastaanottaneen valtion tuomioistuimessa. Tällaisessa tilanteessa kyseisellä

tuomiolla on etusija riippumatta siitä, onko se annettu ensin: pyynnön vastaanottaneella tuomioistuimella on lupa asettaa etusijalle oman valtionsa tuomioistuimen antama tuomio, vaikka tuomio olisikin annettu myöhemmin kuin oikeuspaikkasopimukseen perustuva tuomio. Määräystä sovelletaan, kunhan asianosaiset ovat samoja, mutta kanneperusteen ei tarvitse olla sama.

193. Artiklan g alakohta koskee tilannetta, jossa kummatkin tuomiot on annettu ulkomaisissa tuomioistuimissa. Tällöin oikeuspaikkasopimuksen perusteella annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä vain, jos seuraavat vaatimukset täyttyvät: ensinnäkin oikeuspaikkasopimukseen perustuva tuomio on annettu vasta ristiriitaisen tuomion jälkeen; toiseksi asianosaisten on oltava samoja;²³¹ kolmanneksi, kanneperusteen on oltava sama; ja neljänneksi, ristiriitaisen tuomion on täytettävä ne edellytykset, jotka ovat tarpeen sen tunnustamiseksi pyynnön vastaanottaneessa valtiossa.

10 artikla Esikysymykset

194. **Estoppel ja ulkomaiset tuomiot.** Tuomioistuimen on usein ratkaistava erilaisia tosiseikkoihin tai lakiin liittyviä kysymyksiä, ennen kuin se voi ratkaista kantajan vaatimuksen. Esimerkiksi patentin lisenssisopimukseen liittyvissä kanteissa saatetaan joutua ratkaisemaan, onko patentti pätevä. Tämä on esikysymystä koskeva ratkaisu. Siten mahdollistetaan lopullinen tuomio, jossa ratkaistaan, onko vastaaja velvollinen maksamaan vahingonkorvauksia kantajalle. Pynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on tietenkin tunnustettava lopullinen tuomio, ja jos on määrätty maksettavaksi rahaa (esim. lisenssimaksu tai vahingonkorvauksia), se on pantava täytäntöön (sikäli kuin tuomio on annettu yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvan oikeuspaikkasopimuksen perusteella), mutta edellytetäänkö yleissopimuksessa esikysymystä koskevan ratkaisun tunnustamista?

195. Romaanis-germaanisen järjestelmän valtioissa vaikutusvoima on tavallisesti vain tuomiolauselmalla – *dispositif* Ranskassa ja sen vastineet muissa oikeusjärjestelmissä, kuten *Tenor* tai *Spruch* Saksassa ja Itävallassa. Toisaalta common law -maailmassa doktriini, joka tunnetaan vaihtelevasti nimillä *issue estoppel*²³², *collateral estoppel* tai *issue preclusion*²³³, edellyttää, että tuomioistuin tietyissä olosuhteissa tunnustaa aiemmassa tuomiossa annetun esikysymystä koskevan ratkaisun. Tämä voi koskea sekä tilannetta, jossa alkuperäinen tuomio on annettu saman valtion tuomioistuimessa, että tilannetta, jossa se on annettu toisen valtion

²²⁸ Aineellista oikeutta koskeva petos saattaisi kuulua 9 artiklan e kohdassa esitetyn oikeusjärjestyksen perusteita koskevan poikkeuksen piiriin. Yleissopimuksessa käsitellään prosessipetosta erillisenä tunnustamatta jättämisperusteena, koska joissakin oikeusjärjestelmissä oikeusjärjestyksen perusteita ei ehkä voi käyttää prosessipetoksen yhteydessä.

²²⁹ Toisen osan tarkoituksena ei ole rajoittaa ensimmäistä osaa: oikeusjärjestyksen perusteiden käsitettä ei ole yleissopimuksessa rajoitettu prosessuaalisiin asioihin. Kyseessä olevien ongelmien on kuitenkin oltava perustavan tärkeitä pyynnön vastaanottaneelle valtiolle.

²³⁰ Eurooppa: ks. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla; Yhdysvallat: ks. Yhdysvaltojen perustuslain viides ja

neljästoista lisäys. Monilla muilla mailla on vastaavia säännöksiä.

²³¹ Tämä koskee myös f kohtaa. Vaatimus, jonka mukaan asianosaisten on oltava samoja, täyttyy, jos osapuolet, joita tuomio sitoo, ovat samoja, vaikka oikeudenkäynnissä olisi ollut eri asianosaiset. Näin on esimerkiksi, jos tuomio on annettu tiettyä henkilöä vastaan ja toinen tuomio on annettu kyseisen henkilön oikeudenomistajaa vastaan.

²³² Britannian ja common law -järjestelmään kuuluvan Kansainyhteisön termistöä.

²³³ Kaksi viimeksi mainittua ovat Yhdysvalloissa käytettyä termistöä.

tuomioistuimessa.²³⁴ Yleissopimuksessa ei kuitenkaan koskaan edellytetä tällaisten ratkaisujen tunnustamista tai täytäntöönpanoa, vaikkakaan se ei estä sopimusvaltioita tunnustamasta niitä oman lakinsa mukaisesti.

196. Esikysymyksiä koskevat ratkaisut. Yleissopimuksen 10 artiklassa käsitellään esikysymyksiin liittyviä asioita.²³⁵ Jos 2 artiklan 2 kohdan tai 21 artiklan nojalla soveltamisalan ulkopuolelle suljettu asia on tullut esiin esikysymyksenä, esikysymystä koskevaa ratkaisua ei 1 kohdan mukaan tunnusteta eikä panna täytäntöön yleissopimuksen nojalla. Sen perusteella, mitä edellisessä kohdassa todettiin, tämä määräys saattaa olla turha. Yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljettuja asioita koskevien ratkaisujen – erityisesti tiettyjen immateriaalioikeuksien pätevyyttä koskevien ratkaisujen – osalta kysymys on kuitenkin niin tärkeä, että katsottiin olevan toivottavaa sisällyttää yleissopimukseen nimenomainen määräys. Yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohta täydentää siten 2 artiklan 3 kohtaa, jossa määrätään, että asiaa ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos soveltamisalan ulkopuolelle suljettu asia tulee esiin ainoastaan esikysymyksenä.

197. Esikysymyksen perustuva tuomio. Yleissopimuksen 10 artiklan 2 kohdassa ei käsitellä esikysymyksiä koskevien ratkaisujen tunnustamatta jättämistä, vaan tiettyjen tällaisiin ratkaisuihin perustuvien tuomioiden tai niiden osien tunnustamatta jättämistä. Toisin sanoen siinä esitetään uusi tunnustamatta jättämisperuste 9 artiklassa esitettyjen lisäksi. Siinä määrätään, että tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos ja siltä osin kuin tuomio perustui ratkaisuun asiassa, joka on 2 artiklan 2 kohdan nojalla suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.²³⁶ Poikkeusta pitäisi tietenkin soveltaa vain tapauksissa, joissa pyynnön vastaanottanut tuomioistuin ratkaisisi esikysymyksen toisin. Näin rajoitettunakin poikkeus vaikuttaa yleisluontoiselta; alalla, jolla sitä todennäköisimmin sovelletaan – immateriaalioikeudet – siihen kohdistuu kuitenkin tärkeä edellytys, joka on annettu 3 kohdassa.

198. Immateriaalioikeuksien pätevyyttä koskevat ennakkoratkaisut. Ellei 10 artiklan 3 kohdassa annettua erityissääntöä olisi, sovellettaisiin tapauksissa, joissa tuomion antaneen tuomioistuimen tuomio perustuu pätevyyttä koskevaan ennakkoratkaisuun, ainoastaan 10 artiklan 2 kohtaa. Immateriaalioikeuksia puoltavat sidosryhmät ovat kuitenkin pyytäneet mahdollisimman selkeää määräystä, ja koska immateriaalioikeuksien osalta ristiriitaisuus voidaan selkeästi määritellä, diplomaattikokous päätti käsitellä tätä erityiskysymystä erillisessä kohdassa. Näin ollen, jos tuomio perustuu ennakkoratkaisuun, joka koskee muuta immateriaalioikeuksiin kuuluvaa oikeutta kuin

tekijänoikeuksia tai niiden lähioikeuksia, 10 artiklan 2 kohtaa tarkennetaan 10 artiklan 3 kohdassa. Yleissopimuksen 9 ja 11 artiklassa lueteltujen perusteiden lisäksi tällaisen tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä tai sitä voidaan lykätä 10 artiklan 2 kohdan nojalla ainoastaan, jos 10 artiklan 3 kohdan edellytykset täyttyvät.

199. a alakohhta. Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaan tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä jos ja siltä osin kuin immateriaalioikeuden pätevyyttä koskeva ratkaisu on ristiriidassa sellaisen tuomion (tai asiassa toimivaltaisen viranomaisen, kuten patenttiviraston, tekemän päätöksen) kanssa, joka on annettu valtiossa, jonka lain mukaan immateriaalioikeus syntyi.²³⁷ Tässä tunnustetaan kyseisen valtion, joka voi olla pyynnön vastaanottanut valtio tai kolmas valtio, tuomioistuinten (tai muiden viranomaisten) etusija. Muilla valtioilla on oikeus kieltäytyä tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta 10 artiklan 2 kohdan mukaisesti ainoastaan, jos tuomion antaneen tuomioistuimen ennakkoratkaisu on ristiriidassa kyseisen valtion tuomion tai päätöksen kanssa.

200. Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan a alakohdan toimintaa on helpompi ymmärtää esimerkin avulla.²³⁸ Oletetaan, että A nostaa B:tä vastaan valtiossa X kanteen, jossa A vaatii B:tä maksamaan lisenssimaksuja lisenssisopimuksen perusteella. Sopimukseen sisältyy yksinomainen oikeuspaikkalauseke, jossa toimivalta annetaan valtion X tuomioistuimille. B vastaa väittämällä, että patenti on pätemätön. Oletetaan, että A:lla on oikeus vaatia lisenssimaksuja vain, mikäli patenti on pätevä. Tällöin B:n väite on hyvä puolustus, jos hän pystyy osoittamaan sen toteen. Tuomioistuimen on siis ratkaistava esikysymyksenä patentin pätevyys. Oletetaan, että tuomioistuin tekee niin ja toteaa patentin päteväksi. Se antaa A:n hyväksi 1 miljoonan dollarin tuomion. Sen jälkeen A nostaa yleissopimuksen nojalla kanteen tuomion tunnustamiseksi valtiossa Y. Jos patentin rekisteröintivaltiossa (joka voi olla valtio Y, tai kolmas valtio, valtio Z) on annettu tuomio, jonka mukaan patenti on pätemätön, tuomio ei ole yleissopimuksen mukaisesti ristiriidassa asiassa annetun varsinaisen tuomion kanssa – jossa vain todetaan, että B:n on maksettava A:lle 1 miljardi dollaria – vaan sen ennakkoratkaisun kanssa, jonka mukaan patenti on pätevä. Koska ennakkoratkaisu kuitenkin muodostaa loogisen lähtökohdan, johon tuomio perustuu, nämä kaksi tuomiota ovat keskenään ristiriitaisia, vaikka ristiriita onkin luonteeltaan toissijaista. Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan tarkoituksena on mahdollistaa, että valtion Y tuomioistuimet voivat näissä olosuhteissa kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön tuomiota yleissopimuksen nojalla (mutta ei velvoittaa siihen).

²³⁴ Viimeksi mainitusta ks. Barnett P., *Res Judicata, Estoppel and Foreign Judgments*, Oxford University Press, 2001.

²³⁵ Esikysymyksen merkitys, ks. edellä 194 ja 195 kohta, ks. myös alaviite 77.

²³⁶ Jos tuomio perustuu 21 artiklan nojalla yleissopimuksen ulkopuolelle rajattuun asiaan, ks. 10 artiklan 4 kohta ja jäljempänä 202 kohta.

²³⁷ Jos kyseessä on rekisteröity oikeus, kyseessä olisi rekisteröintivaltio tai valtio, jossa rekisteröinnin katsotaan tapahtuneen kansainvälisen yleissopimuksen määräysten mukaisesti.

²³⁸ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

201. **b kohta.** Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa voidaan lykätä²³⁹, jos valtiossa, jonka lain mukaan immateriaalioikeus syntyi, on vireillä immateriaalioikeuden pätevyyttä koskeva oikeudenkäynti²⁴⁰. Tällöin pyynnön vastaanottaneella tuomioistuimella on valtuudet keskeyttää tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskeva oikeudenkäynti odottaakseen pätevyyttä koskevan oikeudenkäynnin tulosta. Jos pätevyyttä koskeva tuomio on yhtäpitävä sen tuomion kanssa, jonka tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan, tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta ei saa 10 artiklan nojalla kieltäytyä; jos se on ristiriitainen, sovelletaan 10 artiklan 3 kohdan a alakohtaa.

202. **Yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 21 artiklan nojalla suljettua asiaa koskeva ennakkoratkaisu.** Artiklan 4 kohta on täsmälleen sama kuin 2 kohta lukuun ottamatta sitä, että se liittyy tuomioon, joka perustuu ratkaisuun pyynnön vastaanottaneen valtion 21 artiklan mukaisesti antaman selityksen nojalla yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle suljetussa asiassa. Sitä ei kuitenkaan koske 3 kohdassa esitetty vaatimus: immateriaalioikeuden pätevyyttä koskevaa erityissääntöä ei ole.

11 artikla Vahingonkorvaukset

203. Yleissopimuksen 11 artiklassa käsitellään vahingonkorvauksia. Siinä annetaan pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle mahdollisuus kieltäytyä tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta, jos ja siltä osin kuin tuomiossa määrätään sellaisesta vahingonkorvauksesta, joka ei korvaa asianosaisen

²³⁹ Yleissopimuksen 10 artiklan 3 kohdan johdantolauseessa viitataan sekä kieltäytymiseen että lykkäämiseen. Kieltäytyminen lienee tavallisesti asianmukaista a alakohdan mukaisesti ja lykkääminen b alakohdan mukaisesti. Pynnön vastaanottanut tuomioistuin voi kuitenkin myös b alakohdan nojalla jättää asian tutkimatta, jollei sillä ole valtuuksia lykätä asian käsittelyä, edellyttäen, että kantajana olevalla velkojalla on mahdollisuus nostaa uusi kanne sen jälkeen, kun pätevyyskysymys on ratkaistu.

²⁴⁰ Asia saattaa olla vireillä joko asianmukaisessa tuomioistuimessa taikka patenttivirastossa tai vastaavassa viranomaisessa.

²⁴¹ Vuoden 2004 yleissopimusluonnoksen 15 artikla, johon viitataan jäljempänä 205 kohdassa, kuuluu seuraavasti:

"15 artikla Vahingonkorvaukset

1. Tuomio, jossa määrätään maksettavaksi muita kuin vahinkoon perustuvia korvauksia, varoittavat tai rankaisevat vahingonkorvaukset mukaan luettuina, tunnustetaan ja pannaan täytäntöön siinä määrin kuin pyynnön vastaanottaneen valtion tuomioistuin olisi voinut määrätä samanlaisia tai vastaavia vahingonkorvauksia. Mikään tässä kohdassa ei estä pyynnön vastaanottanutta tuomioistuinta tunnustamasta ja panemasta täytäntöön tuomiota oman lakinsa mukaisesti tuomiovaltion tuomioistuimen määräämään vahingonkorvausten täyteen määrään asti.

2. a) Jos velallinen oikeudenkäynnissä, jossa velkojaa kuullaan, saa tuomioistuimen vakuuttuneeksi siitä, että asiaan liittyvissä

todellista menetystä tai vahinkoa. Vuoden 2004 yleissopimusluonnoksen 15 artiklassa oli vastaava määräys yksityiskohtaisemmassa ja monimutkaisemmassa muodossa.²⁴¹ Määräyksen poistamisesta sovittiin vuoden 2005 diplomaattikokouksessa, jolloin se päätettiin korvata 11 artiklan yksinkertaisemmillä määräyksillä. Syyt tähän annetaan jäljempänä 11 artiklan laatineen työryhmän yhteisessä lausumassa.

204. Yleissopimuksen 11 artiklassa viitataan varoittaviin ja rankaiseviin vahingonkorvauksiin. Nämä kaksi termiä tarkoittavat samaa asiaa: niillä viitataan vahingonkorvauksiin, joilla on tarkoitus rangaista vastaajaa ja varoittaa häntä ja muita tekemästä jotain vastaavanlaista tulevaisuudessa. Niiden vastakohtaksi voidaan asettaa vahinkoa korvaavat vahingonkorvaukset, joiden tarkoituksena on korvata kantajalle tämän kärsimät tappiot eli asettaa hänet asemaan, jossa hän olisi ollut, ellei vahingontekoa olisi tapahtunut.

205. Yleissopimuksen 11 artiklan laatinut työryhmä sopi vuoden 2005 diplomaattikokouksessa seuraavasta lausumasta, jonka kokous hyväksyi.²⁴²

"a) Aloittakaamme *peruseriaatteella*, jota ei koskaan ole kiistetty: vahingonkorvauksia määräävät tuomiot kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan. Niinpä yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyn tuomioistuimen antama tuomio, joka muodostuu kokonaisuudessaan tai osittain kantajalle maksettavista vahingonkorvauksista, on yleissopimuksen nojalla tunnustettava ja pantava täytäntöön

olosuhteissa, myös tuomiovaltiossa vallitsevissa olosuhteissa, maksettavaksi määrätty vahingonkorvaus on ilmeisen kohtuuton, tunnustaminen ja täytäntöönpano voidaan rajoittaa pienempään määrään.

b) Pynnön vastaanottanut tuomioistuin ei missään olosuhteissa saa tunnustaa tai panna täytäntöön tuomiota pienemmällä määrällä kuin olisi voitu määrätä pyynnön vastaanottaneessa valtiossa samoissa olosuhteissa, myös tuomiovaltiossa vallitsevissa olosuhteissa.

3. Kun pyynnön vastaanottanut tuomioistuin soveltaa edellisiä kohtia, sen on otettava huomioon, onko ja miltä osin tuomion antaneen tuomioistuimen määräämällä vahingonkorvauksella tarkoitus kattaa oikeudenkäyntiin liittyvät kulut ja kustannukset."

²⁴² Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 19, 13 ja 14 kohta. Työryhmän jäsenet olivat seuraavien tahojen valtuuskuntien jäseniä ja edustajia: Australia, Euroopan yhteisö, Itävalta, Japani, Kanada, Kiina, Saksa, Sveitsi, Venäjän federaatio, Uusi-Seelanti, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat. Puheenjohtaja oli Gottfried Musger (Itävalta). Tekstissä, joka seuraa, viittaukset yksittäisiin artikloihin (jotka perustuivat alun perin vuoden 2004 yleissopimusluonnokseen) on muutettu vastaamaan lopullisen tekstin numerointia.

kaikissa sopimusvaltioissa. Koska tällaiset tuomiot eivät poikkea muista yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista ratkaisuksista, 8 artiklaa sovelletaan rajoituksetta. Tällä tarkoitetaan *sekä* velvoitetta tunnustaa ja panna täytäntöön *että* kaikkia kieltäytymisperusteita.

- b) Neuvottelujen aikana on käynyt ilmeiseksi, että joillakin valtuuskunnilla on ongelmia sellaisten tuomioiden kanssa, joissa *kantajalle määrätään maksettavaksi vahingonkorvauksia paljon enemmän kuin on kantajan tosiasiallinen menetys*. Rankaisevat tai varoittavat vahingonkorvaukset ovat tärkeä esimerkki. Toisten valtuuskuntien mielestä nämä ongelmat voidaan ratkaista 9 artiklan e alakohdassa annetun oikeusjärjestyksen perusteita koskevan poikkeuksen avulla, mutta toiset tekivät selväksi, ettei se ole mahdollista, koska oikeusjärjestyksen perusteiden käsite on niiden oikeusjärjestelmissä niin rajoitettu. Siitä syystä sovittiin, että yleissopimukseen lisätään *lisäperuste vahingonkorvauksia määrävien tuomioiden tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä varten*. Se on uusi 11 artikla. Samoin kuin kaikkia muita kieltäytymisperusteita, tätä määräystä olisi tulkittava ja sovellettava mahdollisimman suppeasti.
- c) Yleissopimuksen 11 artikla perustuu *vahingonkorvausten kiistattomaan pääasialliseen tarkoitukseen*: niiden olisi korvattava tosiasiallinen vahinko. Siitä syystä uuden 11 artiklan 1 kohdassa todetaan, että tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos ja siltä osin kuin tuomiossa määrätään sellaisesta *vahingonkorvauksesta, joka ei korvaa asianosaisen todellista menetystä tai vahinkoa*. Mainittakoon, että englanninkielisessä tekstissä käytetyllä sanalla *actual* on eri merkitys kuin ranskan kielen sanalla *actuel* (jota ei käytetäkään ranskankielisessä tekstissä), joten määräys kattaa myös tulevat menetykset.
- d) Tällä *ei* tarkoiteta, että pyynnön vastaanottanut tuomioistuin saisi tutkia, olisiko se voinut määrätä saman määrän vahingonkorvauksia vai ei. *Kynnys on paljon korkeampi*. Yleissopimuksen 11 artikla toimii vain, jos on *ilmeistä*, että tuomiossa määrätty vahingonkorvaus on paljon suurempi kuin tosiasiasa kärsitty menetys tai vahinko. Sitä sovelletaan erityisesti rankaiseviin tai varoittaviin vahingonkorvauksiin. Siitä syystä tämännäytteiset vahingonkorvaukset on erikseen mainittu. Poikkeustapauksissa myös vahingonkorvaukset, jotka tuomion

antanut tuomioistuin on luonnehtinut vahinkoa korvaaviksi, voivat kuitenkin olla tämän määräyksen soveltamisalassa.

- e) Todellisesta menetyksestä määrättyä korvauksena pidetään tässä määräyksessä myös vahingonkorvauksia, jotka perustuvat asianosaisen sopimukseen (sopimussakko) tai lakiin (lakisääteiset vahingonkorvaukset). Pynnön vastaanottanut tuomioistuin voi kieltäytyä tällaisten vahingonkorvausten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ainoastaan jos ja siltä osin kuin vahingonkorvausten tarkoituksena on rangaista vastaajaa pikemminkin kuin esittää kohtuullinen arvio asianmukaisesta korvaustasosta.
- f) Olisi väärin kysyä, onko pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen sovellettava tuomiovaltion vai pyynnön vastaanottaneen valtion lakia. Yleissopimuksen 11 artiklaan sisältyy autonominen käsite. Luonnollisesti *pyynnön vastaanottanut* tuomioistuin *soveltaa* tätä määräystä, mutta sen soveltaminen *ei* johda pyynnön vastaanottaneen valtion vahingonkorvauksia koskevan lain yksinkertaiseen soveltamiseen.
- g) Tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta saa kieltäytyä vain *siltä osin kuin* tuomiossa määrätty vahingonkorvaus on paljon suurempi tosiasiasa kärsitty menetys tai vahinko. Useimpien valtuuskuntien kannalta tämä olisi jo määräyksen rajoitetun tarkoituksen looginen seuraus. On kuitenkin hyödyksi mainita se erikseen. Näin vältetään mahdollinen ”kaikki tai ei mitään” -lähestymistapa, jota joissakin oikeusjärjestelmissä sovelletaan oikeusjärjestyksen perusteita koskevaan poikkeukseen.
- h) Vanhan 15 artiklan 1 ja 2 kohtaan sisältyi hyvin *hienojakoisia sääntöjä* siitä, kuinka suuri osa tuomion antaneen tuomioistuimen määräämistä vahingonkorvauksista olisi *joka tapauksessa* tunnustettava ja pantava täytäntöön. Työryhmän mielestä tämän voidaan katsoa antavan vääränlaisen sanoman. Yleissopimuksen 11 artiklassa määrätään ainoastaan tutkimaan, korvataanko tuomiossa määrättyillä vahingonkorvauksilla todellista menetystä. Siinä ei sallita minkään muunlaista pääasian uudelleen tarkastelua. Samoin kuin muitakin kieltäytymisperusteita, sitä sovelletaan vain poikkeustapauksissa. Kyseisten tapausten liian yksityiskohtainen ruotiminen antaisi niille liiaksi poliittista painoa.
- i) Yleissopimuksen 11 artikla *ei velvoita* tuomioistuinta kieltäytymään

tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Tämä käy selväksi sen sanamuodosta – tuomioistuimien voi kieltäytyä –, ja se on johdonmukainen 9 artiklan yleisen lähestymistavan kannalta. Määräys ei siten millään lailla rajoita vahingonkorvausten tunnustamista ja täytäntöönpanoa kansallisen lain tai muiden kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti, ja siinä sallitaan tunnustaminen ja täytäntöönpano yleissopimuksen nojalla (mutta ei velvoiteta siihen). Työryhmä katsoi tältäkin osin, että nimenomainen määräys olisi merkinnyt liian yksityiskohtaista muotoilua, joka olisi antanut liiaksi painoarvoa vahingonkorvauskysymyksille.

- j) Yleissopimuksen 11 artiklan 2 kohta on entinen 15 artiklan 3 kohta. Yleissopimuksen 11 artiklan 1 kohdan perusteella olisi voitu väittää, että vahingonkorvaus, jolla on tarkoitus kattaa oikeudenkäyntiin liittyvät kulut ja kustannukset, ei ole korvausta todellisesta menetyksestä. Tämä olisi tietenkin vertailevalta kannalta väärin. Siitä huolimatta on järkevää sisällyttää määräykseen tätä ongelmaa koskeva nimenomainen viittaus. Viittaus ei muodosta kovaa sääntöä; on ainoastaan otettava huomioon se seikka, että vahingonkorvauksella on tarkoitus kattaa oikeudenkäyntiin liittyvät kulut ja kustannukset.
- k) Tiivistetysti: uusi 11 artikla on lyhyempi kuin vanha 15 artikla, se noudattaa enemmän yleissopimuksen yleistä muotoilulinjaa, ja siinä käsitellään todellisia ongelmakohtia lisäämättä monimutkaisia ja hienojakoisia sääntöjä, jotka voitaisiin ymmärtää väärin. Siitä syystä työryhmä ehdottaa, että tämä määräys hyväksytään.”

12 artikla Tuomioistuimissa tehty sovinnot (transactions judiciaires)

206. Yleissopimuksen 12 artiklan mukaan sovinto, jonka yksinomaissessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetty sopimusvaltion tuomioistuin on vahvistanut tai joka on tehty kyseisessä tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikana ja joka on täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa samalla tavoin kuin tuomio, on pantava yleissopimuksen nojalla täytäntöön samalla tavoin kuin tuomio.²⁴³ Kun täytäntöönpano-oikeudenkäynti pannaan vireille, sen vireille panevan henkilön on esitettävä

²⁴³ Vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 36 artiklassa on vastaava määräys. Sitä koskevat selitykset on annettu Nyghin ja Pocarin muistiossa s. 116 ja 117. Ks. myös *ulkomaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 1 päivänä helmikuuta 1971 tehty Haagin yleissopimus*, 19 artikla.

²⁴⁴ Yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan e kohta.

tarvittavat asiakirjat, joilla osoitetaan, että sovinto on tuomiovaltiossa täytäntöönpanokelpoinen samalla tavoin kuin tuomio.²⁴⁴

207. Englanniksi käytetään toisinaan ilmausta *judicial settlement*, joka on käännös ranskan vastaavasta termistä *transaction judiciaire*. Common law -maailmassa ei tunneta sovintoja siinä merkityksessä kuin termiä tässä käytetään.²⁴⁵ Ranskassa ja muissa romaanis-germaanisen oikeuden maissa sovinnolla tarkoitetaan tuomioistuimessa tehtyjä sovintoja, joilla asianosaiset sopivat oikeusriitansa, tavallisesti tekemällä vastavuoroisia myönnytyksiä. Asianosaiset antavat sopimuksensa tuomarin vahvistettavaksi, ja tämä kirjaa sen viralliseen asiakirjaan. Tällaisella sopimuksella on tavallisesti joitakin lopullisen tuomion vaikutuksia tai jopa ne kaikki. Sovinto poikkeaa common law -oikeuden mukaisesta sovintoon perustuvasta tuomiosta (*consent order*), joka laaditaan tuomioistuimessa kummankin asianosaisen suostumuksella, koska *consent order* on tuomio, joka voidaan sellaisenaan tunnustaa ja panna täytäntöön yleissopimuksen 8 artiklan mukaisesti. Toisaalta tuomioistuimessa tehty sovinto poikkeaa tuomioistuimen ulkopuolisesta sovinnosta, koska se tehdään tuomioistuimessa, lopettaa oikeudenkäynnin ja on yleensä täytäntöönpanokelpoinen samalla tavoin kuin tuomio. Näistä syistä sille on omistettu yleissopimuksessa erityinen määräys.

208. Yleissopimuksen 12 artikla ei koske sovintojen tunnustamista vaan ainoastaan niiden täytäntöönpanoa.²⁴⁶ Tämän merkitystä voidaan parhaiten havainnollistaa esimerkillä.²⁴⁷ Oletetaan, että A ja B tekevät sopimuksen, jossa on yksinomainen oikeuspaikkalauseke valtion X tuomioistuinten hyväksi. Sitten A nostaa kanteen B:tä vastaan kyseisen valtion tuomioistuimessa ja esittää 1 000 euron vaatimuksen, jonka hän väittää olevansa saamassa sopimuksen mukaisesti. Sen jälkeen asianosaiset tekevät sovinnon, jossa B suostuu maksamaan A:lle 800 euroa, ja tämä tehdään valtiossa X.

209. Jos B jättää maksamatta, A voi nostaa kanteen sovinnon täytäntöön panemiseksi valtiossa Y, toisessa sopimusvaltiossa. Tällainen oikeudenkäynti kuuluu yleissopimuksen 12 artiklan soveltamisalaan. Oletetaan kuitenkin, että B maksaa rahat sovinnon mukaisesti eikä täytäntöönpano-oikeudenkäyntiä tarvita. Jos A kuitenkin nostaa uuden kanteen jäljellä olevista 200 eurosta valtion Y tuomioistuimissa, B ei voi pyytää tuomioistuinta tunnustamaan sovintoa yleissopimuksen nojalla prosessuaalisena puolustuksena vaatimusta vastaan (mikä aiheuttaisi joissakin oikeusjärjestelmissä sen, että asiaa ei otettaisi tutkittavaksi). Yleissopimuksessa ei määrätä tästä, pääasiassa sen takia, että sovinnon vaikutukset ovat eri oikeusjärjestelmissä niin erilaisia. Yleissopimus ei kuitenkaan estä tuomioistuinta kohtelemasta sovintoa

²⁴⁵ ”Sovinto”, siten kuin sitä 12 artiklassa käytetään, ei viittaa sovintoon (*settlement*) common law -oikeuden merkityksessä.

²⁴⁶ Tunnustamisen ja täytäntöönpanon ero, ks. edellä 170 kohta.

²⁴⁷ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

sopimukseen pohjautuvana puolustuksena pääasiaa koskevaan vaatimukseen.

13 artikla Toimitettavat asiakirjat

210. Yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa luetellaan asiakirjat, jotka tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa yleissopimuksen nojalla hakevan asianosaisen on esitettävä.²⁴⁸ Vaikka tunnustaminen on mainittu 13 artiklan johdantolauseessa, se ei merkitse, että tunnustaminen edellyttää erityistä menettelyä.²⁴⁹ Oikeusjärjestelmissä, joissa mitään erityistä menettelyä ei ole, tunnustamista hakevan asianosaisen on kuitenkin toimitettava 13 artiklassa edellytetyt asiakirjat, jos toinen asianosainen riitauttaa tuomion tunnustamisen.

211. Yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan a alakohdassa edellytetään, että tuomiosta esitetään täydellinen ja oikeaksi todistettu jäljennös. Tällä tarkoitetaan koko tuomiota (myös tarvittaessa tuomioistuimen perusteluja), ei pelkästään tuomiolauselmaa (*dispositif*). Yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vaaditaan esitettäväksi yksinomainen oikeuspaikkasopimus, sen oikeaksi todistettu jäljennös tai muu todiste sen olemassaolosta. Sanat ”tai muu todiste sen olemassaolosta” on lisätty pääasiassa sähköisesti tehtyjen sopimusten huomioon ottamiseksi. Tällaisesta sopimuksesta ei tavallisesti ole mahdollista esittää itse ”sopimusta”. Yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan c alakohdassa vaaditaan asiakirjanäyttöä siitä, että haaste on annettu vastaajalle tiedoksi, mutta sitä sovelletaan vain, jos asiassa on annettu yksipuolinen tuomio. Muissa tapauksissa oletetaan, että haaste on annettu vastaajalle tiedoksi, ellei hän esitä näyttöä päinvastaisesta. Pyynnön vastaanottaneen valtion laissa määritetään, mitä seurauksia on vaadittujen asiakirjojen toimittamatta jättämisellä. Liiallista muodollisuutta olisi kuitenkin vältettävä: jos vastaajana olevalle velalliselle ei ole aiheutunut vahinkoa, kantajana olevalle velkojalle olisi annettava mahdollisuus korjata puutteet.

212. Yleissopimuksen 13 artiklan 2 kohdan mukaan pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi vaatia esitettäväksi lisää asiakirjoja siltä osin kuin ne ovat tarpeen, jotta tuomioistuin voi tarkistaa, onko yleissopimuksen III luvun edellytyksiä noudatettu. Näin tehdään selväksi, ettei 1 kohdan luettelo ole tyhjentävä. Asianosaisten tarpeetonta rasittamista olisi kuitenkin vältettävä.

213. Yleissopimuksen 13 artiklan 3 kohdassa annetaan tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa hakevalle henkilölle mahdollisuus käyttää kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin suosittamaa ja julkaisemaa lomaketta. Lomake on yleissopimuksen liitteenä. Haagin konferenssin

erityisvaliokunta voi muuttaa sitä.²⁵⁰ Lomakkeen käyttö ei ole pakollista. Pynnön vastaanottanut tuomioistuin voi käyttää lomakkeeseen sisältyviä tietoja, jos niitä ei ole riitautettu. Tiedot eivät ole kuitenkaan ole ratkaisevia, vaikka niitä ei olisikaan riitautettu: pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi ratkaista asian kaiken sen käytettävissä olevan näytön perusteella.

214. Yleissopimuksen 13 artiklan 4 kohdassa määrätään, että jos 13 artiklassa tarkoitetut asiakirjat on laadittu muulla kuin pyynnön vastaanottaneen valtion virallisella kielellä, niihin on liitettävä oikeaksi todistettu käännös viralliselle kielelle, jollei pyynnön vastaanottaneen valtion laissa toisin säädetä. Valtiot voivat siten täytäntöönpanosäädöksissään tai prosessilaissaan säätää, että käännöstä ei tarvita lainkaan tai että epävirallinen käännös riittää, vaikka sitä ei olisi vahvistettu oikeaksi.

14 artikla Täytäntöönpanomenettely²⁵¹

215. Yleissopimuksen 14 artiklan mukaan tuomion tunnustamista, täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai täytäntöön pantavaksi kirjaamista ja tuomion täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn sovelletaan pyynnön vastaanottaneen valtion lakia, jollei yleissopimuksessa toisin määrätä.²⁵² Jos pyynnön vastaanottaneen valtion laissa ei ole erityistä ulkomaisen tuomion (täytäntöönpanosta erillistä) tunnustamisenmenettelyä koskevia säännöksiä, tuomio tunnustetaan automaattisesti lain vaikutuksesta yleissopimuksen 8 artiklan perusteella. Kansallinen prosessilaki ei tietenkään koske perusteita, joilla tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä. Niitä säännellään yksinomaisesti yleissopimuksessa: ks. 8 artiklan 1 kohta (toinen virke).

216. Tuomioistuimen on toimittava 14 artiklan soveltamisalaan kuuluvissa oikeudenkäynneissä viivytyksettä. Tällä tarkoitetaan, että tuomioistuimen on käytettävä joutuisinta sen käytössä olevista menettelyistä. Sopimusvaltioiden olisi harkittava tapoja, joilla voidaan varmistaa, että tarpeettomat viipeet vältetään.

15 artikla Erotettavuus

217. Yleissopimuksen 15 artiklan mukaan tuomion erotettavissa oleva osa on tunnustettava tai pantava täytäntöön, jos kyseisen osan tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan tai jos ainoastaan osa tuomiosta voidaan tämän yleissopimuksen mukaisesti tunnustaa tai panna täytäntöön.²⁵³ Jos esimerkiksi rankaisevaa vahingonkorvausta koskevaa tuomiota ei panna täytäntöön 11 artiklan takia, muu osa määrätyistä korvauksista on pantava täytäntöön, jos tuomio täyttää 8 artiklan vaatimukset. Tuomion osa on erotettavissa, jos sitä on mahdollista käsitellä irrallisena, mikä riippuu tavallisesti

²⁴⁸ Määräys vastaa vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 29 artiklan 1 kohdan a alakohtaa. Sitä koskevat selitykset on annettu Nyghin ja Pocarin muistiossa s. 109 ja 110.

²⁴⁹ Ks. jäljempänä 215 kohta.

²⁵⁰ Ks. myös 24 artikla ja jäljempänä 257 kohdassa esitetyt huomautukset.

²⁵¹ Muut prosessuaaliset asiat, ks. 88–92 kohta ja 138 kohta.

²⁵² Sanamuodon muutoksia lukuun ottamatta määräys on sama kuin vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 30 artikla. Tätä artiklaa koskeva selitys on Nyghin ja Pocarin muistion s. 100.

²⁵³ Vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 34 artiklassa on vastaava määräys. Tätä artiklaa koskeva selitys on Nyghin ja Pocarin muistion s. 115.

siitä, muuttaisiko yksistään kyseisen tuomion osan täytäntöönpano merkittävästi asianosaisten velvoitteita.²⁵⁴ Siltä osin kuin tämä riippuu oikeusnormista, on sovellettava pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen lakia.²⁵⁵

16 artikla Siirtymäsäännökset

218. **Perussääntö.** Yleissopimuksen 16 artikla sisältää siirtymämääräykset.²⁵⁶ Perussääntö on annettu 16 artiklan 1 kohdassa, ja sen mukaan yleissopimusta sovelletaan yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin, jotka on tehty sen jälkeen kun yleissopimus on tullut voimaan siinä valtiossa, jossa valittu tuomioistuin sijaitsee. Säännön mukaan oikeudenkäynnin vireillepanopäivämäärällä ei ole merkitystä.

219. **Lisäsääntö.** Jos oikeudenkäynti on vireillä valitun tuomioistuimen valtiossa, sovelletaan yksinomaan 16 artiklan 1 kohdan perussääntöä. Jos oikeudenkäynti kuitenkin on vireillä toisessa valtiossa (6 artiklan tai III luvun tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien määräysten nojalla), on täytettävä myös 16 artiklan 2 kohdassa annettu lisäsääntö. Säännön mukaan yleissopimusta ei sovelleta oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille ennen kuin yleissopimus on tullut voimaan siinä valtiossa, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu. Yleissopimusta ei siis sovelleta, jos kanne on nostettu valitsematta jääneessä tuomioistuimessa, elleivät *molemmat* seuraavat ehdot täyty: a) yksinomainen oikeuspaikkasopimus on tehty sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan siinä valtiossa, jossa valittu tuomioistuin sijaitsee, ja b) oikeudenkäynti on pantu vireille sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan siinä valtiossa, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu.

220. Näiden kahden säännön vaikutusta voidaan havainnollistaa seuraavilla esimerkeillä. Oletetaan, että yleissopimus tuli voimaan valtiossa P 1. tammikuuta 2008 ja valtiossa R 1. heinäkuuta 2008. X ja Y tekevät yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen, jossa nimetään valtion P tuomioistuimet.

- **Esimerkki 1.** Oikeuspaikkasopimus on tehty 1. joulukuuta 2007, ja X nostaa kanteen valtion P tuomioistuimissa 1. heinäkuuta 2008. Yleissopimusta ei sovelleta, koska oikeuspaikkasopimus on tehty ennen kuin yleissopimus on tullut voimaan valtiossa P, valitun tuomioistuimen valtiossa, vaikka oikeudenkäynti on pantu vireille kyseisen päivämäärän jälkeen. Valtion P tuomioistuimilla ei ole velvollisuutta käsitellä asiaa 5 artiklan mukaisesti.
- **Esimerkki 2.** Oikeuspaikkasopimus on tehty 15. tammikuuta 2008. Y nostaa 1.

²⁵⁴ Nyghin ja Pocarín muistio, s. 115.

²⁵⁵ Ks. edellinen alaviite.

²⁵⁶ Yleissopimuksen 16 artiklan sääntöjä ei sovelleta 22 artiklan mukaisiin muihin kuin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin koskeviin selityksiin: ks. jäljempänä 253 ja 254 kohta.

²⁵⁷ Viittaukset vakuutuksiin 221–227 kohdassa koskevat myös jälleenvakuuttamista.

maaliskuuta 2008 valtion P tuomioistuimessa kanteen, johon sopimusta sovelletaan. Tuomioistuin antaa 1. huhtikuuta 2008 yksipuolisen tuomion, josta tulee täytäntöönpanokelpoinen valtiossa P. Y panee 1. elokuuta 2008 vireille täytäntöönpanoa koskevan oikeudenkäynnin valtiossa R. Täytäntöönpano kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan, koska oikeuspaikkasopimus oli tehty sen jälkeen, kun yleissopimus tuli voimaan valtiossa P (valitun tuomioistuimen valtiossa) ja yleissopimus oli voimassa valtiossa R (pyynnön vastaanottaneessa valtiossa) silloin, kun täytäntöönpanoa koskeva oikeudenkäynti pantiin vireille.

- **Esimerkki 3.** Oikeuspaikkasopimus on tehty 15. tammikuuta 2008. Y nostaa 1. kesäkuuta 2008 valtion R tuomioistuimessa kanteen, johon sopimusta sovelletaan. Vaikka yleissopimus tulee voimaan valtiossa R 1. heinäkuuta 2008, yleissopimuksen 6 artikla ei estä valtion R tuomioistuimia käsittelemästä asiaa, sillä oikeudenkäynti on pantu vireille, ennen kuin yleissopimus tuli voimaan valtiossa R. Näin on siitä huolimatta, että sopimus on tehty sen jälkeen, kun yleissopimus tuli voimaan valtiossa P, valitun tuomioistuimen valtiossa.

17 artikla Vakuutus- ja jälleenvakuutusopimukset²⁵⁷

221. Vakuutusala ei ole 2 artiklassa suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle: se kuuluu kokonaan yleissopimuksen soveltamisalaan.²⁵⁸ Näin on silloinkin, kun vakuutettava riski liittyy asiaan, joka on itsessään yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella joko 2 artiklan nojalla tai 21 artiklan mukaisesti tehdyn selityksen perusteella. Tämä tehdään selväksi 17 artiklan 1 kohdassa. Sen mukaan vakuutus- tai jälleenvakuutusopimuksiin liittyviä oikeudenkäyntejä ei suljeta yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle sillä perusteella, että vakuutus- tai jälleenvakuutusopimus koskee asiaa, johon yleissopimusta ei sovelleta.²⁵⁹ Niinpä vaikka tavaraliikenne meritse on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle,²⁶⁰ meritse kuljetettavia tavaroita koskeva vakuutusopimus kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan.

²⁵⁸ Vähäinen poikkeus, ks. edellä alaviite 75 (työntekijän henkilövahinkoa koskeva suora kanne työnantajan vakuuttajaa vastaan).

²⁵⁹ Toisaalta yleissopimusta ei sovelleta vakuutusopimusta koskevaan oikeudenkäyntiin, jos asianomainen valtio on tehnyt 21 artiklan mukaisen selityksen, jonka mukaan ”vakuutusasiat” on rajattu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

²⁶⁰ Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan f kohta.

222. **Esimerkki.**²⁶¹ Oletetaan, että vakuutusyhtiö, jonka asuinpaikka on Ranskassa, tekee vakuutussopimuksen Y:n kanssa. Y on yhtiö, jonka asuinpaikka on Kanadassa. Sopimuksen mukaan vakuutusyhtiö korvaa Y:lle vahingot, joita sen tavaroille voi aiheutua, kun ne kuljetetaan Rotterdamista New Yorkiin. Vakuutussopimukseen sisältyy oikeuspaikkasopimus, jossa Ranskan tuomioistuimille annetaan yksinomainen toimivalta. Tavarat vahingoittuvat kuljetuksen aikana, mutta vakuutusyhtiö kieltäytyy maksamasta korvausta. Y:n (vakuutetun) vakuutusyhtiötä vastaan vakuutussopimuksen perusteella nostama kanne kuuluu Ranskan tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan. Vaikka tavaraliikenne on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaisesti, tällaisia tavaroita koskevan vakuutussopimuksen perusteella nostettu kanne kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan: 17 artiklan 1 kohta.

223. Yleissopimuksen 17 artiklan 2 kohta koskee vakuutus- tai jälleenvakuutussopimukseen perustuvaa vastuuta koskevan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Sen mukaan vakuutus- tai jälleenvakuutussopimukseen perustuvaa vastuuta koskevan tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa ei saa rajoittaa eikä siitä saa kieltäytyä sillä perusteella, että kyseisen sopimuksen mukaiseen korvausvastuuseen sisältyy velvollisuus korvata vakuutetun tai jälleenvakuutetun a) vahinko asiassa, joka ei kuulu tämän yleissopimuksen soveltamisalaan; tai b) tuomittu vahingonkorvaus, jonka osalta 11 artikla saattaisi tulla sovellettavaksi.

224. Yleissopimuksen 17 artiklan 2 kohdan a alakohta koskee sitä, että vakuutettava riski liittyy asiaan, joka on itsessään yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella joko 2 artiklan nojalla tai 21 artiklan mukaisesti tehdyn selityksen perusteella. Toisin sanoen siinä suurin piirtein toistetaan 1 kohdassa annettu sääntö.

225. Yleissopimuksen 17 artiklan 2 kohdan b kohta liittyy tuomioihin, jotka koskevat vakuutusyhtiön velvollisuutta maksaa vakuutetulle tai jälleenvakuutetulle vahingonkorvausta, jonka osalta 11 artikla saattaisi tulla sovellettavaksi. Kuten edellä on selitetty,²⁶² 11 artikla koskee sellaisten tuomioiden tunnustamista tai täytäntöönpanoa, joissa määrätään maksettavaksi muita kuin vahinkoon perustuvia korvauksia. Siinä annetaan pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle tietyissä olosuhteissa mahdollisuus kieltäytyä tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta tuomiossa määrätyn vahingonkorvauksen osalta kokonaan tai osittain, sikäli kuin se ei korvaa asianosaisen todellista menetystä tai vahinkoa. Tällainen tuomio on erotettava tuomiosta, joka koskee vakuutussopimusta, jossa vakuutusyhtiö on sitoutunut suojaamaan vakuutetun vastuulta maksaa muita kuin vahinkoon perustuvia korvauksia.

Vahingonkorvauksia koskevaa tuomiota kolmannen osapuolen ja vakuutetun välisessä riita-asiassa ei ehkä tunnusteta (kokonaan tai osittain) 11 artiklan mukaisesti (koska vahingonkorvaus ei perustu vahinkoon). Se ei kuitenkaan merkitse sitä, että vakuutetun ja hänen vakuutusyhtiönsä välisessä vakuutussopimukseen perustuvassa riita-asiassa annetun tuomion täytäntöönpanosta voitaisiin kieltäytyä, kun vakuutusyhtiö on sopimuksessa sitoutunut korvaamaan vakuutetulle tällaisten vahingonkorvausten maksamisen.

226. **Esimerkki.**²⁶³ Oletetaan, että vakuutusyhtiö, jonka asuinpaikka on Kanadassa, tekee Englannissa asuvan henkilön (vakuutetun kanssa) vakuutussopimuksen, jonka mukaan vakuutusyhtiö suojaa vakuutettua henkilövahinkoihin perustuvasta korvausvastuusta kolmannelle osapuolelle, myös vastuulta maksaa rankaisuvia vahingonkorvauksia.²⁶⁴ Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke Englannin tuomioistuinten hyväksi. Sen jälkeen kolmas osapuoli nostaa vakuutettua vastaan henkilövahingosta kanteen Englannissa, ja tuomioistuin määrää kolmannelle osapuolelle maksettavaksi 1 miljoona puntaa vahingonkorvausta ja 1 miljoona puntaa rankaisevaa vahingonkorvausta. Vakuutusyhtiö kieltäytyy hyvittävästä vahingonkorvauksia vakuutetulle. Vakuutettu nostaa vakuutusyhtiötä vastaan kanteen Englannissa oikeuspaikkasopimuslausekkeen perusteella. Tuomioistuin antaa tuomion vakuutusyhtiötä vastaan määräämällä tämän maksamaan 2 miljoonaa puntaa. Vakuutetulla on oikeus saada tuomio pantavaksi täytäntöön vakuutusyhtiötä vastaan Kanadassa koko määrän edestä. Tähän ei vaikuta se, että luonnollisten henkilöiden nostamat tai heidän puolestaan nostetut henkilövahinkoja koskevat kanteet on 2 artiklan 2 kohdan j alakohdan mukaisesti suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle (17 artiklan 2 kohdan a alakohta), eikä liioin se, että 11 artiklan mukaisesti Kanadan tuomioistuin ei ehkä olisi velvoitettu panemaan täytäntöön kolmannen osapuolen ja vakuutetun välisessä riita-asiassa annetun tuomion seuraamusosaa (jos tuomioistuin olisi käyttänyt toimivaltaa oikeuspaikkasopimuksen perusteella) (17 artiklan 2 kohdan b kohta).

227. **Vakuuttajalle määrätty rankaisevat vahingonkorvaukset.** Jos edellä mainitussa esimerkissä vakuutetun ja vakuutusyhtiön välillä Englannissa käydyssä oikeudenkäynnissä tuomioistuin olisi kuitenkin määrännyt vakuutusyhtiön maksamaan vakuutetulle 2 miljoonaa puntaa, minkä lisäksi tuomioistuin olisi määrännyt maksamaan vakuutetulle 1 miljoona puntaa rankaisevana vahingonkorvauksena (koska vakuutusyhtiö oli ilman perustetta jättänyt maksamatta vakuutetulle tämän hakemuksesta), määrätty 1 miljoonan punnan lisäkorvaus ei kuulu 17 artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamisalaan. Jos 11 artiklan edellytykset täyttyvät, Kanadan

²⁶¹ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

²⁶² Ks. edellä 203–205 kohta.

²⁶³ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut

valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

²⁶⁴ Vakuutusehdoista riippuu, kattaako vakuutus tällaiset vahingonkorvaukset, ja ehtoja tulkitaan sen lain mukaan, jonka soveltamisalaan ehdot kuuluvat.

tuomioistuimilla ei ole velvollisuutta panna täytäntöön määrättyä lisäkorvausta yleissopimuksen nojalla.

18 artikla *Ei laillistamista*

228. Yleissopimuksen 18 artiklan mukaan kaikki yleissopimuksen mukaisesti välitetyt tai toimitetut asiakirjat on vapautettava laillistamisesta tai muusta vastaavasta muodollisuudesta, myös apostille-todistuksesta.²⁶⁵

19 artikla *Toimivallan rajoittamista koskevat selitykset*

229. Yleissopimuksen linjaan kuuluu, että kokonaan kotimaiset tilanteet on suljettu sen soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä linja on vahvistettu 1 artiklassa. Yleissopimuksen 19 artiklassa tavoitellaan päinvastaista: siinä annetaan valtiolle mahdollisuus antaa selitys, jonka mukaan sen tuomioistuimet eivät sovelleta yleissopimuksen 5 artiklaa asioissa, jotka ovat kokonaan *ulkomaisia*. Sen mukaan valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan sen tuomioistuimet voivat kieltäytyä ratkaisemasta riitoja, joihin sovelletaan yksinomaista oikeuspaikkasopimusta, jos kyseisen valtion ja asianosaisten tai riidan välillä ei ole muuta yhteyttä kuin valitun tuomioistuimen sijainti.²⁶⁶

230. Asianosaiset valitsevat käytännössä joskus sellaisen valtion tuomioistuimet, joihin sen enempää heillä itsellään kuin asiaan liittyvillä tosiseikoilla ei ole mitään yhteyttä. Syy tähän on se, että asianosaiset eivät halua joutua tuomioistuimeen toistensa valtioissa, joten he valitsevat puolueettoman valtion tuomioistuimet. Toiset valtiot suhtautuvat tähän myönteisesti.²⁶⁷ Toiset katsovat, että se rasittaa kohtuuttomasti niiden oikeuslaitosta. Yleissopimuksen 19 artiklan avulla on tarkoitus ottaa huomioon viimeksi mainittuun ryhmään kuuluvien valtioiden näkökannat.

20 artikla *Tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon rajoittamista koskevat selitykset*

231. Yleissopimuksen 20 artiklan mukaan valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan sen tuomioistuimet voivat kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön toisen sopimusvaltion tuomioistuimen antamaa tuomiota, jos

asianosaisten asuinpaikka on pyynnön vastaanottaneessa valtiossa ja heidän välisensä oikeussuhde ja kaikki muut riidan kannalta merkitykselliset seikat kuin valitun tuomioistuimen sijainti liittyvät ainoastaan pyynnön vastaanottaneeseen valtioon.²⁶⁸ Tämän määräyksen taustalla on edellä mainittu linjaus, jonka mukaan kokonaan kotimaiset tilanteet on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

232. Yleissopimuksen 20 artiklan ymmärtämiseksi on muistettava, että yleissopimusta sovelletaan vain kansainvälisiin asioihin.²⁶⁹ ”Kansainvälisen” määritelmä tämän määräyksen soveltamiseksi vaihtelee kuitenkin sen mukaan, harkitaanko tuomioistuimen toimivaltaa²⁷⁰ vai tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa.²⁷¹ Toimivallan kannalta asia ei ole kansainvälinen, jos asianosaisten asuinpaikka on samassa sopimusvaltiossa ja jos asianosaisten välinen suhde ja kaikki muut riidan kannalta merkitykselliset seikat liittyvät ainoastaan kyseiseen valtioon (riippumatta siitä, missä valittu tuomioistuin sijaitsee). Tunnustamisen ja täytäntöönpanon kannalta asia on kuitenkin aina kansainvälinen, jos tuomio on annettu eri valtiossa kuin missä sen tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan. Tällä tarkoitetaan, että asia, joka on kotimainen, kun sitä käsitellään tuomioistuimessa, muuttuu kansainväliseksi, jos tuomion täytäntöönpanoa koskeva oikeudenkäynti pannaan vireille toisessa valtiossa. Yleissopimuksen 20 artiklan tarkoituksena on antaa sopimusvaltioille mahdollisuus antaa selitys, jonka mukaan ne eivät tunnusta tai pane täytäntöön tällaista tuomiota, jos asia olisi ollut kyseisessä valtiossa kokonaan kotimainen, mikäli kanne olisi nostettu sen tuomioistuimissa.

233. **Esimerkki.**²⁷² Oletetaan, että asianosaiset asuvat valtiossa A ja kaikki muut riidan kannalta merkitykselliset seikat liittyvät ainoastaan kyseiseen valtioon. He sopivat, että valtion B tuomioistuimilla on yksinomainen toimivalta. Jos toinen asianosaisista nostaa kanteen valtion A tuomioistuimessa, kyseisellä tuomioistuimella ei ole velvoitetta kieltäytyä käyttämästä toimivaltaa 6 artiklan mukaisesti: yleissopimusta ei tarvitse soveltaa, koska asia ei ole kansainvälinen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Jos kanne kuitenkin nostetaan valtiossa B, valtion A on tunnustettava annettu tuomio 8 artiklan mukaisesti: asiasta on tullut kansainvälinen 1 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

²⁶⁵ Määräys vastaa vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 29 artiklan 2 kohtaa. Määräystä koskeva selitys on annettu Nyghin ja Pocarin muistion s. 110, jossa todetaan, että tämä käytäntö on hyvin vakiintunut Haagin yleissopimusten yhteydessä.

²⁶⁶ Koska yleissopimuksessa käytetään ilmausta ”voivat kieltäytyä”, tällaisen selityksen antaneen valtion tuomioistuimilla on harkintavalta sen suhteen, käyttävätkö ne toimivaltaansa. Tästä ei aiheudu mitään ongelmia oikeusjärjestelmissä, joissa tuomioistuimilla on yleensäkin tietty määrä harkintavaltaa ratkaista, käyttävätkö ne toimivaltaansa. Oikeusjärjestelmissä, joissa näin ei ole, voidaan säätää lainsäädäntöä, jossa tuomioistuimille sallitaan harkintavalta 19 artiklan mukaisesti. Yleissopimuksen 19 artiklassa sallittu harkintavalta voidaan antaa myös lainsäätäjälle, jolloin lainsäädännössä itsessään määritellään, missä olosuhteissa tuomioistuimet voivat kieltäytyä käsittelemästä asiaa.

²⁶⁷ Esimerkiksi Englannin tuomioistuimet ovat monien vuosien ajan olleet valmiita käsittelemään tällaisia asioita, ja New York antoi vuonna 1984 erityissäännöksiä niiden

käsittelyn helpottamiseksi, jos liiketoimen arvo on vähintään 1 miljoona Yhdysvaltojen dollaria; ks. *New York Civil Practice Law and Rules*, sääntö 327(b) ja *New York General Obligations Law* § 5-1402.

²⁶⁸ Koska yleissopimuksessa käytetään ilmausta ”voivat kieltäytyä”, tällaisen selityksen antaneen valtion tuomioistuimilla on harkintavalta sen suhteen, tunnustavatko ja panevatko ne täytäntöön tällaiset tuomiot yleissopimuksen mukaisesti. Täytäntöönpanosäädöksissä voidaan kuitenkin asettaa velvoite olla tunnustamatta tai panematta täytäntöön tällaisia ulkomaisia tuomioita näissä olosuhteissa.

²⁶⁹ Yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohta.

²⁷⁰ Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kohta.

²⁷¹ Yleissopimuksen 1 artiklan 3 kohta.

²⁷² Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

Yleissopimuksen 20 artiklassa valtioille annetaan mahdollisuus muuttaa tämä antamalla vastaava selitys. Jos valtio A olisi antanut tällaisen selityksen, sen ei olisi pakko tunnustaa tuomiota.

21 artikla Tiettyjä oikeudenaloja koskevat selitykset

234. On muistettava, että 2 artiklan 2 kohdassa tietyt alat on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Yleissopimuksen 21 artiklassa yksittäisille sopimusvaltioille annetaan mahdollisuus laajentaa tätä luetteloa niiden osalta antamalla asiaa koskeva selitys. Artiklassa määrätään, että jos valtiolla on vahvat perusteet olla soveltamatta yleissopimusta erityiseen oikeudenalaan, se voi antaa selityksen, jonka mukaan se ei sovelleta yleissopimusta kyseiseen oikeudenalaan.²⁷³ Selityksen antavan valtion on varmistettava, ettei selitys ole tarpeettoman laaja ja että soveltamisalan ulkopuolelle suljettu oikeudenala määritellään selvästi ja täsmällisesti.²⁷⁴ Jos tällainen selitys annetaan, yleissopimusta ei sovelleta kyseiseen oikeudenalaan selityksen antaneessa sopimusvaltiossa.

235. Diplomaattikokouksen tarkoituksena oli, että tätä määräystä sovelletaan ainoastaan sentapaisilla erillisillä oikeudenaloilla, jotka on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 2 kohdassa. Selitystä ei voida perustella millään muulla kuin oikeudenalalla. Soveltamisalan ulkopuolelle voidaan sulkea esimerkiksi ”merivakuutus sopimukset” muttei ”merivakuutus sopimuksia silloin kun valittu tuomioistuin sijaitsee toisessa valtiossa”.

236. **Takeet.** Jos tällainen soveltamisalan ulkopuolelle rajaaminen ei olisi mahdollista, jotkin valtiot eivät ehkä pystyisi liittymään yleissopimuksen sopimuspuoliksi. Valtion ei kuitenkaan pitäisi antaa selitystä ilman pakottavia syitä. Myös asianosaisten edut on taattava. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi yleissopimuksessa sovelletaan kolmea periaatetta: avoimuus, takautumattomuus ja vastavuoroisuus.

237. **Avoimuus ja takautumattomuus.** Yleissopimuksen 32 artiklan mukaisesti mahdollinen 21 artiklan mukainen selitys on ilmoitettava tallettajalle (Alankomaiden ulkoasiainministeriölle), joka ilmoittaa siitä muille valtioille. Näin varmistetaan avoimuus. Lisäksi on suunniteltu, että selitykset julkaistaan kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin verkkosivustossa.²⁷⁵ Jos selitys annetaan sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan selityksen antavassa valtiossa, se tulee voimaan aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua.²⁷⁶ Koska sitä ei sovelleta takautuvasti sopimukseen, jotka on tehty, ennen kuin selitys tulee voimaan²⁷⁷, asianosaisten on mahdollista sopimuksen

tehdessään tietää, vaikuttaako selitys siihen. Näin suojataan oikeusvarmuutta.

238. **Vastavuoroisuus.** Yleissopimuksen 21 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos valtio antaa tällaisen selityksen, muilla valtioilla ei ole velvollisuutta soveltaa yleissopimusta kyseiseen oikeudenalaan, jos valittu tuomioistuin on selityksen antaneessa valtiossa. Jos sopimusvaltio ei ole valmis antamaan yleissopimuksen tuomia etuja muille sopimusvaltioille, se ei näin ollen voi odottaa itsensä hyötывänsä yleissopimuksesta.

239. **Selitysten tarkastelu.** On tarkoitus, että 21 artiklan mukaisesti annettujen selitysten toimivuutta voidaan aika ajoin tarkastella joko Haagin konferenssin pääsihteerin 24 artiklan mukaisesti koolle kutumissa tarkastelukokouksissa tai valmistelevana vaiheena Haagin konferenssin yleisiä asioita ja toimintaperiaatteita käsittelevä erityisvaliokunnan kokouksissa.²⁷⁸

22 artikla Muita kuin yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia koskevat vastavuoroiset selitykset

240. Yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan yleissopimusta sovelletaan vain yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin. Muut kuin yksinomaiset sopimukset ovat kuitenkin varsin tavallisia varsinkin kansainvälisessä pankkitoiminnassa. Siitä syystä 22 artiklassa annetaan sopimusvaltioille mahdollisuus ulottaa yleissopimuksen soveltamisala kattamaan tällaiset sopimukset. Sitä sovelletaan kuitenkin vain tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeviin yleissopimuksen III luvun määräyksiin (8-15 artikla).²⁷⁹ Muut määräykset, varsinkin 5 ja 6 artikla, eivät koske tällaisia sopimuksia.

241. Tuomiovaltion ja valtion, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan, on kummankin oltava sopimusvaltioita ja niiden on kummankin pitänyt antaa 22 artiklan mukainen selitys, jotta 22 artiklaa voidaan soveltaa. Lisäksi on täytettävä seuraavat vaatimukset:

- Tuomion antanut tuomioistuin on nimetty muussa kuin yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa.
- Samojen asianosaisten välillä ei ole annettu samassa asiassa tuomiota toisessa tuomioistuimessa, jossa kanne olisi voitu muun kuin yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen perusteella nostaa.²⁸⁰
- Samojen asianosaisten välillä ei saa olla samassa asiassa vireillä oikeudenkäyntiä missään muussa tällaisessa tuomioistuimessa.

²⁷³ Selitys voi koskea myös asioita, jotka on 2 artiklan 2 kohdassa jätetty soveltamisalan rajoittamista koskevien määräysten ulkopuolelle – kuten ”tekijänoikeudet ja niiden lähioikeudet” 2 artiklan 2 kohdan n alakohdassa.

²⁷⁴ Selityksen antava sopimusvaltio voi halutessaan lähettää selitysluonnoksen ensin Haagin konferenssin pääsihteerille jaettavaksi muille sopimusvaltioille huomautuksia varten.

²⁷⁵ Sivuston osoite on www.hcch.net.

²⁷⁶ Yleissopimuksen 32 artiklan 4 kohta.

²⁷⁷ Yleissopimuksen 32 artiklan 5 kohta.

²⁷⁸ Ks. jäljempänä 257 kohta.

²⁷⁹ Tähän kuuluvat myös perusteet, joilla tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä – esimerkiksi 9 artiklan mukaisesti.

²⁸⁰ Tämä voi olla mikä tahansa tuomioistuin, jota ei ole sopimuksessa suljettu pois, ks. jäljempänä 245 kohta ja seur.

- Tuomion antanut tuomioistuin on tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu.

242. Muun kuin yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen on 22 artiklan soveltamiseksi täytettävä seuraavat edellytykset:²⁸¹

- Sen on oltava 3 artiklan c kohdan mukaisessa muodossa.²⁸²
- Asianosaiset ovat antaneet sille suostumuksensa.²⁸³
- Valittu tuomioistuin on nimetty tietystä oikeussuhteesta syntyneiden taikka mahdollisesti syntyvien riitojen ratkaisemista varten.²⁸⁴
- Sopimuksessa on nimettävä yhden tai useamman sopimusvaltion tuomioistuin tai tuomioistuimet.

243. **Soveltamisala.** Lukuun ottamatta sitä, että 22 artiklaa sovelletaan muihin kuin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin, artiklan soveltamisala on täsmälleen sama kuin koko yleissopimuksen: tätä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta sitä ei sovelleta mihinkään sellaiseen oikeuspaikkasopimukseen, joka ei kuulu yleissopimuksen muiden määräysten soveltamisalaan. Siten 2 ja 21 artiklassa annettuja rajoituksia sovelletaan myös 22 artiklan mukaisesti.

244. Lukuun ottamatta vastavuoroisuutta, 22 artiklan mukaisella selityksellä ei ole vaikutusta mihinkään muuhun valtioon kuin siihen, joka on antanut selityksen.

245. **22 artiklan 2 kohdan b kohta.** Yleissopimuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohdassa mukautetaan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa vaatimusta. Sen mukaisesti tuomion tunnustaminen tai täytäntöönpano ei ole pakollista, jos jokin muu tuomioistuin, jossa kanteen nostaminen on muun kuin yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen mukaisesti mahdollista, on antanut tuomion tai jos samojen asianosaisten välillä on vireillä oikeudenkäynti samassa asiassa tällaisessa tuomioistuimessa. Sillä ei ole merkitystä, onko tällainen oikeudenkäynti aloitettu ennen oikeudenkäyntiä valitussa tuomioistuimessa vai sen jälkeen tai onko tällainen tuomio annettu ennen valitussa tuomioistuimessa annettua tuomiota vai sen jälkeen. Jotta voidaan ymmärtää, kuinka tämä määräys toimii, on välttämätöntä pohtia, milloin oikeudenkäynti voidaan panna vireille muun kuin yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen mukaisesti valitsematta jääneessä tuomioistuimessa. Tämä riippuu siitä, onko muuhun kuin yksinomaiseen oikeuspaikkasopimukseen liitetty rajoituksia vai ei.

²⁸¹ Oikeastaan kaikki muut 3 artiklassa annetut vaatimukset on täytettävä, paitsi yksinomaisuus. Vaatimukset on lueteltu edellä 93 kohdassa.

²⁸² Ks. edellä 110–114 kohta.

²⁸³ Ks. edellä 94–97 kohta.

²⁸⁴ Ks. edellä 101 kohta.

²⁸⁵ Tässä kohdassa oletetaan, että kaikki mainitut valtiot ovat yleissopimuksen sopimuspuolia ja että ne ovat antaneet 22 artiklan mukaisen selityksen.

246. **Muut kuin yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset ilman rajoituksia.**²⁸⁵ Jos muuhun kuin yksinomaiseen oikeuspaikkasopimukseen ei ole liitetty rajoituksia, siinä ei aseteta mitään rajoituksia sen suhteen, missä tuomioistuimessa kanne voidaan nostaa. Siinä nimetään vain yhden tai useamman sopimusvaltion tuomioistuin tai tuomioistuimet muulla kuin yksinomaisella perusteella – esimerkiksi ”tähän sopimukseen liittyvä kanne voidaan nostaa Korean tuomioistuimissa, mutta tämä ei estä nostamasta kannetta missä tahansa muussa tuomioistuimessa, jolla on sen sijaintivaltion lain mukaan toimivalta käsitellä asiaa”. Jos oikeuspaikkasopimus on muotoiltu näin, kanne *missä tahansa* tuomioistuimessa – vaikka se ei olisikaan Koreassa – olisi oikeuspaikkasopimuksen mukainen ja muodostaisi siten 22 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisen perusteen olla tunnustamatta Korean tuomioistuimen tuomiota yleissopimuksen mukaisesti.

247. **Muut kuin yksinomaiset oikeuspaikkasopimukset, joihin on liitetty rajoituksia.**²⁸⁶ Tilanne on erilainen, jos muuhun kuin yksinomaiseen oikeuspaikkasopimukseen on liitetty rajoituksia. Tällaisessa sopimuksessa rajoitetaan sitä, missä tuomioistuimessa kanne voidaan nostaa, mutta se ei ole kuitenkaan yleissopimuksen 3 artiklassa määritelty yksinomainen oikeuspaikkasopimus. Eräs muoto tästä on sopimus, jossa nimetään kahden tai useamman sopimusvaltion tuomioistuin tai tuomioistuimet ja *suljetaan samalla pois kaikki muut* – esimerkiksi ”tähän sopimukseen liittyvä kanne voidaan nostaa vain Korean tuomioistuimissa tai Kiinan tuomioistuimissa” tai ”tähän sopimukseen liittyvä kanne voidaan nostaa vain Soulin alueellisessa tuomioistuimessa tai Beijingin alueellisessa tuomioistuimessa”. Näin muotoillussa sopimuksessa annetaan toimivalta nimetyille tuomioistuimille ja estetään samalla muiden tuomioistuinten toimivalta: tällainen sopimus olisi yleissopimuksen 3 artiklan mukainen yksinomainen oikeuspaikkasopimus, elleivät nimetyt tuomioistuimet olisi eri sopimusvaltioissa. Jos A nyt nostaa kanteen B:tä vastaan Soulistä ja saa tuomion, mahdollinen B:n samassa asiassa Beijingissä nostama kanne (tai siellä saatu tuomio) olisi 22 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettussa merkityksessä Soulistä saadun tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon este.

248. Toisessa esimerkissä²⁸⁷ asianosaisten käytettävissä olevia oikeuspaikkoja on rajoitettu vieläkin enemmän, mutta vaikutus on sama: jos A ja B ovat tehneet sopimuksen, jonka mukaan A voi nostaa kanteen B:tä vastaan yksinomaan Soulin alueellisessa tuomioistuimessa ja B voi nostaa kanteen A:ta vastaan yksinomaan Beijingin alueellisessa tuomioistuimessa, kummankin asianosaisten käytettävissä on vain yksi oikeuspaikka eikä kahta, kuten edellisessä esimerkissä. Jos A nyt nostaa kanteen B:tä

²⁸⁶ Tässä kohdassa oletetaan, että kaikki mainitut valtiot ovat yleissopimuksen sopimuspuolia ja että ne ovat antaneet 22 artiklan mukaisen selityksen.

²⁸⁷ Tässä kohdassa oletetaan, että kaikki mainitut valtiot ovat yleissopimuksen sopimuspuolia ja että ne ovat antaneet 22 artiklan mukaisen selityksen.

vastaan Soulissa ja saa tuomion, mahdollinen B:n samassa asiassa Beijingissä nostama kanne (tai siellä saatu tuomio) olisi 22 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettussa merkityksessä Soulista saadun tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon este yleissopimuksen mukaisesti.²⁸⁸

249. **Epäsymmetriset sopimukset.** Epäsymmetrisiä sopimuksia käsiteltiin edellä.²⁸⁹ On sopimuksia, joissa toinen asianosainen voi nostaa kanteen vain valitusssa tuomioistuimessa, mutta toinen asianosainen voi nostaa kanteen muissakin tuomioistuimissa. Tällaista sopimusta pidetään yleissopimuksen soveltamiseksi muuna kuin yksinomaisena oikeuspaikkasopimuksena, koska siinä vain toiselta asianosaisista on estetty mahdollisuus nostaa kanne muissa tuomioistuimissa.

250. **Esimerkki.**²⁹⁰ Oletetaan, että luotonantaja ja luotonottaja tekevät lainasopimuksen. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jonka mukaan ”luotonottaja voi nostaa luotonantajaa vastaan kanteen vain Soulin alueellisessa tuomioistuimessa, mutta luotonantaja voi nostaa kanteen luotonantajaa vastaan joko tuossa tuomioistuimessa tai missä tahansa muussa tuomioistuimessa, jolla on sen sijaintivaltion lain mukaan toimivalta käsitellä asiaa”. Soulin alueellinen tuomioistuin antaa tuomion, jonka täytäntöönpanoa haetaan Kiinassa. Kumpikin valtio on antanut 22 artiklan mukaisen selityksen. Lainasopimukseen liittyvä oikeudenkäynti on vireillä myös Australian tuomioistuimessa. Jos viimeksi mainitun oikeudenkäynnin on pannut vireille luotonantaja luotonottajaa vastaan, se estää Koreassa annetun tuomion täytäntöönpanon Kiinassa 22 artiklan mukaisesti, koska oikeudenkäynti on muun kuin yksinomaisten oikeuspaikkasopimuksen mukainen.²⁹¹ Jos oikeudenkäynnin sen sijaan on pannut vireille luotonottaja luotonantajaa vastaan, näin ei olisi asian laita, eikä se siten estäisi Koreassa annetun tuomion täytäntöönpanoa Kiinassa.²⁹²

251. **22 artiklan 2 kohdan c alakohta.** Tätä määräystä on tarkoitus soveltaa, jos oikeudenkäynti on pantu vireille toisessa tuomioistuimessa, mutta se ei ole johtanut lopulliseen tuomioon eikä ole enää vireillä – esimerkiksi, jos asia on päätetty jättää käsittelemättä *forum non conveniens* -doktriinin perusteella. Jos oikeudenkäynti on johtanut lopulliseen tuomioon tai on edelleen vireillä, sovelletaan 22 artiklan 2 kohdan b kohtaa. Jos näin ei ole, 22 artiklan 2 kohdan c alakohdassa edellytetään lisäksi, että tuomion on antanut tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu. Jos kanne on ensin nostettu samojen asianosaisten välillä samassa asiassa toisessa tuomioistuimessa, jota ei ole suljettu pois oikeuspaikkasopimuksessa, tuomiota ei voida tunnustaa tai panna täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti.²⁹³

252. Diplomaattikokouksen tarkoituksena oli, ettei 22 artiklan 2 kohdan c alakohta soveltaisi, jos

tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on käyttänyt toimivaltaa oikeuspaikkasopimuksen ehtojen vastaisesti. Toisin sanoen 22 artiklan 2 kohdan c alakohta koskee tässä suhteessa sama rajoitus kuin 22 artiklan 2 kohdan b kohtaa, eikä pelkästään se, että kanne on ensin nostettu muussa kuin sopimuksen sallimassa tuomioistuimessa, estä selitysjärjestelmän mukaista tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

253. **Voimaantulo.** Yleissopimuksen 22 artiklan mukaisen selitysten voimaantuloa säännellään 32 artiklan 3 ja 4 kohdassa. Voimaantulolla on merkitystä sen suhteen, milloin selitys katsotaan ”annetuksi” 22 artiklan mukaisesti. Selityksellä, joka ei ole tullut voimaan, ei voi olla oikeudellisia vaikutuksia.

254. Yleissopimuksen 16 artiklan siirtymämääräykset eivät koske 22 artiklan mukaisia selityksiä. Diplomaattikokouksen käsityksen mukaan selityksen antava sopimusvaltio pystyy selityksessä määrittämään, missä määrin (jos lainkaan) selityksellä on takautuvia vaikutuksia.²⁹⁴ Selityksen antava valtio voi siten määrittää, koskeeko se oikeuspaikkasopimuksia, jotka on tehty, oikeudenkäyntejä, jotka on pantu vireille, tai tuomioita, jotka on annettu tuomiovaltiossa, ennen kuin selitys tulee voimaan pyynnön vastaanottaneen valtion osalta. Jos tällaista lausumaa ei ole, tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskeva oikeudenkäynti voidaan panna vireille pyynnön vastaanottaneessa valtiossa heti, kun selitys on tullut kyseisen valtion osalta voimaan. Tunnustaminen tai täytäntöönpano voidaan 22 artiklan mukaisesti myöntää, vaikka oikeuspaikkasopimus olisi tehty, oikeudenkäynti tuomion antavassa tuomioistuimessa aloitettu tai alkuperäinen tuomio annettu ennen kyseistä päivämäärää.

255. **Vastavuoroisuus.** Sen lisäksi, että kyseiseen tuomioon sovellettava selitys on voimassa tunnustamisvaltiossa, selityksen on oltava voimassa myös tuomiovaltiossa. Kummankin selityksen on oltava voimassa, kun tunnustamista haetaan; muutoin vastavuoroisuus puuttuu. Sen enempiä 22 kuin 32 artiklassa ei erikseen mainita, pitääkö tuomiovaltiossa voimassa olevan selityksen olla sellainen, että sitä olisi sovellettu kyseisen tuomion kanssa samana päivänä tunnustamisvaltiossa annettuun tuomioon. Selvyyden saamiseksi asiaan 22 artiklan mukaisen selityksen antava valtio voi täsmentää, tarvitaanko 22 artiklan mukaisesti niin sanottua ajallista vastavuoroisuutta.

23 artikla Yhdenmukainen tulkinta

256. Yleissopimuksen 23 artiklan mukaan yleissopimuksen tulkinnessa on otettava huomioon sen kansainvälinen luonne sekä pyrkimys yhdenmukaisuuteen sen soveltamisessa. Määräys on osoitettu yleissopimusta soveltaville tuomioistuimille. Niitä pyydetään

²⁸⁸ Ks. edellä 104 kohta.

²⁸⁹ Ks. edellä 105 kohta.

²⁹⁰ Tässä kohdassa oletetaan, että kaikki mainitut valtiot ovat yleissopimuksen sopimuspuolia ja että ne ovat antaneet 22 artiklan mukaisen selityksen.

²⁹¹ Näin olisi silloinkin, jos oikeudenkäynti olisi pantu vireille sen jälkeen, kun oikeudenkäynti on aloitettu Koreassa ja Kiinassa.

²⁹² Jos Australian tuomio olisi kuitenkin annettu ensin, Kiinan tuomioistuimella saattaa olla oikeus kieltäytyä Koreassa annetun tuomion täytäntöönpanosta 9 artiklan g alakohdan mukaisesti.

²⁹³ Yleissopimus ei estä tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa kansallisen lain mukaisesti.

²⁹⁴ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 24, 56–63 kohta ja pöytäkirja nro 22, 74–97 kohta.

tulkitsemaan sitä kansainvälisessä hengessä soveltamisen yhdenmukaisuuden edistämiseksi. Siitä syystä ulkomaiset ratkaisut ja artikkelit olisi otettava huomioon aina, kun se on kohtuudella mahdollista. Olisi myös muistettava, että yhdessä oikeusjärjestelmässä itsestään selvinä pidetyt käsitteet ja periaatteet saattavat olla toisessa järjestelmässä tuntemattomia tai hylättäviä. Yleissopimuksen tavoitteet voidaan saavuttaa vain, jos kaikki tuomioistuimet soveltavat sitä avoimin mielin.²⁹⁵

24 artikla Yleissopimuksen soveltamisen arviointi

257. Yleissopimuksen 24 artiklassa edellytetään, että kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin pääsihteeri toteuttaa säännöllisin väliajoin järjestelyjä, joiden tarkoituksena on tarkastella yleissopimuksen toimivuutta, mahdolliset selitykset mukaan luettuina, ja arvioida, onko yleissopimuksen muuttaminen tarpeen. Eräs tärkeimmistä tällaisten tarkastelukokousten tavoitteista on tutkia 21 artiklan mukaisten selitysten toimivuutta ja harkita, ovatko ne kaikki edelleen tarpeellisia.

25 artikla Epäyhtenäiset oikeusjärjestelmät

258. Yleissopimuksen 25 artiklassa käsitellään ongelmia, joita aiheutuu siitä, että jotkin valtiot muodostuvat kahdesta tai useammasta hallinnollisesta alueesta, joilla kullakin on oma oikeuslaitos. Tämä on tavallista liittovaltioissa – kuten Kanadassa tai Yhdysvalloissa – mutta se voi koskea muitakin valtioita – esimerkiksi Kiinaa ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa. Siitä voi aiheutua ongelmia, koska on ratkaistava kussakin yksittäisessä tapauksessa, tarkoitetaanko viittauksella valtiota kokonaisuudessaan (valtiota kansainvälisessä merkityksessä) vai kyseisen valtion tiettyä hallinnollista aluetta.

259. Yleissopimuksen 25 artiklan 1 kohdassa ratkaistaan tämä ongelma määräämällä, että jos hallinnollisilla alueilla sovelletaan erilaisia oikeusjärjestelmiä johonkin yleissopimuksessa käsiteltyyn asiaan²⁹⁶, yleissopimusta on katsottava sovellettavaksi tapauksen mukaan joko valtioon kansainvälisessä merkityksessä tai asiaankuuluvaan hallinnolliseen alueeseen.

260. Tärkeimmät tilanteet, joissa tämä kysymys tulee esiin, liittyvät yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen määrittämään (3 artikla) ja valitun tuomioistuimen velvoitteeseen käsitellä asia (5 artikla). Edellä on jo käsitelty sitä, miten 25 artiklaa näissä tilanteissa sovelletaan.²⁹⁷

²⁹⁵ Vuoden 1999 alustavan yleissopimusluonnoksen 38 artiklan 1 kohdassa on vastaava määräys. Sitä koskevat selitykset on annettu Nyghin ja Pocarin muistiossa s. 118 ja 119.

²⁹⁶ Jotkin tai kaikki sopimusvaltion asiaankuuluvat hallinnolliset alueet voivat soveltaa common law -oikeutta, mutta niissä voi silti olla erilaisia oikeusjärjestelmiä. Oikeusjärjestelmät poikkeavat, jos niillä on eri lainsäädäntöä – kuten Australian osavaltioilla tai common law -oikeutta soveltavilla Kanadan provinseilla.

²⁹⁷ Ks. edellä 107 ja 128–131 kohta.

²⁹⁸ Se voi tietenkin tunnustaa tuomion oman kansallisen lakinsa mukaisesti.

261. Yleissopimuksen 25 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan toimintalinjaa, jonka mukaan yleissopimusta ei sovelleta täysin kotimaisissa tilanteissa. Sen mukaan sopimusvaltio, jossa on kaksi tai useampi hallinnollinen alue, joilla sovelletaan eri oikeusjärjestelmiä, ei ole velvollinen soveltamaan yleissopimusta tilanteissa, jotka liittyvät ainoastaan näihin eri hallinnollisiin alueisiin huolimatta 25 artiklan 1 kohdan määräyksistä. Artiklan 2 kohtaa voidaan soveltaa vain, jos myös valittu tuomioistuin on kyseisessä valtiossa. Jos se sijaitsee toisessa sopimusvaltiossa, sovelletaan 20 artiklaa (sikäli kuin on annettu asianmukainen selitys).

262. Yleissopimuksen 25 artiklan 2 kohdasta seuraa muun muassa, että Yhdistyneellä kuningaskunnalla ei ole velvoitetta soveltaa yleissopimusta sen perusteella, että yksi asianosaisista asuu Skotlannissa, jos valittu tuomioistuin on Englannissa ja tilanne koskee yksinomaan Yhdistynyttä kuningaskuntaa sisäisesti.

263. Yleissopimuksen 25 artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltion hallinnollisen alueen tuomioistuin ei ole velvollinen tunnustamaan tai panemaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa annettua tuomiota pelkästään sillä perusteella, että tuomio on tunnustettu tai pantu täytäntöön saman sopimusvaltion toisella hallinnollisella alueella yleissopimuksen mukaisesti. Sillä tarkoitetaan muun muassa, että Beijingin tuomioistuin ei ole yleissopimuksen mukaisesti velvollinen tunnustamaan Japanissa annettua tuomiota vain, koska Hong Kongin tuomioistuin on tehnyt niin.²⁹⁸ Beijingin tuomioistuimen on itse ratkaistava, täytyvätkö tuomion tunnustamisen tai täytäntöönpanon yleissopimuksen mukaiset edellytykset.

264. Yleissopimuksen 25 artiklan 4 kohdassa todetaan nimenomaan, että 25 artiklaa ei sovelleta alueellisiin taloudellisen yhdentymisen järjestöihin. Toisin sanoen se koskee vain valtioita (kansainvälisessä merkityksessä) ja valtion sisäisiä hallinnollisia alueita, joilla sovelletaan erilaisia oikeusjärjestelmiä.²⁹⁹

26 artikla Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin

265. Yleissopimuksen 26 artikla koskee yleissopimuksen suhdetta muihin kansainvälisiin asiakirjoihin, jotka liittyvät tuomioistuimen toimivaltaan sekä tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon. Tämänkaltaisia asiakirjoja ovat muun muassa Brysselin yleissopimus³⁰⁰, Luganon yleissopimus³⁰¹, Brysselin

²⁹⁹ Alueellisia taloudellisen yhdentymisen järjestöjä koskevat määräykset on annettu 29 artiklassa.

³⁰⁰ Yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla, tehty 27 päivänä syyskuuta 1968, EYVL 1988, C 27, s. 1 (ks. edellä alaviite 9).

³⁰¹ Yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla, tehty 16 päivänä syyskuuta 1988, EYVL 1988, L 319, s. 9 (ks. edellä alaviite 10).

asetus³⁰², Minskin yleissopimus³⁰³ sekä erilaiset Amerikkoja koskevat asiakirjat.³⁰⁴

266. Yleissopimuksen 26 artiklan 1–5 kohta koskevat ristiriitoja yleissopimuksen ja muiden kansainvälisten sopimusten kanssa ja 6 kohdassa käsitellään ristiriitoja yleissopimuksen ja alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön sääntöjen välillä. Käsittelemme ensin mainittua kysymystä ensin.

267. Ristiriitaisista valtiosopimuksista aiheutuu ongelma ainoastaan, jos kaksi ehtoa täyttyy. Ensinnäkin kahden valtiosopimuksen välillä on oltava todellinen yhteensovittamaton ristiriita. Toisin sanoen näiden kahden valtiosopimuksen soveltaminen johtaisi käytännön tilanteessa erilaiseen lopputulokseen. Jos näin ei ole, kumpaakin valtiosopimusta voidaan soveltaa. Joissakin tapauksissa näennäinen ristiriitaisuus voidaan poistaa tulkinnan kautta. Jos se on mahdollista, ongelma on ratkaistu. Kuten näemme, tähän pyritään 26 artiklan 1 kohdassa.

268. Toinen ehto on, että valtion, jonka tuomioistuimessa asia on vireillä, on oltava kummankin valtiosopimuksen sopimuspuoli. Jos kyseinen valtio on vain toisen valtiosopimuksen sopimuspuoli, sen tuomioistuimet yksinkertaisesti soveltavat kyseistä valtiosopimusta. Yleissopimuksen 26 artikla on siten osoitettu valtioille, jotka ovat sekä yleissopimuksen että sen kanssa ristiriitaisen toisen valtiosopimuksen sopimuspuolia.

269. **Wienin yleissopimus.** Vuonna 1969 tehdyn *valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen* 30 ja 41 artiklassa on koonnettu samasta asiasta tehtyjä valtiosopimuksia koskevat kansainvälisen julkisoikeuden säännöt.³⁰⁵ Yleissopimuksen 26 artiklassa annettuja sääntöjä on tulkittava tätä taustaa vasten.³⁰⁶ Yleissopimuksessa ei voida määrätä, että se on etusijalla muihin asiakirjoihin nähden sen enempää kuin kansainvälisessä oikeudessa sallitaan. Kansainvälisessä oikeudessa sallitaan kuitenkin, että valtiosopimuksessa määrätään jonkin toisen valtiosopimuksen etusija siihen nähden. Yleissopimuksen 26 artiklan tarkoituksena on siten määrätä, että määritetyissä tapauksissa yleissopimus antaa sijaa toiselle asiakirjalle siltä osin kuin ne ovat

ristiriidassa. Jos mitään näistä ns. väistösäännöistä ei sovelleta, yleissopimuksella on kansainvälisessä oikeudessa suurin sallittu vaikutus.

270. **Tulkinta.** Yleissopimuksen 26 artiklan 1 kohta sisältää tulkintasäännön. Sen mukaan yleissopimusta on mahdollisuuksien mukaan tulkittava siten, että sen katsotaan olevan yhteensopiva sopimusvaltioiden osalta voimassa olevien muiden valtiosopimusten kanssa. Tätä sovelletaan riippumatta siitä, onko ne tehty ennen yleissopimusta vai sen jälkeen. Niinpä jos yleissopimuksen määräyksellä voidaan kohtuudella katsoa olevan kaksi merkitystä, parempana olisi pidettävä merkitystä, joka sopii parhaiten yhteen toisen valtiosopimuksen kanssa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että yleissopimuksen määräyksiä olisi tulkittava väkijäisesti yhteensopivuuden aikaansaamiseksi.

271. **Ensimmäinen väistösääntö.** Ensimmäinen väistösääntö sisältyy 26 artiklan 2 kohtaan. Sitä sovelletaan riippumatta siitä, onko valtiosopimus tehty ennen yleissopimusta vai sen jälkeen. Sen mukaan yleissopimuksen kanssa ristiriidassa oleva valtiosopimus asetetaan etusijalle, jos yhdelläkään asianosaisella ei ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa, joka ei ole ristiriitaisen valtiosopimuksen sopimuspuoli. Tätä sääntöä ei sovelleta, jos jollakin asianosaisella on asuinpaikka valtiossa, joka on yleissopimuksen sopimuspuoli, mutta ei ristiriitaisen valtiosopimuksen sopimuspuoli.

272. Jos asianosaisella on asuinpaikka useammassa kuin yhdessä valtiossa (ks. 4 artiklan 2 kohta), yleissopimuksessa annetaan etusija toiselle valtiosopimukselle (siltä osin kuin se on ristiriidassa), jos kaikilla asianosaisilla on asuinpaikka *yksinomaan* valtioissa, jotka ovat ristiriitaisen valtiosopimuksen sopimuspuolia, tai muissa kuin sopimusvaltioissa.

273. Tämän säännön taustalla on ajatus, jonka mukaan yleissopimusta ei pitäisi asettaa etusijalle tietyssä asiassa, jollei ole minkään sen sopimuspuolena olevan valtion edun³⁰⁷ mukaista asettaa sitä etusijalle. Oletettavasti valtiolla ei ole mitään syytä vastustaa valtiosopimuksen asettamista etusijalle, jos valtio on sekä yleissopimuksen että valtiosopimuksen sopimuspuoli. Jos valtio ei ole yleissopimuksen sopimuspuoli, sen edun mukaista ei ole

³⁰² Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001, annettu 22 päivänä joulukuuta 2000, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla, EYVL 2001, L 12, s. 1 (ks. edellä alaviite 50).

³⁰³ Minskin *yleissopimus oikeusavusta ja oikeussuhteista siviili-, perhe- ja rikosasioissa*, tehty vuonna 1993. Nykyinen toisinto, sellaisena kuin se on muutettuna 28. maaliskuuta 1997, sisältyy englannin- ja ranskankielisinä käännöksinä E. Gerasimchukin pysyvälle toimistolle laatiman valmisteluasiakirjan nro 27 liitteeseen II. Kyseinen valmisteluasiakirja, ”The Relationship between the Judgments Project and certain Regional Instruments in the Arena of the Commonwealth of Independent States”, on saatavana verkko-osoitteessa <www.hcch.net>.

³⁰⁴ Ks. Schulz A., Muriá Tuñón A. ja Villanueva Meza R., ”The American instruments on private international law. A paper on their relation to a future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements”, kesäkuussa 2005 järjestetyn 20. istunnon valm.asiak. nro 31, kesäkuu 2005, saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

³⁰⁵ Wienin yleissopimuksen 30 ja 41 artiklan katsotaan yleensä edustavan kansainvälisen tapaoikeuden sääntöjä tässä asiassa, joten nekin valtiot, jotka eivät ole Wienin yleissopimuksen sopimuspuolia, katsovat, että niissä esitetään oikeudellinen tilanne oikein.

³⁰⁶ Asian yksityiskohtainen käsittely, ks. Schulz A., ”The Relationship between the Judgments Project and other International Instruments”, joulukuussa 2003 kokoontuneen erityisvaliokunnan valm.asiak. nro 24, joulukuuta 2003, saatavana verkko-osoitteessa www.hcch.net.

³⁰⁷ Tässä muistiossa sanaa ”etu” ei käytetä viittamaan mihin kansalliseen oikeudelliseen käsitteeseen, kuten ”valtion etu” tai ”julkinen etu”, vaan sen tarkoitetaan viittaavaan sopimuspuolena olevan valtion kohtuullisiin odotuksiin, joiden mukaan yleissopimus olisi tietyssä todellisessa tilanteessa asetettava etusijalle. Kuten 274 kohdassa on selitetty, yleissopimuksessa tämä seikka on määritetty asianosaisten asuinpaikan perusteella.

asettaa yleissopimusta etusijalle. Näin ollen 26 artiklan 2 kohdassa oletetaan, että on ainoastaan niiden valtioiden edun mukaista asettaa yleissopimus etusijalle, jotka ovat yleissopimuksen mutta eivät valtiosopimuksen sopimuspuolia. Jos asiaan ei liity yhtään tällaista valtiota, ei ole mitään syytä, miksi yleissopimus pitäisi tällaisessa asiassa asettaa etusijalle.

274. Seuraava kysymys on: *milloin* valtiolla on etu asiassa? Yleissopimuksessa vastataan, että valtiolla on asiassa etu, jos ja ainoastaan jos jollakin asianosaisista on asuinpaikka sen alueella. Jos asianosaisella on asuinpaikka sekä sen alueella että toisen valtion alueella – esimerkiksi oikeushenkilöllä, joka on perustettu tai muodostettu yhdessä valtiossa ja sen pääasiallinen toimipaikka on toisessa valtiossa –, valtiolla on edelleen etu asiassa. Tämä on syy siihen, miksi sääntöä sovelletaan, ainoastaan jos kaikilla asianosaisilla on asuinpaikka *yksinomaan* valtiossa, jotka ovat ristiriitaisen valtiosopimuksen sopimuspuolia, tai muissa kuin sopimusvaltioissa.

275. **Asianosaiset.** Kuka on ”asianosainen” tämän säännön soveltamiseksi? Koska säännön tarkoituksena on määrittää, onko valtiolla etu asiassa, ”asianosaisen” on tarkoitettava henkilöä, joka on oikeuspaikkasopimuksen osapuoli tai jota sopimus sitoo tai joka on oikeutettu vetoamaan siihen.³⁰⁸ Yleissopimuksen soveltaminen on ainoastaan tällaisten henkilöiden edun mukaista, ja valtiolla on etu asiassa yksinomaan tällaisiin henkilöihin nähden. Lisäksi henkilön on oltava oikeudenkäynnin asianosainen, koska henkilölle, joka ei ole oikeudenkäynnin asianosainen, ei ole mitään merkitystä, sovelletaanko oikeudenkäyntiin yleissopimusta. ”Asianosaisella” tarkoitetaan siten tässä säännössä oikeudenkäynnin asianosaista, jota sitoo oikeuspaikkasopimus tai joka on oikeutettu vetoamaan siihen. Toisaalta sillä ei ole merkitystä, onko tällainen henkilö yksi oikeudenkäynnin alkuperäisistä asianosaisista vai onko hän liittynyt siihen myöhemmässä vaiheessa.

276. Nyt voidaan esittää joitakin havainnollistavia esimerkkejä. Käytämme esimerkkinä Luganon yleissopimusta, vaikka käytännössä ristiriidat ovat todennäköisesti harvinaisia, koska sen ja yleissopimuksen välillä on vain vähän poikkeavuuksia. Tärkeimmät poikkeukset koskevat vireilläolovaikutusta ja vakuutusala.³⁰⁹ Esimerkkinä käytetään ensin mainittua.³¹⁰ Luganon yleissopimuksessa annetaan sääntö, jonka mukaan valittu tuomioistuin ei saa käsitellä asiaa, jos kanne on nostettu ensin toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa.³¹¹ Toisaalta yleissopimuksen mukaan valitun tuomioistuimen on käsiteltävä asia, vaikka kanne olisikin nostettu muussa tuomioistuimessa ensin.³¹²

³⁰⁸ Edellä 97 kohdassa on käsitelty sitä, milloin oikeuspaikkasopimus sitoo henkilöä, vaikka tämä ei olekaan sen osapuoli.

³⁰⁹ Toinen poikkeus on, että Luganon yleissopimuksessa ei sen nykymuodossa vuoden 1988 toisinnossa määrätä sähköisen muodon käytöstä.

³¹⁰ Vakuutusala käsitellään jäljempänä 302–304 kohdassa Brysselin asetuksen yhteydessä.

³¹¹ Näin on pääteltävissä tulkinnasta, jonka Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on antanut Brysselin

277. **Esimerkki 1.** Yhtiö, jonka asuinpaikka on Norjassa, tekee sopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka asuinpaikka on Sveitsissä. Sekä Norja että Sveitsi ovat sekä Luganon yleissopimuksen että Haagin yleissopimuksen sopimuspuolia. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke Sveitsin tuomioistuinten hyväksi. Norjalainen yhtiö nostaa kanteen sveitsiläistä yhtiötä vastaan Norjassa. Sen jälkeen sveitsiläinen yhtiö nostaa kanteen norjalaista yhtiötä vastaan Sveitsissä. Sekä Sveitsin että Norjan tuomioistuimen on ratkaistava, sovelletaanko Haagin yleissopimusta vai Luganon yleissopimusta. Koska yhdenkään asianosaisen asuinpaikka ei ole sellaisessa sopimusvaltiossa, joka ei ole Luganon yleissopimuksen sopimuspuoli, Luganon yleissopimuksella on etusija. Sveitsin tuomioistuin ei voi käsitellä asiaa, ellei Norjan tuomioistuin päättä, ettei sillä ole toimivaltaa, ja kunnes se niin tekee.

278. **Esimerkki 2.** Kanadalainen yhtiö tekee sopimuksen norjalaisen yhtiön kanssa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke Sveitsin tuomioistuinten hyväksi. Norjalainen yhtiö nostaa kanteen kanadalaista yhtiötä vastaan Norjassa. Sen jälkeen kanadalainen yhtiö nostaa kanteen norjalaista yhtiötä vastaan Sveitsissä. Jälleen sekä Sveitsin että Norjan tuomioistuimen on ratkaistava, sovelletaanko Haagin yleissopimusta vai Luganon yleissopimusta. Koska toisella asianosaisista (kanadalainen yhtiö) on asuinpaikka maassa, joka on Haagin yleissopimuksen sopimusvaltio mutta ei Luganon yleissopimuksen sopimuspuoli, Luganon yleissopimusta ei aseteta etusijalle 26 artiklan 2 kohdan perusteella.³¹³ Tämä merkitsee, että Sveitsin tuomioistuimen on käsiteltävä asia (5 artikla); sen ei ole mahdollista odottaa Norjan tuomioistuimen ratkaisua omasta toimivallastaan (mikä olisi pakollista Luganon yleissopimuksen 21 artiklan mukaisesti).

279. **Toinen väistösääntö.** Toinen väistösääntö sisältyy 26 artiklan 3 kohtaan. Sen on tarkoitus auttaa valtioita, jotka ovat sekä yleissopimuksen että sen kanssa ristiriidassa olevan valtiosopimuksen sopimuspuolia, jos kaikki viimeksi mainitun sopimuspuolet eivät liity yleissopimukseen. Sen mukaan yleissopimus ei vaikuta sellaisen valtiosopimuksen soveltamiseen sopimusvaltiossa, joka on tehty³¹⁴ kyseisen sopimusvaltion osalta ennen yleissopimuksen voimaantuloa, jos yleissopimuksen soveltaminen on ristiriidassa niiden velvoitteiden kanssa, joita kyseisellä sopimusvaltiolla on muita kuin sopimusvaltiota kohtaan. Jos tätä sääntöä ei olisi, jotkin valtiot eivät ehkä pystyisi liittymään yleissopimuksen sopimuspuoliksi.

280. Toista väistösääntöä sovelletaan vain siltä osin, kuin yleissopimuksen soveltaminen on ristiriidassa niiden velvoitteiden kanssa, joita kyseisellä valtiolla on muita

yleissopimuksen 17 artiklalle: Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9.12.2003, Gasser v. MISAT, C-116/02, ECLI:EU:C:2003:657 (saatavana verkko-osoitteessa <http://curia.europa.eu/>). Sama tulkinta koskisi melko varmasti myös Luganon yleissopimusta.

³¹² Yleissopimuksen 5 artikla.

³¹³ Jos Kanada, Norja ja Sveitsi ovat kaikki Haagin yleissopimuksen sopimuspuolia, ei liene mitään perustetta asettaa Luganon yleissopimus etusijalle.

³¹⁴ Ks. 283–285 kohta.

kuin sopimusvaltiota kohtaan. On siis oltava ainakin yksi valtio, joka on toisen valtiosopimuksen muttei yleissopimuksen sopimuspuoli. Lisäksi yleissopimuksessa asetetaan toinen valtiosopimus etusijalle vain, sikäli kuin kyseinen valtio joutuisi muutoin rikkomaan velvoitteitaan tällaista valtiota kohtaan.

281. Ensimmäiseen väistösääntöön sisältyy testi, jolla määritetään, onko valtiolla etu asiassa, niin että se on oikeutettu pitämään kiinni toisen valtiosopimuksen soveltamisesta. Toiseen väistösääntöön ei sisälly tällaista testiä. Ei olekaan helppoa määrittää, milloin yleissopimuksen soveltaminen on ristiriidassa niiden velvoitteiden kanssa, joita sopimusvaltiolla on sellaista valtiota kohtaan, joka on toisen valtiosopimuksen muttei yleissopimuksen sopimuspuoli. Se riippuu toisen valtiosopimuksen ehdoista ja kansainvälisestä oikeudesta.

282. **Esimerkki.** Oletetaan, että Ruritania (kuvitteellinen valtio) on Luganon yleissopimuksen muttei Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli. Sveitsi on Luganon yleissopimuksen sopimuspuoli, ja siitä tulee Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli. Kanada on Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli. Kanadalainen yhtiö tekee sopimuksen ruritaniaalaisen yhtiön kanssa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke Sveitsin tuomioistuinten hyväksi. Ruritaniaalainen yhtiö nostaa kanteen kanadalaista yhtiötä vastaan Ruritaniassa. Sen jälkeen kanadalainen yhtiö nostaa kanteen ruritaniaalaista yhtiötä vastaan Sveitsissä. Yleissopimuksen 26 artiklan 2 kohtaa ei sovelleta, koska toisella asianosaisista (kanadalainen yhtiö) on asuinpaikka valtiossa, joka on Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli muttei Luganon yleissopimuksen sopimuspuoli. Siten yleissopimuksessa ei aseteta Luganon yleissopimusta etusijalle Sveitsissä. Tämä merkitsee, että Sveitsin tuomioistuimen olisi sovellettava Haagin yleissopimusta; sen ei olisi mahdollista odottaa Ruritaniaan tuomioistuimen päätöstä omasta toimivallastaan. Sveitsin tuomioistuimen olisi kuitenkin pakko tehdä niin Luganon yleissopimuksen 21 artiklan mukaisesti. Tämä ongelma ratkaistaan siten, että Sveitsin aikaisempi valtiosopimuksesta johtuva velvoite Ruritaniaa kohtaan asetetaan etusijalle yleissopimukseen nähden 26 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

³¹⁵ Sinclair I., *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, 2. laitos, Manchester University Press, 1984, s. 98; Aust A., *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press, 2000, s. 183; Mus J. B., "Conflicts Between Treaties in International Law", 45 *Netherlands International Law Review* 1998, s. 208, sivuilla 220–222. Toisenlaista näkemystä edustaa Vierdag E. W., "The Time of the 'Conclusion' of a Multilateral Treaty: Article 30 of the Vienna Convention on the Law of Treaties and Related Provisions", 59 *British Yearbook of International Law* 1988, s. 75, mutta näkemys vaikuttaa virheelliseltä syistä, jotka J. B. Mus on esittänyt, ks. ed.

³¹⁶ Kahdenvälinen valtiosopimus katsotaan yleensä tehdyksi silloin, kun se allekirjoitetaan, ellei sopimuksessa toisin määrätä. Monenvälinen valtiosopimus katsotaan yleensä tehdyksi, kun päätösasiakirja allekirjoitetaan (tai muutoin hyväksytään) tai kun se avataan allekirjoitettavaksi sen mukaan, kumpi päivä on myöhäisempi. Ks. Aust A., *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press, 2000, s. 74. Haagin konferenssin osalta kannattaa mainita, että tämä yleissopimus toi mukanaan muutoksen: tähän asti

283. **Aiemmat valtiosopimukset.** Toista väistösääntöä sovelletaan vain ristiriitoihin *aiemman* valtiosopimuksen kanssa. Sen määrittäminen, mikä valtiosopimus on aiempi toiseen verrattuna, aiheuttaa kansainvälisessä oikeudessa huomattavia vaikeuksia. Yleisen näkemyksen mukaan ratkaisevaa on valtiosopimuksen tekemisaikakohta eikä se, milloin valtiosopimus tulee voimaan.³¹⁵ Yleissopimuksen 26 artiklan 3 kohdassa sovelletaan kuitenkin eri sääntöä, jossa yhdistetään nämä kaksi lähestymistapaa: toista väistösääntöä sovelletaan, jos toinen valtiosopimus on *tehty*³¹⁶, ennen kuin yleissopimus *tullut voimaan* kyseisessä valtiossa. Lisäksi jos toinen valtiosopimus on tämän säännön mukainen, toista väistösääntöä sovelletaan myös uuteen valtiosopimukseen, jolla tarkistetaan toista valtiosopimusta tai korvataan se, paitsi siltä osin kuin tarkistaminen tai korvaaminen aiheuttaa uusia ristiriitaisuuksia yleissopimuksen kanssa.

284. **Esimerkki 1.** Oletetaan, että sen jälkeen, kun yleissopimus on tehty, ryhmä valtioita (joista osasta ei tule yleissopimuksen sopimuspuolia), tekee toisen valtiosopimuksen samasta asiasta. Sitten Ruritania ratifioi yleissopimuksen, joka tulee voimaan Ruritaniaan osalta. Tämän jälkeen Ruritania ratifioi toisen valtiosopimuksen, joka tulee myös voimaan Ruritaniaan osalta. Toinen valtiosopimus asetetaan yleissopimuksen nojalla etusijalle yleissopimukseen nähden siltä osin kuin yleissopimuksen soveltaminen on ristiriidassa niiden velvoitteiden kanssa, joita Ruritaniassa on sellaista valtiota kohtaan, joka on toisen valtiosopimuksen muttei yleissopimuksen sopimuspuoli. Syynä tähän on, että toinen valtiosopimus on tehty, ennen kuin yleissopimus tuli voimaan Ruritaniaan osalta.

285. **Esimerkki 2.** Oletetaan, että Ruritania on Luganon yleissopimuksen muttei Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli. Norja ja Sveitsi ovat kummankin yleissopimuksen sopimuspuolia. Haagin yleissopimus tulee niiden osalta voimaan sen jälkeen, kun Luganon yleissopimus on tehty. Oletetaan edelleen, että sen jälkeen, kun Haagin yleissopimus tulee niiden osalta voimaan, Luganon yleissopimus korvataan uudella yleissopimuksella.³¹⁷ Yleissopimuksen 26 artiklan 3 kohtaa sovelletaan uuteen yleissopimukseen siltä osin kuin siinä olisi edelleen samat ristiriitaisuudet Haagin yleissopimuksen nähden kuin Luganon yleissopimuksessa,

Haagin yleissopimus on katsottu tehdyksi ensimmäisen allekirjoituksen päivänä, ei hyväksymispäivänä (kun päätösasiakirja allekirjoitetaan diplomaattikokouksen päätösseremoniassa) tai päivänä, jona se on avattu allekirjoitettavaksi (tavallisesti sama päivä). Ensimmäiseen allekirjoitukseen saakka yleissopimukseen on viitattu sanalla "yleissopimusluonnos" ilman päivämäärää. *Oikeuspaikkasopimuksista 30 päivänä kesäkuuta 2005 tehty yleissopimus* on ensimmäinen Haagin yleissopimus, joka noudattaa uutta sääntöä. Yleissopimus katsotaan tehdyksi hyväksymispäivänä, jolloin päätösasiakirja allekirjoitetaan ja yleissopimus avataan allekirjoitettavaksi, riippumatta siitä, allekirjoittaako mikään valtio tosiasiaa yleissopimusta kyseisenä päivänä.

³¹⁷ Kirjoitusajankohdasta valmistellaan tarkistettua Luganon yleissopimusta tavoitteena saattaa sen sisältö yhdenmukaiseksi Brysselin asetuksen kanssa. Sopimuspuolia ovat Euroopan yhteisö, Islanti, Norja ja Sveitsi.

mutta sitä ei sovelleta Luganon yleissopimukseen lisätyihin uusiin ristiriitaisuuksiin.

286. **Kolmas väistösääntö.** Kolmas väistösääntö (joka annetaan 26 artiklan 4 kohdassa) koskee valtiosopimuksia vain tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon kannalta. Sitä sovelletaan riippumatta siitä, onko tarkoitetut valtiosopimukset tehty ennen yleissopimusta vai sen jälkeen. Jos tällaisen valtiosopimuksen sopimuspuolena olevassa valtiossa annetun tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan toisessa tällaisessa valtiossa, yleissopimus ei vaikuta kyseisen valtiosopimuksen soveltamiseen edellyttäen, että tuomiota ei tunnusteta tai panna täytäntöön rajoitetummin kuin yleissopimuksen mukaisesti.

287. Säännöllä on merkitystä vain silloin, kun molemmat asianomaiset valtiot ovat sekä yleissopimuksen että toisen valtiosopimuksen sopimuspuolia: yleissopimusta ei sovellettaisi, elleivät molemmat valtiot olisi sen sopimuspuolia, eikä toista valtiosopimusta sovellettaisi, elleivät molemmat olisi sen sopimuspuolia. Säännön tarkoituksena on edistää tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Jos se tehdään toisessa valtiosopimuksessa tehokkaammin tai laajemmin, on parempi sallia sen soveltaminen. Yleissopimusta sovelletaan vain, jos tuomio tunnustettaisiin tai pantaisiin täytäntöön rajoitetummin toisen valtiosopimuksen mukaisesti. Ellei pyynnön vastaanottaneen valtion laissa toisin säädetä, kantajana oleva velkoja voi valita, pannaanko tuomio täytäntöön yleissopimuksen tai toisen valtiosopimuksen mukaisesti.

288. **Neljäs väistösääntö.** Neljäs väistösääntö (joka annetaan 26 artiklan 5 kohdassa) koskee valtiosopimuksia, joissa käsitellään tuomioistuimen toimivaltaa tai tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, mutta vain ”erityisen oikeudenalan” osalta. ”Erityisellä oikeudenalalla” tarkoitetaan sen kaltaista erillistä oikeudenalaa kuin mihin viitataan 2 artiklan 2 kohdassa tai 21 artiklassa. Esimerkkejä erityisistä oikeudenaloista ovat muun muassa kaupallinen agenttuuri, merivakuutus tai patentin lisensointi. Yleissopimuksessa asetetaan tällaiset valtiosopimukset etusijalle siltä osin kuin ne ovat ristiriidassa yleissopimuksen kanssa riippumatta siitä, onko ne tehty ennen yleissopimusta vai sen jälkeen, samoin kuin siitä, ovatko kaikki valtiosopimuksen sopimuspuolet myös yleissopimuksen sopimuspuolia.

289. **Selitys.** Siihen sisältyy kuitenkin ehto. Jotta tätä sääntöä sovelletaan, kyseisen sopimusvaltion on pitänyt antaa valtiosopimusta koskeva selitys 26 artiklan 5 kohdan

mukaisesti.³¹⁸ Jos tällainen selitys on annettu, muilla sopimusvaltioilla ei ole velvoitetta soveltaa yleissopimusta selityksessä viitattuun oikeudenalaan siltä osin kuin valtiosopimus on ristiriidassa yleissopimuksen kanssa, jos valittu tuomioistuin on valtiossa, joka on antanut selityksen. Tämä merkitsee, että jos vastavuoroiset yleissopimuksen mukaiset velvoitteet eivät enää sido selityksen antavia valtioita selityksen antamisen seurauksena, muilla sopimusvaltioilla ei ole velvoitetta soveltaa yleissopimusta, jos valittu tuomioistuin on selityksen antaneessa valtiossa.³¹⁹ Tätä sovelletaan kuitenkin vain ”siltä osin kuin ristiriitaa esiintyy”; toisin sanoen sitä sovelletaan vain olosuhteissa, joissa vastavuoroisuus ei ole taattu.³²⁰

290. **Esimerkki.** Oletetaan, että ryhmä valtioita (”meripanttioikeusvaltiot”), jotka ovat liittyneet yleissopimukseen, tekevät sen jälkeen meripanttioikeuksia (myös yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluva oikeudenala) koskevan valtiosopimuksen, joka sisältää tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä. Jos kyseiset valtiot antavat asianmukaisen selityksen, niiden tuomioistuimilla on oikeus soveltaa uutta valtiosopimusta yleissopimuksen sijasta siltä osin kuin ristiriitaa esiintyy. Oletetaan, että meripanttioikeuksia koskevassa valtiosopimuksessa määrätään, että A-luokan panttioikeuksia koskevat oikeuspaikkasopimukset ovat pätemättömiä; että B-luokan panttioikeuksia koskevat oikeuspaikkasopimukset ovat päteviä ainoastaan, jos ne on tehty notaarin edessä; että C-luokan panttioikeuksia koskevat oikeuspaikkasopimukset ovat päteviä ainoastaan, jos valittu tuomioistuin on aluksen rekisteröintivaltiossa; ja että D-luokan panttioikeuksia koskevat oikeuspaikkasopimukset ovat päteviä ainoastaan, jos valittu tuomioistuin on meripanttioikeusvaltiossa. Jos näissä edellytyksissä valittu tuomioistuin on meripanttioikeusvaltiossa, muilla kuin meripanttioikeusvaltioilla³²¹ ei ole velvoitetta soveltaa yleissopimusta missään asioissa, jotka koskevat A- tai D-luokan panttioikeuksia; niillä ei ole velvoitetta soveltaa yleissopimusta asioissa, jotka koskevat B-luokan panttioikeuksia, jos oikeuspaikkasopimusta ei ole tehty notaarin edessä; eikä niillä ole velvoitetta soveltaa yleissopimusta asioissa, jotka koskevat C-luokan panttioikeuksia, jos valittu tuomioistuin ei ole rekisteröintivaltiossa.

291. **Alueelliset taloudellisen yhdentymisen järjestöt.** Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdassa käsitellään tilannetta, jossa alueellisesta taloudellisen yhdentymisen

³¹⁸ Tällaiseen selitykseen sovelletaan 32 artiklaa.

³¹⁹ Tällä tarkoitetaan meripanttioikeutta koskevassa esimerkissä (jäljempänä 290 kohta), että jos valittu tuomioistuin on ”meripanttioikeusvaltiossa” (eli valtiossa, joka on meripanttioikeuksia koskevan valtiosopimuksen sopimuspuoli), muiden kuin meripanttioikeusvaltioiden (eli valtioiden, jotka eivät ole meripanttioikeuksia koskevan valtiosopimuksen sopimuspuolia) tuomioistuimilla ei olisi velvoitetta keskeyttää asian käsittelyä tai jättää sitä tutkimatta 6 artiklan mukaisesti, eikä niillä liioin olisi velvoitetta tunnustaa tai panna täytäntöön tuomioita 8 artiklan mukaisesti.

³²⁰ Yleissopimuksen 26 artiklan 5 kohdan mukainen selitys poikkeaa 21 artiklan mukaisesta selityksestä, koska

viimeksi mainitun mukaisesti yleissopimusta ei sovelleta mihinkään oikeudenkäyntiin, joka käsittelee kyseessä olevaa erityistä oikeudenalaa, kun taas toisaalta 26 artiklan 5 kohdan mukaisesti yleissopimusta sovelletaan edelleen, ellei soveltamiseen liity ristiriitaa. Toisin sanoen tilanteissa, joissa ne yleissopimuksen mukaiset velvoitteet, joita edelleen sovelletaan selityksen antaviin valtioihin (koska ne eivät ole ristiriidassa valtiosopimuksen kanssa), takaavat vastavuoroisuuden.

³²¹ Muilla kuin meripanttioikeusvaltioilla tarkoitetaan sopimusvaltioita, jotka eivät ole meripanttioikeuksia koskevan valtiosopimuksen sopimuspuolia.

järjestöstä tulee yleissopimuksen sopimuspuoli. Jos näin tapahtuu, on mahdollista, että alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön antamat säännöt (säädökset) ovat ristiriidassa yleissopimuksen kanssa. Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohtaan sisältyy kaksi väistösääntöä, joita sovelletaan tällaisessa tilanteessa. Niitä sovelletaan riippumatta siitä, onko alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön sääntö hyväksytty ennen yleissopimusta vai sen jälkeen. Peruseriaate on, että jos asia on puhtaasti ”alueellinen” asianosaisten asuinpaikan kannalta, yleissopimuksessa annetaan etusija alueelliselle asiakirjalle.

292. Alueellista taloudellisen yhdentymisen järjestöä koskeva ensimmäinen väistösääntö. Yleissopimuksen ja alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön lainsäädännön ristiriitoja koskeva ensimmäinen väistösääntö vastaa yleissopimuksen kanssa ristiriidassa olevia valtiosopimuksia koskevaa ensimmäistä väistösääntöä. Se sisältyy 26 artiklan 6 kohdan a alakohtaan, ja sen mukaan yleissopimuksessa annetaan etusija alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön lainsäädännölle, kun yhdenkään asianosaisten asuinpaikka ei ole sellaisessa sopimusvaltiossa, joka ei ole kyseisen alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön jäsenvaltio.

293. Jos asianosaisella on asuinpaikka useammassa kuin yhdessä valtiossa (ks. 4 artiklan 2 kohta), yleissopimuksessa annetaan etusija alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön lainsäädännölle (siltä osin kuin se on ristiriidassa), jos kaikilla asianosaisilla on asuinpaikka yksinomaan alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön jäsenvaltioissa tai muissa kuin sopimusvaltioissa.³²²

294. Asianosaiset. Sanalla ”asianosainen” on 26 artiklan 6 kohdassa sama merkitys kuin aiemmissa kohdissa: sillä tarkoitetaan henkilöä, joka on oikeuspaikkasopimuksen osapuoli tai jota sopimus sitoo tai joka on oikeutettu vetoamaan siihen.³²³ Lisäksi henkilön on oltava oikeudenkäynnin asianosainen. ”Asianosaisella” tarkoitetaan siten tässä säännössä oikeudenkäynnin asianosaista, jota sitoo oikeuspaikkasopimus tai joka on oikeutettu vetoamaan siihen.

295. Euroopan yhteisö. Nyt voidaan esittää joitakin havainnollistavia esimerkkejä. Euroopan yhteisö on alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö. Brysselin asetus on Euroopan yhteisön säädös, joka koskee paljolti samoja asioita kuin yleissopimus. Tärkeimmät ristiriidat, joita Brysselin asetuksen ja yleissopimuksen välillä

todennäköisesti esiintyy, koskevat vireilläolovaikutusta (*lis pendens* -sääntöä) ja vakuutusala. Annamme näiden eroavuuksien avulla esimerkkejä siitä, kuinka 26 artiklan 6 kohta toimii.

296. *Lis pendens.* Brysselin asetuksen mukaan Euroopan yhteisön jäsenvaltion tuomioistuin ei voi käsitellä asiaa, jos samaa asiaa koskeva kanne on nostettu samojen asianosaisten välillä ensin toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa (ellei toinen tuomioistuin jätä asiaa tutkimatta, ja kunnes se niin tekee). Tätä sovelletaan silloinkin, kun tuomioistuin, jossa kanne on toiseksi nostettu, on nimetty yksinomaaisessa oikeuspaikkasopimuksessa.³²⁴ Ensimmäinen esimerkkiryhmä perustuu tähän kohtaan.

297. Esimerkki 1.³²⁵ Yhtiö, jonka asuinpaikka on Itävallassa, tekee sopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka asuinpaikka on Suomessa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuin Alankomaissa. Itävaltalainen yhtiö nostaa kanteen Itävallassa. Sen jälkeen suomalainen yhtiö nostaa kanteen Rotterdamin. Rotterdamin tuomioistuin ei voi käsitellä asiaa, ellei Itävallan tuomioistuin jätä asiaa tutkimatta, ja kunnes se niin tekee.³²⁶ Tämä johtuu siitä, ettei yhdelläkään asianosaisista ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsen. Sen vuoksi yleissopimus ei 26 artiklan 6 kohdan a alakohdan nojalla vaikuta Euroopan yhteisön sääntöihin.

298. Esimerkki 2.³²⁷ Yhtiö, jonka asuinpaikka on Itävallassa, tekee sopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka asuinpaikka on valtiossa X. Viimeksi mainittu ei ole yleissopimuksen sopimuspuoli. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuin. Itävaltalainen yhtiö nostaa kanteen Itävallassa. Sen jälkeen valtiosta X oleva yhtiö nostaa kanteen Rotterdamin.³²⁸ Rotterdamin tuomioistuin ei voi käsitellä asiaa, ellei Itävallan tuomioistuin jätä asiaa tutkimatta, ja kunnes se niin tekee.³²⁹ Tämä johtuu siitä, ettei yhdelläkään asianosaisista ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsen. Sen vuoksi yleissopimus ei 26 artiklan 6 kohdan a alakohdan nojalla vaikuta Euroopan yhteisön sääntöihin.

299. Esimerkki 3.³³⁰ Yhtiö, jonka asuinpaikka on Itävallassa, tekee sopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka asuinpaikka on Brasiliassa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuin. Itävaltalainen yhtiö nostaa

³²² Tämä perustuu edellä 273 ja 274 kohdassa annetuille selityksille.

³²³ Edellä 97 kohdassa on käsitelty sitä, milloin oikeuspaikkasopimus sitoo henkilöä, vaikka tämä ei olekaan sen osapuoli.

³²⁴ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9.12.2003, Gasser v. MISAT, C-116/02, ECLI:EU:C:2003:657 (saatavana verkko-osoitteessa <<http://curia.europa.eu/>>). Asia koski vastaavaa Brysselin yleissopimuksen määräystä, mutta se pätee myös Brysselin asetuksen mukaisesti.

³²⁵ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³²⁶ Brysselin asetuksen 27 artikla.

³²⁷ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³²⁸ Brysselin asetuksen 23 artikla (oikeuspaikkasopimuksia koskeva asetuksen sääntö) kattaa myös tapaukset, joissa vain toisella asianosaisista on kotipaikka Euroopan yhteisön jäsenvaltiossa.

³²⁹ Brysselin asetuksen 27 artikla.

³³⁰ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

kanteen brasilialaista yhtiötä vastaan Itävallassa. Brasilialainen yhtiö vastaa siihen nostamalla kanteen itävaltalaista yhtiötä vastaan Rotterdamin tuomioistuimessa. Rotterdamin tuomioistuimen on käsiteltävä asia yleissopimuksen 5 artiklan mukaisesti, koska toisella asianosaisista (brasilialaisella yhtiöllä) on asuinpaikka sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsenvaltio. Siitä syystä 26 artiklan 6 kohdan a alakohta ei estä sitä, että yleissopimus vaikuttaa yhteisön sääntöihin. Näin ollen Rotterdamin tuomioistuin ei saa soveltaa Brysselin asetuksen 27 artiklan mukaista *lis pendens* -sääntöä. Itävallan tuomioistuimen olisi toisaalta jätettävä asia käsittelemättä sekä Brysselin asetuksen 23 artiklan että yleissopimuksen 6 artiklan mukaisesti.

300. **Esimerkki 4.**³³¹ Edellisessä kohdassa esitettyjen tosiseikkojen pohjalta oletetaan, että Itävallan tuomioistuin ei ole velvollinen jättämään asiaa käsittelemättä yleissopimuksen 6 artiklan mukaisesti, koska on sovellettava jotain kyseisen määräyksen poikkeuksista. Oletetaan kuitenkin, että Brysselin asetuksen 23 artiklan mukaista velvoitetta kunnioittaa oikeuspaikkasopimusta sovelletaan edelleen – ja siten asia on jätettävä käsittelemättä. Tällaisessa tilanteessa Itävallan tuomioistuimen olisi jätettävä asia käsittelemättä Brysselin asetuksen 23 artiklan mukaisesti. Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohtaa ei sovelleta, koska yleissopimuksen ja asetuksen välillä ei ole ristiriitaa: yleissopimuksen 6 artiklan poikkeuksissa vain *sallitaan*, että Itävallan tuomioistuin käsittelee asian; ne eivät *velvoita* sitä tekemään niin. Jos verrataan kolmatta ja neljättä esimerkkiä, käy selväksi, ettei sillä ole mitään merkitystä, sovelletaanko jotain 6 artiklan a–e alakohdassa mainituista perusteista. Valitsematta jääneen tuomioistuimen, jossa kanne on (ensin) nostettu, olisi aina jätettävä asia käsittelemättä Brysselin asetuksen 23 artiklan mukaisesti.

301. **Esimerkki 5.**³³² Yhtiö, jonka asuinpaikka on Itävallassa, tekee sopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka asuinpaikka on Brasiliassa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuin. Kanne nostetaan ensin Rotterdamin tuomioistuimessa. Sen jälkeen itävaltalainen yhtiö nostaa kanteen brasilialaista yhtiötä vastaan Itävallassa. Itävallan tuomioistuimen olisi lykättävä asian käsittelyä tai jätettävä se tutkimatta³³³ Brysselin asetuksen

27 artiklan mukaisesti (*lis pendens*).³³⁴ Sen ei tarvitse tutkia, sovelletaanko jotain yleissopimuksen 6 artiklan poikkeuksista, koska vaikka näin olisikin, 6 artikla ei *velvoita* Itävallan tuomioistuinta käsittelemään asiaa.³³⁵ Näin ollen yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan a alakohta ei vaikuta Brysselin asetuksen soveltamiseen Itävallan tuomioistuimessa.

302. **Vakuutusala.** Brysselin asetuksen 8–14 artiklassa annetaan tuomioistuinten toimivaltaa koskevat säännöt vakuutusalan riita-asioissa. Asetuksen 13 artiklassa kielletään näistä säännöistä poikkeavat oikeuspaikkasopimukset, paitsi eräissä rajoitetuissa tilanteissa.³³⁶ Oikeuspaikkasopimuksia koskevaa kieltoa ei kuitenkaan sovelleta erilaisiin meri- ja ilmailuvakuutuksiin³³⁷, eikä liioin yhteisön lainsäädännössä määriteltyihin ”suuriin riskeihin”.³³⁸ Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta vakuutusala koskevista toimivaltasäännöistä poikkeava oikeuspaikkasopimus on asetuksen mukaisesti pätemätön. Yleissopimusta sovelletaan toisaalta kaikenlaisiin vakuutuksiin, lukuun ottamatta niitä, joissa on sopimuspuolena luonnollinen henkilö, joka toimii ensisijaisesti henkilökohtaisten, perheensä tai kotitaloutensa tarpeiden perusteella (kuluttaja).³³⁹ Näiden kahden ääripään välillä on lukuisa joukko vakuutus sopimuksia, jotka kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan mutta joihin sovelletaan asetuksen mukaista oikeuspaikkasopimuskieltoa. Niissä tapauksissa ristiriita on mahdollinen.

303. **Esimerkki 1.**³⁴⁰ Hollantilainen vakuutusyhtiö tekee kaupallisen vakuutus sopimuksen X:n kanssa. X on yhtiö, jonka asuinpaikka on Espanjassa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuin. Sopimusta koskee asetuksen 13 artiklassa annettu oikeuspaikkasopimuksia koskeva kieltö. Vakuutusyhtiö nostaa kanteen X:ää vastaan valitussa tuomioistuimessa. Valittu tuomioistuin ei voi käsitellä asiaa: Brysselin asetus on etusijalla yleissopimukseen nähden yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan a alakohdan nojalla.

³³¹ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³³² Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³³³ Sen olisi lykättävä asian käsittelyä 27 artiklan 1 kohdan mukaisesti, kunnes Rotterdamin tuomioistuimen toimivaltaisuus olisi vahvistettu; sen jälkeen sen olisi jätettävä asia tutkimatta 27 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

³³⁴ Sen olisi myös jätettävä asia tutkimatta Brysselin asetuksen 23 artiklan mukaisesti (oikeuspaikkasopimukset), paitsi jollei oikeuspaikkasopimus täytä kyseisen säännöksen 1 kohdan vaatimuksia.

³³⁵ Ks. edellä 145 kohta.

³³⁶ Ainoastaan sellainen oikeuspaikkasopimus on sallittu, 1) joka tehdään riidan syntymisen jälkeen; 2) joka antaa vakuutuksenottajalle, vakuutetulle tai edunsaajalle (mutta

ei vakuuttajalle) mahdollisuuden nostaa kanne muissa kuin asetuksessa tarkoitetuissa tuomioistuimissa; 3) jonka tekevät vakuutuksenottaja ja vakuutuksenantaja, joista kummallakin on kotipaikka tai asuinpaikka sopimusta tehtäessä samassa jäsenvaltiossa, ja jossa annetaan tuon jäsenvaltion tuomioistuimille toimivalta; 4) joka tehdään sellaisen vakuutuksenottajan kanssa, jolla ei ole kotipaikkaa jäsenvaltiossa (paitsi jos vakuutus on pakollinen tai koskee jäsenvaltiossa olevaa kiinteää omaisuutta); tai 5) joka koskee vakuutus sopimusta, joka koskee yhtä tai useampaa asetuksen 14 artiklassa tarkoitettua riskiä.

³³⁷ Asetuksen 13 artiklan 5 kohta ja 14 artiklan 1–4 kohta.

³³⁸ Asetuksen 14 artiklan 5 kohta ja direktiivin 88/357/ETY (EYVL 1988, L 172, s. 1) 5 artikla, jolla muutetaan direktiivin 73/239/ETY (EYVL 1973, L 228, s. 3) 5 artiklaa.

³³⁹ Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kohdan a alakohta.

³⁴⁰ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

304. **Esimerkki 2.**³⁴¹ Kanadalainen vakuutusyhtiö perustaa haaraliikkeen (joka ei ole erillinen yhtiö) Espanjaan.³⁴² Se tekee kaupallisen vakuutus sopimuksen X:n kanssa. X on yhtiö, jonka asuinpaikka on Espanjassa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuim. Sopimusta koskee asetuksen 13 artiklassa annettu oikeuspaikkasopimuksia koskeva kielto. Vakuutusyhtiö nostaa kanteen X:ää vastaan valitussa tuomioistuimessa. Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan a alakohta ei sovelleta, koska toisella asianosaisista on asuinpaikka sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsenvaltio (Kanadassa). Rotterdamin tuomioistuimen on käsiteltävä asia.

305. **Alueellista taloudellisen yhdentymisen järjestöä koskeva toinen väistösääntö.** Yleissopimuksen ja alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön lainsäädännön ristiriitoja koskeva toinen väistösääntö vastaa yleissopimuksen kanssa ristiriidassa olevia valtiosopimuksia koskevaa kolmatta väistösääntöä. Se sisältyy 26 artiklan 6 kohdan b kohtaan, ja sen mukaan yleissopimus ei vaikuta alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön sääntöihin, jos kyse on tuomioiden tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön jäsenvaltioiden välillä. Yksi merkittävä ero kuitenkin on: tässä säännössä ei määrätä, että tuomiota ei saa tunnustaa tai panna täytäntöön rajoitetummin kuin yleissopimuksessa määrätään.

306. **Brysselin asetus.** Brysselin asetuksessa säädetään pääsääntöisesti *laajemmasta* tuomioiden tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kuin yleissopimuksessa. Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano on asetuksen mukaisesti suurelta osin automaattista. Asetuksen 33–37 artiklan mukaiset epämisperusteet ovat rajoitetumpia kuin yleissopimuksen 9 artiklan mukaiset epämisperusteet. Siitä syystä määräyksellä, jonka mukaan tuomiota ei saa tunnustaa tai panna täytäntöön rajoitetummin kuin yleissopimuksessa määrätään, ei ole paljonkaan merkitystä siltä osin kuin on kyse Brysselin asetuksesta. Vakuutusala on kuitenkin poikkeus.

307. **Vakuutusala.** Asetuksen 35 artiklan 1 kohdan mukaan tuomiota ei tunnusteta silloin, kun II luvun 3 jakson säännöksiä ei ole noudatettu. Kyseinen jakso sisältää 8–14 artiklan, joissa (kuten on todettu³⁴³) asetetaan tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännöt vakuutus alaa varten. Asetuksen 13 artiklassa kielletään näistä säännöistä

poikkeavat oikeuspaikkasopimukset, paitsi eräissä rajoitetuissa asioissa.³⁴⁴ Näitä rajoitettuja poikkeuksia lukuun ottamatta vakuutus alaa koskevista toimivaltasäännöistä poikkeava oikeuspaikkasopimus on asetuksen mukaisesti pätemätön.³⁴⁵ Tällä tarkoitetaan, että kun asetuksen 8–14 artikla asetetaan etusijalle yleissopimukseen nähden alueellista taloudellisen yhdentymisen järjestöä koskevan ensimmäisen väistösäännön perusteella (yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan a alakohta), Euroopan yhteisön jäsenvaltion tuomioistuimessa kyseisten säännösten vastaisesti annettua tuomiota ei tunnusteta tai panna täytäntöön missään muussa Euroopan yhteisön jäsenvaltiossa. Tässä yhdessä poikkeustapauksessa Brysselin asetuksessa suhtaudutaan tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon vähemmän suotuisasti kuin yleissopimuksessa.

308. Jos toisaalta yleissopimuksella on etusija asetukseen nähden (koska jollakin asianosaisella on asuinpaikka Euroopan yhteisön ulkopuolisessa sopimusvaltiossa), asetuksen 8–14 artiklaa ei sovelleta, jolloin asetuksen 35 artiklan 1 kohdan sääntöä ei liioin sovelleta. Näin ollen tuomio tunnustetaan ja pannaan täytäntöön asetuksen mukaisesti.³⁴⁶

309. **Esimerkki 1.**³⁴⁷ Hollantilainen vakuutusyhtiö tekee kaupallisen vakuutus sopimuksen X:n kanssa. X on yhtiö, jonka asuinpaikka on Espanjassa. Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuim. Sopimusta koskee asetuksen 13 artiklassa annettu oikeuspaikkasopimuksia koskeva kielto. Vakuutusyhtiö nostaa kanteen X:ää vastaan valitussa tuomioistuimessa. Valittu tuomioistuim ei voi käsitellä asiaa: Brysselin asetus on etusijalla yleissopimukseen nähden yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan a alakohdan nojalla. Jos Rotterdamin tuomioistuim kuitenkin käsittelee asian, sen antamalla tuomiolla ei olisi yleissopimuksen mukaista oikeutta tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon Espanjassa. Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan b alakohdan mukaisesti Brysselin asetuksen säännökset ovat ensisijaisia yleissopimuksen määräyksiin nähden, ja tuomiota ei tunnusteta asetuksen 35 artiklan 1 kohdan mukaisesti, koska se on asetuksen (II luvun 3 jaksoon sisältyvän) 13 artiklan vastainen.

310. **Esimerkki 2.**³⁴⁸ Kanadalainen vakuutusyhtiö perustaa haaraliikkeen (joka ei ole erillinen yhtiö) Espanjaan.³⁴⁹ Se tekee kaupallisen vakuutus sopimuksen X:n kanssa. X on yhtiö, jonka asuinpaikka on Espanjassa.

³⁴¹ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³⁴² Brysselin asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti vakuutusyhtiön kotipaikan katsottaisiin olevan Espanjassa. Yleissopimuksen mukaisesti sen asuinpaikka olisi kuitenkin Kanadassa.

³⁴³ Edellä 302 kohta.

³⁴⁴ Ks. edellä alaviite 336.

³⁴⁵ Ks. edellä 302 kohta.

³⁴⁶ Muunlaisen ratkaisun tulos olisi sikäli absurdi, että sovitulla tuomioistuimella olisi oikeus ja velvoite käsitellä asia mutta sen antamaa tuomiota ei tunnustettaisi tai pantaisi täytäntöön. Koska mikään muu kuin valittu tuomioistuim ei voisi käsitellä asiaa, olisi mahdotonta saada Euroopan yhteisön jäsenvaltion tuomioistuimelta tuomio,

joka tunnustettaisiin ja pantaisiin täytäntöön muissa Euroopan yhteisön jäsenvaltioissa. Tällöin Euroopan yhteisön ulkopuolelta tulevien vakuuttajien olisi pakko nimetä Euroopan yhteisön ulkopuolinen tuomioistuim varmistaakseen, että annettu tuomio tunnustetaan Euroopan yhteisössä.

³⁴⁷ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³⁴⁸ Kaikissa tässä selitysmuistiossa annetuissa esimerkeissä oletetaan, että yleissopimus on voimassa ja että mainitut valtiot ovat sen sopimuspuolia, ellei toisin mainita: ks. lausuma s. 20.

³⁴⁹ Brysselin asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti vakuutusyhtiön kotipaikan katsottaisiin olevan Espanjassa.

Sopimukseen sisältyy oikeuspaikkalauseke, jossa nimetään Rotterdamin alueellinen tuomioistuin. Sopimusta koskee asetuksen 13 artiklassa annettu oikeuspaikkasopimuksia koskeva kielto. Vakuutusyhtiö nostaa kanteen X:ää vastaan valitussa tuomioistuimessa. Yleissopimuksen 26 artiklan 6 kohdan a alakohtaa ei sovelleta, koska toisella asianosaisista on asuinpaikka sopimusvaltiossa, joka ei ole Euroopan yhteisön jäsenvaltio (Kanadassa). Rotterdamin tuomioistuimen on käsiteltävä asia. Sen antama tuomio tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Espanjassa Brysselin asetuksen mukaisesti. Asetuksen 35 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta, koska asetuksen 13 artiklaan sisältyviä säännöksiä, joiden mukaan oikeuspaikkasopimukset ovat vakuutus sopimuksissa kiellettyjä, ei sovelleta tähän asiaan.

27 artikla Allekirjoittaminen, ratifiointi, hyväksyminen tai liittyminen

311. Yleissopimuksen 27 artiklassa käsitellään tapoja, joilla valtiosta voi tulla yleissopimuksen sopimuspuoli. Mikä tahansa valtio voi tulla sopimuspuoleksi joko allekirjoittamalla yleissopimus ja sen jälkeen ratifioimalla tai hyväksymällä sen taikka liittymällä yleissopimukseen. (Joissakin Haagin yleissopimuksissa liittyvä valtio on epäsuotuisammassa asemassa kuin ratifioiva valtio, koska kyseisiin yleissopimuksiin liittyminen edellyttää kaikkien jo sopimuspuolina olevien valtioiden suostumusta. Se ei kuitenkaan koske tätä yleissopimusta.) Sopimuspuoleksi haluava valtio voi käyttää mitä tahansa menetelmää, lopputuloksena saatava asema on sama. Jotta yleissopimukseen liittyminen olisi mahdollisimman laajaa, valtiot saavat itse valita, mikä menetelmä niille sopii parhaiten. Asiaankuuluvat asiakirjat talletetaan yleissopimuksen tallettajan, Alankomaiden ulkoasiainministeriön huostaan.

28 artikla Epäyhtenäisiä oikeusjärjestelmiä koskevat selitykset

312. Yleissopimuksen 28 artiklassa käsitellään valtioita, jotka muodostuvat kahdesta tai useammasta hallinnollisesta alueesta.³⁵⁰ Siinä annetaan tällaisille valtioille mahdollisuus antaa selitys, jonka mukaan yleissopimusta sovelletaan ainoastaan joihinkin sen hallinnollisista alueista. Näin Yhdistynyt kuningaskunta voisi allekirjoittaa ja ratifioida yleissopimuksen tai liittyä siihen vain Englannin osalta ja Kiina vain Hong Kongin osalta. Tällaista selitystä voidaan muuttaa milloin tahansa. Tämä määräys on erityisen tärkeä niiden valtioiden kannalta, joissa yleissopimuksen voimaan saattamiseksi annettava lainsäädäntö on hyväksyttävä hallinnollisten alueiden lainsäädäntöelimissä (kuten Kanadan provinssien ja territorioiden lainsäädäntöelimissä).

Yleissopimuksen mukaisesti sen asuinpaikka olisi kuitenkin Kanadassa.

³⁵⁰ Tätä artiklaa ei sovelleta alueelliseen taloudellisen yhdentymisen järjestöön.

³⁵¹ Diplomaattikokouksessa sovittiin, että käsitteellä ”alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö” on autonominen merkitys (se ei riipu minkään valtion laista) ja että sitä olisi tulkittava joustavasti niin, että se kattaa alialueelliset ja alueiden väliset järjestöt sekä järjestöt,

29 artikla Alueelliset taloudellisen yhdentymisen järjestöt

313. Yleissopimuksen 29 ja 30 artiklassa määrätään, että alueellisesta taloudellisen yhdentymisen järjestöstä voi tulla yleissopimuksen sopimuspuoli.³⁵¹ Vaihtoehtoja on kaksi. Ensimmäisessä vaihtoehdossa sekä alueellisesta taloudellisen yhdentymisen järjestöstä että sen jäsenvaltioista tulee yleissopimuksen sopimuspuolia. Näin voi olla, jos niillä on yleissopimuksen asiasisältöön yhteistä ulkoista toimivaltaa tai jos osa yleissopimuksen asiasisällöstä kuuluu alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön ja osa jäsenvaltioiden ulkoiseen toimivaltaan (mikä voi johtaa siihen, että koko yleissopimusta koskeva toimivalta on jaettu). Toisen vaihtoehdon mukaan alueellisesta taloudellisen yhdentymisen järjestöstä tulee yksinään sopimuspuoli. Näin voidaan toimia, jos järjestöllä on yleissopimuksen asiasisältöön yksinomainen ulkoinen toimivalta. Tällaisessa tapauksessa yleissopimus sitoo jäsenvaltioita alueellisesta taloudellisen yhdentymisen järjestöstä tehdyn sopimuksen nojalla.

314. Yleissopimuksen 29 artiklassa käsitellään ensimmäistä vaihtoehtoa. Sen mukaan itsenäisten valtioiden perustama alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö, jolla on toimivalta joillakin tai kaikilla tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla oikeudenaloilla, voi tulla yleissopimuksen sopimuspuoleksi. Alueellisella taloudellisen yhdentymisen järjestöllä on tällöin sopimusvaltion oikeudet ja velvollisuudet siltä osin kuin sillä on toimivaltaa tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla oikeudenaloilla. Jos näin on asia, sen on ilmoitettava tallettajalle oikeudenalat, joissa sillä on ulkoinen toimivalta, ja mahdolliset muutokset siinä suhteessa.³⁵²

30 artikla Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön liittyminen ilman sen jäsenvaltioita

315. Yleissopimuksen 30 artikla koskee toista vaihtoehtoa, jonka mukaan alueellisesta taloudellisen yhdentymisen järjestöstä yksinään tulee sopimuspuoli. Jos näin tapahtuu, alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö voi antaa selityksen, jonka mukaan yleissopimus sitoo sen jäsenvaltioita.³⁵³

316. ”Valtion” merkitys. Jos alueellisesta taloudellisen yhdentymisen järjestöstä tulee yleissopimuksen sopimuspuoli – joko 29 tai 30 artiklan mukaisesti – yleissopimuksen viittaukset sopimusvaltioon tai valtioon koskevat, silloin kuin se on tarkoituksenmukaista, myös alueellista taloudellisen yhdentymisen järjestöä. Tämä määräys on rinnakkainen 25 artiklan 1 kohdan kanssa. Sen vaikutuksia on jo käsitelty.³⁵⁴ Olisi kuitenkin huomattava, että 26 artiklan 6 kohta on 29 ja 30 artiklaa koskeva

joiden valtuutus kattaa muutakin kuin taloudelliset asiat: ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 21, 49–61 kohta.

³⁵² Yleissopimuksen 29 artiklan 2 kohta.

³⁵³ Yleissopimuksen 29 artiklan 4 kohta. Näin tapahtuisi esimerkiksi Euroopan yhteisön perustamisesta tehdyn sopimuksen 300 artiklan 7 kohdan mukaisesti.

³⁵⁴ Ks. edellä 258–260, 17, 107 ja 128–131 kohta.

erityislaki (*lex specialis*) siltä osin kuin se koskee alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön säädösten soveltamista. Jos tällaista säädöstä ei aseteta yleissopimuksessa etusijalle 26 artiklan 6 kohdan mukaisesti, 29 tai 30 artiklaa ei voida käyttää perusteluna soveltaa säädöstä yleissopimuksen sijasta.

31 artikla Voimaantulo

317. Yleissopimuksen voimaantulosta määrätään 31 artiklassa. Yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta toisen ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta. Samanlaiset säännöt annetaan sen vahvistamiseksi, milloin yleissopimus tulee voimaan sellaisen valtion tai alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön osalta, josta tulee sopimuspuoli myöhemmin,³⁵⁵ ja sellaisen hallinnollisen alueen osalta, jota yleissopimus on 28 artiklan 1 kohdan mukaisesti ulotettu koskemaan.³⁵⁶

Varaumat

318. Yleissopimuksessa ei ole määräystä, jossa kiellettäisiin varaumat. Näin ollen varaumat ovat sallittuja kansainvälisen tapaoikeuden tavanomaisten sääntöjen mukaisesti (sellaisina kuin ne esitetään valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (1969) 2 artiklan 1 kohdan d kohdassa ja 19–23 artiklassa.

319. Diplomaattikoukussa hyväksyttiin kuitenkin seuraava lausuma:

”Valiokunnan käsityksen mukaan varaumia ei pitäisi millään lailla kannustaa. Aina kun valtio haluaa tehdä varauman – joka pitäisi tehdä ainoastaan, jos valtiolla on siihen vahvat perusteet – sen ei pitäisi olla tarpeettoman laaja ja se olisi määriteltävä selvästi ja täsmällisesti. Varauman ei pitäisi koskea erityistä oikeudenalaa, josta voidaan antaa selitys, eikä se saa olla ristiriidassa yleissopimuksen tavoitteen ja tarkoituksen kanssa eikä vaarantaa sen yhtenäisyyttä.

Valiokunnan tässä lausumassa esittämän kannan vaikutukset rajoittuvat tähän yleissopimukseen, eikä sen voida millään lailla katsoa liittyvän mihinkään Haagin konferenssin tulevaan yleissopimukseen.”³⁵⁷

32 artikla Selitykset

320. Yleissopimuksen 19, 20, 21, 22 ja 26 artiklassa tarkoitetut selitykset voidaan antaa yleissopimuksen allekirjoittamisen, ratifioinnin tai hyväksymisen tai siihen liittymisen yhteydessä tai milloin tahansa sen jälkeen, ja niitä voidaan muuttaa tai ne voidaan peruuttaa milloin tahansa. Ne annetaan tallettajalle (Alankomaiden ulkoasiainministeriölle).

321. Allekirjoittamisen, ratifioinnin, hyväksymisen tai

liittymisen yhteydessä annettu selitys tulee voimaan päivänä, jona yleissopimus tulee voimaan asianomaisen valtion osalta. Myöhemmin annettu selitys sekä sen muutos tai peruutus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen. Yleissopimuksen 19, 20, 21 ja 26 artiklan mukaista selitystä ei sovelleta ennen sen voimaantuloa tehtyihin oikeuspaikkasopimuksiin.³⁵⁸

33 artikla Irtisanoutuminen

322. Yleissopimuksen 33 artiklan mukaan sopimusvaltio voi irtisanoa yleissopimuksen tallettajalle annettavalla kirjallisella ilmoituksella. Irtisanominen voidaan sellaisessa sopimusvaltiossa, jossa on useampi oikeusjärjestelmä, rajoittaa koskemaan vain tiettyjä hallinnollisia alueita. Irtisanoutuminen tulee voimaan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kaksitoista kuukautta on kulunut siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen. Jos ilmoituksessa on yksilöity tätä pidempi aika irtisanomisen voimaantulolle, irtisanominen tulee voimaan tämän pidemmän ajanjakson kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen.

34 artikla Tallettajan ilmoitukset

323. Yleissopimuksen 34 artiklan mukaan tallettajan on ilmoitettava kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin jäsenille sekä muille valtioille ja alueellisille taloudellisen yhdentymisen järjestöille, jotka ovat allekirjoittaneet, ratifioineet tai hyväksyneet yleissopimuksen taikka liittyneet siihen, erinäisistä yleissopimukseen liittyvistä asioista, muun muassa allekirjoittamisista, ratifioinneista, voimaantuloista, selityksistä ja irtisanomisista.

³⁵⁵ Yleissopimuksen 31 artiklan 2 kohdan a alakohta.

³⁵⁶ Yleissopimuksen 31 artiklan 2 kohdan b alakohta.

³⁵⁷ Ks. 20. istunnon II valiokunnan pöytäkirja nro 23, 1–31 kohta ja erityisesti 29–31 kohta.

³⁵⁸ Tässä ei mainita 22 artiklaa; siten 22 artiklan mukainen selitys voi koskea myös oikeuspaikkasopimuksia, jotka on tehty ennen päivää, jona selitys on tullut voimaan 32 artiklan 3 tai 4 kohdan mukaisesti; ks. edellä 253 kohta ja seur.

Haagkonferensen för internationell privaträtt

Permanent Bureau

Churchillplein 6b

2517 JW Haag

Alankomaat

Puhelin: +31 70 363 3303

Faksi: +31 70 360 4867

Sähköposti: secretariat@hcch.net

Internet: www.hcch.net

DS-02-16-367-FI-N

ISBN 978-92-79-58132-8

doi : 10.2838/83005